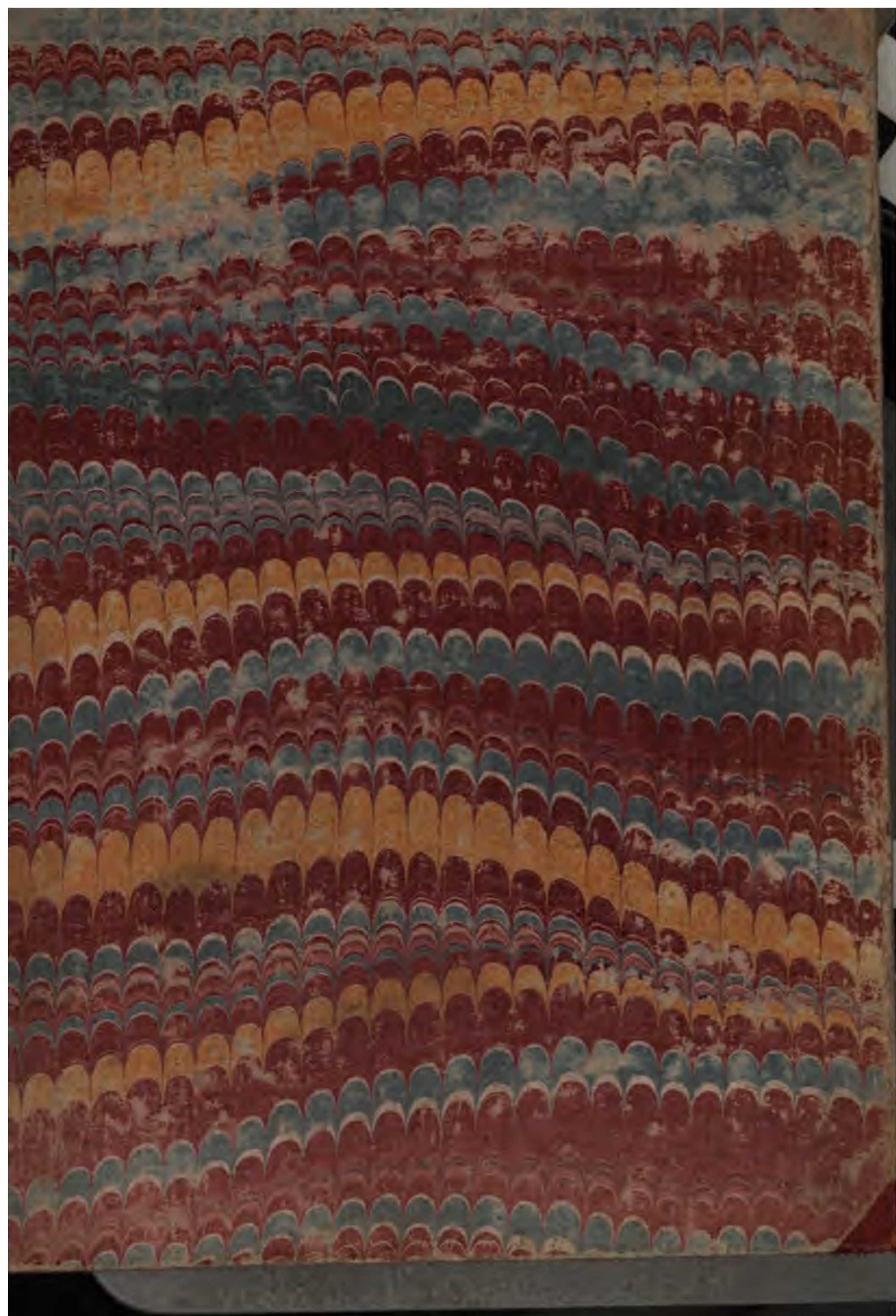
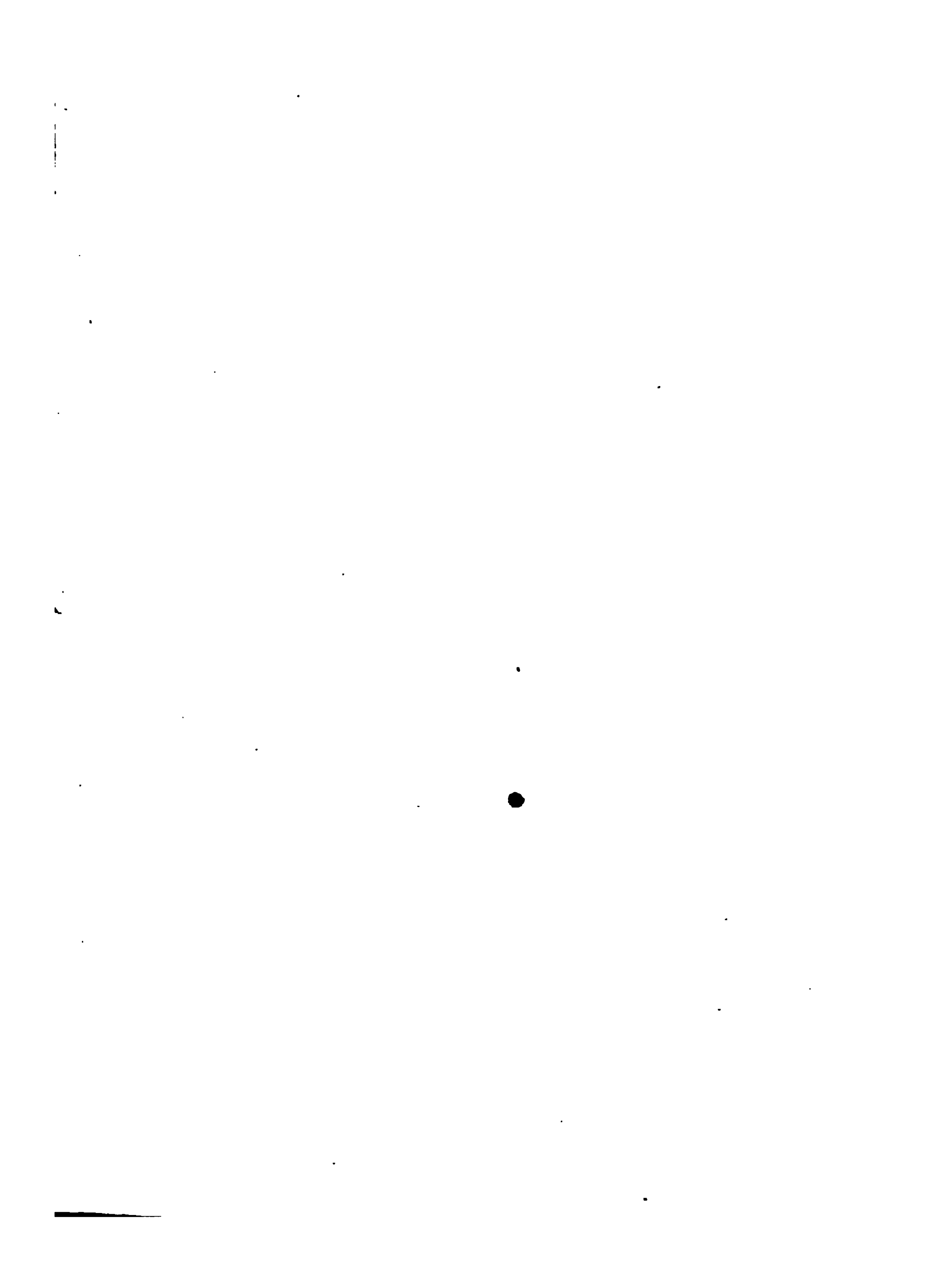

Saar, Everts, Heuports reisen. Zeer zeldzame druk. Belangrijk voor de veroveringen der Hollanders in Indië!

s'raij en.

VERHAAL
van drie voorname
REIZEN
naar
OOSTINDIEN;
te weten van
JOHAN JACOBSZ SAAR,
VOLKERT EVERTSZ,
en
ALBRECHT HERPORT;

Daar in, beneffens de bezondere voorvallen, hen overgekom
de Historie, en de voornaamste dingen, die sedert vijfentwintig jaren
herwaarts, tot het jaar achtenzestig toe, in die gewesten ge-
schied zijn, voorgestelt worden.

Alles in de Hoogduitsche Taal beschreven,
en van
J. H. GLAZEMAKER *vertaalt*.
Met kopere platen verçiert.

t'AMSTERDAM,

By JAN RIEUWERTSZ. en PIETER ARENTSZ. Boek
verkopers, 1671.

Aan de
LEZER.

A dat wy ſedert enige tijt herwaarts twee Reizen, te weten die van *Auguſtyn van Beaulieu*, en van *Georg Andrieſz.* door de druk in 't licht hebben gegeven, en aan de Nederlantſche werreſt gemeen gemaakt, doch yder in een bezondere tijt; zo komen wy nu met drie tſeffens te voorſchijn, te weten met die van *Jan Jakobſz Saar*, *Volkert Evertſz*, en *Albrecht Herport*, die wy om hun waardigheit waerdig geöordeelt hebben dat zy in onze taal aan de dag gegeven, en om hun kortheit te zamen gevoegt zouden worden, gelijk wy hier gedaan hebben.

Wat d'ordening aangaat, wy hebben daar in die van d'eerſtheit van tijt gevolgt, en den geen, die eerſt uitgevaren is, de voorgang voor d'anderen gegeven, te weten aan *Jan Jakobſz Saar* van Neurenberg, die, in 't zeſtienhondertvierenveertigſte jaar uit gevaren, en in 't negenenvijftigſte weêr in 't Vaderlant gekeert, het gedenkwaerdige, dat hem in zijn Reis voorgekomen is, beſchrijft, en, beneffens het geen, dat hem bezonderlijk betreft, ook d'aanmerkenswaerdige zaken, in zijn tijt in *Indiën* voorgevallen, verhaalt, en bezonderlijk het geen, dat in de verövering van *Kolumbo*, en van 't geheel Eilant van *Ceilon*, en andere plaatſen daar omtrent, is gebeurt.

De Tweede in ordening, volgens de jaren, is *Volkert Evertſz*. welks Reisbeſchrijving, door de Heer *Adam Olearius* waardiglijk in de Hoogduitſche Taal uitgegeven, wy gedacht hadden by die van *Georg Andrieſz*, mede van de voorgedachte Heer *Olearius* in 't licht gebracht, en met de voorgenoemde Reisbeſchrijving te zamen gevoegt, te voorſchijn te brengen, en die wy echter, om het werk niet te groot te maken, daar van afgehouden hebben, en nu by deze twee voegen. Deze Reiziger, in zijn weêrkeering uit *Indiën* zijn elendige ſchipbreuk op het ſchip *Arnhem*, en zijn erbarmelijke ſtant op het

Eilant *Mauricius* verhaalt hebbende, (daar in hy veel dingen beschrijft, van de welken d'anderen geen gewach maken, vermits alle de genen die aan lant geraakten, niet by malkander zijn gebleven, maar zich hier en daar verspreid hebben,) vertoont wijders het geen dat in *Indiën*, en bezonderlijk aan 't vaste lant, voorgevallen is, en de verhalenswaerdige zaken, die daar gebeurt zijn; mitsgaders de zeden en gewoonten van die volken, en bezonderlijk der Geestelijken van die gewesten.

Wat de Darde betreft, hy, in 't zestienhondertnegenënvijftigste jaar uitgevaren, vertoont het voornaamste, dat in *Indiën* by zijn tijt is voorgevallen, en daar onder de belegering en 't verlies van 't Eilant *Formosa* door de *Sinezen*; de verövering van *Koilang*, en *Kranganor*, gelijk de belegering en winning van *Kochin*, en *Kananor*, voor de Nederlantsche Maatschappy, en eindelijk zijn wederkering in 't Vaderlant, in 't zestienhondertächtënzestigste jaar.

Men ziet dan in deze drie Reisbeschrijvingen een verhaal, en als een reeks van zaken, die in de tijt van onze drie voorgedachte Reizigers opentlijk voorgevallen zijn; 't welk aan ons tot een Historie van die verre gelege gewesten kan dienen, en, behalven de verzading der nieusgierigheit van te weten, tot opmerking strekken.

Wy hopen dat dit aan u, waarde Lezer, niet onaangenaam zal zijn, op dat wy namaals stoffe mogen hebben om meer diergelijke, en andere werken aan u mede te delen. Vaar wel.

Jan Rieuwertsz. en *Pieter Arentsz.*
Boekverkopers.

De

REISBESCHRYVING

van

JOHAN JACOBSZ SAAR

naar

OOSTINDIEN,

Sedert zijn uitvaart, in 't jaar 1644. *tot aan zijn wederkering in dat van* 1659.

Daar in al 't geen, dat hem in zijn vijftienjarige dienst ter zee en te lant, in gevechten, belegeringen, bestormingen en veröveringen van verscheide plaatsen overgekomen is, vertoont, en voornamelijk de belegering en verövering van *Kolumbo* en andere vestingen op *Ceilon* beschreven word.

In de Hoogduitsche Taal beschreven,

en van

J. H. GLAZEMAKER *vertaalt.*

Met kopere platen verçiert.

t'AMSTERDAM,

By *Jan Rieuwertsz.* en *Pieter Arentsz.* Boekverkopers, 1671.

De REISBESCHRYVING van JOHAN JAKOBSZ. SAAR in OOSTINDIEN; van 't Jaar 1644. tot aan dat van 1659.

Daar in al 't voornaamſte, dat in die tijt in deze geweſten, gebeurt is, en voornamelijk de belegering en verovering van *Colombo* op *Ceilon* beſchreven word.

EERSTE HOOFTDEEL.

Vertrek van onze Reiziger uit zijn lant naar *Hamburg*, en van daar naar *Amſterdam*, daar hy dienſt neemt by d'Ooſtïndiſche Maatſchappy. Zijn vertrek uit *Zeelant* naar *Indiën*. Goede eigenſchappen van een Moor. Koomſt aan *S. Jago*, en bejegening van 't ſchip de Juffrou. Wrede overwegingen der *Portugezen*. Vreemde ziekten op de Schepen.

NA dat ik in 't zeſtienhondertvierënveertigſte jaar / op de heilige Paaſchdag / in 't negentiende jaar van mijn ouderdom van mijn waardſte Vader naar vreemde landen verzonden / en met de gewone Hamburger Bode / toen Hans Bukkel genoemt / te Hamburg gelukkiglijk gekomen was / en omtrent twee maanden daar geweeſt had / nam ik mijn reis uit deze ſtat naar Amſterdam in Hollant, daar ik my ook omtrent een half jaar onthield / zonder dat ik / naar mijn wenſch en begeerte / enige gelegentheit kon bekomen; dewijl 't de goede God anders met my voorhad. Tegen de winter van 't zelfde jaar wierd / volgens de gewoonte / van d'Ooſtindiſche Maatſchappy enige ſchepen op d'Indiën toegeruſt. En dewijl mijn hart / altijt tot reizen in vreemde landen genegen / geduriglijk jankte om my op deze reis te begeven / ſchreef ik / om verlof daar toe te hebben / aan mijn vader / die my wel haaſt een brief met zijn vaderlijke bewilliging

16[…] Vert[…] de Sc[…] uit […] lant. Koom[…] Haml[…] en t'[…] ſterd[…]

 liging

De REISBESCHRYVING van JOHAN JAKOBSZ. SAAR in OOSTINDIEN;

van 't Jaar 1644. tot aan dat van 1659.

Daar in al 't voornaamste, dat in die tijt in deze gewesten, gebeurt is, en voornamelijk de belegering en verovering van *Colombo* op *Ceilon* beschreven word.

EERSTE HOOFTDEEL.

Vertrek van onze Reiziger uit zijn lant naar *Hamburg*, en van daar naar *Amsterdam*, daar hy dienst neemt by d'Oostindische Maatschappy. Zijn vertrek uit *Zeelant* naar *Indiën*. Goede eigenschappen van een Moor. Koomst aan *S. Jago*, en bejegening van 't schip de Jusfrou. Wrede overwegingen der *Portugezen*. Vreemde ziekten op de Schepen.

NA dat ik in 't zestienhondertvierënveertigste jaar / op de heilige Paaschdag / in 't negentiende jaar van mijn ouderdom van mijn waardste Vader naar vreemde landen verzonden / en met de gewone Hamburger Bode / toen Hans Bukkel genoemt / te Hamburg gelukkiglijk gekomen was / en omtrent twee maanden daar geweest had / nam ik mijn reis uit deze stat naar Amsterdam in Hollant, daar ik my ook omtrent een half jaar onthield / zonder dat ik / naar mijn wensch en begeerte / enige gelegentheit kon bekomen; dewijl 't de goede God anders met my voorhad. Tegen de winter van 't zelfde jaar werd / volgens de gewoonte / van d'Oostindische Maatschappy enige schepen op d'Indiën toegerust. En dewijl mijn hart / altijt tot reizen in vreemde landen genegen / geduriglijk jankte om my op deze reis te begeven / schreef ik / om verlof daar toe te hebben / aan mijn vader / die my wel haast een brief met zijn vaderlijke bewilliging

16[..] Vert[..] de Sc[..] uit [..] lant.

Koor[..] Haml[..] en t[..] sterd[..]

A

liging

Hy begeeft zich in dienst van d'Oostindische Maatschappy.

liging weerom zond. Ik begaf my hier op/ de vijfentwintigste van Slachtmaant/ in dienst van d'Oostindische Maatschappy/ voor Adelborst/ yder maant voor tien Hollantsche guldens. Na dat men ons d'Artijkelbrief voor gelezen had/ ontfing ik het geweer/ en twee maanden loon op de hant/ met toezegging van dat wy/ zo lang wy niet te scheep waren/ voor yder dag een schelling tot ons kostgelt zouden hebben. Ik wierd/ beneffens anderen/ op de dartigste van Slachtmaant/ naar Middelburg, de hoofstat van Zeelant, gezonden/ daar twee schepen zeilree en vaerdig lagen/ van de welken het een 't Hof van Zeelant genoemt was/ vijfhondert lasten groot/ yder last op driedui zent ponden gerekent/ en zesendartig yzere en metale stukken voerde. 't Ander schip/ even groot van lasten/ wierd naar de stat/ voor de welke het lag/ Middelburg genoemt; daar ik in gebracht wierd: en deze twee schepen voerden omtrent negen hondert zielen/ klein en groot/ soldaten en bootsgezellen.

Hy word in Zeelant op het schip Middelburg gezet.

1645. Wy dan/ van alles verzien/ dat tot de reis dienstigh was/ liepen uit in Gods naam/ met een goede ooste wint/ op d'achtste van Loumaant/ in 't zestienhondertvijfenveertigste jaar na de geboorte van onze Heer en Zaligmaker. De Provoost op ons schip was een gebore Moor, uit Afrika, van een gewest/ Angola genoemt/ en d'eerste Zwart/ die ik in mijn geheel leven gezien had. Hy was geheel zwart/ kort en grijs van hair/ groot en breet van neus/ dik van lippen/ die zo root als bloet waren/ en sneeuwit van tanden. Maar hy had niet meer dan een/ namelijk de rechtehant: want hy had d'andere in dienst der Staten tegen de vijant voor Duinkerken verloren/ en met deze een hant was hy zo sterk/ als een ander met twee: want als hy met iemant vocht/ vatte hy met zijn hant zijn tegenstrever/ en stiet met d'andere arm/ of stomp hem zo geweldig/ dat hy ter aarde vallen moest. Hy was te Middelburg tot het Christelijk geloof gebracht/ daar ook gedoopt/ en met een Zeelantsche vrou getrout/ by de welke hy twee kinderen had/ niet zo zwart als hy/ maar echter in gekrult kort hair hem gelijk. Hy was zo heilig en godvruchtig in zijn leven/ dat hy geen vloeken kon horen/ en geen gespeel om gelt zien. Hy kon zeven talen spreken: vooreerst zijn Moorsche taal/ ook de Hollantsche volmaaktelijk/ en daar beneffens de Spaansche/ Portugesche/ Deensche/ Engelsche en Italiaansche. Hy had deze talen door zijn reizen heen en weer in die gewesten geleert. Ik voegde my bezonderlijk by hem/ en trachtte naar zijn vrientschap/ en vraagde hem naar verscheide dingen/ daar in hy my zo getrouwelijk onderwees/ als iemant van mijn namaagschap zou konnen doen.

Vertrek uit het lant.

Beschrijving van een zwart, en zijn goede hoedanigheden.

Koomst aan S. Jago.

Toen wy zes weken gezeilt hadden/ quamen wy aan een Eilant/ S. Jago genoemt/ daar een Portugesche stat op was. Dit Eilant word op negenhondert mijlen van Hollant gerekent. Wy haalden hier varsch water/ en wierden dagelijks met varsch vleesch van ossen/ of koeyen gespijst. En dewijl wy veel zieken op 't schip hadden/ zo brachten wy hen alle dagen aan lant/ en 's avonts weer te scheep; om dat wy de Portugezen niet wijder vertrouden/ dan wy hen zagen: want het is een ongetrou en eigenbatig volk. Wy handelden echter met hen/ en gaven aen hen kaas/ messen/ Hollantsche hemden; daar voor zy hoenderen/ ayeren/ en Bennanas aan ons bestelden. Zy gaven ook aan ons witte suyker/ kleyne citroenen/ of limoenen/ van de welken twee/ of drie hondert uitgeparst/ en in pekel gelegt/

Limoenen, en huh gebruik tegen de Scheurbuik.

legt / en meer dan hondert en vijftig in hun eige sap gelaten wierden / en daar wy een weinig olie op deden / op dat zy varsch zouden blijven. Toen wy weer op zee waren / gebruikten wy dagelijks een weinig daar af; 't welk zeer dienstig voor de scheurbuik is / als men de tanden daar mee wascht.

Toen wy veertien dagen aan S. Jago hadden gelegen / en alles vaerdig gemaakt was om onze reis te vervorderen / quam by ons een Fluitschip / de Juffrou genoemt / die t'Amsterdam t'huis behoorde / en in de Spaensche zee door grote storm van de Vloot was geraakt / en onder vier Duinkerksche roofscheepen vervallen / tegen de welken de Schipper / die een dapper man was / twee dagen na malkander geslagen had / met voorneemen van liever het schip te doen springen / dan schip en goederen in de handen der vijanden over te geven: want het is de gewoonte op d'Oostindische schepen / dat zy liever een korte doot willen sterven / dan lang in de moortdadige handen der Spanjaarden en Portugezen gevangen zijn. Want ik heb aan my zelf bevonden dat ik / omtrent dartien weken lang t'Angerdotta, een veurtocht op 't eilant Ceilon, by de Portugezen gevangen zijnde / veel liever onder de Heidenen en Moren / dan onder hen / geweest zou hebben: dewijl zy ons / zeer eng aan een stok met de voeten geboeit / salpeter deden stoten / bussekruit malen / en daar by zo grote honger lieten lijden / dat wy zwart wierden: in voegen dat een van ons / tot onz uitterste gevaar / verscheide malen uit wanhoop vonken van zijn tabak verre van zich wech wierp / met voorneemen van het bussekruit daar door aan te steken / en ons van onze elende te verlossen; doch de goede God verhinderde zulks door zijn vaderlijke genade. Een uit Vrieslant, een schoon en aangenaam jong borst / was ook met ons gevangen. Deze / de kans wagen willende / om wech te geraken / oversmeerde zich gantschelijk met zwart / en / als een vrou toegestelt / geraakte buiten de wacht / daar hy van een zwarte jongen / die een witte huit aan zijn voeten merkte / bekent en aangebracht wierd; daar over hy zo deerlijk wierd geslagen / dat hy zich in enige tijt noch reppen noch roeren kon. Maar als zy zelven in diergelijke noot komen / konnen zy zich zeer ootmoediglijk aanstellen.

Maar God verloste my eindelijk uit mijn gevangenis / te weten tusschen Goa, en Kalikuth, terwijl ik / neffens verscheide gevange Hollanders, by de Portugezen te scheep gedaan was. Wy bejegenden ter voorgedachte plaats enige schepen der Hollanders, die op de Portugezen aanvielen / en hen ook vermeesterden. Ik bemerkte hier de wrede aart der Portugezen tegen ons. Want zy stuwden ons / die gevangen waren / te zamen / en overwogen gezamentlijk / eer het gevecht aanging / of zy ons zouden doden / of levendig laten; 't welk wy alle konden horen. Een gedeelte van hen ried dat men ons buiten voort zou werpen / op dat wy ons niet aan hen zouden wreken / zo wy aan d'onzen vertelden hoe heusch zy zich tegen ons hadden betoont. Een gedeelte ried het af / met voorwending dat zy door ons verhoopten beter voorwaarden in hun overgevinge te bekomen.

Maer ik heb my van mijn gevangenis onder de Portugezen, die dartien weken duurde / wel en rijkelijk gewroken / bezonderlijk op 't eilant Ceilon, daar ik in vijf of zes voorvallen geweest / en wy hen geslagen hebben. Want hoewel onze Krijgsoversten riepen: Spitsbroeders, hebben wy de naam van barmhartige *Hollanders*, zo laat ons ook de daat hebben, en geeft quartier;

zo hielden wy ons / als of wy 't niet hoorden / en schoten en sloegen wakker onder hen / zo lang wy handen en armen konden reppen / en enige honderden van hen het opstaan vergaten. En zeker / zy sparen ons ook niet: want hoewel zy ons een korte doot met hun schietgeweer konden aandoen / en met een koegel deur 't hooft schieten / zo doen zy 't echter niet / maar steken en quetsen ons met hun stokkade / of degen een lange tijt / en geven ons noch wel tien of twintig steken na onze doot.

Hulp aan 't schip de Juffrou. Dewijl d'almachtige God aan het voorgedachte schip / de Juffrou genoemt / deze genade had gedaan / dat het de handen der vijanden was ontkomen / hoewel het veel doden gehad / grote schade geleden / en zijn grote mast verloren had / zo bewezen wy daar aan alle bystant / deden onze timmerlieden op S. Jago een andere mast kappen / en zeilden weer van 't zelfde af / na dat wy hen ten meeste nut behulpsaam hadden geweest. Wy zetten onze streek naar de Middellijn. Toen wy weer zes of zeven dagen onder zeil geweest hadden / en veel winden / die ons niet dienden / uitstaan moesten / wierden veel op ons schip ziek / doch niet zo veel / als op 't ander schip / 't Hof van Zeelant genoemt / daar onze Admiraal op was. Veel wierden ziek aan de kinderpokken / daar aan veel van d'ouden storven; maar de jongen quamen ten meestendeel weer op. Daar waren ook veel / die ylhoofdig wierden / welke ziekte my ook in dier voegen trof / dat ik / zo men my niet met gewelt weerhouden had / in de zee gesprongen zou hebben / gelijk een van onze jongens dee / die zich zelf verdronk. Ja enigen wierden zo krankhoofdigh / dat men hen vast binden moest / op dat zy zich zelven geen leet zouden aandoen; 't welk dikwijls onder en omtrent de Middellijn gebeurt. Doch deze ziekte vergaat deurgaans ook weer van zelfs / of door d'opening der aderen.

Ziekten op de schepen.

Ylhoofdigheit.

De Middellijn. Op d'eerste van Grasmaant zeilden wy de Middellijn deur. Wy hadden veel zieken op / van de welken enigen door de doot weggerukt waren. Wy verhoopten dat wy / de Keerkring van de Steenbok voorby zijnde / aan Kabo de bone Esperance zouden aanlopen. Maar dewijl wy / aan de zuidzijde zijnde / in een gehele maant niet anders / dan met de fok / en met de bezaan konden zeilden / zo konden wy / op hoogte van de Kaap gekomen / door strijdige wint daar niet aankomen / maar moesten de zelfde voorby lopen.

Felle wint.

TWEEDE HOOFTDEEL.

Koomst aan *Java*. Kommer in de Straat *Sunda*. Beschrijving van *Bantam*, van des zelfs inwoonders, en van hun godsdienst. Genezing van een ziekte onder hen. Belaging van een Javaansche boelin en knecht, tegen hun meester, en straf daar over.

TOen wy de Kaap voorby gelopen waren / wierd dagelijks een halve kan waters aan ons gegeven. Maar God hielp ons daarentegen zo genadiglijk / dat wy van die tijt af tot aan onze koomst te Batavia, op 't Eilant groot Java gelegen / voorspoedige wint hadden: in voegen dat wy / op de vijfentwintigste van Hooimaant aan de Straat Sunda gekomen / niet meer dan drie dagen daar in toebrachten / en slechs driemaal 't anker lieten vallen;

Koomst aan Java.

ken; in plaats dat anderen wel zes weken daar in deurbrengen / en meer dan hondert malen 't anker werpen / en weer t'huis halen: 't welk zeer verdrietelijk valt / inzonderheit dewijl men zo na aan Batavia is. Want deze Straat van Sunda is niet meer dan zesendartig mijlen lang. En zeker / na dat men zulk een verre reis gedaan heeft / daar in men met veel zieken belast word / moet men hier noch zo lang zwerven / dat'er dikwijls volk van Batavia koomt / om aan deze aankomende schepen behulpsaam te zijn. In 't zestienhondertzevenenveertigste jaar na Christus geboorte was een schip / Delft genoemt / gehele veertien maanden onderweeg / en had hondert vierenzeventig doden / en hondert zevenenvijftig zieken: hoewel de gewone reis uit Hollant naar Indiën niet langer dan zes of zeven maanden duurt. Ko de va

De Heidenen / die / naar 't Eilant Java, Javanen genoemt worden / brachten ons / in onze koomst / uyt Bantam alderhande ververschingen van vruchten / die ons / na zulk een grote verlangst / zeer wel te stade quamen. V schi

De ree van de stat Bantam legt als een halve maan. De stat is aan de lantzijde met een muur omringt / en met geschut bezet / doch zonder gracht. Hier is sterk volk / maar niet lang van gestalte. Mannen en wijven zijn beide dik van armen en benen. De Japarers, een volk / ook op dit Eilant / en in een stat wonende / die zestig mijlen weegs oostwaart van Batavia legt / zijn van gelijke aart en gestalte. Hun lant is zeer vruchtbaar / en overvloedig van koejen / ossen / hoenders / rijs / visch / en paerden / die voortreffelijk onder d'anderen worden gehouden. Zy zijn geel van aangezicht; en het gemeen volk is met het bovenlijf geheel bloot / om de middel dragen zy een gordel / daar zy hun gelt in hebben / en daar mee zy het kleet van hun onderlijf / 't welk van alderhande verwen en beelden is / en tot op de kuiten hangt / om de middel toebinden. Zy hebben een Kris, of dolk op de zijde / en zijn kort en zwart van hair / 't welk zy met klapperolie besmeren: in voegen dat zy wel zwarten gelijken. En dit is oorzaak van dat de genen / die van enig vermogen zijn / een witte muts / die plat op 't hooft sluit / daar over dragen. Zy hebben ten meestendeel geen baart: dewijl zy zelfs de wortel met kleine tangetjes uittrekken; en dit maakt dat zy / als zy out worden / afschuwelijk om aan te zien zijn / en wel babianen gelijken. Star Ban Inw ders kled

Hun huizen / met een dak van bambus- en klapperbomen bedekt / staan niet gelijk met d'aarde / maar rusten in vier voegen op vier palen / dat men onder daar deur kan kruipen / en met vijf of zes trappen daar in moet klimmen / inzonderheit by 't gemeen volk / 't welk de deuren ook zo klein maakt / dat men niet recht daar deur kan ingaan / maar krom en gebogen moet inkruipen. Hun zen.

Bantam heeft een eige Koning / en 't Eilant Java een enige Kaizer / die / naar de koninklijke stat Mataran, daar hy zijn hof houd / ook de grote Mataran genoemt word. Indien deze Kaizer te lant niets wilde laten volgen / zo zou Batavia van de lantzijde zeer benaaut worden / en grote noot lijden / in zonderheit zo de Koning van Bantam, welke stat niet meer dan twaalf mijlen van Batavia legt / en voor dezen ook onder de Kaizer van Japara, de voorgedachte grote Mataran, gestaan heeft / daar toe wilden helpen. Doch de Koning van Bantam, van deze Kaizer afgevallen / bewijst noch dagelijks grote vrientschap aan de Hollanders. Koni Bant Kaiz Java.

Het koninklijk hof te Bantam is met een leme wand omringt / en niet

Koninklijke woning te Bantam.

zeer aangenaam om t'aanschouwen / daar in wy / ter eren van de Koning / op 't bevel van onze Krijgsoversten / ons in de wapenen moesten oeffenen; 't welk den Koning zeer aangenaam was.

Wapenen der inwoonders.

Hun wapenen te velt zijn bezonderlijk spiessen van achtien voeten lang / daar mee zy dapper en gezwint zijn / en met grote volstandigheit strijden: inzonderheit zo zy / eer zy de strijt aanvangen / van zekere drank / die bitterzoet van smaak is / en Affion genoemt word / zo ik wel onthouden heb / drinken / daar af zy als dul en verwoed in d'aanloop worden / en als blint tegen 't geschut en scherp aanlopen; in voegen dat wy onze roerstampers voor met scherp moesten maken / op dat wy / als wy niet konden schieten / hen zouden konnen nederstoten. De Sinezen gebruiken op Batavia ook veel van deze drank / daar door zy zo verhit worden / dat zy wel gehele nachten vermaak met de vrouwen zouden willen scheppen / zonder verzaad te konnen worden.

Affion, zekere drank; en de werking daar af.

Wijze van hun eten.

Als zy eten / zitten zy / naar de Turksche wijze / op d'aarde neder / met de benen kruiswijs over malkander / zonder lepel / en zonder messen; en zy tasten alleenlijk met de rechte hant toe.

Hun Godsdienst.

Wat hun Godsdienst aangaat / zy zijn daar in Mahometanen / en zy zenden jarelijks / zo 't hen mogelijk is / enigen naar Mecha, om aan Mahomet t'offeren / diens kist / gelijk men daar voorgeeft / in de tempel aan een zeilsteen hangt. En dewijl zy van Mahomets Godsdienst zijn / zo hebben zy zulk een afschrik van varkensvleesch / dat ik hen niet meer kon vertoornen / inzonderheit als ik iets van hen wilde kopen / en haast bericht zijn / dan dat ik een stuk spek in de hant nam / daar af zy zo schuw zijn / als de duivel voor 't kruis / gelijk het gemeen spreekwoort zegt. Zy gebruiken ook de besnijdenis / en houden 't zelfde voor een heilig werk. Want toen zy eens Batavia bestreden / en een trommelslager van ons overliep / en zich liet besnijden / die / toen de vrede gemaakt was / van d'onzen / als een overloper / weergeëischt wierd / betoonden zy zich zo halstarrig daar tegen / dat zy liever / dan hem over te geven / zich alle zouden hebben laten verslaan: in voegen dat onze oversten / eindelijk zeiden dat men / om een enig mensch / die zelf zijn ziel niet wilde behouden / de vrede niet langer te rug zou houden / dewijl de zelfde tot nut van zo veel menschen strekken zou.

Besnijdenis.

Nieuwejaar, en nieuwe manen.

Zy houden hun nieujaar / 't welk zy in Lentemaant vieren / en de nieuwe manen in zo hoge waarde / dat zy gehele acht dagen lang by zonneschijn niet eten / en ook / als de maan vol is / niet een brok nuttigen / voor dat deze tijt voorby is; gelijk ook de gewoonte der Moren is.

Vreemde scheepjes.

Zy hebben een wonderlijk slach van schepen / daar in zy ook niet zitten / gelijk wy / maar zich slechs neder bukken. Veel van hen zijn zo klein / dat'er niet meer dan acht menschen in konnen wezen. Zy worden van d'onzen / om hun gezwintheit / Vliegers genoemt. Van voren en achter zijn zy spits / en hebben niet meer dan een mast / daar een lang zeil van stro aan hangt. Zy hebben ten meerendeels aan weerzijden twee balken / daar / aan 't einde / een Bambus gebonden is / die dit scheepje van 't omslaan en van 't zinken beschut. Want de Bambus is gelijk kurk / dat altijt drijft / en nooit water vat. Want de zelfde is niets anders / dan een riet / het dikste / dat ik gezien heb / zo dik als een mans been omtrent zijn kuit. Deze Bambus wast in 't ruim velt / en by gehele bosschen / en is zo hard / dat / als men zulk een bosch aansteekt /

Bambus, en de beschrijving daar af.

steekt / dit riet niet anders kraakt / dan of een geheel heir gelijkelijk losbrandde. Zy maken ook van de Bambus gehele vlotten / op de welken zy visch naar Batavia voeren. Want zy konnen de zelfden met touwen / die van 't gewas van bomen gemaakt zijn / en somtijts tien of twaalf duim dik te zamen binden / ; en zy najen ook met dusdanig touwerk de naden van hun schepen / die / zonder enige spijker daar toe te gebruiken / zo dicht zijn / dat'er geen water deurdringen kan.

Men moet niet al te grote gemeenschap met hen maken / dewijl zy grotelijks met de spaansche pokken besmet zijn; en indien zy daar af genezen willen worden / zo moeten zy zwaar lijden daar voor uitstaan. Want zy moeten veertien dagen lang op de buik leggen / zich zeer warm houden / en zich aan alle de besmette leden met vet van een gesnede varken / dat met quikzilver vermengt / en wel onder malkander gestampt is / laten besmeren / sober en spaarsaam in spijs en drank wezen / in een gehele dag niet meer dan twee of drie ajeren nuttigen / en geen gezoute vleesch eten / daar af zy dan zo bleek en mager worden / dat men byna met een kaers deur hun lighaam heen kan zien. Als zy in dezer voegen 't onruim en onrein ten deel quijtgegaan zijn / geeft men hen van een wortel / die uit het eilant Taijowan, of Formosa koomt / en Radix Chinæ, of wortel van Sina genoemt word / te drinken / daar af zy weer zo frisch worden / dat zy weer hun vorige gezontheit bekomen. Ziek der ... nen.

D'Engelschen hebben sterke handeling op Bantam, daar de Hollanders ook een Kantoor houden. Hier gebeurde een treurig ongeval. Een van onze Kooplieden in deze stat had een Javaansche vrou / een boelin : en hoewel hy haar naerstiglijk waarnam / zo bekleedde echter zijn dienaar zijn plaats / en bracht het zo verre / dat de juffrou liever met de knecht / dan met zijn Heer te doen had : en dewijl zy gaerne van de meester ontslagen was geweest / zo spanden zy te zamen / en bekochten een Javaner om deze Koopman dood te steken. Want de Javanen dragen / gelijk alree gezegt is / een kort geweer / 't welk zy een Kris noemen / en gelijk een pook is / op hun zijde. Toen eens d'Engelsche en Hollantsche Koopman op d'avont in de stat Bantam te zamen wandelden / en de Javaan zijn bloetgelt wilde verdienen / doolde hy in de man / en doodde d'Engelsche / in plaats van onze Koopman / die hier op terstont by de Koning ging / en deze dootslag aan hem bekent maakte. De Javaan wierd dieshalven nagespeurt / en gevangen / die terstont bekende dat hy dit op d'aandrijving van de vrou en dienaar gedaan had. Deze beide wierden ook hier op gevangen / en de dienaar naar Batavia gezonden / daar hy met het zwaert gericht wierd. De vrou / in onze handen overgegeven / ontfing in onze loodste gelijk vonnis. Maar de Javaan wierd / volgens het gebruik van 't lant / den Elefant voorgeworpen. Want by de heidensche Koningen en Kaizeren in die landen is een gewoonte dat de geen / die 't leven verbeurt heeft / voor d'Elefant bloot gestelt word. Men bind de geen / die verwezen is / in zekere plaats voor de stat aan een paal / met een tou / dat tamelijk lang is. Men zend'er dan een Elefant / die hier op afgericht is / met een Moor derwaarts / die met zijn lange haak d'Elefant achter d'oren / daar hy zeer week is / zo lang tergt / dat hy / dus aangeprikkelt / op de verdoordeelde toeschiet / hem op zijn twee uitsteekende tanden vat / en om hoog werpt / en / als hy weer neervalt / met voeten treed / en dus hem een korte doot aandoet. Bela... van vrou naar. Die ... over straft den. Straf d'Ele... uitge...

DARDE

DARDE HOOFTDEEL.

Koomst te *Batavia*. Beschrijving van deze stat, en der zelfder bouwing, gelegenheit, vastigheit, munt, en lijftocht. Beschrijving van de *Rhinoceroth*; gelijk ook van de *Sinezen* op *Batavia*. Viering van hun hoogtijden. Hun afgodendienst, en wijze van eten. Hun spelen, en begraving der doden.

Koomst te Batavia.

OP d'achtste van Hooimaant quamen wy op de ree voor de stat Batavia, na dat wy zes maanden en tien dagen onderweeg hadden geweest. Wy verloren in onze reis veertien menschen / en hadden toen niet meer dan twee zieken op. Maar 't Admiraalschip had wel vierënzeventig doden / en zestig zieken / van de welken in de volgende dag / de negende van Hooimaant / de soldaten (want de bootsgezellen moeten op de schepen blijven/) met Gods genadige hulp aan lant gezet / en in 't gasthuis gebracht wierden / die echter binnen de tijt van een maant meest gestorven zijn.

Gebruik onder de soldaten.

De gewoonte is / dat / als'er schepen uit Hollant komen/ de soldaten/ aan lant gezet zijnde / in de burgt van Batavia in ordening gestelt worden / en dat zy twee malen voorby de woning van de Generaal moeten omtrekken / en ten darde maal stant houden. De Generaal verwellekoomt hen dan / en beveelt aan de Wachtmeesters dat hy deze nieugekome soldaten onder de vier vaandelen / die daar zijn / zal verdelen. Ik geraakte onder de Kapitain / Hendrik Man, uit Gulikkerlant, naar de zijde der Engelschen, op een plaats/ Zeeburg genoemt / daar ik twee maanden bleef / en dagelijks / volgens het gebruik in dit gewest / geoeffent wierd / op dat wy en d'onzen zouden leren wel en behendiglijk met het geweer om te gaan.

Beschrijving van Batavia.

Batavia is een treffelijke stat en vesting/ die van de Batavieren, toen zy haar over omtrent dartig jaren d'Engelschen afgenomen hadden / dus genoemt wierd. D'Engelschen hebben eerst / en daar na de Hollanders, met bewilliging van d'inwoonders / in dit gewest hun koophuizen gebout / niet alleenlijk uit oorzaak van de vruchtbaarheit des lants / en heerlijke vloet / die daar in zee loopt / maar ook om dat in deze plaats goede ankergront is. D'Engelschen hadden hun woning aan de west- / en de Hollanders aan d'oostzijde van de vloet. Maer d'Engelschen, de handel en voorspoet der Hollanders ziende / wierden in nijt tot hen ontsteken / en poogden hen by de Koning van Bantam verdacht te maken/ om de draat van hun geluk intijts af te snijden. De Hollanders maakten hier op hun gebou vast; 't welk de verdachtheit des Konings in dier voegen vermeerderde / dat hy met zijn heir plings hier voor quam/ en de Hollanders belegerde; daar toe d'Engelschen hem met raat en daat behulpsaam waren. De belegering duurde lang. De muur wierd grotelijks aan flenters geschoten / en van de belegerden zo hardnekkiglijk verdedigt / dat zy / by gebrek van andere stoffen / d'opening in de muur met kostelijke pakken van zijde en lijnwaat vulden. Toen de noot op 't hoogste was / en zy bezich waren met verdrach te maken / quam hun Generaal, Jan Pietersz. Koen, die / ondertusschen alle hulp en onderstant uit de Moluksche Eilanden / en van elders te zamen gebracht hebbende / hen ontzette. De Koning van Bantam, het ontzet der Hollanders aankomen ziende / trok af; 't welk zulk een moed in de Hollanders ontstak/ dat zy / zich over

Nijt der Engelschen.

De Hollanders in hun pakhuis belegert,

worden ontzet.

over de vloet begevende/ d'Engelschen uit hun pakhuis/ dat tamelijk vast was/ verdreven/ en de stat Jakatra, gelijk zy te voren genoemt wierd/ ten meestendeel verwoestten/en daar op een nieuwe wal en stat/neffens de burgt/ aan de beide zijden van de vloet/ begonnen te bouwen; en zy noemden deze nieuwe stat Batavia, daar zich voort veel Sinezen, Malaijers, Bandaners, Javanen en andere volken verwoegden/ om deze stat te bewonen; dewijl de handel der Hollanders goede nering meebracht.

Deze stat legt in een effe plaats/ daar nu een vloet deur loopt/ die zo wijt en diep is/ dat schepen van vijftig of zestig lasten/ daar in konnen komen. Op de slinke zijde van d'inbaart/ noordewaarts/ legt het kasteel/of de burgt/ met een watergracht omringt. Deze burgt is zeer groot en ruim; dewijl niet alleenlijk de Generael/ maar ook de zes gewone Raden in Indiën daar in hun woning houden/ die de bestiering over alle zaken van die gewesten hebben/ zo wel in 't geen/ dat d'oorlog en burgerlijke bestiering/ als de koophandel aangaat. Hier in staan ook de voornaamste pakhuizen/ die geduriglijk voor drie jaren met specerijen verzien moeten wezen. Men heeft hier binnen ook alle de hantwerkslieden van de Maatschappy; namelijk smits/ zwaertveegers/ timmerlieden/ kistemakers/ en diergelijken: gelijk ook de ketenslaven/ die hout en water voor de Generaliteit moeten dragen/ en alle avonden op de rondeelen/ daar de soldaten waken/ gemakstillen brengen/ die zy 's uchtens vroeg weer wech moeten nemen/ en de drek/ die'er in gekomen is/ aan de Sinezen voor tabak en andere goederen verkopen; daar mee de Sinezen hun tuinen en landen mesten.

Dit kasteel/ of deze burgt heeft vier punten: d'eerste word de Parel/ de tweede de Diamant/ de darde de Robijn/ en de vierde de Saffir genoemt. De wallen zijn van steen opgehaalt/ die drie mijlen van daar/ uit de klippen in enige Eilanden gehouwen worden. In deze muur heeft men gaten gelaten/daar men deur schieten kan. De wal zelf is met voortreffelijke vruchtbare bomen/ en bezonderlijk met mangos- en limoenbomen bezet. In de burgt zijn twee poorten/ de Waterpoort/ en de Santpoort/ die beide een gewelfde ingang hebben/ met een valbrug/ met sterke schofpennen/ op de zelfde wijze als wy in onz lant de poorten verzorgt zien.

De stat zelve is van treffelijke buitenwerken omringt; en voorëerst aan deze zijde van 't water met de ronduit Kulenburg/ten tweeden met Zeeburg/ daar in ik lange tijt gelegen heb/ ten darden Groeningen/ ten vierden Overyssel/ ten vijfde Westvrieslant/ ten zesten Uitrecht/ ten zevende Zeelandia/ ten achtsten Nassou/ en ten negenden Dijes. Maar over de vloet/ aan de nieuwe poort/ daar de hooftwacht is/ heeft men voorëerst de ronduit Groenberg/ ten tweeden Hollandia/ ten darden Amsterdam/ ten vierden Gelderlant/ 't welk een groot en treffelijk werk is/ en ten vijfden Rotterdam. En hier upt spruit het dat Batavia geduriglijk twee duizent mannen tot zijn bezetting hebben moet/ dewijl men d'inlanders weinig te vertrouwen heeft. Hier uit spruit het dat zy hun wachten/ inzonderheit by nacht/ zeer striktelijk bezetten. Want zy worden te zeven uren uitgezet/ en yder schiltwacht moet twee uren staan: d'eerste word te negen/ en d'ander t'elf uren/ en zo voort/ afgelost. Zo haast als 't negen uren is/ en de klok in de besting geluid heeft/ moet de schiltwacht op lijfstraf niemant laten deurgaan/ 't en zy dat zy te voren de Korporaal van de wacht geroepen/ en van hem verlof be-

komen hebben. Maar op de wal laat men in die tijt niemant gaan / dan de hooftronde. Van een schiltwacht bejegende eens een aangename klucht. Want hy / iemant gewaar wordende / die een zware last op de rug droeg / riep hem in d'Indiaansche taal toe / wie daar. En toen d'ander weer in de zelfde taal antwoordde dat hy een Malaijer was / riep de schiltwacht de Korporaal / die / daar gekomen zijnde / weten wilde wat d'ander in de zak had / die eindelijk daar op antwoordde dat hy Hollantsch vleesch droeg / en / ziende dat men de zak bezoeken wilde / zijn vleesch liet vallen / en / gelijk een hert van daar sprong. Toen men de zak opende / vond men een andere zak daar in / te weten een Hollantsche Juffrou / die van de voorgedachte Indiaan naar een ander huis gebracht wierd / om tot vermaak in een gezelschap te dienen. Zy / in de wacht bezien zijnde / bad ernstelijk dat men haar naam verbergen / en niet melden zou / met belofte van een vereering aan de maats te geven. Toen ik van Batavia vertrok / leefde deze eerlijke Juffrou noch daar / en verkreeg hier door dat men haar sedert die tijt met de naam van Hollantsch vleesch noemde.

Munt.

D'Oostindische Maatschappy heeft geen eige munt / die zy hier slaat / schoon zy zulks eens aangevangen heeft / en zeker slach van rijksdaalders sloeg / die aan d'een zijde 't wapen van Batavia, te weten een zwaert in een lauwerkrans / voerden / daar in 't rondt Batavia omgeschreven stond / en aan d'ander zijde het wapen van de Maatschappy. Maar zy moesten / door bezonder bevel van de Heren Staten / en Prins van Oranje / deze muntslag nalaten / en zo wel de munt der Staten / als die van de Portugezen, Spanjaarden, en Moren, en / om van malkander te komen / stuivers en ander Hollantsch klein gelt gebruiken.

Lijftocht te koop.

Men koopt daar allerhande lijftocht met zekere maat en gewicht / de welken alle halve jaren van een man / die daar toe gestelt is / bezichtigt / en met een bezonder merk getekent word / gelijk by ons 't eiken zijn plaats heeft. Men heeft daar suikerbier / dat zeer goet is / ook goede spijs / als broot / kaas / rijs / ayeren / komkommers / en saladen: beneffens een vleesch- en vischmarkt / daar toe men in 't vijftienhondert zevenenvijftigste jaar een nieuwe plaats / midden in de stat / toegestelt heeft. De slaven dragen gemenelijk in korven en emmers broot en melk om / en roepen daar mee langs de straten / gelijk by ons de boerinnen met hun emmers. Men heeft hier ope gaarkeukens / daar in men gezoden en gebraden bekomen kan / te weten hoenders / ganzen / en voort allerhande vleesch / 't welk men in dit lant vind. Kort / aan de winkels en stallen der Sinezen kan men alle spijze / die men begeert / kopen / en naar believen bekomen. Men heeft hier ook geen gebrek van wiltbraat / zwijnen / hazen / herten / wilde hoenders / en hanen / die men boschhoenders noemt / en van de Swarten in de bosschen met strikken gevangen / en verkocht worden. Men vind hier mede tygers / welker vleesch / gelijk men zegt / zeer dienstig voor de benautheit van borst is / en dat ik met goede smaak gegeten heb; ook steenbokken / die zo goet / als geen om t'eten zijn; buffels / en elants / die droog vleesch hebben / en dat wel deurspekt moet zijn / zo men 't nuttigen wil.

Ook wiltbraat.

Tyger-vleesch.

Rhinocerots, en de beschrijving daar af.

In 't bosch zijn ook Rhinocerots / een vreemd beest / dat twee schilden op zijn lijf / en een hoorn op de neus heeft. Van de voeten is 't gelijk een elefant / welks meester het ook word / als zy tegen malkander strijden: want dit beest

is van

is van ongelooffelijke sterkte / en zo krachtig / dat het sterke bomen onder de voet kan werpen. In 't zestienhondert zevenenveertigste jaar wierd 'er zodanig een beest levendig gevangen / na dat het twee schoten / hoewel niet dodelijk / bekomen had. En dewijl het zeer jong was / dee men grote vlijt om 't zelfde tam te maken / en op te brengen. Dit beest / hoewel geen drie spannen hoog / betoonde echter zo grote sterkte / dat yder daar over verwondert was. En hoewel men geen naerstigheit ontzach om het zelfde in 't leven te houden / zo storf het echter binnen weinig dagen. Zy worden dikwijls onder de voeten / en doot geschoten; en dan brengt men de hoofden of de snuit / met de hoorn / die in hoge waarde gehouden word / aan de Generaal. Maar zy zijn niet wel levendig te bekomen / uit oorzaak van hun sterkte en afschuwelijkheit.

Men vind hier ook sivetkatten / tot de welken verscheide amptlieden gestelt zijn / die de zelfden voor hun Heren en meesters bezorgen.

Hier woont van alderhande volken / doch meest Sinezen, die een naerstig volk in alle handel en koopmanschap / en in alle hantwerken geoeffent zijn. Zy konnen alles / dat de Hollanders gemaakt hebben / namaken / behalven de dommekrachten / daar zy geen raat toe weten.

Wat hun kleding aangaat / de zelfde is verscheiden. Sommigen dragen een blaau kleet aan 't bovenlijf / dat zo wijde en lange mouwen heeft / dat men / als zy gaan / hun handen niet zien kan. Hun kleding van 't onderlijf is ook van gelijke verwe. Zy hebben voor een tas hangen / daar in zy hun gelt bewaren. Zy dragen brede schoenen / of eer der mutien / daar in zy sloffen gaen: en indien het regent / zo gaan zy in houte schoenen / of hulsters / gelijk de Kapusijnen.

Zy zijn bezonderlijk zindelijk in hun hair / dat zy alle weken / door hun baartscheerders / doen reinigen en vlechten; gelijk by ons de wijven / die hun tuiten buigen en in 't ronde leggen. Zy steken deur 't midden van hun hair een zilvere hairnaalt / en zetten op 't einde een kam van schiltpadden / daar over zy een net van paarde hair / gelijk een gebreide huit / trekken. Dit netje is op Batavia zeer dier en kostelijk. De genen / die voor d'eerste maal een jonge Sinees zien / menen dat zy een vrouwspersoon voor hebben. Zy houden ook hun hair in zo hoge achting / dat zy / die op het spelen zeer verzot zijn / als zy huis en hof / wijf en kint / have en goet opgezet en verspeelt hebben / daar na / en ten lesten om hun hair spelen / en / als zy dat ook verloren hebben / zich gewilliglijk tot dienstbaarheit begeven / en vryheit en alles niet achten.

Ik heb enigen van hen gekent / die door middel van 't spelen driemaal rijk / en weer arm geworden waren. Een van d'onzen / Hans Hendriksz. van Waert genoemt / zette eens zijn kostgelt / 't welk anderhalve rijksdaalder beliep / tegen een Sinees in 't spelen op / en won hem zijn huis en hof / wijven en kinderen / en alle zijn haven en goederen / zo 't reed en zeilt / af / 't welk van andere Sinezen, zijn lantslieden / op drie duizent zeshondert Hollantsche guldens geschat wierd. Hy liet hem zijn wijf en kinderen houden / maar het gelt en goet trok hy aan zich / en d'andere dingen wierden tot gelt gemaakt.

Hun baarden zijn wel lang / maar niet dik / en byna enkelhairig; zy konnen niet lijden dat men hen daar raakt.

Wijven der Sinezen.

Hun wijven op Batavia zijn ten meestendeel gekochte slavinnen van 't eilant Bali, of Makasser, niet zwart gelijk de Morinnen, maar geel. Yder van hen mag zo veel wijven hebben / als hy kopen en onderhouden kan; en als hy sterft / zo worden zy van zijn vrienden / en naaste erfgenamen behouden / of verkocht / behalven een / die hy liefst gehad heeft / de welke een vrybrief bekoomt / en / zo zy wil / weder huwen mag. En de zodanigen / inzonderheit zo zy veel goets hebben / en Christenen worden / trouwen veeltijts aan de Hollanders, die zich dikwijls met de Sinezen, in een huis boven of onder wonende / door 't huwelijk verbinden. Men zeide in mijn tijt voor gewis / dat'er niet meer dan drie rechtgebore Sinesche wijven / zeer klein van lighaam / op Batavia waren. Men vind onder hen ook weinig meisjes / maar veel jongens; en toen ik eens naar d' oorzaak daar af vraagde / zeide een Sinees uit goed vertrouwen tot my / dat / als een vrou onder hen zwanger wierd / zy de zelfde drie of vier maanden / eer zy baarde / t'huis hielden / op dat men van haar zwangerheit geen kennis zou hebben. Indien zy / als de tijt van haar baring verstreken was / een meisje baarde / zo bracht men 't voort om de hals: maar indien 't een jongen was / zo liet men 't leven. Hy voegde'r by dat zy de zwangerheit van hun wijven dus verborgen hielden / op dat zy niet in gevaar zouden komen / dewijl zy hun hals voor zulk een werk te pant moesten stellen / of een grote hoop gelts tot boete geven. Als zy gebaart hebben / binden zy hun borsten stijf op / om het lopen van 't zoch te beletten.

Sinesche wijven aan Hollanders getrout.

Weinig meisjes onder hen, en d'oorzaak daar af.

Viering der hoogtijden van de Sinezen.

Als zy daar hoogtijt houden / gaan mannen en wijven in een afgescheide ommegang; en de naaste magen van de man dragen zijn rijkdom opentlijk in hun handen voor hen heen / namelijk zijn zilverwerk / gelt / ringen / ketens / en meer andere diergelijke dingen. Voor hun huizen / gelijk ook binnen in huis / zijn de stijlen en posten / van de welken gemenelijk twee by d'ingang staan / met alderhande snuisteringen en vanen omwonden en bekleed. Zy gebruiken daar beneffens zeker speeltuig / als een schalmai / en houden hun hoogtijtsmaal somtijts in huis aan een grote tafel / en somtijts in een schip / onder een scharlake verdek / met franje behangen. Zy hebben ook / als zy zich te zeil zullen begeven / en als hun grote schepen van alles verzien en wel geladen zijn / voor een gewoonte dat zy noch eens met de boot in de stat omvaren / op een bekken trommelen / vuur in de schepen hebben / en lustig en vrolijk met hun wijven en kinderen eten en drinken. Wijders / als zy daar na op zee storm krijgen / doen zy niets anders daar tegen / dan dat zy hun zeilen inneemen / hun gevlecht hair los maken / zich in 't schip nederleggen / en hun hair / dewijl 't zeer lang is / in 't water laten hangen / hun goden aanroepen / en voorts verwachten wat'er gebeuren zal.

Hun gebruik by storm op 't water.

Afgodendienst der Sinezen.

Hun godsdienst / of liever afgodendienst / gelijk ik de zelfde ten deel te Batavia gezien heb / geschied op deze volgende wijze: zy hebben in een vierkante hoek / daar hun woningen zijn / als een altaar / en daar op een beelt / anderhalve span lang / zwart in 't aangezicht / met grote ogen / en ronde rode strepen daar om / met de neus van een papegai / en met een hoorn van onderscheidelijke verwe. Zy noemen dit beelt Joosje. Zy / voor dit beelt staande / slaan hun handen te zamen / en strijken en stroken het zelfde zeer vriendelijk / op dat het hen geen quaat aandoen zou. Want hoewel zy / gelijk zy zeggen / wel weten dat'er een God is / die hemel en aarde gemaakt heeft /

Naam van hun afgod.

heeft / die zy ook een goed man noemen: zo menen zy echter dat Joosje een boos man is / die men eren moet / alleenlijk op dat hy hen geen schade zou aandoen: gelijk zy ook by nacht in verscheide tijden rode en gele waskaerssen voor hem branden / spijs en drank aan hem offeren / en niet weten hoe zy genoech eerbewijs aan hem zullen doen. In de volgende dag nemen zy echter het geofferde weer wech / en verkopen het tot hun gewin.

Hu[n] van

Zy hebben een wonderlijke gewoonte in hun eten. Man en wijf houden yder zijn maaltijt bezonder. In plaats van messen en vorkjes hebben zy in de rechte hant (de slinke hant is by hen zeer verachtelijk / dewijl zy daar mee hun achterdeel reinigen / en dieshalven het voor een gruwel achten / als iemant met de slinke hant eet) twee stokjes / van een span lang / bruinroot van hout / die zy / gelijk gezegt is / kruiswijze in de rechte hant houden / en daar mee zy zeer vaerdig zijn / en de spijs / als met een schaar / te zamen nijpen / en aan de mont brengen: dewijl alles in stukjes gesneden / en ordentlijk gelegt is / eer men 't opdraagt. De visch is van de graat gedaan; en men heeft geen moeite in 't snijden en uitzoeken te doen. Zy houden deze stokjes ook zeer schoon en zuiver / en wasschen hen met water / gelijk by ons de lepels. Zy zitten niet als zy eten / maar hurken slechs neder op d'aarde / op een gevlochte mat. Zy hebben voor zich een bort van drie voeten lang / en anderhalf breet / daar op hun schuttels staan. En schoon zy ook recht op een stoel zitten / zo laten zy de voeten niet hangen / maar houden de benen kruiswijze over malkander / zonder dat ik d'oorzaak daar af verstaan heb. Zy zijn zeer lenig en buigsaam met hun benen / en konnen / terwijl zy staan / hun voet niet alleenlijk aan de mont brengen / maar ook in de nek leggen.

Hun ting.

Hun

Hun spelen / die zy Majan noemen / waren my niet onaangenaam om aan te zien. De rijksten en voornaamsten onder hen maken voor hun huizen / op de ruime straat / een toonneel / spelen op speelgereetschap en trommelen / hebben zekere lieden / die / op alle wijze vermomt zijnde / gelijk by ons / d'een en d'ander rol spelen / en langsamelijk en deftig spreken; 't welk cierlijk en aangenaam om aan te zien is. En dewijl dit alles by nacht geschied / zo hebben zy veel brandende lampen / vierkant van gestalte / die aan de vier hoeken bezondere lemmets hebben / en daar in zy olie van klappers branden. Zy danssen boven maten cierlijk op het geluit van zeker speeltuig / van twintigh of dartig klokjes gemaakt / daar op zy met houte stokjes zo wel weten te slaan / dat het zeer aangenamelijk klinkt; en dusdanige danssen duren dikwijls de gehele nacht deur / tot aan de koomst van de dag.

Hun lating

Als zy ziek zijn / en hun geneesmeesters / die ervare lieden zijn / tot aderlaten raden / zo schudden en slingeren zy de zieke met het hooft nederwaarts / tot dat het bloet hem in 't hooft loopt / en hy blaau in 't aangezicht word. Zy binden dan zijn hals stijf toe / maken / met een vlijm / een opening in zijn voorhooft / leggen daar na een klein vierkant doekje van katoen daar op / en binden het om 't hooft vast. Veel worden echter in d'arm gelaten / en dikwijls in een jaar. Als zy iemant zullen koppen / gebruiken zy in plaats van koppen / als een buffelkruits hoorn / daar zy in blazen / en die zy aan 't lijf weten vast te kleven; en als de hoorn de huit tamelijk opgezogen heeft / prikken zy / met de vlijm / gaatjes daar rontom.

en ko

Wijz[e] hun te be[gra]ven.

Als iemant van hen gestorven is / zo word het dode lighaam eerst schoon gewasschen / daar na overäl geschoren / en vervolgens in een wit gewaad

gelegt / en 't hooft met een witte doek omwonden / daar zy gelt in doen ; op dat hy / in d'andere werrelt komende / niet geheel verlegen / en zonder enige middel zou zijn. Zy leggen hem dan in de kist / die van zes menschen / in zwart gekleed / op hun kerkhof / een weinig van de stat gelegen / in 't gezelschap van zijn vrienden en magen / gedragen word. Deze magen komen namaals / en offeren in zekere tijden aan d'overleden ; gelijk ik zelf tweemaal gezien heb dat op 't voorverhaalde kerkhof / 't welk zy van de Maatschappy gekocht hebben / een wijf aan haar verstorve gemaal / (die een rijke Sinees was / en welks lighaam in een vierkant gewelf dag en nacht van vier slaven bewaakt wierd / dewijl 'er veel schat en gelt in zijn graf was /) met haar en zijn vrienden quam offeren / en spijs en vruchten meebracht. Hun grafsteeden / die zy gebruiken / leggen niet plat neer / gelijk by ons / maar zijn opgericht / en staan in de hoogten. Zy schrijven opschriften op hun graven / daar in de doden met het aangezicht oostwaarts leggen / en / eer zy geheel toe gedolven zijn / met een hant vol zant van d'omstanders / tot afscheit overstrooit word.

VIERDE HOOFTDEEL.

Vertrek naar *Engano*, daar veel inwoonders gevangen, en op *Batavia* gebracht worden. Vertrek naar *Amboina*. Beschrijving van deze haven, en inwoonders, gelijk ook van de Sagaboom. Amboinsche pokken, en der zelfder genezing, als ook van een ziekte *Barberi* genoemt. Koomst te *Banda*. Beschrijving van d'inwoonders, en van de vestingen, benevens de vruchten.

Vertrek naar 't eilant Engano.

Toen ik twee maanden te Batavia had geweest / wierden drie duizent mannen / onder de welken ik een was / met twee grote schepen / en verscheide jachten / naar een Eilant / zestig of zeventig mijlen westwaarts van Batavia gelegen / gezonden. Dit Eilant word Engano genoemt / daar de Hollanders tot aan die tijt noch niet geweest hadden. Maar zy vreesden dat d'inwoonders op de schepen / die daar voorby moesten / een aanslag zouden maken / en hen wech neemen. Toen wy daar quamen / poogden wy enige Wilden in handen te krijgen / om kuntschap van de staat van dit Eilant te bekomen. Wy kregen eindelijk twee / en brachten hen op 't schip van d'Admiraal ; maar niemant van d'onzen kon hen verstaan. Onze Admiraal besloot dieshalven hen zijde klederen aan te trekken / en / na dat hy hen dronken gemaakt zou hebben / weer te laten gaan ; op dat andere Wilden / ziende dat men hun volk zo wel onthaalde / zich t'eerder uit hun bosschen by ons zouden begeven. Wy spanden strikken / daar veel van d'inwoonders in vielen / van de welken wy over de zeventig / zo mannen als wijven / vingen / daar mee wy weer naar Batavia toe trokken. De mannen / geelzwart van verwe / gaan gantschelijk naakt / behalven dat zy / om de natuur t'eren / hun schamelheit met grote boogebladen dekken. Zy wilden van droefheit niet eten / en storven dieshalven meest wech. Maar de wijven / van een zelfde verwe en kleding zijnde / wierden onder de voornaamste Juffrouwen / die op Batavia zijn / uitgedeelt. Deze Heidensche wijven leerden treffelijk najen / en in

Veel inwoonders gevangen, en op Batavia gebracht.

in de tijt van een jaar zo wel de Hollantsche taal / dat men onder d'andere Heidenen niemant vond / die zo haast als zy in onze taal met ons konden spreken.

Leersaamheit van hun volk.

Toen ik weer dardehalf maant te Batavia had geweest / trok een nieuwe vloot van daar naar Amboina, en naar d'andere Eilanden / die by de Moluksche Eilanden leggen. Op deze vloot / die in Slachtmaant te zeil ging / waren drie hondert en vijftig soldaten. De namen der schepen zijn / Middelburg, daar d'Admiraal op was / en ik mee / en met het welk ik door dezen ook uit Zeelant in Indiën kloek en gezont was gekomen: het schip de Waterhont, daar de Vise-admiraal op was; de Wakende Boei, de Schout by nacht; de vergulde Haring; de Gabing; de Dolfijn, en de Burger. Wy quamen alle gelukkelijk en wel / op de twintigste van Slachtmaant / aan Amboina, en toen wy acht dagen op de ree door de burgt / Viktoria genoemt / gelegen hadden / vertrok het schip Middelburg, met nagelen geladen / weer naar Batavia; en de Waterhont wierd / in des zelfs plaats / tot Admiraal gestelt.

Vertrek naar Amboina.

Namen der schepen.

De haven / of invaart naar 't eilant Amboina is zeer eng / en aan weerzijden met gevarelijke klippen bezet / tusschen de welken de stroom dikwijls zo krachtiglijk deurschiet / dat men geduriglijk te vrezen heeft dat het schip aan d'een of d'ander klip zal drijven. Men moet dieshalven somtijts acht dagen lang / met groot verdriet daar door zwerven / en heen en weer laveeren / zonder dat men'er in kan komen / tot dat God zulk een deurgaande koelte geeft / dat men de stroom machtig is. De burgt Viktoria legt / als men inkomt / aan de rechte hant / twee uren van daar. Ik kon / uit oorzaak van de voortzetting onzer vloot / niet in de vesting komen; en dieshalven kan ik geen bericht van eigeziening daar af geven.

Beschrijving van de haven,

Ik quam ondertusschen somtijts aan lant / daar ik d'inwoonders van Amboina onderscheidelijk zag. Zy zijn geel van verwe / doch niet zo geel / als de Javanen; maar bruinzwartachtig. Zy dragen enge mouwen aan lange rokken / die over de borst over malkander geslagen / en naar de slinke zijde toegebonden waren. Enigen van deze rokken waren groen / anderen root / en anderen blaau geverft / en van gestalte gelijk by ons de Wagenaars hun rokken dragen. Onder gaan zy bloot. De voornaamsten en Heren onder hen dragen boven om hun bloot hooft gemenelijk een blaau windsel / daar af een slip nederwaarts hangt. Zy hebben op hun zijde een kris / of pook / welks gevest met gout / en kostelijke gesteenten bezet is; in voegen dat zulk een kris wel op de waarde van vier of vijf hondert rijksdaalders geschat wierd. Voorts verschillen zy van gestalte en gebaar niet veel van de Bandanezen, van de welken hier na gesproken zal worden.

en van d'inwoonders.

Dewijl de nagelen van Amboina komen / zo was ik ook begerig om te zien hoe zy wassen; en hoewel het noch geen tijt was om hen te plukken / zo zag ik echter een geheel bosch vol kleine bomen / daar aan zy by klompen / zo groot als een hooft / hingen / en root van verwe waren.

Nagelen.

Zy wezen ons ook een boom / die zy de Sagaboom noemen / de welken men ook in grote menigte op Banda vind / en stekelige bladen heeft. Deze boom heeft in zich zeker merg / als meel / dat met water gemengt word / en daar af men klompen kneed van een span lang / en een halve span breet / die men in de zon droogt / en in plaats van broot gebruikt / en / naar de boom / Saga

Sagaboom, en de spijs, daar af komt.

genoemt

genoemt word. Men vind hier geen rijs / dan die'er van onze schepen van Batavia gebracht word. Deze spijs / varsch gebakken zijnde / is een zeer geringe kost / en als hout: maar echter noch beter te nuttigen / dan als zy out is: want dan kan zy niet anders / dan in water / of in sop geweekt / gebruikt worden. Als men 't op de strant zag leggen / zou men 't voor een blokje houts aanzien. Doch het geen / dat van witte Saga gebakken word / en bezonderlijk uit Ceram koomt / is noch verdragelijker dan dat / 't welk van rode Saga gemaakt word / en de naam van Kassabares voert / zekere spijs van vogelen / die ook zo genoemt worden.

Amboinsche pokken, en hun genezing.

D'Amboinsche pokken zijn bezonderlijk bekent / als een lantziekte / die den mensch aan 't hooft / achter aan de hals / aan 't voorhooft / en somtijts aan handen en voeten / maar bezonderlijk aan de voeten / uitslaat / en dat men 't rode vleesch ziet. Deze pokken konnen niet beter / dan met dotterbladen / die men daar over slaat / genezen worden. Maar indien men spoediglijk daar af wil ontslagen zijn / zo moet men zich met zout zeewater wassen / en met limoenen in dier voegen daar over wrijven / dat het bloet in grote menigte / en met gruwelijke pijn en smart uitloopt. Sommigen krijgen deze ziekte alle jaren eens / en sommigen eenmaal om de twee of drie jaren. In deze tijt moet men zich van alle hitsige spijs en drank onthouden; dewijl deze ziekte krachtiglijk daar af ontsteeken word. Hier is noch een andere ziekte / die te Banda, en op Ceilon ook plaats heeft / en Barberi genoemt word / en niet zo zeer d'inboorlingen / als de vreemden plaagt / de welken met een stok moeten gaan / en welker benen als gebroken zijn / dewijl deze ziekte een verstijving in d'aderen en zenuwen is. Men moet hen dieshalven aan een koolvuur met olie van nagele en muskaten / en bezonderlijk aan de kuiten / krachtiglijk smeren / en hen zeer warm houden / tot dat d'aderen en zenuwen weer leniger en krachtiger worden. Deze ziekte duurt gemenelijk veertien dagen / en langer.

Barberi, een ziekte.

1646. Toen wy op de voorgedachte ree / en aan 't eilant Amboina tot in Louwmaandt van 't volgende zestienhondertzesenveertigste jaar gelegen hadden / vertrokken wy op de zevende van de voorgenoemde maant naar Banda, een eilant / veertig mijlen van Amboina gelegen / daar wy op de tiende gelukkiglijk quamen.

Koomst te Banda.

Dit Eilant behoort aan de Hollanders, en is hen van de Koning van Ternate, die eigenaar daar af was / geschonken / doch op voorwaarde dat zy 't met het zwaert zouden winnen. D'inwoonders zijn gekleed gelijk d'Amboinezen, behalven dat zy een wrong om 't hooft dragen. Zy zijn geel van verwe / kort en krol van hair / hebben grote knevelbaarden / en zijn sterk van armen en benen. Zy hebben tot hun geweer in d'een hant een korte brede sabel / en in d'ander een lankwerpig schilt / van zodanig hout gemaakt / dat / zo men met het geweer daar in stoot / de steek wel ontfangt / maar echter / door zekere toezuiging / het zelfde zo vast houd / dat men 't niet daar uit kan trekken. Zy weten met deze beide kunstiglijk om te gaan / zijn zeer behendig / en springen hoogh / ja in dier voegen / dat zy in hun sprong iemant het hooft konnen afslaan. Zy vallen ook gezwindelijk op hun kniejen / konnen zich keren en drajen / zijn slinks en rechts / en weten zich / als men hen te na koomt / van d'een op d'ander knie te behelpen. Zy voeren ook werpspijsen / daar aan zy een tou binden / en daar zy net mee konnen schieten; en

Beschrijving van d'inwoonders.

't geen /

't geen/dat zy raken/weten zy met het tou/ dat aan de pyl vast is/ naar zich te trekken. Sommigen van hen hebben een rood ront hout/ dat zy met zulk gewelt naar de benen werpen/dat men/daar afgeraakt zijnde/nedervallen moet.

Volk kaers niet zien.

In dit Eilant is ook enig volk / dat in drie maanden van 't jaar / te weten Zomermaant / Hooimaant en Oogstmaant alleenlijk by daag zijn gezicht kan gebruiken; en by nacht / schoon'er veel heldere fakkels en lampen branden / niet kan zien / tot dat zy / na verloop van enige tijt / weer te recht komen / daar toe / gelijk zy zeggen / de lever van zekere visch / Heu genoemt / die zy gaerne eten / zeer dienstig is.

De Nassc haar

De Hollanders hebben op dit Eilant een treffelijke burgt gebout/en de zelfde Nassou genoemt. Deze vesting is met vier punten / of rondeelen verzien. D'eerste punt / by 't huis van de Slotvoocht zijnde/ word d'Admiraalspunt, de tweede/ naar de wal gelegen / Zeelandia, daar in het wapenhuis staat/ de darde Delft,en de vierde Rotterdam genoemt. Op yder van deze punten stonden in mijn tijt acht metale stukken geschuts.

De sc Belgil

Tusschen de punten Zeelandia en Delft legt een hoge berg / daar een werk van hoge muren opgebout is / Belgika genoemt / vierkant van gestalte / en geduriglijk van veertig mannen bezet. Noch hoger derwaarts is een ronduit / die zy Belgikshaven noemen. Eer men aan de burgt koomt/ ziet men/aan de slinke zijde/ de Karnabesberg, die machtig hoog is / en aan de rechte hant de vesting Luntoor, en daar by een Negry, of dorp. Men kan by de burgt op drie plaatsen inlopen; voor eerst by Luntoor, ten tweeden by Selam, daar by ook een ronduit is / en ten darden by Sonneloch, dus genoemt / daar alleenlijk kleine schepen konnen aankomen / en daar niet wijt af ook een treffelijke ronduit opgeworpen is / gelijk men ook een van de burgt naar 't ziekhuis ziet.

Pulo en ee vestin op;

Drie mijlen eer men aan Banda koomt vind men een vesting op zeker Eilant/ Pulo Way genoemt. Deze vesting heeft vijf punten / en is geduriglijk met een bezetting van zestig krijgsknechten verzien. Men heeft hier vier of vijf hondert waterbaten / daar in zy regenwater vergaderen; dewijl'er geen ander water is. Dit is als een voorwake en schiltwacht voor Banda; dewijl men daar / als men schepen in zee ziet / altijt met afschieten van 't geschut een leus / tot opwekking der anderen / geven moet.

gelijk op Pu

Dieper in zee is noch een ander kleinder Eilant / Pulorin genoemt / daar de Hollanders ook een vesting op geworpen hebben.

Neute katen, de bef ving c af.

Op deze beide Eilanden vind men de beste en schoonste muskaten / die gelijk by ons de morellen wassen / doch groter van gestalte; en als zy rijp zijn / hebben zy onder d'eerste schil de bloem / die zo root als bloet is / en daar onder heeft men de neuten / de welken alle te zamen / eer men hen verzend / gekalkt moeten worden / namelijk van de slaven/ die van de plaats af / daar deze neuten leggen / naast malkander staan / en elkander de korven / daar zy in zijn / toereiken / tot aan de ketel / in de welk de kalk is / daar men de korf insteekt / en weer verzijgen laat / en dan de neuten daar tegen over op een hoop uitschud. Zy worden daar na zo bloot in de schepen gedaan / en dus naar Batavia gevoert / daar men hen in balen doet / en naar onze landen verzend. De vrije lieden moeten zeker getal daar af aan de Maatschappy leveren: en deze vrije lieden hebben weer hun slaven / die voor hen d'arbeit moeten doen: hoewel de Maatschappy daar ook haar eige slaven tot dit ooggemerk houd / welker kinderen niet aan hen / maar aan de Maatschappy behoren / die grote winst daar af trekt.

Chini, en de vreemde eigenschappen daar af.

Op Banda wast ook zeker gewas / gelijk vlas by ons / 't welk zy Chini noemen. Dit is geheel groen / en als men het zelfde / klein gewreven zijnde / in bladeren van Pisan rolt / die zeer groot en breet zijn / ja zo / dat men hen in plaats van beschuitselen gebruikt / inzonderheit als men in 't ope velt moet leggen / en door deze middel deze Chini drinkt / en uit onachtsaamheit de rook mede laat ingaan / zo maakt het dat de mensch grotelijks aan 't lachen geraakt / en in dier voegen gestelt word / als of hy verstandeloos was / en dat hy vreemde inbeeldingen heeft: ja als hy een weinig water / dat uitgegoten is / voor zich ziet / wil hy zich nederwerpen / en daar in zwemmen. Doch als men ('t welk niet min wonderlijk schijnt) een klein weinigje zouts in de mont neemt / zo verdwijnen deze vreemde grillen; en de mensch koomt weer tot zijn voorgaande verstant.

Wilde paerden.

Op dit Eilant zijn ook treffelijke wilde paerden / die tam gemaakt worden / en die men daar na zo wel kan handelen / als de Persiaansche paerden. De Maatschappy heeft drie hondert van dusdanige paerden op Batavia, daar zy grote dienst van hen trekken / en daar hun inwoonders op rijden.

VYFDE HOOFTDEEL.

Koomst t'*Emmer*, en de blijschap der inwoonders. Onze Reiziger, door een van hen bedrogen, wreekt zich aan hem. Beschrijving der inwoonders. Koomst aan 't Eilant *Ara*. Vijantschap aan de *Hollanders* bewezen. Vreem 'e hulpmiddel tegen vergiftige pijlen. Koomst te *Damma*, daar een vesting gebout word. Grote kommer. Gevaar van onze Reiziger. Zijn makker gedoot. Wilden gevangen, om de *Hollanders* op de schepen te helpen.

Vertrek van Banda.

WY bleven enige dagen aan 't Eilant Banda, voor de burgt Nassou, of Willemsburg leggen / en laadden ondertusschen het schip de Wakende Boei met muskaten en foeli / en vertrokken daar na / op de vijftiende van de zelfde maant / van daar / volgens het bevel / aan ons gegeven / en zetten onze streek naar 't eilant Damma. Maar dewijl wy wint en stroom tegen hadden / moesten wy vier maanden lang onder zeil zwerven. Wy liepen ondertusschen aan enige Eilanden aan / zo wy best konden / gelijk aan 't Eilant Ombo, gemenelijk Emmer genaamt / aan klein en groot Guey, en aan 't Eilant Ara.

Koomst t'Emmer. Blijdschap der inwoonders.

Toen wy aan Ombo, of Emmer quamen / waren de Wilden zo verblijd / dat zy ons met meer dan zestig kleine scheepjes te gemoet voeren. Zy noemen deze kleine scheepjes Karakora, van de welken yder veertig of vijftig mannen voert. Enigen van hen hadden een speeltuig / als van kopere trommels / 't welk d'Indiänen Gungumma noemen. Een deel van hen had bogen en pijlen: en dieshalven lieten wy hen in 't begin niet aan ons boort komen / maar deden hen een musketscheut van ons af blijven. Zy braken om deze oorzaak hun bogen en pijlen voor onze ogen aan stukken; en toen onze Overste vragen liet waarom zy hun geweer braken / gaven zy tot antwoort / dat zy vrienden met de Hollanders waren. Wy veroorlofden dieshalven aan hen / dat zy aan ons schip mogten komen / om hun verversching / die

die zy meebrachten / namelijk visch en vruchten / te verkopen. Zy wilden geen gelt daar voor hebben / maar rood doek / wit lijnwaat / koper / spiljouter / messen / rode koralen / en diergelijke snuisteringen.

Klein trouw d'inw ders.

Dit is anders een loos en bedriegelijk volk; en dieshalven darden wy niet zo veel van hen op het schip laten komen. De genen / die wy op 't schip lieten / moesten deur de geschutpoorten / deur de welken men langs het schip schiet / met ons handelen / en wy reikten daar deur malkander het geen toe / dat wy verhandelen wilden. Ik / wat my aangaat / wierd van een van deze schelmen wakker bedrogen. Mijn makker en ik verlangden grotelijks naar visch. Wy maakten koop met een Indiaan, dat hy ons een zode visch voor twee elle lijnwaat zou geven. Mijn makker had alree water op 't vuur gezet / op dat wy zo veel te vroeger van de visch zouden konnen eten: want de tanden waterden ons machtig daar na. Maar deze quant / het lijnwaat in handen hebbende / ging daar mee / en met de visch deur; 't welk ons niet alleenlijk tot in 't hart / maar ook tot in de maag verdroot. Ik kreegh echter wraak hier over op hem / ten besten dat ik kon. Want toen wy in de darde dag daar na aan lant gezet wierden / zag ik hem / en kende hem terstont. Ik overwoog dieshalven hoe ik hem mijn lijnwaat met de rechte elle toemeeten zou. Op dit Eilant waren veel neuteboomen / die kokerneuten dragen / de welken smakelijk om t'eten zijn / en zo wel van d'inwoonders / als vreemdelingen afgeschoten worden / om dat zy tamelijk hoog wassen. Met de pijlen / die zy gemenelijk in hun lant gebruiken / konnen zy zelden meer als een tseffens afschieten. Maar wy in tegendeel konden met onze musketten / met draatkoegels daar in / die zich wijt uitbreiden / gehele takken / daar zy aanhingen / doen vallen. D'inwoonders / onkundig van onz geweer / waren ten hoogsten hier over verwondert / en verzochten ook het zelfde te mogen doen; 't welk zy / als wy 't hen toelieten / voor een grote eer hielden. Dewijl ik dan mijn visch- en lijnwaatdief daar ook zag staan / en van verwondering vergat de mont toe te doen / besloot ik hem een pots te spelen / en wraak van 't voorgaande te hebben. Ik bood hem mijn musket aan / en hield my als of ik hem niet kende. Ik laadde het met dubbelt bussekruit en scherp / en maande hem dapperlijk aan om vuur te geven. Mijn musket gaf hem zulk een harde stoot / dat hy achter over viel / en zijn rechte arm niet roeren kon. Wy lachten hartelijk hier over / en gedachten aan de moeite / die wy gehad hadden met vuur te stoken / en water over te brengen; en dit alles vergeefs. Toen hy opgestaan was / en aan onze tolk vraagde waarom het musket zo met hem / en niet met ons gehandelt had / deden wy de tolk aan hem tot antwoort geven dat hy noch geen maatschappy met het musket gemaakt moest hebben / en dat het daarom hem zo vijandelijk gehandelt had. Wy lachten hierom van nieus / en ik in 't bezonder / om dat mijn musket zijns meesters ongelijk zo wel gewroken had.

Onze zigter een v bedr

Hy w zich over.

Gest. inwo ders.

Hun huiz

D'inwoonders zijn sterk van gestalte en leden / geheel zwart / en dragen hun hair achter op 't hooft te zamen gebonden. Zy nuttigen / in plaats van broot / zekere wortel / zo groot als een hooft / andersins d'aardakers gelijk / die van hen Uffasen genoemt word. Zy koken hem / schillen en snijden hem dan aan stukken / en eten dus daar af. De smaak daar af is niet onaangenaam / als hy weer kout en hard word / en veel aangenamer van de Saga. Zy konnen hun huizen kunstiglijk met stro dekken; en dusdanig dak kan in alder-

alderhande weer / regen en wint / zeven of acht jaren duren; hoewel veel muizen en slangen zich daar in onthouden. In kleding zijn zy den Javanen gelijk. Hun geweer is boog en pijl. De vruchten zijn daar de zelfden / als op Banda.

en geweer.

Toen wy hier enige tijt geweest hadden / quam van Batavia bevel dat een Stedehouder / met vierentwintig mannen / benessens onze Heer Predikant / naar 't Eilant Ara zou trekken / om t'onderstaan of d'inwoonders het Christelijk geloof wilden aanneemen: want enigen der voornaamste Heren van dat Eilant / die men Orankais noemt / hadden een jaar te voren voorgegeven dat zy zich als Christenen wilden laten dopen. Onze Kommandeur beval hier op aan onze Kapitain / Thomas Budel, dat hy met een galjoot zijn Stedehouder derwaarts zou zenden. Onze Predikant / dit bevel verstaan hebbende / bad dat men uit d'onzen zodanigen hier toe zou verkiezen / die de minste ergernis zouden geven / en inzonderheit die niet tot vrouwen genegen waren; dewijl men anders meer schade dan voordeel zou doen. Ik / noch jong zijnde / en niet lang in 't lant geweest hebbende / wierd mee derwaarts gezonden. Wy quamen daar gelukkiglijk in de vloot / daar aan beide zijden dorpen waren. D'inwoonders ontfingen ons vriendelijk / en brachten tot ons paradijsvogelen / papegajen / en Indische ravens / die geheel groen zijn / maar niet konnen leren klappen: gelijk ook Luri, zeker aart van vogels / zo groot als Meerlen / van alderhande verwen / aan 't hooft schoonblaau / met rode vedertjes deurmengt / aan de vleugelen groen / aan de buik root / aan de staert root en groen / en rootächtig van voeten / met een kromme bek / die alles leren naspreeken / en bezonderlijk naturelijk konnen lachen. D'inwoonders / dit alles tot ons brengende / gaven grote hoop van een goede uitgang. Maar toen onze Predikant / volgens het bevel / dat hy had / een poging aan de grote Heren dee / en hen de heilige doop toedienen wilde / wierden zy anders van zin / en zeiden dat zy / zo zy dit deden / en d'inwoonders zulks gewaar wierden / zonder twijffel van hen gedoot zouden worden. Hier mee was onze hoop uit: en dewijl onze vloot van Ombo, of Emmer naar groot en klein Guey was vertrokken / om daar hout van d'Indiänen te kopen / en een vesting op 't Eilant Damma te bouwen / en ons in vier of vijf weken weer van Ara zouden afhalen / zo wachtten wy daar zo lang.

Koomst op 't Eilant Ara.

Gevogelte.

D'inwoonders weigeren de doop t'ontfangen.

Wy vonden op dit Eilant veel Bandanezen, die openbare vijanden van de Hollanders waren / om dat zy van hen uit hun vaderlant waren verdreven / en daar niet geleden wierden. Dezen verhinderden niet alleenlijk onz Christelijk voorneemen; maar maakten ons ook zeer verdacht by dit volk / als of wy by hen ook een vesting wilden maken; dewijl zy zagen dat wy enig hout in 't bosch afhieuwen. Doch onze Predikant liet dit daarõm doen / op dat wy te beter in d'openbare zee zouden konnen zien / en onze verhoopte vloot t'eerder waarneemen: hoewel die van Ara dit niet zo groot achtten. 't Gebeurde eens dat / toen enigen van d'Eilanders paradijsvogelen / en andere waren aanbrachten / om hen aan d'onzen te verhandelen / en toen d'onzen hun geweer en haken lieten leggen / en ook geen bystant van krijgsvolk hadden / deze schelmen / namelijk de Bandanezen onverziens uit het bosch quamen lopen / en met grote gezwintheit aan twee bootsgezellen 't hooft afsloegen. Maar een timmerman / en noch een bootsman / die met vergiftige pijlen geschoten waren / weken naar 't schip / hoewel d'eerste noch van zijn

Bandanezen vijanden der Hollanders, op Ara.

Gebruik van vergiftige pijlen.

wonden

wonden storf / en de leste zich op een vreemde wijze van de doot verlost heeft. Op Makassar, een der Celibische Eilanden / wast een boom / die zo geweldiglijk vergiftig is / dat / als iemant aan enig lid daar af gewond word / en men 't zelfde niet terstont wechsnijd / het vergift terstont naar 't hart voortloopt / en de doot veroorzaakt / 't en zy dat de geen / die van dit vergift getroffen is / zijn eige afgang / zo warm als 't hem afgaat / gebruikt; 't welk d'enige hulpmiddel daar tegen is. De Bandanezen bestrijken met dit vergift hun pijlen/met de welken zy uit grote bogen/van een mans langte hoog/vaerdiglijk schieten. In Banda deden ook hun wijven grote schade daar mee. Want zy klommen op de bomen / smeerden kleine visch graten daar mee / en schoten met een uitgeholde boog uit een boom op d'onzen neder/ en deden grote afbreuk aan d'onzen. En dewijl de voorgedachte bootsman zodanige afschuwelijke geneesmiddelen gebruikte / om zijn leven te redden / en de timmerman geen afgang kreeg / zo geraakte d'eerste door Godts genade daar af; en met de leste was het haast gedaan. Vreemd hulpmiddel daar

Wy / ons hier niet langer betrouwen darrende / liepen met onz scheepje de vloet af / wierpen 't anker voor de mont / en verwachtten onze vloot/ die ook weinig dagen daar na quam: in voegen dat wy / by malkander zijnde / weer te rug trokken / en onze streek op het Eilant Damma aanzetten / daar wy ook op de tiende van Bloeimaant quamen. D'Indiänen, die aan de zee woonden / verklaarden zich terstont onze vrienden. Maar de genen / die in 't gebergte woonden / bewezen zich vyanden van ons / en doodden veel van d'onzen. Wy moesten dieshalven / zo sterk als wy waren / alle aan lant / en met onze timmerlieden het bosch / zo wijt / als men met een half kartou kan schieten / afhouwen. Wy vingen ook aan daar een vastigheit te bouwen / die / gelijk de gene te Banda, naar de naam van Prins Willem / Wilhelmusburg wierd genoemt. Koom Damm Bouwi van e vesting

Dit is een ongezond lant / daar wy in de tijt / die wy'er waren / namelijk niet meer dan zeven weken / hondert zevenëntwintig doden hadden: behalven dat noch het meeste volk ziek was. D'oorzaak hier af was onze Kommandeur / Dortsman genoemt / een Zeeu, die / gelijk een schelm / het volk zo veel liet lijden / dat zy zwart van honger wierden: behalven dat het water vooräan in de stroom ook zout was: want hoe men wijder in 't lant koomt / hoe men ook varscher water vind. Maar wy dorden ons niet wijt in 't lant begeven; vermits de Heidenen vaerdiglijk met drie of vier hondert mannen van een berg / of uit een bosch quamen / en al 't geen/ dat zich te wijt af begaf / gezwindelijk doot sloegen: gelijk het met my zelfs / eens ook niet veel scheelde / of ik zou in de klem gelopen hebben. Komn daar den.

Onze Kapitain / Thomas Budel genoemt / een Engelsman van geboorte / had een lijfwacht / die treffelijk wel kon schieten / met de welk ik eens op 't Eilant ging / naar zekere vogelen / die men Neutëeters noemt / en ook veel op Banda zijn / de welken de muskaten / met de bloemen eten / en uit welker drek en afgang / als de zelfde op de droge aarde valt / een muskate boom wast / gelijk men veel van deze bomen hier en daar op de straten ziet / en juist niet in zekere tuinen of bosschen gequeekt worden. Ik was dan met deze lijfwacht op deze vogel uitgegaan; en wy hadden hem alree gevangen en gedoot / met voorneemen van hem by onze Kapitain te brengen / en daar door grote eer te bekomen / dewijl zy goet om t'eten / en zo groot als een duif zijn. Gevaa onze l zigers

Maar terwijl ik bezich was om met een klein bijltje een jonge palmboom af te kappen / en de zelfde voor mijn makker / die t'huis doodkrank was / mee te brengen / dewijl de kerne goet om t'eten is / en de bladen tot een salade gebruikt / en gekookt konnen worden / bezonderlijk als men in de magere keuken ter herberg is; terwijl ik / zeg ik / de palmboom bijna afgekapt had / die alree aan de berg / daar hy stond / begon neder te hellen / zag ik de wilden van de top des bergs afkomen. Ik liet dieshalven de palmboom staan / nam mijn bijl op / en begaf mijn voeten tot lopen / zo hard als zy konden. Ik wist zelf niet dat ik zulk een treffelijk loper was: doch de noot leert rennen. Maar zy grepen mijn waarde schietmakker / die zich een weinig nedergezet / en tot sluimeren begeven had. Zy sloegen gezwindelijk zijn hooft af met hun kleine zwaerden / die zy voeren. Maar zijn roer en klederen zonden zy de vierde dag daar na / toen zy verdrach met ons gemaakt hadden / weerom: en toen onze Kommandeur vraagde waarom zy 't roer niet behielden / gaven zy tot antwoort dat zy wel een weinig met musketten konden omgaan; maar dat zy niet wisten hoe men 't met dit geweer maakte / en maken moest.

Zijn makker gedoot.

Hoewel onze Kommandeur last had om met d'inwoonders op 't Eilant Damma vrede te maken / zo wilden echter de genen / die in 't gebergte / en in de bosschen woonden / niet daar toe verstaan. Doch de genen / die aan de zee / en in 't vlakke lant waren / quamen alle dagen by ons / na dat het verdrach gesloten was. Wy konden echter uit hen niet verneemen waar de meeste en beste muskate nomen waren; en zo haast als zy merkten dat wy boschwaarts in wilden / zonden zy heimelijk twee of drie Wilden voorâf / die zulks aan d'andere Wilden zouden bekent maken. Zy brachten ook gezwindelijk vier of vijf hondert by malkander / en riepen ons toe in de Portugesche taal / dat wy stant houden en niet wijder gaan zouden / en dat wy in 't bosch niets te doen hadden.

Wilden beletten d'ingang in de bosschen.

Dewijl wy voor die tijt geen middel hadden om iets wijder aan te vangen / en noch dagelijks veel doden en zieken kregen / zo brachten wy in de vesting / die wy gemaakt hadden / acht ijzere stukken geschuts / en zeventig mannen / met een Luitenant en Koopman / en verzorgden hen van krijgsvoorraat en lijftocht voor een jaar lang / en vertrokken hier op / d'eerste van Hooimaant / met onze vloot weer naar Banda. Maar dewijl wy / veel van d'onzen verloren / en veel kranken by ons hebbende / zeer zwak waren / zo deden wy / die gezont waren gebleven / een proef om by nacht en in stilte aan een Eilant te komen / en enige Zwarten in de slaap t'overrompelen / en mee te nemen. Dit gelukte ons ook; want wy kregen omtrent een getal van twee hondert van hen / die wy gezwindelijk aan handen en voeten bonden / en ter vlucht met onze boten in de grote schepen brachten / op dat zy / schoon gebonden / ons de schepen / zouden helpen deur zee brengen; want wy waren zo zwak van volk / dat wy zonder hen de vloot niet wisten te bestieren.

Vesting op Damma gebout en verzorgt.

De Hollanders vangen een deel Zwarten, om hen in de noot te helpen.

ZESTE HOOFTDEEL.

Weêrkering te *Banda*. *Dortsman* in ongenade om zijn mishandeling. Hy sterft. Lijfgevecht, daar in d'een gedoot, en d'ander daar over met de doot gestraft word. Nieuwe Slotvoocht op *Banda*. Weêrkeering te *Batavia*. Een ontuchtige vrou om haar verraat gedoot; gelijk ook een *Indiaan*. Dapper tegenstant der *Hollanders* tegen de *Materan*.

Wy quamen in dezer voegen op de dartiende van Hooimaant weer te Banda, daar wy een schip vonden / Opwater genoemt / 't welk van Batavia gekomen was. Hier op waren twee Gemachtigden / die / uit de naam van de Generaal / toen Kornelis van der Linde van Alkmaar, alle plaatsen en Eilanden / daar de Maatschappy handel had / deurtrokken / en alle boeken der kooplieden bezichtigden. Indien dan een Plaatsvoocht niet wel bestiert / en d'inwoonders / of de volken over hem klagen / zo nemen deze Gemachtigden hem mee naar Batavia, daar hy by de Generaal rekenschap van alles moet geven. Indien men bevind dat hy schult heeft / zo word hy van de Raat van Indiën verstoten / en moet met d'eerste vloot / die naar Hollant trekt / mee voort / om zich by de Heren bewinthebbers in Hollant te verântwoorden.

Toen wy op de ree voor de vesting van Nassou gekomen waren / quamen deze Gemachtigden voort op onz schip; en toen zy gezamentlijk in de Kajuit waren / deden zy de klok luiden / daar op alle man te voorschijn moest komen. Maar toen'er weinig van d'onzen verschenen / vraagden zy waar 't volk was / en kregen tot antwoort dat zy meest ziek waren. Men beval dieshalven dat men hen terstont aan lant zetten / en aan yder / 't zy hy ziek of gezont / klein of groot was / twee maanden van hun huur tellen zou / om hen daar mee te verversschen. Onze Kommandeur / Dortsman, wierd overdwars aangezien; en toen hy te lant quam / om aan de Plaatsvoocht / Kornelis de Witte genoemt / eerbiedigheit bewijzen / en hem aan de stegelreep de hant bieden wilde / kreeg hy van hem een stoot met de voet / dat hy enige treden te rug botste. Schelm, zeide hy tot hem / gy zijt niet waerdig dat gy mijn woning betreden zult. Hy moest ook voort weer te scheep / om met deze Gemachtigden weer naar Batavia te trekken. Doch hy storf onderweeg tot zijn geluk / van mismoedigheit / en uit vrees van de schande / die hem aangedaan zou worden. Onze Kapitain / Thomas Budel, moest / uit oorzaak van zijn krankheit / op Banda blijven.

Ik was wel / God lof / niet ziek / maar bleef echter in deze plaats / uit oorzaak van mijn makker / Koenraat Bomer genoemt / die ziek was / en niet meer dan een oog had / dewijl 't ander hem van een Portugees op een suikermeulen uitgestoten was. Toen hy weer een weinig gezont was geworden / en zich met een ander / Koert Vogel genoemt / te Gent in Vlaanderen geboren / vrolijk wilde maken / te weten met Sagawer, (dat is een sterke drank / gelijk verhaalt is / die van de klapperbomen koomt / een boom zo groot als een palmboom / die zoete en varsche drank afgeeft) zo geraakten zy in woorden tegen malkander. En dewijl d'een aan d'ander niets wilde toegeeven / zo gingen zy beide van 't gezelschap af / en in 't bosch / om met de degen hun ge-

schil

Koom Band[...]

Gema[...] den d[...] gevon[...] en h[...] ampt.

Bezich[...] ging [...] 't volk

Dorts[...] in on[...] de.

Hy ste[...]

Lijfgevecht tusschen twee, van de welken d'een gedood, en d'ander gerecht word.

schil te beslechten; en na dat zy een wijl tijts gevochten hadden / gaf mijn makker den ander een onverziene steek/ die hem de doot aandee. Mijn makker wierd hier op gevangen / en veertien dagen daar na door het krijgsrecht tot het zwaert veroordeelt. En dewijl hy / die te voren vijf jaren lang in Westindien geweest had / mijn grote vrint en makker was / ja zo verre / dat wy alles gemeen hadden / zelfs ook onze klederen / zo verwoegde ik my in de leste ogenblik by hem / en sprak hem toe. Hy ging ook vrywilliglijk ter doot/ bad ernstelijk / zeide aan alle goede lieden goede nacht/ en bood aan onze Heren bevelhebbers de hant; in voegen dat de tranen hen zelven tot d'ogen uitborsten. Hy wierd ook eerlijk ter aarde gebracht. God verleen hem een vrolijke opstanding.

Nieuwe Slotvoocht op Banda.

Toen ik negen maanden lang op Banda had geweest / quam een nieuwe Slotvoocht (dewijl d'ander gestorven was) van Batavia, met twee schepen / 't een een fluit / Uitgeest genoemt / en 't ander d'Eendracht. Voorts / toen ik hoorde dat onze Kapitain / Thomas Budel, weer met vijftig mannen naar Batavia gezonden zou worden / en dewijl de plaats my niet aanstond / zo wel uit oorzaak van de hete drank/ als om d'ongezonde vruchten; behalven dat'er ook geen vijant was (om welke zaak deze plaats ook 't oude mannen huis genoemt wierd / daar men soldaten vond/ die hun Heer met een enige koegel wel twintig jaren gedient hadden) zo besloot ik / als een jong frischmensch / iets wijder te verzoeken / en weer naar Batavia te vertrekken/ daar meer voorvallen voorkomen. Ik sprak dieshalven de Kapitain aan / en verzocht dat hy my mee zou nemen. Hy liet zich ook bewegen/ tekende mijn naam op/ en gaf aan my een geschrift / daar in aan de koopman belast wierd dat hy mijn rekening zou schrijven / en my in 't fluitschip / Uitgeest genoemt / bestellen; 't welk my zeer wel naar mijn zin was; dewijl ik geen genegentheit had om daar langer te blijven.

Onze Reiziger krijgt verlof van naar Batavia te vertrekken.

1647. In 't zestienhondertzevenenveertigste jaar na Christus geboorte / op de tweede van Bloeimaant / vertrok ik / in Gods naam / op het voorgedachte schip uit Banda naar Batavia, daar wy op de tweede van Zomermaant voorspoediglijk aanquamen / na dat wy in deze reis / die enige hondert mijlen verre gerekent word / een maant toegebracht hadden. In de volgende dag / de darde van Zomermaant / quam van de Heer Wachtmeester last dat yder zich weer ter plaats zou voegen / daar hy twee jaren te voren geweest had. Ik geraakte dieshalven weer onder mijn oud vaandel / op de zijde der Engelschen, in 't Rondeel / Zeeburg genoemt / daar zestien metale stukken op stonden / acht naar de zeekant / en acht naar de stat gekeert/ op de welke men geen groot vertrouwen heeft; dewijl'er wel hondert zwarten tegen een Hollander zijn/ en om dat'er lichtelijk moeite en beroerte ontstaan kan / gelijk in 't zestienhondertdrieënveertigste jaar gebeurde / en dus toeging.

Koomst op Batavia.

Ontuchtige vrou,

Daar was een Hollandsche vrou / gantschelijk tot ontucht overgegeven / gelijk een openbare hoer / doch van d'Indiänen ten hoogsten geliefd: gelijk zy ook voor haar doot zelve bekende dat zy / met alderhande volken / Christenen en Onchristenen / Joden en Heidenen / Asiänen, Europers, Afrikanen, en Amerikanen, te doen gehad hebbende / by geen van allen meer geneucht had gevonden / als by de Moren / die zich best van dit vermaak wisten te dienen. Deze vrou dan / aangenomen hebbende de Generaal met vergift te doden / en daar over gevangen zijnde/ wierd verwezen om in een ton / met

om haar misdrijf verwezen.

met water gevult/ verdronken te worden. Toen zy met het hooft voorúit daar in gestoten wierd/en de beul/en zijn helpers niet spoedig genoech het deksel toe deden / keerde zy zich om met het hooft om hoog / en stiet het deksel af; hoewel zy eindelijk verdrenken moest. De Javanen, of Heidenen maakten hier over een grote oploop in de stat; en indien de soldaten / die in de ring stonden/ niet hun best hadden gedaan / zo zou't op een grote jammer en elende uitgekomen hebben. Bero over doot

Desgelijks gebeurde in 't zestienhondertvierënveertigste jaar / toen een Heidensche Kapitain / Kalein genoemt / geradbraakt / en zijn lighaam op een rat gelegt wierd. Hy had in 't begin de Hollanders een tijt lang wel gedient; maar bestond eindelijk een verraat en aanslag tegen hen; en indien zijn Stedehouder het niet belet had / zo zou hy Batavia gewisselijk in de handen des Konings van Bantam gelevert hebben. Kapi Kalei zijn gestr

De Mataran van Japara, bestond ook niet lang daar na iets diergelijk tegen Batavia. Zekere Hollanders, buiten de stat in een ronduit gelegen / en heftiglijk van hem aangetast / weerden zich / by gebrek van krijgsvoorraat / met hun eige afgang / en vuiligheit / die zy / dewijl zy niet van hun wachtplaatsen darden afgaan / op een hoop gebracht hadden / daar af de Javanen, die zeer waangelovig over d'uitterlijke reinigheit van hun lighaam zijn / en lieverr gewond / dan besmet en vuil willen wezen / zo verschrikten / dat zy aftrokken/ en in hun taal spraken: Wie wil nu weêr aan; dewijl de Hollanders met stront vechten: 't welk daar na een spreekwoort is geworden. Won ke af ring Holl

In dezer voegen / zeg ik / worden'er wonderlijke aanslagen en verraderijen te water en te lant in Indiën gebrouwen. En indien in 't zestienhondertzesënvijftigste jaar / de samenzwering der Portugezen tegen ons gelukt was / zo zou ik gewisselijk mijn Vaderlant ook nooit weer gezien hebben. Aans Porti zen.

ZEVENDE HOOFTDEEL.

Vertrek naar *Ceilon*. Een Schipper en Jongen gestraft. Beschrijving van *Punto de Gallo*, en van d'inwoonders op *Ceilon*; en van hun wijven. Kleding der kinderen. Veràcht volk onder hen. Hun spijzen. Buffels by hen in hoge achting. Hun drank. *Jakka* hun afgod, en hun dienst aan hem. *Adamsberg*. Hun zuivering van diefstal. Hun huwelijken. Rekening van hun mijlen. Hun jacht.

TOen ik weder drie maanden op Batavia overgebracht had / wierd ik in Herfstmaant aan my belast met drie hondert mannen naar 't Eilant Ceilon, vier hondert mijlen van Batavia gelegen / te trekken. Wy vertrokken op de vierde van Herfstmaant met drie schepen/ het schip Banda, 't welk d'Admiraal was / en twee jachten / Lillo en Akersloot. In de zelfde dag wierd een Schipper / Jongbier genoemt / om dat hy ontucht met een jongen bedreven had / aan een paal geworgt / en daar na verbrand. De jongen wierd van de burgt op de brug in 't water geworpen / en verdronken. Op de vierde van Wijnmaant quamen wy voorspoediglijk in de haven van Punto de Gallo, dat toen de hooftstat op Ceilon was: Maar sedert is 't Kolumbo geworden. Vertr naar C lon. Een per e gen straft

Beschrijving van Punto de Gallo.

Hier is warelijk een treffelijke haven/ daar de schepen een geheel jaar konnen leggen / en met de zeewint in / en met de lantwint uitlopen / zonder dat'er enige gevarelijke klippen zijn. Dieshalven / indien'er schepen komen / die geheel vreemt zijn/ zo moeten zy / als zy'er aanlopen willen / drie schoten met hun geschut doen / en indien 't een schip is / dat eertijts daar geweest heeft / zo doen zy een schoot: en als aan hen geantwoort word / zo moeten zy wachten / tot dat een lootsman / of stierman koomt / die / met zijn bootsgezellen / op een hoge klip/ anderhalf uur van de stat in zee gelegen / altijt wacht houd/ en/ als hy schepen gewaar word/ aan een mast / die daar opgerecht is / een grote vlag moet laten wajen / tot bericht aan deze schepen dat zy niet nader zullen komen / tot dat hy by hen is / om hen de rechte weg te wijzen. By nacht is 't gantschelijk ongeraden daar in te lopen; dewijl 't gevaar al te groot is.

Zwarte vesting.

Aan de haven is een vesting / de zwarte Vesting genoemt / eerst van de Portugezen gebout / onder een bedriegelijke schijn en dekmantel / die zy by de Koning van Kandi voorwendden / van 't welk wy namaals zullen spreken. Deze vesting is nu van de Hollanders, die in 't zestienhondertenveertigste jaar de zelfde stormenderhant innamen / met andere punten zeer treffelijk versterkt.

Ziekhuis.

Aan de slinke zijde / als men nader koomt / ziet men heden het ziekhuis/ daar eertijts de Portugezen hun munt gehad hebben. Noch nader aan de stat is het rondeel Akersloot, daar acht stukken geschuts op staan / die de haven gantschelijk konnen overschieten. Veerder strandewaarts op legt de voorgedachte zwarte Vesting/ hoog opgebout/daar het voorraatshuis staat / en daar alle hantwerksleden en slaven wonen. Een groot stuk weegs hier onder legt de waterweg / naar die plaats gekeert / daar de schepen aankomen moeten/ en eerst in 't zestienhondertdrieënvijftigste jaar/ van Jakob van Kettenstein, te Delft geboren / en toen daar Statsvoocht zijnde / gebout. Hier op staan zes metalen stukken geschuts / die yder twaalf ponden yzer schieten/ binnen de welken noch een kleine poort is/ de Waterpoort genoemt/ daar deur men by nacht iemant in en uit laten kan. Hier staat ook het huis van de Statsvoocht / en de hooftwacht / die altijt zestig of zeventig mannen sterk is / van daar men/ op palen veertig schreden in de haven verre/ als een wandelry gebout heeft / die met planken beschoten / en met een dak overdekt is / en gemenelijk het houte Wambas genoemt word.

Waterweg.

Waterpoort.

Houte Wambas.

Van daar / naar de rechte hant en lantzijde / daar de stat met hoge muren omringt is / heeft men een diepe watergracht gemaakt / die achtien voeten breet is / en daar een wipbrug over legt. Daar na ziet men de Middelpunt/ met negen of tien stukken geschuts verzien / die ten deel de hooftwacht / en ten deel landewaarts de muren konnen bestrijken / beneden de welk noch een halve Maan legt. De Zeepunt is de feste aan de lantzijde / daar de meeste stukken leggen / en daar alle nachten een Korporaal met zes mannen moet waken. Deze plaats word nu Kreestengat genoemt.

Middelpunt.

Zeepunt.

Tusschen de Zeepunt/ en een nieu werk / by 't pakhuis gemaakt / springt uit d'een zijde van een klip een springbron van goed en varsch water; en de wijte van een schrede van daar spoelt de zee aan de klippen: in voegen dat men te gelijk met d'een voet in varsch/ en met d'ander in 't zeewater kan staan.

Springbron aan de zee.

Kaizer van Ceilon.

't Eilant zelf is zeer groot / en heeft een eige Heer / die Kaizer van Ceilon genoemt

genoemt word / gelijk ook Koning van Kandi, een stat / daar hy zijn woning heeft / machtig rijk van kostelijke gesteenten / en treffelijke juweelen. Aan Ceilon is ook een openbare parrelbank / welke plaats Manara genoemt word. Het lant is zeer volkrijk. Ik heb hier op acht jaren deurgebracht / doch ben enige malen daar af genomen / en naar andere plaatsen gezonden / en weer derwaarts gestiert. En dieshalven zal ik onderscheidelijk het geen / dat ik daar gehoort / gezien en vernomen heb / verhalen.

Wat d'inwoonders aangaat / enigen van hen gaan geheel naakt / behalven dat zy hun schamelheit met een doek / van witte boomwol gemaakt / dekken. De Groten / en de Heren dragen ook over hun bovenlijf witte hemden / van boomwol gemaakt / met enge mouwen / achter en voor met strikken van een vinger breet verciert. Maar zy zijn gantschelijk bloot aan de voeten / daar aan veel van hen een ope fistel / of lopende opening hebben / die zy met banden en anders bewinden: enige houden deze opening aan andere plaatsen van 't lighaam / aan de hals / en elders. Zy / en voornamelijk de genen / die soldaten zijn / dragen op 't hooft een rode muts / en hebben ten meestendeel lang zwart hair / en brede baart / die zy zelden doen scheren. Zy zijn zeer lang van oorlappen / daar zy ringen van zilver of yzer aan dragen / daar deur wy somtijts / als wy hen gebruikten / en bezonderlijk als zy de wijven van onze Oversten en bevelhebbers in een Palankyn over 't velt moesten dragen / linten staken / en hen daar aan vast hielden / op dat zy / hun open ziende / niet zouden deurgaan / en / zich in de ruigte verbergende / de wijven nederwerpen / zonder zich te bemoejen / hoe zy wech zouden komen. Besch[rij]ving d'inw[oon]ders.

De wijven van Ceilon zijn zo wel en aangenaam van gestalte / als ik ergens vrouvolk in Indiën gezien heb. Zy konnen treffelijk danssen / als hen iemant op een klokje voorspeelt / daar op zy een aangenaam geluit konnen maken. Zy gaan ook op de koort / of danssen daar op / met degens aan de voeten gebonden. Zy konnen zich ook zo gezwindelijk in 't ronde omdrajen / dat men geen oog daar op houden / en geen hooft aan hen zien kan. Zy zijn deurgaans zo gezwind / dat men 't zelfde niet wel kan beschrijven. Van d[e wij]ven.

Hun kinderen / knechtjes en meisjes / inzonderheit zo zy iets voortreffelijk zijn / hebben / gelijk hun ouders / zilvere ringen onder aan de kuiten / en de meisjes een zilvere deurgesnede gordel midden aan 't blote lighaam / daar voor aan een zilvere blad / van gestalte als een hart / hangt / met het welk zy hun schamelheit dekken. Wat de zonen aangaat / de zelfden vermogen niets anders te doen / en te leren / dan hun vader gedaan en gehandelt heeft. Tot een voorbeelt / indien de vader een snijder / smit / of iets anders geweest heeft / zo moeten de zonen even dat ambacht / en niets anders doen / zo lang als zy leven. Zy zijn kunstige en schrandere lieden / en konnen goede musketten / en ook bussekruit maken. Zy konnen naerstelijk in gout en zilver werken / en bezonderlijk treffelijke gevesten van alderhande gedaanten aan de degens / en kunstige deurboorde knopen aan de klederen en mantels maken / hoewel zy weinig en slecht gereetschap hebben. Doch een boer / 't welk wonderlijk schijnt / en echter waarheit is / word in zijn staat en stant hoger geächt / dan een / die in 't gout en zilver werkt. Een beul word by hen zo hoog geacht / dat hy / beneffens de voornaamsten op het Eilant / zich by de Koning mag voegen / met hem spreken / en handelen. Op dit Eilant vind men ook zulk een ongeächt en verworpe volk / dat yder schuw is om met hen te spreken / en Kledin[g der] kinder[en]. De zo[nen] moete[n] hun v[aders] ambac[ht] doen. Zy [zijn] goede w[erk]lieden. Veracht volk o[nder] hen.

en te handelen/ ja dat ook bezondere wasschers moet hebben/ die hun vuil en onzuiverheit afwasschen/en by d'andere wasschers/die d'adel dienen/de welk zich deftig op zijn edeldom houd / niet dart komen. Men acht het ook / naast de lijfstraf / voor de zwaarste straf dat de Koning iemant verwijst dat hy onder hen moet zijn: in voegen dat wy van hem bestraft wierden / om dat wy/ in onze grote dorst / en in d'overmatige hitte een dronk waters by hen genuttigt hadden. Zy moeten ook niet meer / dan een half dak / op hun huizen hebben / geduriglijk op d'aarde neder slapen / en met hun hooft in een wan / daar men de rijs mee want/ leggen. Zy hebben ook/ om de waarheit te zeggen / zulk een afschuwelijke stank / dat men niet by hen duren kan. Hun werk is / koorden te maken / daar mee men d'elefanten bind / te weten van elants- en hertsvellen. Hoe veracht zy ook geacht zijn / zo willen zy echter niet lijden dat men / als men een dronk waters van hen begeert / de kroes / of kop aan de mont zet: maar men moet de kroes zo hoog houden/ dat het water in de mont loopt / zonder dat de kroes aan de mont raakt. De Moren, Persiänen en Javanen hebben ook gelijke gewoonte.

Zindelijkheit der vrouwen in de spijs toe te stellen.

De wijven koken zeer zindelijk en zuiverlijk gezoden en gebraden: namelijk hoenders/ die men daar dartig voor een rijksdaalder kan kopen/ aijeren/ goede soppen/ op veelderhande wijzen toegemaakt/ herten/ zwijnen/en eendvogels. Zy worgen hun hoenders op een wonderlijke wijze / zy vatten hen by de kop / en drajen hen tusschen hun twee vingeren zo gezwindelijk om / dat zy niet anders / dan 't hooft in handen houden / terwijl het lighaam/ dus afgeslingert / ginder heen zwiert / en noch zonder hooft loopt / tot dat het bloet wechvloeit / en 't lighaam neervalt. Als zy ossen / koejen / of andere viervoetige beesten willen slachten / snijden zy hen d'achterste zenuwen aan de voeten af / en als zy vallen / gelijk nootzakelijk is / binden zy hen eerst / en snijden hen dan de keel af. Zy eten ook niet van 't vleesch / dat van een ander volk gedoot is.

Lechaban, een beest, en de beschrijving daar af.

Zy houden zeker beestje / Lechaban genoemt / van gestalte een kleine krokodil gelijk / voor een bezondere goede spijs. Dit beest loopt gezwindelijk de bomen op en af / en indien het geschoten word/ zo blijft het zo lang hangen/ tot dat het uitgebloet is. Zy zijn zeer gevarelijk voor 't gevogelte/ gelijk de haagdissen / groenächtig aan de buik / met vier voeten en klaauwen; en hun vet is zeer nut en dienstig. Hier zijn ook veel paauwen / die men met nagelen besteekt / en braad / en die wy / by gebrek van andere spijs / eens een gehele maant lang moesten eten; in voegen dat wy weerzin en de walg daar af kregen. Zy onthouden zich by menigten in de rijsvelden / en worden zelden in 't vlakke lant gevonden / maar overvloediglijk op de bomen. De Ceilonners bewinden hun handen en voeten in hun spiegelveren / zo zy enig gezweer hebben / of andersins gewond zijn.

Paauwen tot spijs gebruikt.

Rijs in plaats van broot.

Men vind hier zelden broot; en daar is menig jaar verlopen / dat ik geen drie malen broot geproeft heb; in welks plaats zy rijs gebruiken / die men in water zuivert / en kookt / en op kolen droogt / in een porcelaine schaal opzet/ en benevens andere spijs een greepje rijs neemt; 't welk wel en lieffelijk smaakt.

Wijze van hun maaltijden.

In hun maaltijden zitten zy op een mat van stroo op d'aarde neder / met de benen kruiswijze over malkander. Zy gebruiken geen lepels/ maar hun hant / daar mee zy behendiglijk konnen toetasten. Gemeen water is hun

drank;

drank; en zy laten ons / gelijk alree gezegt is / niet gaerne uit hun koppen en kroezen drinken; of wy moeten de zelfden niet aan onze mont laten komen / maar van boven neer in de keel laten lopen. D'oorzaak van dat zy niet gaerne met ons drinken / is dat zy vrezen dat wy vleesch van zwijnen / daar zy een afschrik af hebben / of van tamme buffels / die zy hoog achten / geëten zullen hebben: want zy zeggen dat zy van de buffels meer goets ontfangen / dan van hun ouders; dewijl hy voor hen ploegt en dorscht / en butter en melk van hem hebben. Zy noemen hem dieshalven Abba, en willen niet wel lijden dat hem enig ongemak overkoomt / of dat hy in onze handen koomt. Want toen eens een van onze Luitenants op zeker weg / vier mijlen van Kolumbo, landewaarts in gelegen / en Malevanna genoemt / op de begeerte van onze Predikant twee tamme buffels zou kopen / was'er niemant / die hen aan hem verkopen wilde. Doch het gebeurde acht dagen daar na dat een tyger een buffel doodde / en / na dat hy hem het bloet afgezogen had / het vleesch leggen liet. En dewijl zy de zelfde aan ons volk schonken / nam onze Luitenant deze gelegentheit waar / en / hen strengelijk toespreekende / zeide dat dit een bezondere straf was / dewijl zy geweigert hadden / zulks om gelt aan onze Predikant te verkopen: en daar by voegde dat / indien zy langer zo nijdig bleven / de tyger dikwijls komen / en hen diergelijke schade aandoen zou. Toen zy dit gehoort hadden / quamen zy haast weder / en brachten twee buffels mee / alleenlijk om meerder schade en onheil te voorkomen.

Hun van ons t[...] ken.

Buffe[...] hen i[...] achti[...]

Zy hebben niet alleenlijk een drank / Siere genoemt / van de klapperbomen gemaakt / daar af ik haast sal spreken; maar zy hebben ook noch andere dranken / als voorëerst de Massack, die dus gemaakt word. Zy nemen / na dat zy veel of weinig willen hebben / vier / vijf / of zes maten Siere, en / de zelfde warm gemaakt hebbende / doen twee of drie maten Arak, gelijk brandewijn / daar in / slaan twintig / dartig / ja veertig ayeren in een schuttel / en kloppen hen klein / doen t'elkens een weinig van de warme Siere in de schuttel / en roeren 't geduriglijk / op dat het niet schiften zou. Eindelijk doen zy'er twee of drie stukken kaneel / en muskaatneuten / klein gerijst / daar in / en roeren dan alles onder malkander. Zy drinken deze drank warm in; en de zelfde heeft niet alleenlijk een aangename smaak / maar is ook zeer voedsaam. Hun tweede drank is Parlewijn, dat is de helft water / en de helft Arak, die zy met malkander koken / en daar zy twee of drie geklopte ayeren / citroenen / suiker / kaneel / en neutemuskaat in doen; al 't welk een aangename drank maakt. De darde drank / die zy gebruiken / word Pule Punce genoemt / van half water / en half brandewijn gemaakt / daar zy dartig of veertig limoenen zonder korrelen / en een weinig suiker in doen. Deze drank is niet zo aangenaam van smaak / en ook niet zo dienstig voor de gezontheit.

Hun Siere.

Ma[...] hoe [...] zelfde [...] ken.

Parlev[...]

Pule P[...]

Hun godsdienst is voor een groot deel Mahometaansch / gelijk men de zelfde veurgaans onder de Heidenen vind. Hun afgod heeft de naam van Jakka, die van aarde gemaakt / zo groot als een man / en zwart en afschuwelijk van aangezicht is / en somtijts met hoornen verzien. Zy zetten deze afgod in een hoek / of onder het dak / en als zy aan hem offeren zullen / zo dragen zy hem onder een pescharboom / die gelijk een lindeboom / en dicht van bladen is. Zy bidden hem dat hy / als zy ziek zijn / hen weer gezont wil

Jakka afgod.

maken / en dat hy aan hun vee / koejen / schapen / en andere beesten / als zy jongen zullen werpen / belief krachten en hulp te geven. Zy zullen ook niet gaerne water uit een bron wechdragen / zonder eerst een hant vol daar af op d'aarde te storten / met deze woorden daar by te zeggen: Dit zy aan Jakka geschonken. Want de Ceilonners zeggen van hun Jakka het geen / dat de Sinezen van hun Joosje spreken / te weten / dat God een goed man is / die alles geschapen heeft / en aan niemant quaat doet; maar dat Jakka quaat is / en dat zy aan hem moeten offeren / op dat hy hen geen quaat aandoen zou. Zy hebben hun bezonderlijke priesters / Brachmannen genoemt / die den geen / den welk iets ontstolen is / haast komen zeggen wie het gedaan heeft / en die / gelijk zy voorgeeven / maken konnen dat de dief daar moet komen / en niet voorby kan gaan / maar het gestole goet wederbrengen.

Adamsberg. Zy houden vastelijk dat op zekere berg / die zy Adamsberg noemen / Adams voetstappen gezien worden. De welken ook van een kleine tempel overtimmert zijn / in de welk by dag en nacht lampen / van geel koper gemaakt / en met klapperölie gevult / branden. Zy komen jarelijks derwaarts van zeven of acht mijlen verre; en yder van hen brengt wat klapperölie ten offer mee.

Hun zuivering van dieftal. Als zy zich van iets / dat hen te last gelegt word / willen zuiveren / zo word gemenelijk de middel / om zich te zuiveren / dus toegestelt / gelijk men zegt / dat zy butter heet maken / en de handen daar in houden. Indien zy t'onrecht zweren / zo achten zy dat zy zich zullen branden: maar indien zy wel en recht zweren / zo zal / zeggen zy / God niet toelaten dat zy een vinger in dit brantheet vet bezeren. Wy dan / als wy vermoeden dat zy ons iets afgestolen hadden / wisten ons hier af te dienen / en drongen hen hier toe / dat zy hun handen in dit gesmolte vet zouden moeten steken; daar door wy dikwijls het geen / dat wy verloren hadden / weerkregen / dewijl zy vreesden dat zy / zo zy 't weerhielden / zich branden zouden.

Hun huwelijken en bruiloften. Zy plegen grote lichtvaerdigheit in hun huwelijken. Want als zy trouwen / (dewijl 't aan yder vry staat zo veel wijven te nemen / als hy onderhouden kan) zo geven zy aan malkander een kleet / of planten een boom: en als het kleet versleten is / of de boom geen meer vruchten voortbrengt / zo lopen zy ook van malkander. 't Is hier ook niet nieu / dat iemant by zijns broeders vrou slaapt / en bloetschande begaat: ja de huwelijken worden te liever aangevangen / als de geen / die huwelijken wil / veel broeders heeft. Hun bruiloft / en de bevestiging van hun huwelijken bestaan hier in / dat de bruidegom en bruit met malkander rijs eten / die in klappermelk gekookt is / en Kiribat genoemt word. Hier in bestaat de gehele bruiloft; en daar mee is alles afgedaan.

Dewijl in dit Eilant veel gebergte / en grote bosschen zijn / zo vind men ook veel beesten en ongedierten daar in. D'inwoonders gebruiken een wonderlijke middel in d'afstanden en mijlen te rekenen / en in 't jagen. De rekening van hun mijlen gaat dus toe: aan de plaats / daar zy afreizen zullen / nemen zy een blad van een boom; en zo lang als dit blad niet verdort is / zo achten zy niet dat zy een mijl gereist hebben; maar als het verdort is / zo houden zy dat zy een mijl voortgetrokken zijn. Zy verrichten hun jachten op deze volgende wijze. Zy gaan met hun drien of vieren by nacht in 't bosch. D'eerste draagt op zijn hooft een rijswan / daar in hy een aarde schuttel heeft /

Rekening van hun mijlen.

Wijze van hun jacht.

heeft / in de welk vuur is / namelijk van zulk hout / dat krachtiglijk glimt / maar niet haast verbrand; daar mee zy ook d'elefanten verjagen. D'ander heeft in zijn hant een bos met schellen/daar mee hy over de gehele weg schelt/ en het wilt alleenlijk doet rijzen / maar niet geheel wechjaagt; dewijl het niet zeer vervaert daar voor is. Als hen iets voorkoomt / te weten een hert / zwijn / wilde buffel / (want de tamme buffels doen zy geen quaat aan / gelijk wy alree gezegt hebben) zo neemt de darde zijn roer/ of schietgeweer/ en schiet het zelfde daar mee onder de voet. Als zy op de jacht gaan / willen zy niet lijden dat'er enig Christen meegaat; en dieshalven doen zy 't zo heimelijk / als hen mogelijk is.

Zy vangen jarelijks omtrent twintig wilde elefanten / die zy tam maken/ en dan aan de Moren en Persianen, en bezonderlijk aan de genen / die uit de stat Mecha komen/ verkopen. Ik zelf moest mee drie jaren na malkander in 't bosch / op de vangst der elefanten / en heb op eenmaal wel twee hondert by malkander gezien. En dewijl ik in 't begin groot verlangen had om te zien hoe men deze grote beesten vangt / vermits het d'een dus/ en d'ander zo verhaalt / zo ging ik zo veel te gewilliglijker mee. Ik zal dieshalven hier by voegen hoe ik op 't voorverhaalde Eilant Ceilon gezien heb dat zy van de Hollanders gevangen wierden. Vang Elef.

ACHTSTE HOOFTDEEL.

Jacht op d'Elefanten, en hoe zy gevangen en getemt worden. Voorrechten der Jagers. Aanspraak aan d'Elefant, die gedoopt word. Handel met deze beesten. Slangen, en kracht van de slangsteen tegen 't vergift. Een slang geschoten, en een reekalf daar in gevonden. Grote slangen in *Afrika*. Beschrijving van de slang, Rottevanger genoemt, en van een jonge krokodil. Een man van een krokodil gedoot, gelijk noch een ander van een ander krokodil. Een krokodil met een angel gevangen. Duizentbeen, een worm. Schorpioenen. Zuigers. Schiltpadden, en hun lekkere spijs. Beschrijving van de tyger, en zijn gevarelijkheit. Tegenweer van een bootsgezel aan dit beest. Meerkatten en hun geestigheit.

HIer zijn twee plaatsen / daar men hen gemenelijk vangt: d'een word Kattumma, en d'ander Flasmeulla genoemt. Hier is ook een bezondere Jagermeester / de welk weet hoe veel hy jarelijks leveren moet. In mijn tijt moest hy drie met tanden / en vijftien zonder tanden / die veel minder van d'anderen geacht worden / verschaffen. Hy had hier toe ook zesendartig Negrijen, of dorpen onder zich / daar uit hy omtrent vijf hondert Zwarten tot zijn hulp mogt nemen. De bequaamste tijt om deze beesten te jagen is in Zomermaant / Hooimaant en Oogstmaant / daar in zy / om water te krijgen / uit de hoge bergen naar de diepte komen / namelijk aan de zeekant / daar het eerder en dikwijls regent. Als de Jagermeester zich dan op de jacht zal begeven/ zo doet hy te voren hout kopen/ of de genen/ die onder hem staan/moeten 't zelfde uit de bosschen halen; doch niet alderhande hout/maar alleenlijk Op wijze fante vange word

alleenlijk dat glimt / en lang duurt / en niet wechbrand. Zy / die wel weten waar d'elefanten hun loop hebben / leggen dusdanig hout vier / vijf of zes mijlen verre / daar zy deze beesten willen jagen / en steken 't aan. Dewijl dit beest seer schuw voor 't vuur is / en niet daar deur dart treden / ('t welk ook by nacht onze tegenweer was / om zeker tegen d'elefanten te zijn) zo zetten zy aan 't einde van deze vuur een Kral, dat is dat zy grote sterke bomen / tegen malkander over in rijgen staande / ens te zamen vlechten / en wel verzorgen / daar tusschen zy als omheint staan. Men verkiest dan daar uit de genen / die men begeert / en jaagt hen wijders in een enge afgepaalde gang / die achter zo nau word / dat zy zich niet konnen omkeeren / noch daar deur breken / dewijl zy met vier starke dwarsbomen bezet is. Als men een elefant / die men hebben wil / tusschen deze staketten ingejaagt heeft / wil hy geduriglijk voortgaan / op hoop van daar deur te komen. Maar zo haast hy ten einde geraakt is / lopen de Zwarten gezwindelijk toe / en schuiven ook van achter vier dwarsbomen achter het beest / in voegen dat het zelfde noch achter noch voor heen kan. De Jagermeester / acht elefanten / in deze heining (even zo veel als 'er in konnen) gevangen hebbende / bericht zulks aan onze Heer kommandeur / op dat hy de tamme elefanten / die 'er op afgericht zijn / hier zou doen bykomen. Men brengt hier op twee tamme elefanten / aan yder zijde van 't park een / die van de Moor / de welk daar op zit / met een kromme haak voortgedreven word. Deze tamme beesten hebben yder een tou vierdubbelt om de hals. Men werpt een diergelijke strik ook om de hals der wilde elefanten / doch met zo grote moeite / dat men dikwijls een halve dag bezich is met een kleine strik hem om de hals te krijgen / daar de grote strik aangeknoopt is. Als hy deze strik vast om de hals heeft / zo word hem ook aan een der achterste voeten een ander strik gedaan / daar wel omtrent twee hondert Zwarten aan hangen / en de zelfde zo lang vast houden / tot dat men aan d'uitgang de voorste dwarshouten wechgenomen heeft. D'elefant / voor hem alles open ziende / meent deur te breken / en wech te raken / schoon hy aan de tamme elefanten vast gebonden is. En indien zy oordeelen dat hy daar wel bewaart is / zo laten zy d'achterste voet los; in voegen dat zy tusschen de twee tamme elefanten voort moet / gelijk by ons een wilde stier met andere ossen voortgebracht word. Als wy met dit beest naar de plaats toegaan / daar het tam gemaakt zal worden / zo hebben wy / indien het tanden heeft / (want anders is 't verboden) dit voorrecht / dat de boeren in alle dorpen / daar wy deurtrekken / aan ons genoech t'eten en te drinken moeten geven: en indien zy karig hier in zijn / zo voeren de Moren / die op d'elefanten zitten / deze wilde beesten in de rijsakkers / en bederven de zelfden tot in de gront. Dieshalven / als zy weten dat wy op de jacht zijn / houden zy in alle dorpen zeker man / die daar op passen / en tweemaal naar ons verzorgen moet / te weten by een grote boom / die voor hun dorpen staat / en met stenen omringt is / de welk zy pescharboom noemen / daar onder zy ook aan de duivel offeren. Want de boer kookt een pot met rijs / en offert de zelfde aan de boze geest / eer hy hem uit het velt t'huis brengt / en een beet daar af nuttigt; op dat hy in 't volgende jaar weer overvloedig gewas zou hebben.

Voorrechten der jagers.

Als d'elefant ter plaats koomt / daar hy tam gemaakt zal worden / zo staat een gelijke pescharboom daar voor / by de welk de Zwarten stil houden /

den / tot dat de Billaher komen / te weten twee dansmeesters / die vermomt zijn / en momtuig voor 't aangezicht hebben / en geheel met schellen behangen zijn. Deze danssen en springen dan voor de wilde elefant / en / eindelijk voor hem stilstaande / spreken hem in hun taal dus aan: Dat hy zich niet wilt zal aanstellen; dat hy / in plaats dat hy tot aan deze tijt in 't bosch regen en wint heeft moeten uitstaan / nu in huis / en onder 't dak zal zijn; dat hy / in plaats van dat hy enige tijt naar water moest zoeken / om zijn dorst te lesschen / alle dagen twee malen aan de stroom gebracht zal worden / om zijn dorst te verzaden; en dat hy / in plaats dat hy tot hier toe niet altijt zijn kost / of immers niet genoech heeft konnen bekomen / nu dagelijks rijkelijk verzien zal wezen. Hier staat d'elefant dan als verbijstert / uit oorzaak van d'ongewone klank / en gespring / of als betovert / en laat zich gewillig daar in brengen. Men schept hier op een grote kop met water / dat zy hem over 't lijf gieten / en daar mee zy hem dopen / en hem naar de Heer van 't lant / of naar andere voorname Amptlieden noemen. Hy word hier op in zijn plaats gebracht; en dan verloopt 'er noch wel een half / ja byna geheel jaar / eer hy zo tam gemaakt word / dat men hem dart vertrouwen / en los laten gaan. Aanspraak aan de elefant. Elefant gedoopt.

De Hollanders verkopen jarelijks wel vijftien of twintig van dusdanige beesten aan de Moren / die uyt Persiën, of uyt Mecha komen. Zy worden met een lang hout / als met een maatstok / gemeten / die zy Gobdel noemen / en omtrent drie vierendeel van een elle uitmaakt. Zy worden naar deze maat verkocht / yder Gobdel voor drie of vier hondert rijksdaalders; en ik heb elefanten gezien / die zeven / acht / negen / ja tien Gobdel hoog waren. De grootste elefant / die my voorgekomen is / was elf Gobdel hoog. Handel met tamme elefanten.

Dewijl ik verhaalt heb dat wy / als wy op de jacht der elefanten zijn / ons met grote vuren moeten verzien / daar zy grotelijks af schrikken / zo zal ik hier by voegen wat my eens op diergelijke jacht / met een grote slang / bejegent is / van de welken veel op 't Eilant Ceilon zijn. Enigen van de zelfden zijn geheel vergiftig / en indien zy iemant steken / zo moet hy / indien hy 'er niet terstont hulpmiddel tegen zoekt / daar af sterven. Zy worden Kobra de kabelo genoemt / van de welken enigen een steen in 't hooft hebben; en de geen / die zodanig een steen by zich heeft / heeft geen noot / schoon hy van hem gesteken was. Want als men deze steen aan de beet / of wonde houd / blijft hy daar aan hangen / en trekt het vergift weder uit; en als men de steen weer afneemt / en in 't water legt / zo word hy gantsch zwabelblaau daar af / en werpt alle vergift weer van zich / in voegen dat men hem veiliglijk by zich dragen mag. Slangen. Slangsteen en zijn kracht tegen 't vergift.

Nu zal ik verhalen wat my eens met een slang gebeurt is. Terwijl wy in zekere tijt op de jacht der elefanten waren / beval men aan my / en aan twee anderen / Valentyn Polak, die ook een gebore Pool was / en Heindrik van Kampen genoemt / over een beek te gaan / en meer hout te halen / om veerder vuur / ten dienst van d'elefanten / te maken. Een van ons drien moest altijt zijn musket meeneemen / om op de wacht te staan / en / zo een elefant zich vertoonde / een scheut tot waarschuwing te doen; terwijl de twee anderen hout vergaderden / en in 't vaartuig brachten. Onze makker / Heindrik van Kampen, zich een weinig te diep in 't bosch begeven hebbende / begon luide en lelijk te roepen dat ik / doch bezonderlijk Valentyn Polak, gezwindelijk met zijn musket zou komen / en de zelfde met een draatkogel laden /

Een reekalf in een slang gevonden.

dewijl'er een grote slang was / die niet voort kon komen. Toen hy vuur gegeven / en de slang doodgeschoten had / zagen wy dat de zelfde een jong hert / of ree tot aan 't achterlijf / dat noch buiten hing / ingeslokt had. Wy maten de slang / en bevonden hem zestien voeten lang / en zo dik als een boom van twaalf duimen in zijn middellijn. Wy sleepten hem in ons vaartuig ; en toen wy hem open gesneden hadden / vonden wy 't jong ree noch in zijn geheel / en bevonden dat het veertig ponden zwaar woeg. Onze Zwarten wilden dit ree eten : maar wy dachten dat / indien het hen niet zou schaden / het ons ook geen hinder aandoen zou / dewijl het geen vergiftige slang was / daer 't in gesteken had. Wy namen 't dan / brachten het aan de stroom / wiesschen het af / vilden het / deelden 't / kokten 't / en nodigden onze andere makkers daar op te gast. Een deel van hen had een afschrik daar af : maar ik / wat my aangaat / gevoelde geen afkeerlijkheit / en hield 'er vier goede maaltijden mee / en nodigde mijn goede vrient / Michiel Dankwert, in Sweden geboren / daar by ; en wy dankten God de Heer dat hy 't ons beschikt had / en waren 'er vrolijk mee.

Grote slangen' in Afrika.

Aloysius Kadamustus schrijft ook / in zijn Scheepvaart / van diergelijke beesten / en zegt dat men in Afrika, in een Lantschap / Senega genoemt / zo grote slangen vind / dat zy gehele geiten konnen inslokken. Eduardus Lopez schrijft ook desgelijks in dezer voegen : De slangen worden ongelooffelijk groot in deze landen. Want men vind 'er / die wel vijfentwintig spannen lang / en vijf breet zijn / en zo wijt van buik en mont / dat zy een hert / of een ander beest van gelijke grootte konnen inzwelgen. Zy worden waterslangen genoemt / en begeven zich op 't lant / als zy hun aas zoeken : in andere tijden onthouden zy zich in 't water / en leven dus in twee hooftstoffen. Zy klimmen op de bomen / en loeren op het vee / dat daar omtrent te weiden gaat. Als het zelfde hen zo na koomt / dat zy het bezetten konnen / zo vallen zy van boven daar op / strengelen zich daar om / en drijven het zo lang / tot dat het / afgemat zijnde / doot nedervalt. Zy slepen dan dit dode beest aan een eenzame plaats / en verslinden het met huit en hair / en / zich zo zat geëeten hebbende / vallen in slaap / gelijk een mensch / die vol van wijn is / en blijven dus vier / vijf / ja zes dagen leggen : in voegen dat een kint hen zou konnen doden.

Slangen Rottevangers genoemt.

Hier zijn ook andere slangen / die men rottevangers noemt / en ons / zo wy sliepen / over 't lijf kropen / zonder echter den menschen enig leet aan te doen ; en die dieshalven ook niet gedoot worden. Zy kruipen onder de daken / en zoeken nesten van rotten en muizen / die zy opëeten / gelijk by ons de katten. Hoewel zulk een slang slechs een kintsvinger dik is / zo kan hy echter een grote rot / of muis inslokken / en verteren. In Banda wierd / gelijk men zegt / een slang gedoot / die achtëntwintig voeten lang was / en daar in men / toen hy geöpent wierd / een slavin vond.

Krokodillen.

Hun aijeren.

Een jonge krokodil gevangen.

Dewijl ik hier van slangen spreek / zo zal ik ook verhalen wat ander ongedierte op dit Eilant te vinden is. 't Is zeer gevaarlijk aan varsche stromen / of moerasschen te wandelen / uit oorzaak van de krokodillen / die van de Heidenen Kaimans genoemt worden / de welken zich gemenelijk aan zulke plaatsen onthouden / daar zy ook hun aijeren leggen / onder de welken onze Stierman / Heindrik / in 't gemeen Lucifer genoemt / eens een kleine levendige krokodil van een span lang / nam / en / om de zelfde in 't leven te behouden / in een kruik met varsch water dee / daar uit ik / niet wetende

dat'er

dat'er dit ongedierte in was / en om dat ik grote dorst had / een sterke teug dronk / die my / God lof / niet qualijk bekomen is / schoon zy alle verschrikten / toen zy bevonden dat ik'er uit gedronken had. Enige dagen daar na storf de jonge krokodil / die men wilde / en met stro vulde / en behielt / en dus tot verscheide malen in mijn handen heb gehad.

Zy zijn zeer gevarelijk voor de menschen; gelijk ook mijn goede vrient / een schilder van zijn hantwerk / door zulk een ongedierte om hals geraakte. Want toen wy / in 't zestienhondertnegenenveertigste jaar van Negumbo aan zulk een stroom by nacht gezonden waren / en mijn voorgedachte vrient in de klare maneschijn een lange tijt in 't zant zat / en maalde / terwijl wy anderen sliepen / overvilde de krokodil hem / en vatte hem zo snel / dat de schiltwacht op het punt Hoorn in de vesting van Negumbo, hem niets anders / als twee malen hoorde roepen / ach God! ach God! wy vonden zijn klederen en degen eerst na verloop van twee maanden / namelijk een halfmijl van Negumbo, in een Eilantje / Walcheren genoemt / daar ik hen in handen van een Zwart zag / terwijl ik uitgegaam was om visch aan de vloet te kopen. Een van kroko overy

Het zelfde wedervoer ook onze makker / Willem van Helmont genoemt. Want toen hy in deze vloet baadde / en met het halve lijf in 't water zat / en zijn hooft eerst met eyeren / en daar na met citroenen gewasschen had / en zich met bladen van boomwolbomen wilde afdrogen / gelijk daar de gewoonte is / quam'er een diergelijk groot ongedierte / dat hem in dier voegen wechnam / dat wy sedert niets van hem vonden. Gelijk een a terwij zich t

Het zou byna op gelijke wijze met de vrou van een van onze krijgsoversten / Markus van Kassel genoemt / in Vlaanderen geboren / gegaan hebben; te weten by zekere plaats / Madre geheten / tien mijlen van Punto de Gallo gelegen. Want zy / omtrent d'avont / niet wijt van haar herberg / aan 't water wandelen willende / wierd tot haar geluk een krokodil gewaar / die op haar loerde / en alree op haar toeliep / hoewel zy / zeer verschrikt zijnde / hem ontsprong. De Hooftman / haar gemaal / dee terstont een smit halen / en beval aan hem een grote angel / of hoek te maken; en toen de zelfde gemaakt was / dee hy een grote hont doorschieten / en aan d'angel doen / en de zelfde aan een grote keten aan de vloet leggen. Na verloop van twee uren vertoonde dit beest zich weer / en quam aan dit aas / 't welk het inslokte / en met enen d'angel of hoek. Wy / die dit zagen / liepen gezwindelijk daar op toe. Een deel van d'onzen trokken dit beest aan lant; en d'anderen namen yzere staven en koevoeten / daar mee men 't geschut uit en inzet / en sloegen de krokodil half doot / en staken voorts een grote hoorn vol busseкruit in zijn mont / maakten een lopend vuur / en deden het kruit in de hoorn slag maken. Dit beest roerde zich noch gehele acht uren lang. Een k dil me angel vangen gedood

Wy hadden in onz gezelschap een schippers knecht / die in gelijk gevaar van groot geluk wist te spreken. Hy / zijn gevoeg aan 't water doen willende / vernam een krokodil dicht by hem / en / zijn broek opvattende / geraakte met snel lopen noch wech. Een sch pers kn geraakt wech

Indien men naauwe acht neemt / zo kan men wel merken waar dit beest zich onthoud. Want het maakt een tamelijk geluit / byna gelijk een bijtige hont / die met de tanden op malkander knarst: in voegen dat men zijn geknars / met enig geluit van verre kan horen.

dat'er dit ongedierte in was / en om dat ik grote dorst had / een sterke teug dronk / die my / God lof / niet qualijk bekomen is / schoon zy alle verschrikten / toen zy bevonden dat ik'er uit gedronken had. Enige dagen daar na storf de jonge krokodil / die men vilde / en met stro vulde / en behield / en dus tot verscheide malen in mijn handen heb gehad.

Zy zijn zeer gevarelijk voor de menschen; gelijk ook mijn goede vrient / een schilder van zijn hantwerk / door zulk een ongedierte om hals geraakte. Want toen wy / in 't zestienhondertnegenënveertigste jaar van Negumbo aan zulk een stroom by nacht gezonden waren / en mijn voorgedachte vrient in de klare maneschijn een lange tijt in 't zant zat / en maalde / terwijl wy anderen sliepen / overylde de krokodil hem / en vatte hem zo snel / dat de schiltwacht op het punt Hoorn in de vesting van Negumbo, hem niets anders / als twee malen hoorde roepen / ach God! ach God! wy vonden zijn klederen en degen eerst na verloop van twee maanden / namelijk een halfmijl van Negumbo, in een Eilantje / Walcheren genoemt / daar ik hen in handen van een Zwart zag / terwijl ik uitgegaan was om visch aan de vloet te kopen. Een van kroko overy

Het zelfde wedervoer ook onze makker / Willem van Helmont genoemt. Want toen hy in deze vloet baadde / en met het halve lijf in 't water zat / en zijn hooft eerst met eijeren / en daar na met citroenen gewasschen had / en zich met bladen van boomwolbomen wilde afdrogen / gelijk daar de gewoonte is / quam'er een diergelijk groot ongedierte / dat hem in dier voegen wechnam / dat wy sedert niets van hem vonden. Gelijk een a terwij zich t

Het zou byna op gelijke wijze met de vrou van een van onze krijgsoversten / Markus van Kassel genoemt / in Vlaanderen geboren / gegaan hebben; te weten by zekere plaats / Madre geheten / tien mijlen van Punto de Gallo gelegen. Want zy / omtrent d'avont / niet wijt van haar herberg / aan 't water wandelen willende / wierd tot haar geluk een krokodil gewaar / die op haar loerde / en alree op haar toeliep / hoewel zy / zeer verschrikt zijnde / hem ontsprong. De Hooftman / haar gemaal / dee terstont een smit halen / en beval aan hem een grote angel / of hoek te maken; en toen de zelfde gemaakt was / dee hy een grote hont doorschieten / en aan d'angel doen / en de zelfde aan een grote keten aan de vloet leggen. Na verloop van twee uren vertoonde dit beest zich weer / en quam aan dit aas / 't welk het inslokte / en met enen d'angel of hoek. Wy / die dit zagen / liepen gezwindelijk daar op toe. Een deel van d'onzen trokken dit beest aan lant; en d'anderen namen yzere staven en koevoeten / daar mee men 't geschut uit en inzet / en sloegen de krokodil half doot / en staken voorts een grote hoorn vol busse-kruit in zijn mont / maakten een lopend vuur / en deden het kruit in de hoorn slag maken. Dit beest roerde zich noch gehele acht uren lang. Een k dil me angel vange gedoo

Wy hadden in onz gezelschap een schippers knecht / die in gelijk gevaar van groot geluk wist te spreken. Hy / zijn gevoeg aan 't water doen willende / vernam een krokodil dicht by hem / en / zijn broek opvattende / geraakte met snel lopen noch wech. Een sch pers kn geraakt wech

Indien men nauwe acht neemt / zo kan men wel merken waar dit beest zich onthoud. Want het maakt een tamelijk geluit / byna gelijk een bijtige hont / die met de tanden op malkander knarst: in voegen dat men zijn geknars / met enig geluit van verre kan horen.

 Behal-

Behalven de krokodillen en slangen is 'er noch veel andere ongedierte op Ceilon. Men vind'er zeker slach van wormen / van de Portugezen Centopiedo, en van de Hollanders Duizentbeen genoemt / die ruim een span lang zijn / met lichtbruine / en dikwijls ook witte voeten. Zy zijn zo vergiftig / dat / als zy iemant raken / de plaats / daar men geraakt is / terstont zwelt en oploopt / en dat het schijnt dat men van pijn en smart ylhoofdig en dul zal worden. Zy flikkeren by nacht gelijk vuur; en om de pijn te verzachten / is'er niets beter / dan de wond met het geen / dat men uit d'oren haalt / te smeren.

Duizentbeen een worm.

Men vind'er ook veel schorpioenen. De kleinen zijn wit / en de groten / die ik gezien heb / en zo groot als een kreeft waren / zwartächtig. Deze beide ongedierten onthouden zich in oude wallen / of muren. Als het regent / komen zy te voorschijn; en de hoenders zijn'er zeer graag naar / en worden'er dik en vet af. Als men op oude schepen vaart / aan lant hout / en bezonderlijk oude bomen / moet halen / zo moet men wel toezien dat men niet van hen getroffen word. Ik wierd eens van een grote schorpioen gesteken / en liep terstont naar d'Opperbarbier / die my met zulke olie verbond / en weer genas.

Schorpioenen.

Men heeft'er ook geheel rode dunne wormen / die zy Zuigers noemen / en aan de waterzuchtigen gebruiken / op welker lighaam men hen zet / om hen d'onreinigheit af te zuigen. Zy zuipen zich ook zo vol / dat zy een duim dik worden; en als zy zich vol gezogen hebben / vallen zy van zelfs af; gelijk by ons d'egels / of bloetzuigers. Zy blijven ook / als men voorttrekt / by menigten aan de benen hangen / bezonderlijk als het regent: in voegen dat men / om hen te verdrijven / de voeten met bussekruit en zout wakker moet besmeren. By nacht is'er een gewormte / dat een grote plaag voor de menschen is. Zy noemen deze wormen Muschieten, die gelijk vlakken zijn / en zeer fel steken. Men kan hen niet verdrijven / dan met de rook van de nieuste kaneel / voor de welk zy wechvluchten.

Zuigers, zekere wormen.

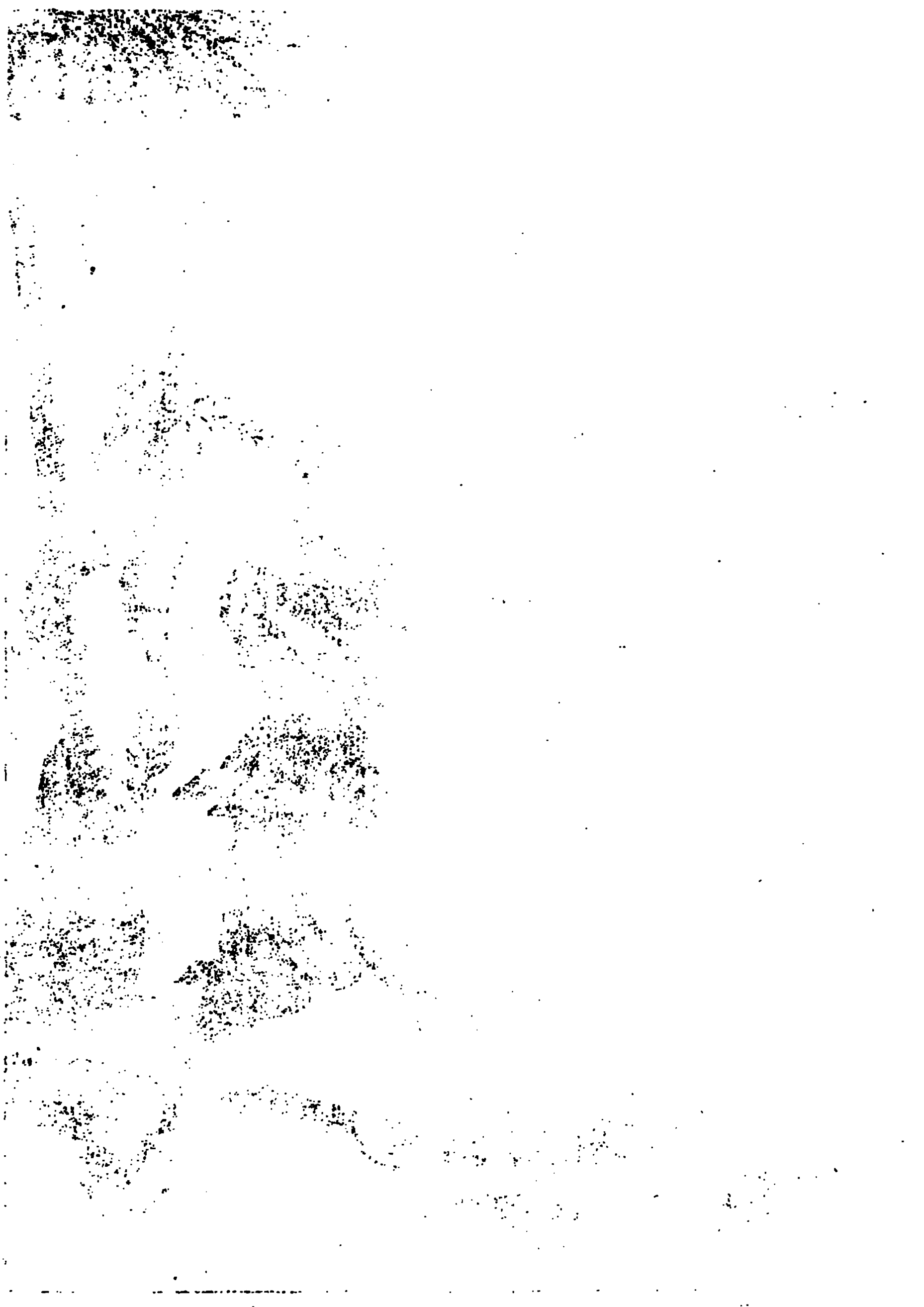
Muschieten.

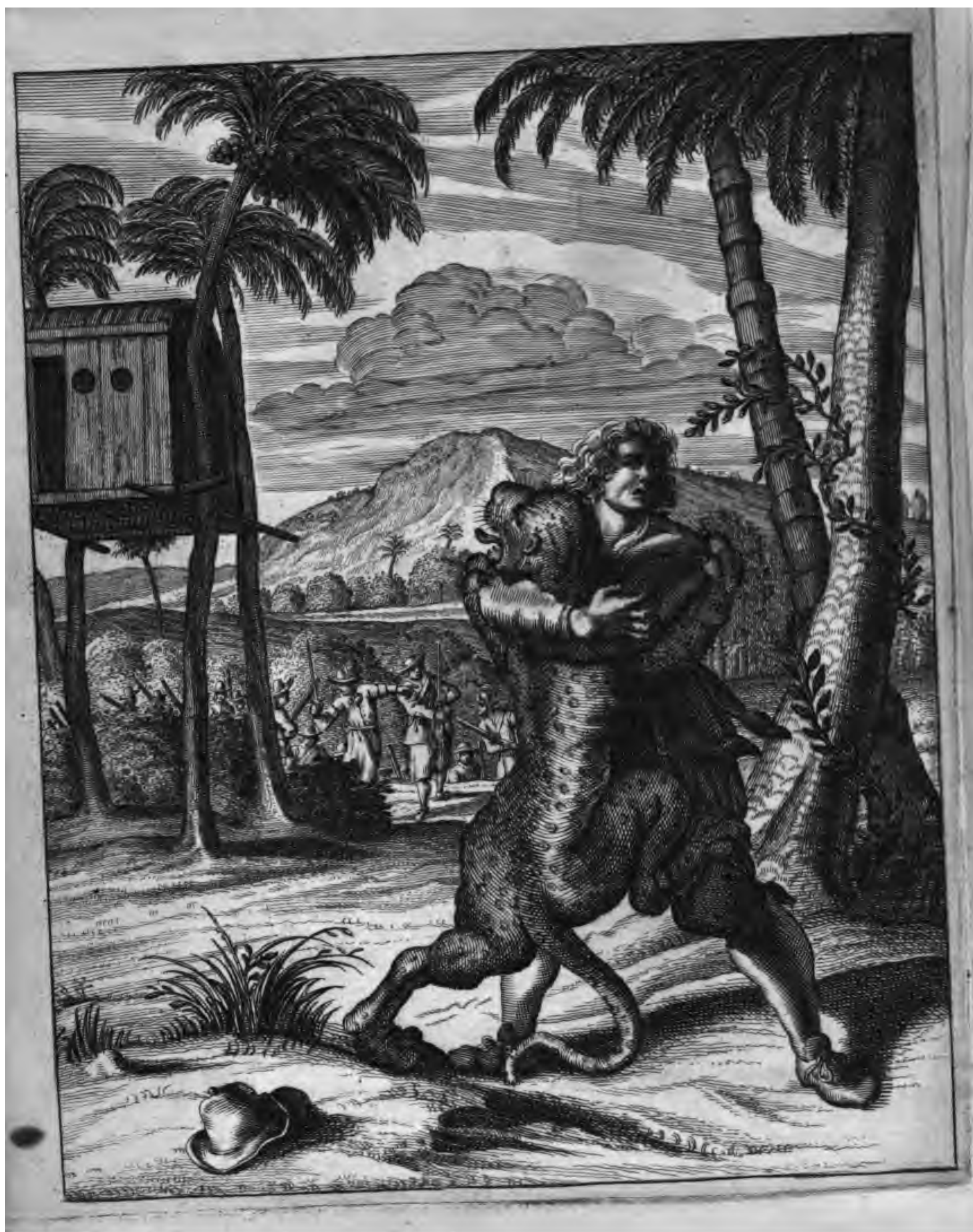
Op Ceilon vind men ook grote schiltpadden / welker ajeren / tot drie / of vier hondert in 't getal / wy op strant zagen leggen. Ik heb met mijn eige ogen zo grote schiltpadden gezien / dat twee mannen genoech te doen hadden om een daar af te dragen / en dat de visschers hen voor een halve rijksdaalder / of drie oort verkochten / dewijl de zelfde voor lekkere spijs verstrekt / en dieshalven alleenlijk van rijke lieden gegeten word. Ik / op zekere tijt nessens anderen / op de jacht der elefanten zijnde / en op schiltwacht staande / zag by maneschijn een / die niet zeer groot was: en dewijl ik noch geen kennis daar aan had / en enige beweging zag / zo riep ik mijn makker / om te zien wat het was. Toen hy de zelfde met zijn musket omkeerde / en bevond dat het een schiltpad was / wierd hy hier over verblijd / sneed hem op / en dee de schilden af. Wy namen 't overige / en kookten 't; en onze vaandrig / Otto Harmensz. van Embden noodde zich zelf daar op te gast: en wy bevonden gezamentlijk / dat dit vleesch zo wel smaakte / als of wy van een hoen aten.

Schiltpadden, en hun lekker vleesch.

In de bosschen zijn veel tygers / die den menschen geen quaat aandoen / vermits'er veel andere dieren zijn / als jonge buffels / koejen / herten / en diergelijke beesten / die zy tot hun spijs gebruiken. Wy / wat ons aangaat / zagen hem gaerne / als hy een koe / of iets anders van der Heidenen vee gedoot

Tygers, en hun grote schade aan 't vee.

doot had. Want zijn natuur is dat hy alleenlijk het bloet uitzuigt/en 't vleesch laat leggen / van 't welk d' Indiänen ook een afkeer hebben / dewijl zy niets eten / 't welk niet van hun eige handen geslacht is. Dit vleesch quam ons zeer wel te stade; en wy wenschten dat de tijger dikwijls zodanig een vrolijke maaltijt aanrechten zou.

Dit beest is echter te Batavia veel wreder en grimmiger tegen de menschen / en 't vee; en 't is te verwonderen dat het / als een Indiäan en Hollander by malkander zijn / en als het hen beide kan vermeesteren / zich eerst tegen d' Indiäan keert / en de Hollander gaan laat / om dat het vleesch van d' Indiäan veel zoeter / en dat van de Hollander veel zouter is. Want d' Indiänen nuttigen weinig zout: en d'anderen moeten / voornamelijk als zy op zee zijn / kost eten / die alree vijf of zes jaren in 't zout heeft gelegen. Hoe deze beesten dit weten / en of zy zulks konnen rieken / of niet; ik kan dit niet zeggen. Maar ik weet dat dit gebeurt is / dat / (toen eens een samengeraapt krijgsvolk van Hollanders en Indiänen in 't bosch by Batavia was / en zich stil moest houden / om dat hun vijanden / de Javanen, of de Koning van Bantam, die toen onze vijant was / en met enige duizent mannen Batavia belegert had / niet wijt van daar lag) een tijger quam / en een Indiäan tusschen twee Hollanders wechnam / vermits d'onzen / na aan de vijanden zijnde / by nacht niet darden schieten. Hy tast de mensch met een sprong aan / en als hy daar in mist / treed hy zo verre te rug / tot dat hy weer een andere sprong kan doen. Hy vat wredelijk toe; en echter hebben wy onder ons een gehad / Jan Ruppert genoemt / in Schotlant geboren / die zich tegen een tijger / de welk hem van voren aanviel / zo lang weerde / en met zijn beide armen zo geweldig hield / en tegen zijn borst drukte / tot dat men hem te hulp quam / zonder dat hy enige andere schade had geleden / dan dat het beest zijn klaauwen in d'oksselen van de man gezet had / daar af hy haast genezen wierd / doch zodanig / dat men noch de litteekens kon zien.

De bosschen zijn daar zeer vermakelijk / uit oorzaak van de meerkatten / die zich gemenelijk op de klapperbomen onthouden; en als iemant daar voorby gaat / zo werpen zy hem de doppen en bladen op 't lijf. Ik heb enigen van hen geschoten. Zy konnen echter gezwindelijk van d'een op d'ander boom springen; en als zy jongen hebben / vatten zy hen in hun voorste poten / en springen van d'een op d'ander tak. Men kan veel kunsten aan hen leren; en ik heb 'er een gezien / die wijn kon halen / en het gelt niet eerder wilde geven / voor dat hy de wijn had: en als de jongens hem quelden / zette hy de kan / of kroes neder / nam stenen op / en wierp daar mee naar deze jongens / die dan om een goed heenkomen zagen.

Zy worden op een geestige wijze gevangen. Want men neemt een oude klapperneut / boort een gat daar in / maakt de kerne van binnen los; en als de meerkatten komen / en met hun poten een stuk van de kerne willen uitkrabben / zo lopen d' Indiänen toe; en de meerkatten laten zich eerder grijpen / dan zy de kerne zouden loslaten. Enigen van hen zijn geheel zwart / en enigen graau: enigen hebben lange / en enige korte staerten. Als zy noch wilt zijn / kan men een voor een halve rijksdaalder kopen. Maar de genen / die afgericht zijn / en kunsten geleert hebben / worden in Indiën zelf niet onder de twee rijksdaalders gekocht.

Zy z… varel… voor… diän… voor… Holl…

Een … weer… tegen… tijger…

Meer… ten, … kunst…

Hoe z… vange… worde…

Versch… aart.

NEGENDE HOOFTDEEL.

Klapperboom, en de nuttigheit van zijn vrucht. Kaneel wast alleenlijk op *Ceilon*; en hoe men daar meê handelt. Beschrijving van verscheide bomen en hun vruchten. Citroenen, oranje appelen, granaten, limoenen, kauwoorden, pappaijen, annassen en anderen. *Mangas*, en de beschrijving daar af; kardamom, en zo voorts. Oude lieden op *Ceilon*. Gewoonte in hun sterven, en begraven. Roudracht.

Klapperboom en de nuttigheit van zijn vrucht.

OP dit Eilant Ceilon zijn ook veel en treffelijke bomen / en onder anderen de klapperboom / daar af men / gelijk verhaalt is / drank maakt / die men Siere, in Amboina Sagaweer, en te Suratte Terri noemt. Als men deze drank laat staan / maakt men edik daar af. Zy hebben groot gerijf en nuttigheit van deze boom. De neutten / die zy voortbrengen / zijn in 't begin groen / en hebben in zich een zeer zoet water / en dat zo klaar als kristal is. Als men hen opensnijd / springt het water hoog daar uit. Als zy out worden / zet dit water zich aan de dop vast / van 't welk een kerne groeit van omtrent een vinger dik / daar af men melk kan maken. Men kan 'er ook olie af branden. D' Indiänen dekken hun huizen met zijn takken en bladen / en maken hun huisgewaad van deze doppen. Als de neut zeer out word / zo steekt men hem in d'aarde / daar weer een boom uit wast / die vijf of zes jaren staan moet / eer hy neuten voortbrengt. D' Indiänen zouden arme lieden zijn / zo zy deze boom niet hadden. Maar de meerkatten / of apen / die daar in grote menigte zijn / gelijk verhaalt is / doen grote schade daar aan.

Caneel alleen op Ceilon.

In dit Eilant / en nergens anders / wast zeer goede kaneel / en in grote overvloet. Ik zelf wierd in 't zestienhondertächtënveertigste jaar / toen ik te Negumbo, zesentwintig mijlen van Punto de Gallo, lag / dikwijls mee naar 't bosch gezonden / gemenelijk met vijfëntwintig soldaten / en omtrent vier hondert Zwarten / of Heidenen. 's Uchtens / als wy uitgingen / hadden wy een trommelslager by ons / die in 't bosch wakker trommelen moest / terwijl wy somtijts rontöm afschoten / om d'elefanten van ons af te weren.

Hoe men daar meê handelt.

De Zwarten moesten ondertusschen wakker schillen: want de kaneel is niets anders / dan bast van zeker slach van bomen / die men afschillen kan / gelijk by ons het run van de bomen afgeschilt word. De boom zelf wast niet zeer hoog / en is niet dikker dan eens mans been / en brengt ook anders geen vrucht voort. De bladen / als men hen in de mont neemt / smaken als nagelen: en als de boom in dezer voegen afgeschilt is / wast de bast in anderhalf jaar weer aan: in voegen / dat men bevind dat de kracht deur de kleine pijpjes van de stam uitdringt / en zich rontöm de stam zet / en weer te zamen loopt tot een nieuwe bast / die men van weer afneemt; 't welk de kaneel is. Als deze boom oud word / en een jonge spruit nessens zich krijgt / zo hakt men d'oude stam neder / om aan de jonge spruit ruimte te geven; dewijl d'oude kaneel niet zo goed / als de jonge / geächt word. Yder Zwart weet hoe veel kaneel hy voor zijn hooft moet brengen. Als zy weer t'huis komen / is 'er een Kapitain / die het geen / dat zy meebrengen / bezichtigt / en die / zo hy oude of dikke kaneel vind / de zelfde wechwerpt / en niet weegt: doch van de zelfde word in Punto de Gallo kaneelölie gebrand. De geen van de Wilden / die

die duizent ponden goede jonge kaneel opbrengt / is in 't volgende jaar vry; en indien hy niet zo veel brengt / zo moet hy in 't volgende jaar zo veel te meer leveren: en indien hy meer brengt / zo word het aan hem betaalt. Het kost den Hollanders ter plaats / daar 't gehaalt word / wel weinig gelt; maar veel Christe bloet: en ik weet zekerlijk dat het in de tijt van acht jaren / die ik op dit Eilant geweest heb / van d'onzen wel zes duizent mannen heeft gekost / en wel twintig van de Portugezen, die geduriglijk oorlog tegen de Kaizer van Ceilon hebben gevoert / en wy ook een lange tijt.

Daar is ook een ander slach van bomen / die van d'Indiänen Hakra worden genoemt / daar af de zwarte suiker koomt / en dieshalven van de Hollanders suikerbomen worden genoemt. Zy hebben zeer grote bladen / die men gebruikt als het regent / dewijl zy veel water konnen houden. Zy dragen appelen / zo groot als een kints hooft / die van buiten bruin zijn / als karstengen / en van binnen geel. Indien men hen openen en eten wil / moet men met de tanden de schil voor aftrekken; en dan is het binnenste gelijk een bundel haers. Indien men 't zelfde in de mont neemt / zo heeft het een harde grote witte kerne / die zeer zoet / en dieshalven goet om t'eten is; hoewel men eerder menen zou dat men het binnenste moest wechwerpen / en de schil eten; gelijk wy dikwijls den genen / die eerst in 't lant quamen / daar mee bedrogen. Boom kra noem zijn v

Men heeft'er noch een ander slach van bomen / die zy Surſak noemen / en een zonderlinge spijs voor d'elefanten is. Hun bladen / zijn gelijk die van lorkenbomen; en zy dragen hun vruchten niet / gelijk andere bomen / aan stelen / die van de stam der takken afgezondert zijn / maar aan de stam zelf. De vrucht is lankwerpig / groen / inwendig zeer slijmig / en geel van kerne / onder de welken eerst een kerne is / die / gelijk een gebrade karsteng / goet en aangenaam van smaak is. De b Surſal beschr ving zijn v

Men vind hier mee veel bomen / die citroenen / oranje appelen en granaten dragen. D'inwoonders / zo wel als de vreemdelingen / Hollanders en Portugezen, mannen en wijven / eten 's uchtens / en terwijl zy noch nuchter zijn / een of twee oranje appelen / en zeggen dat d'oranje appels 's uchtens als gout / en op de middag en avont als loot in 't lighaam zijn: hoewel men de Portugezen geen van dusdanige appelen ziet eten / inzonderheit zo vroeg. Citro oranje pelen, naten.

Daar is ook zeker slach van Meloenen / die niet ront zijn / gelijk by ons / maar lankwerpig / en goet en lieffelijk om t'eten. Meloe

Hier wast ook een vrucht / die zy waterlimoenen noemen / ten deel zo groot / als eens mans hooft / en ten deel kleinder. Zy hebben van buiten groene schillen; en als men hen opent / zo vind men hen van binnen root. Enigen hebben zwarte / en enige rode korrelen. Zy zijn zeer sappig / en worden dieshalven aan daalders gesneden / en in de mont genomen / om in de grote hitte de dorst te lesschen. Waterl moene

Men vind hier veel en grote kauwoorden / die licht te dragen zijn / de welken wy / om dat wy dikwijls voort moesten / uitholden / en met water vulden / en dus meedroegen / om onze dorst te weren. In de kleine kauwoorden / die wy uitholden / deden wy olie / en hingen hen aan onze bandeliers / om onze roers / zo zy nat wierden / daar mee weer schoon te maken / en glad te houden. Kauwo den.

Zy

Peren, Kujasen genoemt.

Zy hebben zeker slach van peren / zo groot als een vuist / die zy Kujasen noemen / en aan kleine bomen / niet langer dan een man / wassen; en geel van verwe zijn / maar van binnen met zwarte korrelen / de welken men ongeschilt eet / om dat zy zeer zacht zijn.

Pappeijen, en hun kracht.

Zeker slach van bomen / anderhalf mans langte hoog / dragen Pappeijen, byna van gedaante gelijk by ons de heulzaatbollen / maar lankwerpig ront. Als zy hun rijpheit bekomen hebben / zijn zy van buiten groen / en van binnen root / zeer sappig / en smelten in de mont. Zy hebben inwendig graauwe korrelen / die in heftige loop tot een goede geneesmiddel verstrekken. Men kookt hen ook; en dan smaken zy gelijk rapen. Doch 't is een hete vrucht.

Annassen.

D'Annassen zijn ook zo heet / dat zy de mont open trekken / als men hen / gelijk citroenen gesneden / lang in 't water heeft laten leggen. Zy zijn byna gelijk onze artisokken / groot / en rootachtig van verwe.

Kaschauwen.

Zo heet zijn ook de Kaschauwen, een vrucht / onder van gestalte gelijk een hart; maar boven gelijk een karsteng / en die / als men hem opent / zeer olieachtig is. Maar als deze vrucht ter rechte tijt afgetrokken word / heeft hy in zich een kerne zo goet / als een amandel / die aan d'een zijde root / en aan d'ander geel / en zeer dienstig tegen de Spaansche pokken is / en / uit oorzaak van de grote hitte / de zelfden / gegeten zijnde / uit het hooft afdrijft.

Pumpelmoezen.

Zy hebben noch andere vruchten / gelijk Pumpelmoezen, zo groot als een hooft / en van binnen root. De schillen daar af / gelijk citroenen met suiker ingeleit / zijn zeer dienstig om de dorst te lesschen. Daar benessens Pepoenen, den meloenen gelijk / van buiten groen / en van binnen root / die men uitholt / en met vet vleesch / of smeer / peper en muskaten vult. Als'er schepen vertrekken / verzorgt men hen gemenelijk met tweeduizent van dusdanige pepoenen / die / als zy wel gekookt zijn / goede smaak hebben.

Pepoenen.

Potazen.

De Potazen zijn van gestalte lankwerpig ront / zo groot als een vinger; men schraapt en snijd hen / en als men hen gekookt heeft / zijn zy niet onaangenaam om t'eten. De Kecerijen zijn rootachtig / en van gestalte als linsen. De Gajan, in ronde korrelen bestaande / worden geheel groen als men hen kookt.

Kecerijen.

Gajan.

Daar is noch een ander vrucht / zo groot als een pruim / van buiten groen / en van binnen / als hy rijp is / geelachtig root / met een grote kerne / en zeer zoet. D'inwoonders noemen deze vruchten Mangas, aan de welken ik / om hun aangename smaak / groot vermaak schiep / en die ik voor d'eerste maal kocht / toen ik op Batavia quam. Want op de vier punten van de burgt staan veel diergelijke mangasbomen / gelijk ook limoenbomen / op de welken veel vledermuizen zich onthouden / die in de vruchten / als zy rijp zijn / pikken / en daar door hen doen vallen. Als ik by nacht de wacht had / en een hoorde vallen / dewijl de bomen / niet wijt van 't schilderhuisje stonden / blies ik mijn lont aan / daar door ik zo veel zien konde / dat ik hen vond. Ik had my eens daar af zo opgevult / dat ik / toen ik afgelost wierd / en een sterke dronk waters daar op gedaan had / zo dik wierd / dat ik dacht dat ik gestorven zou zijn. Deze Mangas, worden bezonderlijk genuttigt van zeker slach van vogels / die zy Kossebares noemen / zo groot als een kalkoensche haan / die / als zy hen een wijl tijts by zich gehad hebben / een grote afgang geven / de welke van gestalte en verwe de Mangas gelijk is; daar mee menige klucht aangericht word / dewijl men dikwijls deze afgang voor een varsche vrucht / die eerst van de boom gevallen is / aanneemt / en daar in bijt.

Mangas, en de beschrijving daar af.

Deze

Deze vogels / Koffebaren genoemt / konnen ook yzer en loot verslinden; gelijk wy eenmaal bevonden hebben. Want toen onze konstapel eens op 't Admiraals bolwerk musketkoegels gegoten had / en hen liet leggen / terwijl hy ging eten / quam zulk een Koffebares op 't bolwerk / en slokte vijftig van diergelijke koegels in. Geen mensch wilde hier aan schuldig zijn; en ik bevond in de volgende dag dat de vogel hen alle vijftig / d'een na d'ander / weer loste. Koffe[…] versli[…] yzer e[…] loot.

Men ziet hier gehele velden vol van kardamom / die zo hoog als rijs in doppen wast / in de welken men hem ook in onze landen brengt. Hier wast ook peper; doch de zelfde word niet vervoert / maar in 't lant gebruikt. De beste en meeste koomt echter uit het Eilant Jamby in onze landen. Men vind hier geen safferaan; maar in des zelfs plaats gebruiken zy een wortel / die zy Borriborri noemen / van gedaante als gengber / en / als hy klein gemaakt is / van verwe rootächtig gelijk steen / van de welk zy te liever eten / om dat hy / gelijk zy zeggen / d'ogen helder en klaar maakt. Karda[…] mom. Peper. Borri[…]

Men vind in dit Eilant oude lieden van tnegentig / ja hondert jaren. Zy dragen altijt by zich / tot behouding van hun gezontheit / een ingeleide wortel / daar aan zy geduriglijk kaauwen / als zy zich niet al te wel bevinden. Ik vraagde eens aan een / hoe hy zo oud geworden / en echter zo rustig en sterk gebleven was. Hy gaf aan my tot antwoort / dat hy geëten / gedronken / geslapen / en gezeten had als 't hem lustte / en nu bloots hooft / en dan met bedekt hooft gegaan had / zo als hy 't goet vond: in voegen dat hy / zo veel in zijn macht was / niets tegen zijn natuur gedaan had. Als iemant doot krank is / en naar alle uitterlijke schijn in zijn leste zieltogingen legt / zo koomt een van zijn beste vrienden / die zich op de stervende nederstrekt / en met zijn mont op de mont van de zieke stijf drukt / op dat zijn ziel / van hem uitgaande / in geen beest zou varen. Als hy overleden is / beginnen zy te huilen en te schreijen / en vragen met betraande ogen / waaröm hy gestorven is; of hy geen gelt / en of hy niet genoech t'eten gehad heeft. Zy lopen somtijts ook in 't bosch / en bezweren de duivel dat hy aan hen zal zeggen / waar aan de verstorven gebrek gehad heeft. Na dat zy groot gehuil hebben gemaakt / wasschen zy de dode / najen hem in een slaaplaken / en bekopen enige oude wijven / die drie dagen / en drie nachten voor 't huis van de dode zitten / en geweldig schreijen / en zich met drek bestrijken. Zy lopen somtijts ook tot aan de hals in 't water / als of zy zich van weemoedigheit wilden verdrenken / en dragen eindelijk het dode lighaam / zo hy bezonderlijk arm en van slechte staat is / in een bosch / of aan de zeestrant / daar het begraven word / doch met het aangezicht naar 't oosten gekeert. Zy steken gemenelijk op het graf een groene tak / en daar rontöm scherpe doornen / op dat het lighaam tegen de Jakhals veilig zou zijn: dit is een beest / byna gelijk een vos / dat zeer gratig naar menschenvleesch is. Zy dragen / tot betuiging van rou / een lange blaauwe muts / die geen bodem heeft / en achter lang by 't hooft neerhangt / en met deze kleding verschijnen zy wel een geheel jaar. Oude[…] den o[…] Ceilo[…] Gewo[…] in 't st[…] ven, en in[…] graven Roudr[…]

TIENDE HOOFTDEEL.

Punto de Gallo van de *Hollanders* ingenomen; gelijk ook *Negumbo*, dat verloren en weêr gewonnen word. Toeleg der *Portugezen* op de *Hollanders*, die d'overhant verkrijgen. *Negumbo* ondermijnt, door *Fr. Charon* behoed. Vrede tusschen de *Portugezen* en *Hollanders*, die oorlog tegen de Koning van *Kandi* zoeken, de welk, zijn krijgsmacht by een rukkende, de *Hollanders* slaat, hen tot overgeving dwingt, en wel handelt.

De Kaizer op Ceilon verzoekt hulp van de Hollanders.

DE Portugezen hebben / gelijk gezegt is / op dit Eilant verscheide plaatsen bezeten. Maar dewijl de Kaizer van Ceilon, en Koning van Kandi hen niet gaerne tot geburen had / vermits zy zijn broeder hadden verdronken / om dat hy meer tot de Hollanders, dan tot hen / genegen was; zo ving hy eindelijk een grote oorlog tegen hen aan / en zond een gezant naar Batavia, om hulp en onderstant van hen te verzoeken. Op deze wijze quamen de Hollanders voor d'eerste maal / in 't zestienhonderténveertigste jaar na Christus geboorte / op 't Eylant Ceilon, en verôverden voorêerst de stadt Punto de Gallo, en korts daar na de grote vesting Negumbo, die zy echter twee jaren daar na / te weten in 't zestienhonderdrieënveertigste jaar / weer verloren / en in 't volgende jaar weer innamen: in voegen dat deze vesting in de tijt van vier jaren / t'elkens in Sprokkelmaant / twee malen verloren / en twee malen gewonnen wierd.

Punto de Gallo ingenomen, ook Negumbo.

Beschrijving van Negumbo.

Negumbo is een vaste plaats / en heeft van buiten vier punten / of rondeelen / twee naar de zee / Hoorn en Enkhuizen genoemt / en twee naar de lantzijde / Delft en Rotterdam geheten / met een grote wal / van aarde opgeworpen / en tweeëntwintig voeten breet. Op yder rondeel of punt staan acht stukken geschuts. Hier zijn twee poorten / de Waterpoort / en de Lantpoort. Binnewaarts is noch een kasteel / of burgt / met twee punten verzien / die Middelburg en Amsterdam genoemt worden / aan de voet met vierkante stenen hoog opgehaalt / en daar boven op een aarde borstweering / rontôm van een watergracht omringt / daar in 't midden noch lange spitse pallissaden / of paalwerk geheit staat. Maar na dat de Hollanders de vesting Kolumbo verôverden / zo hebben zy deze plaats tot aan de stene burgt van binnen geslecht / op dat 'er zulk een sterke bezetting / en zo veel onkosten tot onderhouding niet zou behoeven.

Voorneemen der Portugezen tegen de Hollanders.

Toen de Hollanders ten tweede maal daar voor quamen / hadden de Portugezen de landing der Hollanders wel konnen beletten / en hen door hun geschut en musketten met groot verlies afdrijven. Maar zy lieten hen vrywilliglijk aan de wal komen / vermits zy zich de zekere verwinning hadden ingebeeld / en 't Sakrament hier op genomen / dat zy geen Hollanders zouden laten leven. Zy hadden ook belooft dat zy niet eten en drinken zouden / voor dat zy hun handen in 't bloet der Hollanders gewasschen zouden hebben / en ook voorgenomen hun schepen t'overweldigen. Maar d'almachtige God liet hun wreetheit niet toe. De Hollanders, aan lant gezet / stelden zich in ordening / en deden een gebed in 't velt / en / God met ons tot hun woort genomen hebbende / trokken met grote kloekmoedigheit op de Portugezen aan / die Madre de Dios, of Moeder Gods tot hun woort hadden. Zy trokken daar

op

op tegen malkander aan: en de Portugezen, negen hondert sterk/ schoten d'eersten los/ daar af dartig van d'onzen gedoot/ en vijftig gewond wierden. De Hollanders, niet meer dan drie hondert mannen uitmakende/ losten ook/ en/ op de toeroeping van onze Krijgsoversten de degen trekkende/ vielen met hun korte/ en kromme sabels/ die voor breet zijn/ zo geweldiglijk op de Portugezen in/ dat zy binnen korte tijt zeven hondert mannen nederhakten/ en d'anderen dwongen overhoop te wijken.

De Hollanders krijg d'overhan

Een van de Hollanders, een Kapitain/ Sendeman genoemt/ was met zijn dienaer/ Jan de Roos, tot de Portugezen overgelopen. Deze/ ziende dat zijn lantslieden d'overhant bekomen hadden/ en dat de vesting in hun handen zou komen/ gaf aan de Portugezen een raat dat zy lont aan 't bussekruit/ 't welk onder de vesting Negumbo lag/ zouden leggen/ op dat wy/ daer in komende/ alle te gelijk in de lucht zouden vliegen. Wy kregen bericht hier af uit enige gevangenen/ onder de welken een Kapucyn was/ die d'onzen in de vesting meegebracht hadden/ en voor zijn eige huit bevreest was; dewijl hy zorgde dat hy voor de rechte tijt zou moeten beproeven of hy tot in de hemel springen kon. Onze Gouverneur/ François Charon, bekocht terstont iemant voor veertig rijksdaalders/ dat hy in de mijn gaan/ en 't brandende lont wechdoen zou. Deze/ daar in gekomen/ bevond dat de kool van de lont niet veerder dan twee duim breet van 't bussekruit af was: in voegen dat door Gods genadige hant dit onheil ook geweert wierd. Maar een Hoogduitscher/ die de Kapucyn gevangen had genomen/ vergramt van dat de zelfde voor hem gezwegen/ en zulks niet ontdekt had eer dat hy zelf mee in 't gevaar was/ nam zijn roer/ en schoot hem neder aan de zijde van de Kommandeur/ die daar op zeide: Gy plompe boer/ koom my niet nader; wilt gy hem geen quartier geven/ zo breng hem niet by my.

Negumbo met bussekruit onderlegt, 't welk ontdekt word

In 't zestienhondertdrieënveertigste jaar quam voor de stat Goa een grote vloot/ met bevel van vrede met de Portugezen te maken/ doch op deze voorwaarde/ dat d'onzen/ zo zy op die dag de vesting Negumbo noch hadden/ de zelfde zouden behouden/ doch met dit beding/ dat de Portugezen, zo 't hen lustte/ noch een storm daar op zouden mogen wagen. Maar dewijl zy geen lust daar toe hadden/ wierd stilstant van wapenen voor tien jaren gemaakt/ en in 't volgende vierënveertigste jaar de vrede afgekondigt.

Vrede tusschen de Portugezen en Hollanders.

Toen wy vrede hadden/ zou het/ op d'aanhitsing der Portugezen, in 't zestienhondertvijfenveertigste jaar/ met de Koning van Kandi aangaan/ uit oorzaak van d'elefanten. Maar dewijl de Hollanders geen tamme elefanten hadden/ verzochten zy van de Portugezen dat zy/ voor de halve vangst/ de tammen/ die zy hadden/ aan hen lenen zouden/ vielen daar mee uit/ en/ om oorzaak te bekomen/ namen eens de vier beste elefanten des Konings van Kandi. Doch deze/ als een verstandig Vorst/ zond enigen aan de Hollanders, en liet hen aanzeggen dat hy niets tegen hen wilde aanvangen/ en dat zy dieshalven hadden t'overwegen dat hy hen/ als zijn vrienden/ tegen de Portugezen had geroepen/ om zich met hen te vervoegen. Maar toen hy zag dat zy niets anders/ dan oorlog begeerden/ en dat het niet anders wezen kon/ bracht hy door zijn Veltheer/ een Saude, die zo veel als by ons een Graaf is/ zestig duizent mannen by malkander/ ten meestendeel Zwarten/ behalven enige weinige Portugezen, die te voren gevangen waren/ en zich in zijn dienst begeven hadden. Want hy wilde niemant van hen vertrou-

Oorlog tegen de Koning van Kandi gezocht,

die de zelfde poogt af te weren.

Vergadering van zijn krijgsmacht.

vertrouwen / na dat hy zich eenmaal van de Hollanders bedrogen had gevonden / die hem te voren belooft hadden dat zy hun volk uit zijn lant zouden voeren / en daar in bedriegelijk gehandelt hadden.

In 't volgende jaar / te weten het zestienhondertvijfenveertigste na Christus geboorte / wierd de Heer van der Stelt op nieus uitgezonden met hondert en vijftig mannen / uitgeleze volk / met veel krijgsvoorraat / bussekruit / loot / en andere dingen / die tot d'oorlog behoren / beneffens twee veltstukken.

Strijt en nederlaag der Hollanders tegen de Ceilonners.

Deze ontmoette de Veltheer van Ceilon op een kleine vlakte / die zich in een bosch begaf / dewijl hy geen bevel van te slaan had / om dat de Kaizer van Ceilon zo veel / als hem mogelijk was / d'oorlog schuwde. De Hollanders, dit ziende / schoten met hun geschut en musketten op hen / van de welken vier hondert gedoot / en veel gewond wierden. De Veltheer der Ceilonners, hier over vergramt / begaf zich buiten 't bosch / omringde alle d'onzen; en en drongen met zulk gewelt aan / dat zy de Heer van der Stelt, die in een palankyn / met rood scharlaken bekleed / gedragen wierd / het hooft afsloegen / en van zijn volk / 't welk hondert en vijftig mannen uitmaakte / hondert en drie doodden / terwijl d'overigen in 't bosch vloden / en zich / ten besten dat zy konden / verstaken. De Koning van Kandi, die niet verre van hier was / dit geroep horende / quam ter yl toelopen / en was daar over t'onvreden / schoon hy hoorde dat zy tot strijden gedwongen waren. Hy dee terstont de trommel slaan / en uitroepen dat men geen Hollander, die in 't bosch gevloden was / meer doden / maar levendig in zijn handen leveren zou; aan de welken hy ook 't leven schonk / en by zijn God betuigde dat hy onschuldig aan hun bloet en doot was.

Het hooft van de Heer van der Stelt aan de Hollanders gezonden.

Hy beval terstont dat men 't hooft van de Heer van der Stelt in een zilvere schuttel zou leggen / met een witte doek toedekken / en door een van de gevangenen aan de Krijgsoverste der Hollanders in 't groot leger overbrengen / en met enen hem aandienen dat dit het hooft van de Heer Kapitain van der Stelt was: maar dat hy zijn lighaam en ook de lighamen der hondert en drie andere gedoden / eerlijk ter aarde zou bestellen. Hy dee hier beneffens den Overste ook aanzeggen dat hy / zo hy binnen drie dagen niet uit zijn lant trok / met hondert duizent mannen zou komen / en hem / met alle de genen / die hy by hem had / gevangen nemen / en wechvoeren. Onze Krijgsoverste nam het hooft aan / dee het in 't leger begraven / en drie malen daar over schieten. Maar dewijl hy geen last van de Statsvoocht van Punto de Gallo had om deze plaats te verlaten / zo wilde hy niet van daar wijken.

De Hollanders in hun leger belegert.

Hier op quam de Koning van Kandi, met een krijgsmacht van hondert duizent mannen aan / belegerde hem / en wierp in een nacht zulk een hoogte op / dat hy in 't leger der Hollanders kon schieten: in voegen dat naauwelijks iemant van d'onzen te voorschijn darde komen.

Toen de Kaizer van Ceilon acht dagen lang voor dit leger had gelegen / en d'onzen / die tot vijf hondert mannen daar in waren / gebrek van lijfsvoorraat hadden / en geen middel vonden om wech te geraken / vermits zy van alle zijden besloten en omringt waren / moesten zy zich / met alles dat'er was / aan de Heidenen overgeven.

Zy moeten zich overgeven, en worden wel gehandelt.

Maar de Kaizer was zulk een heusch en beleeft Heer / dat hy / schoon een Heiden / niet alleenlijk in zijn geheel leger / maar deur zijn geheel Rijk dee uitroepen dat zy den Hollanders geen leet zouden aandoen: ja hy dee hen niet als gevangenen handelen / maar als of zy zijn eigen waren / en door hem komen; 't welk een bezondere genade en gunst geächt word.

ELFDE

ELFDE HOOFTDEEL.

Dappere tegenstant der *Hollanders* tegen de Koning van *Kandi*, aan de welken zy zich met verdrach overgeven. Eer, aan de Kaizer van *Ceilon* bewezen. Aanleiding van vrede van de Kaizer van *Ceilon* aan de *Hollanders*, die de zelfde weigeren. Goed onthaal van de *Ceilonners* aan de gevange *Hollanders*. Een vaandrager door een elefant in 't gerecht gedoot. *Portugezen* slaan de Koning van *Kandi*, die zijn schade verhaalt, en hen uithongert.

HY ging daar na naar 't klein leger / 't welk hy ook / volgens krijgsgebruik / dee opeisschen. Maar de Luitenant / die met zeventig mannen daar in lag / ontbood weer aan hem / dat hy niets voor hem had / dan kruit en loot / en de punt van zijn degen ; gelijk hy ook veertien dagen lang aan hem betoonde / en hem zo veel van de zijnen doodde en quetste / dat de Kaizer zelf zeide / dat'er geen Hollanders, maar loutere duivels in moesten zijn. En toen de Kaizer aan een gevangen gevraagt had van wat lantaard de Luitenant was / en tot antwoort had bekomen dat hy een Hoogduitscher was / gelijk ook het meeste deel der gener / die hy by zich had / sprak hy weder / dat hy deze Luitenant / zo hy hem kreeg / liever zou hebben / en in groter eren houden / dan de Hollantsche Kapitain. En toen een van zijn Heren naar d'oorzaak vraagde / gaf hy tot antwoort: Deze Kapitain heeft in zijn groot leger vijf hondert mannen gehad, en niet voor zijn meesters en vaderlant willen strijden : maar de Duitscher, die alleenlijk de *Hollanders* dient, is met zo weinig volk hen getrou gebleven, en wil liever sterven, dan zijn eer verliezen. Dappe[re te]genstan[t] van 't l[eger] d[er] Hollan[ders]

De Kaizer zond hier op in de nacht een gevange Hollander, die kennis aan hem had / om hem t'overreden dat hy met hem verdragen zou. Deze afgevaerdigde / de Luitenant by zijn naam geroepen hebbende / riep hem toe / dat de Heer van der Stelt, met zijn volk geslagen / en hy zelf doot was / en dat de Kapitain van 't groot leger zich / met alle de zijnen / overgegeven had ; en dat hy dieshalven hem ried desgelijks te doen / dewijl'er geen mogelijkheit was om deur te komen. Toen de Luitenant zich met de zijnen / daar op beraden had / gaf hy aan hem tot antwoort / dat / zo de Kaizer niet zeer goede voorwaarden aan hen wilde geven / zy besloten hadden zich tot de leste man te weren : en indien hy dit kon verkrijgen / zo wilde hy zich te voren noch eens met zijn bezetting daar over beraden / en dan het leger met aller toestemming overgeven. In de volgende dag zond de Kaizer een van zijn grote Heren met een wit vaantje naar 't leger / om met de Luitenant de voorwaarden te maken / en het verdrach te sluiten / en om met enen te zeggen dat de Kaizer verlangen had om de Duitscher en de zijnen te zien / dewijl zy zo goede krijgslieden waren / en hun Meesters zo getrouwelijk dienden. Deze Heer had ook last om uit de naam van de Kaizer het geslote verdrach te beedigen. D'openbare eed dezer Heidenen bestaat hier in / dat zy een hant vol zants opneemen / en om hoog houden / en / na dat zy enige woorden daar neffens gesproken hebben / het zant weder laten vallen : en zy houden zulks vast en onwederroepelijk tot het uitterst puntje. Aanbie[dinge] aan hen. Verdrach aan weer[zij]den.

De Luitenant/ met alle de bezettelingen uittrekkende/ te weten met brandende lonten/ koegels in de mont/ en de degen op de zijde/ wierd voor de Kaizer gebracht/ daar hy eerst/ met zijn bezetting/ tot drie malen nederknielde. Want het is de gewoonte dat/ als een voornaam Heer van de Hollanders in gezantschap aan de Kaizer van Ceilon gezonden word/ hy tot drie malen voor hem neder knielen moet. Doch zijn eige onderzaten/ de Heidenen/ moeten met hun aangezicht ter aarde voor hem nedervallen. Ja zijn grootste Heren/ als zy met hun Kaizer willen spreken/ darren zich/ in 't wechgaan/ niet omkeeren/ maar gaan/ zo lang zy hem in 't gezicht hebben/ ruggelings van hem af. Doch 't gemeen volk dart gantschelijk niet by hem komen/ maar doet alles door andere Heren hem aanbrengen. In tegendeel/ de Hollanders darren by hem komen/ en hem aanspreeken.

Ontzach en eer, aan de Kaizer van Ceilon bewezen.

Toen deze voorgedachte Luitenant/ en zijn bezettelingen tot drie malen voor hem nedergeknielt hadden/ nam hy zijn degen/ die hy den Kaizer aanbood/ de welke hem daar over bedankte/ en aan hem beval de zelfde weer aan zijn zijde te hangen. Maar hy dee zijn volk het geweer afneemen. De Kaizer beval daar beneffens dat men aan alle de gevangenen/ die wel zes hondert sterk waren/ dagelijks driemalen zou schaffen/ en aan yder het geen/ dat hem afgenomen was/ weer behandigen: met aanzegging dat/ zo een der gevangenen daar over quam klagen/ men de geen/ daar over geklaagt wierd/ den elefanten voorwerpen zou. Hy schonk aan de Luitenant/ als een dapper krijgsman/ een paert/ en een grote goude keten; en de zelfde moest/ tot verwondering van veel anderen/ altijt aan zijn zijde rijden.

Eerbewijs aan de Luitenant.

De Kaizer van Ceilon, dit alles uitgerecht hebbende/ zond echter noch een gezant aan de Statsvoocht van Punto de Gallo, en dee hem aanzeggen/ dat hy elefanten en kaneel genoech had; en dat/ zo zy zijn vier voorname elefanten aan hem weer wilden geven/ en namaals geen Veltleger in zijn lant opslaan/ hy vrede en vrientschap met hen onderhouden zou zo lang zon en maan zouden schijnen; met toezegging van de zes hondert gevangenen weer los te laten. Maar onze Statsvoocht/ deze goede voorwaarden niet aannemen willende/ dee de gezant/ en alle de genen/ die hy by hem had/ met geblintdoekte ogen zo wijt brengen/ dat zy de stat niet konden zien/ en toen hen eerst het doek weer van d'ogen afdoen. Dit verdroot de Kaizer ten hoogsten; en hy trok met zijn volk en gevangenen naar de stat Kandi, daar hy zijn woning houd/ en zijn schatkamer heeft.

Aanbiedingen van de Kaizer van Ceilon, de welken van de Hollanders geweigert worden.

De Kaizer heeft voor een gewoonte dat hy jarelijks niet meer/ dan eenmaal in zijn schatkamer gaat/ en een van zijn lijfwachten/ met licht in de handen/ meeneemt; en als de Kaizer de schat bezien heeft/ zo gaat hy voor: maar den dienaar/ aan d'uitterste poort komende/ word daar het hooft afgeslagen; in voegen dat niemant eigentlijk weet waar des Kaizers schat is. D'ander Heidenen hebben mede deze gewoonte/ gelijk ook de Portugezen, die/ als zy van hun vijant belegert worden/ en vrezen dat zy de plaats zullen moeten overgeven/ door een van hun slaven een diepe kuil doen graven/ daar in zy hun beste goederen verbergen/ en als zy dit gedaan hebbe/ doden zy de slaaf terstont/ op dat hy niet openbaren zou waar hun schat verborgen is. Ik zelf heb ter plaats/ daar men zodanige schat begraven had/ gebeente van menschen zien leggen; 't welk in Indiën zeer gemeen is.

Hoe de Kaizer van Ceilon zijn schat bewaart.

Zo haast de Kaizer/ gelijk gezegt is/ in zijn burgt te Kandi gekomen was/ beval

bebal hy dat men de zes hondert Hollantsche gebangenen in zijn lant onder de boeren / en in de stat zou berdelen / en dat men hen / op de hoogste ongenade / geen honger en ongemak zou laten lijden: daar benessens dat yder zijn wijf / koejen en ossen / en diergelijke dingen wel bewaren zou: want de Hollanders scheppen bermaak in brouwenbleesch / en in ander zoet bleesch. Dieshalben / als'er klachten ober diergelijke schade koomt / zo krijgen zy van 't Hof tot antwoort / dat men hen gewaarschuwt heeft / en waarom zy niet beter opgepast hebben / en dat zy des Kaizers Hollanders zijn. Wijders / als een boer zulk een gast niet wel van voedsel berzorgt / en d'ander daar op gezegt heeft / geeft my spijs in des Kaizers naam / zo wort de boer / als hy dit weigert / en het zelfde voor de Kaizer koomt / terstont den elefanten voorgeworpen / en / na dat hy van hen gedoot is / naar lantsgebruik onbegraben gelaten. Goed haal a gevang Hollan

Ondertusschen gebeurde 't in de stat Kandi, onder onze Hollanders, dat een gebange baandrager / Kornelis Salvegad, t' Uitrecht geboren / zijn Kapitain sloeg / hoewel deze hem eerst geslagen / en hy zich alleenlijk berweert had. Toen dit voor de Kaizer quam / die geen onrust tusschen d'onzen wilde lijden / dee hy aan de Kapitain bragen / wat recht by de Hollanders was / als een minder krijgsoberste zijn meerder sloeg: en toen hy berstond dat de zodanige het leben by hen berbeurt had / dee hy de baandrager bangen. Acht dagen daar na wierd gebonnist dat hy den elefant voorgeworpen zou worden. En hoewel d'onzen / ja de Kapitain zelf / tot zijn berlossing voor des Kaizers boeten bielen / en genade voor deze misdadige van hem berzochten / zo hield echter des Kaizers bebel plaats; en de smekers kregen tot antwoort dat het gebod van hun Vorst niet weerroepen kon worden. De misdadige wierd dieshalben voortgebracht / en aan een paal gebonden / niet zonder hoop van noch bergiffenis te berkrijgen. Maar toen hy zag dat alle hoop berloren was / bad hy boben maten blijtiglijk / en bebal zich met grote aandacht aan Gods barmhartigheit. Toen de Moor / met zijn kromme haak / den elefant aanwees dat hy deze berwezen doden zou / toonde dit beest zich onwillig daar toe / kreet ysselijk / en slingerde met zijn hooft heen en weer / tot bewijs van afkeerlijkheit. Maar dewijl 't gerecht voltrokken moest worden / zo prikkelde de Moor / met zijn haak d'elefant zo lang achter d'oren / tot dat dit beest / getergt zijnde / uit dwang op de berwezen toeliep / hem met zijn beide tanden deurstiet / om hoog wierp / en daar na / toen hy ter aarde geballen was / gezwindelijck met de boeten op 't lijf trad / en hem spoediglijck van kant hielp. D'onzen / en de Heidenen / ja de Kaizer zelf / waren ober de weigering en afkeerlijkheit van dit beest berwondert; en beel oordeelden dat deze arme mensch t'onrecht omgebracht moest wezen. Want als d'elefant een Moor / of Heiden zal doden / zo is hy terstont baerdig / en laat zich / van zelfs genoech bergramt / niet lang aendrijben. Hoewel 'er beel elefanten op 't Eilant Ceilon zijn / zo worden zy echter niet alle tot d'uitboering van 't gerecht gebruikt: maar de Koning houd twee van hen tot dit werk. D'onzen berzochten noch eens die genade / dat men deze gedode zou mogen begraben. Maar men kreeg weer de vorige antwoort / te weten dat het woort / 't welk de Kaizer gegeben had / niet weerroepen mogt worden: en dieshalben moest men gedult hebben. Recht a een vaa drager g daan. D'uitvoe ring var 't gerech met elef ten.

De Portugezen, in zekere tijt bijftien hondert mannen sterk zijnde / sloegen eens

Portugezen slaan de Koning van Kandi.

eens de Kaizer daar mee in dier voegen / dat hy in 't hoge lant moest wyken. Maar zy vervolgden hem tot aan Kandi, en namen oock die stat wech. Zy bequamen in 't eerst zeer rijke roof / en maakten zich vrolijk met zuipen en vreten. De Kaizer liet hen in deze vreucht / maar verzuimde ondertusschen niet de bevordering van zijn voordeel. Hy onthield zich terwijl stil in 't bosch / en toen hy bespeurde dat de Portugezen byna ten einde van hun voorraat waren / trok hy weer tegen hen; en dewijl hy hen de wegen afgesneden had / en zy heen noch weder konden komen / zo moesten zy honger en dorst lijden. Als dan iemant van de Portugezen quam overlopen / beval de Kaizer dat men hen eerst zou vragen waeröm zy overliepen; en als zy over honger en dorst klaagden / zo dee hy aan hen overvloet van spijs en dranken geven / en hen / als zy zeiden dat zy verzaad waren / 't hooft afslaan. Dieshalven / toen de Portugezen ten meestendeel van honger en dorst gestorven waren / dee hy een overloper wel onthalen / en zond hem / met een gezelschap van veertig mannen / om tegen d'elefanten zeker te zijn / en met lijftocht voor acht dagen / naar Kolumbo, om aan de Plaatsvoocht bekent te maken / hoe 't met hem en met alle d'anderen gegaan was. Daar over de Plaatsvoocht zo vergramt wierd / dat hy hem voort dee ophangen / en zeide dat hy ook ter plaats / daar de vijfthien hondert gebleven waren / gebleven zou zijn.

Worden uitgehongert.

TWAALFDE HOOFTDEEL.

De Kaizer van *Ceilon* verzoekt vrede van de *Hollanders*. Gevarelijk is 't een gezantschap aan hem aan te vangen. Dagverkiezing der *Ceilonners*. Gesprek van de Kaizer met de *Portugezen* en *Hollanders*. *Burchart* Kok tot Gezant aan de Kaizer gezonden. Vrede met de *Ceilonners* gemaakt, en de gevange *Hollanders* losgelaten.

1647. De Kaizer doet vrede van de Hollanders verzoeken.

IN 't zestienhondertzevenëndeertigste jaar na Christus geboorte / op de tweede van Sprokkelmaant / zond de Kaizer een gezant naar Negumbo, en liet daar aan d'onzen bekent maken / dat hy met den eersten ook een gezant naar Punto de Gallo zou zenden / om van vrede tusschen hen te handelen / schoon de Portugezen met hem vrede zochten te sluiten / met de welken hy geen verdrach kon maken / om dat zy zijn broeder vermoort hadden. Onze Overste / dit bericht hebbende / dee onder de kooplieden omvragen / of iemant lust en genegentheit had om vrywilliglijk voor gezant naar de Kaizer van Kandi te trekken. Dit wierd ook onder de krijgslieden gedaan / van de welken twaalf / die vrywillig zijn / in 't gezelschap van de Koopman meetrekken. De Hollanders doen dit om dat / zo de handeling mislukt / zy de krijgslieden niet weer konnen lossen. Want als'er geen vrede / of verdrach gemaakt word / behoud de Kaizer van Ceilon hen wel tien of twaalf jaren / ja hun leven lang by hem: maar als het verbont getroffen is / zo beschenkt hy de Gezant / in zijn weerömreis / met een goude keten / en yder krijgsknecht met een goude ring / daar een kostelijke steen in staat; en de soldij der krijgslieden word daar na ook van de Hollanders verhoogt. Maar zulks is met groot gevaar vermengt: gelijk in 't zestienhondertdrieënveertigste jaar een Gezant van de Koning in Bengale bevond. De Koning van Bengale zond aan de Kaizer van Kandi een levendige Rhinoceros / met een gezant / dien hy / behalven het

Gezantschap aan de Kaizer zeer gevarelijk.

het geen/dat hy aan de Kaizer schenken zou/ veel gout meegaf/om daar voor elefanten van hem te kopen / schoon in Bengale ook veel elefanten zijn. Hy dee dit alleenlijk om te beproeven of zijn elefanten voor die van Ceilon nederknielen zouden / om hun gehoorzaamheit daer mee aan hen te betonen. Voorts / hoewel d'elefant een plomp en lompe beest schijnt / zo heeft het echter menschelijk verstant. En wat het voorverhaalde aangaat / ik heb in 't zestienhondertnegenënvijftigste jaar op Batavia met mijn eige ogen gezien/ dat / als d'elefanten van deze beide Lantschappen by malkander quamen / die van Bengale voor de genen van Ceilon de voeten gebogen hebben / om oorzaken / die aan God bekent zijn.

Elefant van Be le buig voor d van Cei

Maar / om weer tot mijn voorgaand verhaal te komen / toen de Kaizer van Ceilon vernam dat de gezant veel gelt meegebracht had / om hem van zijn elefanten af te handelen / wierd hy hier over vergramt / en zeide / dat hy geen koopman was; maar dat de Hollanders daar mee handelden / en dat hy de zelfden by hen moest zoeken. Hy hield hem daar op by zich gehele vijftien jaren lang / tot dat hy alle zijn gelt/ 't welk hem van zijn Koning meegegeven was / verteert had / en schonk toen aan hem twee elefanten / en beval hem aan zijn Koning te zeggen / dat hy voortaan zulke handel by de Hollanders zou verzoeken / die zijn gelt gaerne zouden aanneemen/ en noch meer daar by.

Gramsc van de K zer tege een ge uit Beng

Dewijl dit voorbeelt niet onbekent aan ons was / wilde niemant in 't begin gaerne heen in gezantschap naar Kandi. Een koopman / en twaalf krijgslieden besloten eindelijk hier toe / en vertrokken op d'eerste van Grasmaant van Punto de Gallo : en toen zy aangekomen waren / moesten zy zes dagen wachten eer zy gehoor konden bekomen. Want deze Heidenen zijn machtige uitkiezers der dagen / en verkiezen bezonderlijk de zondag en donderdag tot hun handelingen. Maar op een vrydag willen zy niets doen / van hoe weinig belang het ook is / al waer 't ook om een ander kleet aan te trekken; dewijl zy grote zwarigheit daar in maken.

Dagverl zing de Ceilonners.

Op de zeste van Grasmaant ontbood de Kaizer van Ceilon onze gezant / gelijk ook die van Portugal, dien hy d'eerste afvraagde / of zy volks genoech hadden om de Hollanders weer van Ceilon af te drijven; en toen deze neen antwoordde / dewijl zy geen volk uit Portugal te verhopen hadden / vermits hun Koning een zware oorlog tegen Spanjen voerde; vraagde hy aan de Hollantsche Gezant / of zy moed hadden om de Portugezen van 't Eilant te drijven. En toen deze op alles ja antwoordde / nam de Kaizer het geschenk / 't welk de Portugees aan hem gegeven had / te weten een hoet / met een goude haak / en enige gesteenten / met een Paradysvogel / als tot een pluim / verciert / en gaf de zelfde / in tegenwoordigheit van de Portugees, aan onze Gezant / en begeerde tot dankbaarheit daar voor niets anders/ dan een klein hontje/ 't welk de gezant by zich had / die deze handel wel tuigen kon/ en aan hem aangenaam was. De Portugesche gezant moest dieshalven vertrekken zonder iets uit te richten.

Gesprek van de K zer met Portuge en Holl der.

Toen onze gezant acht maanden lang by de Kaizer te Kandi had geweest; en dewijl hy niet kennis genoech had om met de Kaizer te verdragen/ zo zond de zelfde / vermits alle wegen open waren / een post aan onze Plaatsvoocht van Punto de Gallo, van de welk hy een krijgsman / en geen koopman verzocht / om met hem te handelen. D'oude gezant wierd dieshalven weer

t'Huis ontboden; en de Kaizer liet hem zonder tegenzeggen vertrekken.

Burchard Kok tot gezant aan de Kaizer van Ceilon gezonden.

1648. In 't zestienhondertachtenveertigste jaar na Christus geboorte/ op de vijfde van Sprokkelmaant/ wierd een Kapitain/ Burchard Kok van Wezel, van de welk ik namaals mijn eerlijke afscheitbrief/ uit de naam van de Maatschappy/ verkreeg/ met twintig mannen/ als vrywilligen/ weer naar de Kaizer te Kandi gezonden/ die daar op de vijftiende van de zelfde maant gelukkiglijk aanquam/ en terstont voor de Kaizer moest verschijnen/ die hem welkoom heette. Toen hy zijn brieven van geloof en last getoont had/ zeide de Kaizer tot hem/ dat hy zich daar over beraden zou/ en dat de gezant zich ondertusschen in zijn herberg zou vervoegen. Hy dee daar op zijn zuster/ die machtig in de tovery ervaren was/ tot hem komen/ om uit haar te verstaan met wie van beide/ de Hollanders, of Portugezen, hy vrede maken zou. Zijn zuster/ gekomen zijnde/ ried hem dat hy drie hanen uit zijn lant zou doen komen/ die zeer heftiglijk tegen malkander konden vechten: te weten een zwarte voor hem/ een witte voor de Hollanders, en een rode voor de Portugezen; en dat hy eerst de witte en rode tegen malkander zou doen vechten/ en met de geen/ die d'overhant behield/ vrede maken. Toen zy tegen malkander vochten/ en de witte meester van de rode wierd/ en hem nedervelde/ zeide zijn zuster/ dat hy met de Hollanders zou handelen. En toen de Kaizer wijder vraagde/ of de Hollanders hem niet overmeesteren zouden/ als de Portugezen uit het lant gedreven waren; antwoordde zy weer dat hy de witte en zwarte haan tegen malkander zou doen vechten. Toen dezen een wijl tijts tegen malkander gevochten hadden/ wilde d'een niet voor d'ander wijken; maar zy scheidden met gelijke kans. Daar op des Kaizers zuster deze verklaring maakte/ dat de Kaizer op de hoge landen meester en Koning van Kandi zou blijven; doch dat de Hollanders de laege landen en zeeplaatsen zouden bezitten. Hy besloot dieshalven met de gezant der Hollanders vrede te maken. Hy dee echter noch eerst alle zijn Heren en raatslieden te zamen komen/ en de genen/ die hem rieden vrede met de Portugezen te maken/ heimelijk ombrengen; maar de genen/ die hem rieden met de Hollanders verdrach te maken/ in hoge eer houden. Hy dee hier op de Gezant der Hollanders voort by hem komen/ om van de voorwaarden te spreken/ en vrede te sluiten. Hy beval daar benessens dat men alle de gevangenen/ die te voren overäl verspreid waren/ by hem te Kandi zou brengen; en hy schonk aan yder van hen een goude ring/ en zond hen met veel geweer weder naar Punto de Gallo. Doch de genen/ die ziek waren/ behield hy by hem/ tot zy gezont geworden waren/ en volgen konden: onder de welken ook een Neurenberger was/ Andreas Heberlein genoemt/ die nu een rijk man is/ en een meulenaar op Batavia, gelijk ik hier na verhalen zal.

Haangevecht een voorteeken van volgende zaken.

Vrede met de Kaizer van Ceilon. De gevange Hollanders los gelaten.

DARTIENDE HOOFTDEEL.

Vertrek naar *Suratte*. *Benjanen* en hun zeden. Wonderlijke boom by *Ormus*. Vruchtbaarheit van *Persiën*. Weërkeering op *Ceilon*. Groot gevaar op deze reis derwaarts. Den *Portugezen* d'oorlog aangezegt. *Kaluter* door krijgslist gewonnen. Beschrijving daar af.

1649. IN 't zestienhondertnegenenveertigste jaar/ op de tweede van Sprokkelmaant/ trok ik met een Morenschip/ dat in Persiën t'huis behoorde/ en weer

weer derwaarts heen wilde / tot geleide mee naar Persiën. Maar dewijl het eerst te Suratte, een stat in Guzuratte, dat onder de grote Mogol staat / die veel Christenen / en bezonderlijk Konstapels by zich heeft / en grote besolding geeft / moest aanzeilen / zo moest ik mee derwaarts trekken. Vertrek naar Suratte.

Wy vonden daar een volk / Benjanen genoemt / die niets eten / 't welk leven ontfangen heeft / en zich met kaas / butter / kool / melk / vruchten / en andere gewassen behelpen / en niets / dat leeft / doden / zelfs niet een luis. Als zy zien dat wy op 't lant een vogel / of muis willen doden / geven zy gelt / of tobak daar voor aan ons / en laten hem weer lopen / of vliegen; en als wy een os / of koe wilden slachten / zo moesten wy zulks by nacht en ontijt doen / en 't hooft en ingewant begraven / op dat zy 't niet zouden bemerken. Onze meesters hebben grote handeling op Suratte, en daar ook een bezonder huis en pakhuis / daar zy jarelijks uit Japon veel kisten met zilver brengen. Benjanen, en hun zeden.

In Grasmaant trokken wy naar Persiën. De hooftstat / daar de Koning zijn hof houd / is Spahan, of Hispahan. Wy quamen echter niet diep in 't lant; maar vonden voor aan / niet verre van Ormus, een boom / onder welks schaduw zich meer dan drie duizent menschen konden verschuilen: want de takken van deze boom / ter aarde afdalende / schieten weer in de gront / en maken daar wortelen: in voegen dat deze boom zich wijt en breet uitspreid. Wy vonden aan de zelfde veel lampen en lichten / die hier en daar hingen / en / uit oorzaak van de heiligheit der plaats / veel volk van alderhande landen / 't welk derwaarts quam; gelijk ook een Priesters huis / daar in men op zijn tijt afgoderij pleegde. Indien iemant een tak van deze boom afbrak / zo zou te zorgen zijn dat het zijn leven kosten zou. Wonderlijke boom in Persiën.

Onze Koopman / Jakob Nikolaas Overschie genoemt / had eens enige Persiänen te gast; en toen zy op hun vrolijkst waren / schertsten zy met ons / en zeiden / dat de Hollanders in Indiën de Persiänen voor niets anders hielden / dan voor hun beste koejen / daar af zy de meeste melk trokken; dat is dat de Hollanders hun grootste rijkdom uit Persiën haalden: gelijk ook de waarheit is. Want de waren / die wy derwaarts voeren / zijn slechte speceryen / gelijk foelie / muskaten / kaneel / nagelen / en diergelijken; doch van dit alles niets anders / dan 't uitschot: want het beste word naar Hollant gevoert; dit uitschot word daar zo dier / als in Hollant het beste verkocht; hoewel Persiën niet meer dan negen hondert / en Hollant daar en tegen op zesendartig hondert mijlen gerekent word. Groot voordeel, uit Persiën getrokken.

Indien Indiën was gelijk Persiën, en indien men daar ook zijn godsdienst kon plegen / zo zou ik niet wenschen daar voor in Duitslant te zijn. Het is zeer vruchtbaar van alderhande vruchten / die wy in Christenrijk hebben / van koorn / appelen / peren / neuten en wijn. Hier zijn grote schapen / welker staert dartig / ja veertig ponden weegt / en enkel vet is. Men heeft hier ook een bezondere vrucht / die men dadel noemt / en aangenaam om t'eten is / inzonderheit als hy in suiker gelegt word. Vruchtbaarheit van Persiën.

In 't zestienhondertenvijftigste jaar na Christus geboorte / op de twaalfde van Sprokkelmaant / quam uit Hollant over lant een brief in Persiën aan onze Koopman / die daar door tijding kreeg dat den Koning van Engelant, Karel Stuart genoemt / met een bijl het hooft afgeslagen was / en dat Fairfax de heerschappy aan Olivier Kromwel overgegeven had. Ik wierd hier op / met noch tien anderen / van 't Morenschip afgenomen / en op een ander 1650. Tijding van Karel Stuarts doot in Persiën.

schip uit Zeelant, 't jacht Lillo genoemt/ gebracht; met het welk wy naar 't Eilant Ceilon voeren/ daar wy op de negende van Grasmaant/ aan Punto de Gallo, quamen/ en de tijding brachten hoe 't met de Koning van Engelant gegaan was. Het schip wierd terstont naar Batavia gezonden/ om daar ook deze tijding te brengen. Ik bleef te Punto de Gallo, daar men zei de dat een sterke vloot van Batavia zou komen/ om Kolumbo, een grote en rijke stat op Ceilon, te belegeren.

Koomst op Ceilon.

Op de negende van Wijnmaant wierd ik/ met twee hondert mannen/ op het schip Banda naar Negumbo in bezetting gezonden/ vermits een groot deel der bezettelingen hun tijt uitgedient hadden. Wy geraakten in deze reis in 't uitterste gevaar van ons lijf en leven. Want toen onze bottelier met licht naar de brandewijnvaten ging/ en uit onvoorzichtigheit een vonk liet vallen/ geraakte de brandewijn in der pl aan brant/ en liep in een ogenblik het gehele schip over; en indien wy niet met grote spoed het bussekruit buiten boort hadden geworpen/ zo zouden wy alle in de lucht gesprongen zijn. Ik dacht niets anders/ dan dat dit mijn leste uur geweest zou hebben/ en zag al rontöm naar een stuk hout/ om te zien of ik my daar mee bergen/ en aan lant/ daar wy tien mijlen af waren/ geraken kon. Wy deden ons uitterste best om de brant te lesschen/ daar toe God zijn zegen zo genadiglijk gaf/ dat wy meester van de vlam wierden/ en buiten noot geraakten. Toen wy te Negumbo quamen/ bevonden wy dat de bezettelingen noch voor drie jaren dienst genomen hadden; en dieshalven moesten wy/ als daar onnodig zijnde/ weder te rug trekken.

Groot gevaar van onze Reiziger.

1651. In 't zestienhondertëenënvijftigste jaar/ op de twaalfde van Sprokkelmaant/ quam een schip van Batavia, en bracht bevel dat wy den Portugezen d'oorlog zouden aanzeggen/ en hen bevelen hun volk van 't Eilant af te voeren/ of dat wy onze best zouden doen om hen daar af te drijven.

Den Portugezen d'oorlog aangezegt.

Deze aanzegging quam hen geheellijk t'onpas. Zy trokken echter hun volken by malkander/ en maakten een leger tegen ons. Doch een Kapitain van hen/ en drie hondert Zwarten liepen tot ons over/ en boden ons aan dat zy de vesting Kaluter aan ons zouden leveren/ zonder een enig man te verliezen. Hoewel deze tijding zeer aangenaam was/ zo wilde echter onze Kommandeur zulks niet wagen/ noch zich voor deze tijt van volk ontbloten/ en gaf tot antwoort dat/ dewijl men meer schepen met volk van Batavia verwachtte/ men deze aanslag zo lang uitstellen zou.

Overlopers tot de Hollanders.

Op de vijfëntwintigste van Grasmaant quam 'er tijding dat men twaalf mijlen van Punto de Gallo drie schepen onder lant gezien had/ die ook in de volgende dag gelukkiglijk aanquamen/ doch zonder enige krijgslieden/ en met zo weinig bootsgezellen/ dat zy naauwelijks het schip deur zee hadden konnen brengen. Zy brachten noch daar by de bedroefde tijding/ dat Engelant en Hollant doodvijanden waren/ en een bloedige oorlog ter zee aangevangen hadden. Wat raat hier toe? De vijant stond voor ogen. De vesting was ons aangenaam/ zo wy 'er slechs meester af konden worden. Maar wy hadden geen volk/ en ook niet te verwachten. Doch dewijl men hoop had om de vesting Kaluter te bemachtigen/ zo nam men voor een krijgslist te gebruiken/ eer men vernam dat de schepen leeg waren. Men besloot dan vier vaandels op yder schip te planten/ en ook vier trommelslagers daar op te zetten/ die de trommel dapper zouden roeren/ en dat men zo dicht/ als 't moge-

De vesting Kaluter door krijgslist gewonnen.

't mogelijk was / met de schepen onder 't lant zou zeilen. Doch wy / die alree te lant waren / zouden blymoediglijk aantrekken / op dat de Portugezen menen zouden dat zy te water en te lant vijanden hadden; en op hoop van dat zy Kaluter verlaten / en zich naar Kolumbo vertrekken zouden. Dit geschiedde gelijk wy gedacht hadden; en dewijl zy meenden dat zy van achteren en voren vijanden zouden hebben / zo vertrokken zy / op dat men hen de weg niet afsnijden zou. In dezer voegen geraakte deze vesting in onze handen / daar af wy groot voordeel genoten / en daar wy twaalf metale stukken geschuts / groot en klein / in vonden / benessens vijf hondert stuks vee / zo ossen en koejen / als zwijnen en hoenderen. D'inwoonders op 't lant / die zich voort onder onze bescherming begaven / waren alle zeker en veilig: maar de genen / die zich in de plaatsen der Portugezen begaven / en daar na in onze handen geraakten / wierden tot slaven verkocht / en onder ons uitgedeelt. Ik en een Hamburger, Wittebol genoemt / bequamen een vrou / die wy een wijl tijts voor onze huishoufter en kookster gebruikten / en die ons gewonelijk onze spijs / als wy ter wacht waren / aanbracht: en toen zy eens hier in miste / en niet ter behorelijke tijt quam / liep mijn makker gezwindelijk naar huis / om haar voort te drijven. Doch hy / in huis komende / bevond dat zy haar zelve in 't midden van de koken verhangen had.

De vesting Kaluter is zeer sterk / en kan niet van water berooft worden; dewijl zy aan d'een zijde de zee heeft / en aan d'andere zijde de vloet / die zijn oorspronk diep in 't lant heeft / en daar deur het water in zee loopt: in voegen dat zy van alle zijden van water omringt is. Aan de lantzijde is zy van hoge bergen / daar men niet op kan komen / beschut / en aan de zelfde zijde is zy ook van vier schanssen verzien / die tegen malkander over leggen / en met dik dubbelt paalwerk / daar yzere spitsen op staan / omheint zijn / en daar men slechs op een plaats kan inkomen. De vesting Kaluter zelve heeft rontom zich zulk een hoge wal / dat men van buiten geen huis daar in kan zien. De bezetting der Portugezen bestond altijt in drie hondert mannen: maar de Hollanders behoeven niet meer dan de helft van dit getal / die alle half jaar van Kolumbo, zeven mijlen van daar gelegen / hun voorraat en behoefte bekomen. De Heer Rijklof van Gunts, t' Emden geboren / toen bovengewone Raat van Indiën, en gemachtigde ter oorlog / dee in deze vesting een brede straat / die 'er te voren niet was / maken / langs de welken acht krijgsknechten nessens malkander konden trekken / en noch veltstukjes / die yder vier pont yzer schoten / met zich voeren. Gelegenheit van vesting Kaluter.

VEERTIENDE HOOFTDEEL.

Enigen om hun misdrijf gestraft. Vreemt gevoelen der *Indiänen* van de stant na de doot. Bezittingen der *Hollanders* in *Indiën*. Een vrou verbrand zich zelve met haar dode gemaal. *Moren* en *Jentiven* op de kust van *Koromandel*. Hun oorlogen. Vreemde lantziekte. Onze Reiziger schiet iemant by ongeval doot, en word vrijgesproken.

IN 't zestienhondert tweeënvijftigste jaar na Christus geboorte / in Lentemaant / wierd een Denemarker, Hans Stein genoemt / te Koppenhagen geboren / ter doot veroordeelt / om dat hy een ruime tijt met vijf Zwarte jon- 1652. Zodomitische zonde gestraft.

gens Sodomiterij had bedreven. Hy bekende ook dat hy te voren in Italiën met negen jonge edellieden uit Engelant gelijke gruwel bedreven had. Hy was omtrent veertig jaren out / en had kennis van vijf talen. Hy was zo afkeerig van 't vrouvolk / dat hy gantschelijk ontstelt wierd als hy iemant van d'onzen met een Zwartin slechs zag boerten. Het vonnis / daar in hy verôordeelt wierd / was dat hy levendig verbrand zou worden; daar toe hy zich gewilliglijk overgaf / en van yder affscheit nam. Aan onze Predikant / die hem de hoop der zaligheit voorhield / en grotelijks trooste / gaf hy tot antwoort; dat hy verblijd was van dat zijn zonden voor alle de werrelt openbaar waren geworden; dewijl hy zekerlijk wist dat hy / zo hy daar in gestorven was / verdoemt geweest zou hebben. De jongens lachten / toen hen de doot aangezegt wierd / tot dat eindelijk de trommelslager de trommel roerde / en onze Predikant hen aansprak dat zy God om vergiffenis van hun zonden zouden bidden. Zy begonnen toen bitterlijk te wenen / en wierden tweeën twee ruggelings aan malkander gebonden / yder met een zak met stenen om de hals / en naar de haven gevoert / en dus in zee geworpen.

Op 't Eilant Ceilon, en overäl in Indiën word scherp recht gedaan; in voegen dat in 't zestienhondertdrieënveertigste jaar na Christus geboorte een voornaam Heer van d'Oostindische Maatschappy in Indiën, H. S. om gelijke lusten ook op Batavia verbrand wierd; doch met deze gunstbewijs / dat hy eerst met een koort aan een paal geworgt wierd.

Een Luitenant gestraft. In Zomermaant moest ook een Luitenant / Heindrik Fetting genoemt / te Dantsik geboren / de straf des doots lijden / om dat hy in de dronk een Gezant van de Kaizer van Ceilon doot gesteken had. Hy wierd twee maanden daer na deurschoten. Men gaf hem drie koegels in de hant / die hy aan de geen / die hy wilde / mogt uitdeelen. Hy gaf aan my d'eerste / om daar mee d'eerste schoot te doen; de tweede aan zeker Andreas Mott, t' Olmuts geboren; en de darde aan Kristiaan van Keulen. Hy dee een aandachtig gebed tot God / en verzocht van onze Krijgsöverste dat men hem eerlijk begraven zou.

Vreemt gevoelen der Indianen. Als d' Indiänen door de handen der Hollanders zullen sterven / vragen zy aan hen te voren / wie aan hen de kost zal geven / als zy in d'andere werrelt komen. Wijders / als'er nieu volk aankoomt / en zy daar onder iemant zien / die enige gelijkheit met een ander heeft / de welk overleden is / schoon hy al drie of vier jaren doot geweest heeft / zo geloven d' Indiänen, dat hy in Indiën gestorven / en in Hollant weer opgestaan is / en nu weer in Indiën koomt. Zy geloven dit zo vastelijk / dat men hen het zelfde niet uit het hooft kan praten. Als zy sterven zullen / maken zy weinig woorden / en menen dat het zo zijn moet. Maar als zy voor de vijant staan / zo zijn zy zeer bang voor hun leven.

Veelderhande volken in Indiën. Zy hebben ook onder zich zelven veelderhande volken. Zo menig een Eilant / zo menig een volk / en dikwijls bezondere spraken. In dit lant komen wel hondert menschen / van de welken naauwelijks tien in Indiën geraken.

Bezittingen der Hollanders. Kabo de bona Esperance legt omtrent halfweeg / van Hollant omtrent eenentwintig hondert mijlen / en van Batavia omtrent vijftien hondert: in voegen dat Batavia in alles op zesëndartig hondert mijlen van Hollant gerekent word. Doch 't Eilant / daar op Batavia gebout is / en dat noch oostwaarts onder de Middellijn legt / word groot Java genoemt. Indiën, eigentlijk zo geheten /

geheten / legt noordewaarts noch anderhalf hondert mijlen van daar / en voert de naam van Indiën buiten de Ganges, daar in de Hollanders, in 't zestienhondertẽenẽnveertigste jaar / den Portugezen een stat / Malakka genoemt / afwonnen / van daar zy eerst over in Indiën trokken / dat binnen de Ganges legt / en de grote zeestat Negopatam inkreegen. Zy hebben ook ingang op de vaste kusten / te weten van Kormandel, Malabar, Paliakatte, Tegonampatam, en Masulipatam. D' Engelschen hebben ook een vesting in Indiën, die Matarapatam genoemt word; en de Portugezen mede oostwaart een stat / St. Thomé geheten. De Koning van Deenmarken heeft'er ook een vastigheit / Kranganor genoemt / daar in alle de Deensche Kooplieden bankeroet speelden. Maar de Hollanders, veel gelts aan hun Koning verschoten hebbende / begeerden / tot hun verzekering / de Vesting half met hun volk te bezetten; 't welk de Koning toestaan moest: in voegen dat ik zelf daar / benessens anderen / veertien weken in bezetting gelegen heb.

In dat lant is een gewoonte / bezonderlijk onder de Groten en Edelen / dat / als de man eerst sterft / het wijf zich levendig met hem doet verbranden. Indien zy dit weigert / zo word haar het hair afgesneden / en zy voor onẽerlijk geächt / en moet veel smaat van haar magen uitstaan / die haar dan opentlijk en voor eeuwig verstoten. Hoe zy blijmoediglijker en vrolijker ter doot gaat / hoe haar magen ook meer eer en vreucht daar over hebben.

Ik zal hun uitvaart / gelijk ik de zelfde met mijn eige ogen hier gezien heb / verhalen. Enige oude wijven / met gelt bekocht zijnde / maken voor de deur groot gewelt met huilen en schreijen / slaan d'armen van malkander / nemen zant op van d'aarde / en werpen 't zelfde over het hooft / tot bewijs van grote rou en droefheit. Toen de tijt van d'uitvaart gekomen was / gingen haar vrienden nessens haar / met een Gungumma, bijna gelijk een keteltrommel / en met een ander speeltuig / onze schalmai gelijk. Zy ging in 't midden / met een wit katoene kleed aan / van 't middellijf tot aan de knien. Zy had over haar bovenlijf een ander deurschijnend kleet / zo fijn als spinnewebben / en met root en zwart deurnaait. Aan haar armen had zy tien of twaalf armbanden / die als van zilverdraat gemaakt waren; en in haar handen een oranje appel / daar zy mee speelde / en die zy t'elkens om hoog wierp / en weer ving; en aan haar vingeren ringen tot aan 't middelste lid; gelijk ook zilvere en goude ringen in d'oren. Zy was aan haar voorhooft / armen en borst met een welriekent hout geverft / dat eerst klein gestoten word / en / gestoten zijnde / een heldere witte verwe afgeeft. Toen zy ter gestelde plaats quam / was'er een grote kuil gemaakt / die vol van heldere vlammen stond. Zy nam hier van haar vrienden / en van ons alle een vrolijke afscheit / en hield het voor grote eer dat wy haar in haar uitterste quamen bezichtigen. Zy goot hier mee een kop / vol van kostelijke olie over haar lijf / en sprong / naar dat het ons toescheen / met een vrolijke moed in de kuil. Haar vrienden / en de genen / die haar verzelden / maakten terstont een groot geraas / en wierpen geduriglijk welriekend hout / dat terstont vlam vatte / in 't vuur / op dat haar einde zo veel te spoediger zou zijn. Enige dagen daar na quamen zy weer / en deden hun offeringen van vruchten en spijzen / die zy daar staan lieten / en ook van bloemen. Zy verbrandden mee een gehele arm vol van geschrevе ingebonde boeken / in vieren gebouwen / zonder dat ik vernemen kon wat'er in stond. Zy vulden eindelijk de kuil met loof en takken.

Uitvaar
van een
de, daa
een leve
ge vrou
fens ver
brand wo

takken. Men vind hier veel zodanige kuilen: in voegen dat men byna met groot licht moet gaan / om daar niet in te vallen.

Katoene lijnwaad daar gemaakt. Wat de lijftocht aangaat / men kan hier te lant goetkoop leven / en van daar te voet tot in de landen der Christenen reizen. Hier worden de beste katoene lijnwaten gemaakt; en men vind 'er plaatsen / daar vijf / ja zes duizent wevers wonen. De stukken / die zy van alderhande slach werken / moeten yder vijftig Hollantsche ellens lang zijn. De Hollanders hebben daar hun eige volk; en indien een Indiään zijn rechte maat niet levert / zo word zijn werk in 't vuur geworpen / en verbrand; 't welk een grote schrik onder d' Indiänen veroorzaakt.

Moren en Jentiven op Koromandel. 't Lant van Koromandel is zeer volkrijk. Men vind hier tweederhande volken. D' een slach word Moren, en d'ander Jentiven genoemt / die beide verscheiden in klederen en zeden zijn. De Moren dragen gemenelijk bont op 't hooft / met gout deurmengt / gelijk de Turken, enge mouwen / en een lange witte katoene rok / die hen tot op de voeten koomt; en om 't lijf een zijde gordel van root en groen gemengt. Maar de Jentiven dragen een witte linne muts / gaan half bloot / en dragen gulde ringen in d'oren. Doch dewijl zy

Hun oorlogen. verscheiden van aart en zeden zijn / zo hebben zy geduriglijk oorlog tegen malkander / en komen dikwijls met heiren van veertig duizent mannen te zamen / daar onder wel de helft ruitery is: maar met speren / en niet met pistolen. Als zy aan malkander slag leveren / sneuvelen'er zelden meer dan vijftig aan beide zijden: en de gevangenen worden tegen elkänder gelost.

De Hollanders houden zich tusschen beiden / en worden ook van beide zeer gevreest. In 't zestienhondertächtenvijftigste jaar sloegen d'onzen / op een uchtent vroeg / voor de stat Negopatan meer dan twee duizent Jentiven doot: in voegen dat onze Overste riep: Al genoech van deze onnozele menschen verslagen; laat d'anderen lopen.

1653. In 't zestienhondertdrieënvijftigste jaar / in Slachtmaant / vertrok ik weer naar Ceilon. Men gaf my in mijn keur of ik naar Batavia wilde gaan / en / zo het my geviel / naar 't Vaderlant trekken. Ik was in anderhalf jaar niet recht gezont; en schoon ik niet te bed lag / zo was ik echter dagelijks / als de zon op de middag quam / zo zwak / dat men my met een vinger omgestoten zou hebben. Ik / en veel anderen neffens my / beelden ons in dat'er niet een druppel bloets meer in onz lighaam was; dewijl wy witter dan een doek

Vreemde lantziekte. in onze aangezichten waren. Men noemde het de lantziekte / zeker / een vreemde quaal / welks gelijk men zelden vind. Als het koel / en op d'avont wierd / meenden wy dat wy gezont waren; en wy bevonden ons dan zeer wel: Maar als de grote hitte op de dag aanving / konden wy geen twintig schreden voortgaan / of men moest zich nederzetten; en ons hart klopte in onz lighaam / gelijk een krachtig uurwerk.

Maar na dat ik door Gods genade weer gezont was geworden / en geen gelegentheit zag om zo haast naar huis te komen / begaf ik my / op de twee-

1654. de van Wintermaant / in 't zestienhondertvierënvijftigste jaar / weer voor drie jaren in dienst voor Korporaal / onder de vuurroers / voor vijftien Hol-

Onze reiziger schiet by ongeval een Indiaan doot, lantsche guldens in yder maant. Ik wierd twee maanden daar na naar 't leger voor Kaluter gezonden / daar ik dit ongeluk had / dat / terwijl ik mijn roer loste / een Indiään my onder de schoot liep / die ik / als of ik op hem gemikt had / zo wel trof / dat hy doot nedervie1. Geen mensch kon weten wie

't gedaan

't gedaan had / ja ik zelf niet. Maar dewijl men vraagde wie geschoten had / en bevond dat dit van de Korporaal van de buurroers onder de Kapitain Severyn gedaan was / moest ik my gevangen geven. Ik wierd echter van de Krijgsraat haast vry gekent / met enig gelt van mijn soldy aan de weduw van de gedode Indiäan te geven. De Predikant was mijn goede vrient / en / voor my sprekende / zeide dat aan een Indiäan niet veel gelegen was. Maar indien 't een Christen had geweest / zo zou ik in groot gevaar / van weer deurschoten te worden / geweest hebben. en word daar over vrijgesproken.

VYFTIENDE HOOFTDEEL.

Toeleg der *Hollanders* op *Kolumbo*, die mislukt. Ongemak in *Indiën* te lijden. Bericht aan onze Reiziger van zijn vader. *Berberi* geeft zich aan de *Hollanders* over. Kommerlijke tocht tegen *Kolumbo*. *Portugezen* van de *Hollanders* geslagen. Koomst voor *Kolumbo*.

IN Sprokkelmaant van 't zestienhondertvijfenvijftigste jaar quamen twee schepen met volk van Batavia te Punto de Gallo, die tijding brachten dat 'er gewisselijk een grote vloot van zestien schepen sterk met volk uit Hollant zou komen / en daar op een nieuwe Generaal / Gerard Hulft genoemt / t' Amsterdam geboren / daar hy Sekretaris, of Geheimschrijver had geweest. De spraak ging dat deze vloot naar Goa gaan / en op de vloot der Portugezen passen zou. Maar 't was op Kolumbo aangezien; en men had d'eerste tijding met voordacht uitgestrooit / op dat de Portugezen in Kolumbo niet zouden vermoeden dat het hen kosten zou / en zich daar zeker zouden houden / dewijl zy wisten dat 'er in drie of vier jaren geen volk van Batavia op Ceilon gebracht was / en niets anders dachten / dan dat Engelant en Hollant noch in openbare vijantschap waren: in voegen dat zy / dapperlijk snorkende en uitvarende / uitstrooiden dat zy de vesting Negumbo wilden afsluiten. Doch wy voorquamen hen / en zonden derwaarts zestig mannen tot versterking. 1655 Tyding uit Holland op Ceilon.

Op de negende van Grasmaant zagen wy op Negumbo de vloot / zonder dat wy zekerlijk wisten of de zelfde van onze vijanden / of van d'onzen was / vermits zy geen vlaggen lieten wajen / en de schepen diep in zee hielden. Het voorneemen van onze Kommandeur was / dewijl Kolumbo niet veerder dan vijf mijlen van Negumbo af lag / by nacht / en in stilte te landen / en de Portugezen, die Negumbo te lant bezet hielden / gezwindelijk t'onderscheppen / en hen de weg af te snijden; terwijl de Koning van Kandi van d'andere zijde aantrekken zou / om door deze middel hun vijanden in 't midden te besluiten / op dat zy niet weer naar Kolumbo zouden konnen komen / en men daar door lichtelijker meester van deze stat zou worden. Toeleg der Hollanders op Kolumbo;

Maar deze aanslag mislukte / en had geen gewenscht einde. Want toen wy in 't voortrekken waren / begon het geweldiglijk te regenen; en deze regen duurde twee dagen lang. Onze voorraat en krijgsbehoefte wierd geheel nat; en het nieuwelijks aangekome volk / 't welk twee maanden onderweeg geweest / en op de schepen stijf geworden was / om dat zy / uit oorzaak van de veelheit der menschen en krijgsvoorraat / zich niet hadden konnen reppen en roeren / kon ook niet voort / en bleef onderweeg leggen. Wy moesten die mislukt.

dieshalven alle weerom naar Negumbo keren / en de Portugezen in goede ordening / en zonder een man te verliezen / laten wechtrekken. Zy konden zich echter niet inbeelden dat wy 't op de stat gemunt hadden; maar oordeelden dat wy alleenlijk poogden d'overhant in 't velt te bekomen.

Berading tegen Kolumbo.

Op d'eerste van Zomermaant daar aan volgende wierd krijgsraat gehouden / en besloten dat onze Generaal met de vloot van Negumbo vertrekken / en aan een vesting / Berberi genoemt / onder Kolumbo behorende / en zeven mijlen van daar gelegen / 't anker werpen / en 't volk aan een plaats / daar men bequamelijk landen kon / aanzetten zou. De Portugezen hadden deze vesting ook in handen / en van daar een vrije weg naar Kolumbo. Ik zelf ben deze weg drie malen te voet gegaan: en als het hoog water is / kan men de zelfde zeer zwarelijk gebruiken; dewijl men niet anders / dan aan strant / en met blote voeten voort kan. Want men heeft op deze weg nu zant / dan water / en dan steen: en de schoenen zijn in Indiën zo dier / dat men voor een paar twee rijksdaalders moet betalen / die noch naauwelijks acht dagen konnen duren.

Beschrijving van Berberi.

Ongemak in Indiën.

Dewijl wy dan onze soldy niet aan kouzen en schoenen wilden besteden / leerde de noot my een barvoeter worden. Wy moesten doen gelijk d'anderen; hoewel dit aan veel van mijn makkers / van goede en vermogende ouders geboren / zo lastig viel / dat zy een ziekte op de hals haalden / of van droefheit storven. Maar ik moest uit noot gedult hebben. Ik kon echter dit noch beter lijden / dan 't waterdrinken / 't welk wy noch niet altijt genoech kregen / ja dikwijls in zulke gehele brantheete dagen / als daar zijn / wel niet meer dan een klein maatje / daar noch de wormen in krielden / en dat wel driemalen gestonken had. Ik gedacht dikwijls aan mijns vaders kelder / en zou de wijn wel hebben laten varen / zo ik slechs een dronk van ons huisbier / en uit onze koken een goed stuk gesprengt vleesch had konnen bekomen; terwijl ik my wel hondert malen met een klein stukje gezoute vleesch moest behelpen / 't welk ik niet meer dan drie malen ter week kreeg / en dat daar benefsens van 't zout / daar 't wel vijf of zes jaren in gelegen had / byna verteert was. Doch dewijl ik zag dat het niet anders kon wezen / leerde ik zulks gewilliglijk verdragen. En hoewel de Hollanders my in 't begin Jongbedorven noemden / om dat ik zo vroeg een soldaat was geworden / zo gaven zy echter aan my / toen ik een jaar in 't lant geweest had / en my in mijn geluk en ongeluk wel te voegen wist / de naam van Lichthart: want by 't gemeen volk / en onder de krijgslieden is 't een gewoonte dat zy zelden iemant by zijn rechte naam roepen: in voegen dat / zo iemant naar Hans Jakobsz. Saar gevraagt had / hy my zwarelijker gevonden zou hebben / dan of hy naar Hans Jakobsz. Lichthart had gevraagt. Ik heb wel jaar en dag in een vesting gelegen / zonder dat ik wist hoe yder by zijn rechte toenaam genoemt was.

Ik zond ondertusschen ook verscheide brieven naar huis / namelijk in de jaren 1647. 1649. 1652. 1653. van de welken niet een te recht quam / dan de leste / die ik een Franschman / Karel Robert van Roschelle genoemt / mee gaf / en die mijn Vader eerst in 't zestienhondertvijfenvijftigste jaar over Ausburg ter handen quam. En dewijl ik geen bescheit kreeg / schreef ik voortaan niet weer / tot dat ik in 't zestienhondertzesenvijftigste jaar bescheit van hem kreeg door een van mijn lantslieden / Marten Sothauwer genoemt / een apoteker van zijn ambacht. Deze berichtte my dat mijn Vader noch in

't leven

't leven was / en dat hy te Wurtsburg mondelijk met hem gesproken had; 't welk ik uit alle omstandigheden voor waarheit aannam. Dit wierd my in 't volgende jaar / te weten dat van zestienhondert zevenënvijftig / ter wijl ik op Ceilon was / schriftelijk bevestigt / namelijk door een / die mijns Vaders jongen geweest had / Michiel Bruidegom, te Sula in Thuringen geboren / die daar by verhaalde dat mijn broeder (zonder te noemen wie hy was) gestorven / en mijn stiefzuster getrout was. Hy schreef daar benessens dat hy / als 'er volk van Batavia naar Ceilon gevoert wierd / zijn best zou doen om mee derwaarts gezonden te worden / op dat hy mondelijk met my zou konnen spreken. Maar hy wierd naar Amboina gezonden / daar hy ook in 't zestienhondertächtënvijftigste jaar gestorven is.

Bericht a onze Reiz ger van zij vader en huis.

Maar om weer ter plaats / daar wy onz verhaal gelaten hebben / te keren / wy gingen alle / op de darde van Hooimaant / in 't zestienhondertvijfenvijftigste jaar na Christus geboorte / in de nacht te scheep / en in de volgende dag daar aan te zeil naar Berberi, daar wy ook spoediglijk aan lant gezet wierden; dewijl de Portugezen de plaats van d'aankoomst niet bezet hadden. Wy zongen en riepen / God met ons, God met ons.

Landing aan Berberi.

Op de tiende van de zelve maant trokken wy in goede ordening op de vesting Berberi aan / en hadden by ons twee vuurmortieren / en negen stukken geschuts / van de welken enigen achtien ponden yzer schoten. Wy plantten dit geschut op een hoge berg / niet verre van de Vesting / daar wy krachtiglijk inschoten / doch zonder merkelijk voordeel te doen; en wy zouden van deze vesting afgeweken moeten hebben / zo zy wel van lijfsvoorraat verzorgt had geweest. In Oogstmaant daar aan volgende ging de plaats by verdrach over / daar wy veel koegels en busse kruit in vonden / en ook drie hondert en vijftig mannen / uitgeleze volk / bequamen / die / als gevangenen / op onze zestien schepen verdeelt wierden.

Deze plaats geeft zich op.

Op de zeventiende van Herfstmaant ging de reis op Kolumbo. Vier mijlen van daar is een vloet / Bander genoemt / daar men landen moet. 't Zou ons hier bang zijn geworden / zo wy twee uren spader waren gekomen. Want de Portugezen hadden veel strozakken / en bundelen / een mans langte hoog / gemaakt / met voorneemen van daar een beukerp op te werpen / en ons het landen te beletten. En zeker / indien zy de zakken vol zant geschoten / en een kleine borstweering daar by opgeworpen hadden gehad / zo zou 't hard gehouden hebben eer wy de zelfde vermeestert zouden hebben. Want de vloet is zo eng / dat men met een gemeen musket de zelfde overschieten kan; en de stroom gaat zo sterk / dat men hoog aanzetten moet / of anders word men zo verre in d'openbare zee gedreven / dat men niet aankomen kan / maar met de beste wint aan de naaste plaats aanlopen moet. En dewijl men op kleine schepen weinig voorraat heeft / zo moet men somtijts drie of vier dagen honger en dorst lijden: gelijk my zelf eens bejegent is / toen wy met onze zesëndartig mannen op een galjoot spoediglijk van een plaats / Mader genoemt / naar Punto de Gallo, niet meer dan tien mijlen van daar gelegen / gezonden wierden. Want toen wy 's uchtens vroeg te zeil gingen / en / met vier uren goede wint / de vesting Punto de Gallo in 't gezicht kregen / en daar benessens niet wijt van lant waren / quam een grote storm uit de zee / daar af wy zeer verschrikten. Wy wenschten dat wy vijf of zes mijlen dieper in zee hadden geweest. Maar dewijl wenschen niet helpen kon / lieten wy in Gods naam

Vertrek naar Kolumbo.

Groot ongemak op zee geleden.

't anker vallen / en namen onze zeilen in. Wy moesten hier zes dagen lang blyven leggen / en kregen ondertusschen zo veel zeewater in onz schip / dat geduriglyk twaalf van d'onzen het zelfde met ledere emmers moesten uitscheppen; en onze rys wierd zo nat / dat wy de zelfde niet tot koken konden gebruiken; en wy hadden / tot groot ongeluk van ons allen / niet langer / dan voor drie dagen / varsch water meegenomen. En dewyl de golven zo hoog gingen / konden wy niet anders doen / dan ons by malkander voegen / en de goede God om een zalig einde bidden; vermits wy geduriglyk met het halve lyf in 't water moesten zitten / en yder ogenblik de doot getroost zyn. Toen wy de storm drie dagen lang uitgestaan / en geen meer varsch water hadden / schreiden wy om een genadige regen. Wy moesten echter noch twee dagen dorst lyden; en de honger verdween van zelf. Wy beraadslaagden dieshalven gezamentlyk wat wy te doen hadden / en besloten te zamen dat wy / dewyl de wint een weinig afgenomen was / ons weer onder zeil zouden begeven / om te verzoeken of wy in de haven van Punto de Gallo konden komen. De barmhartige God bewees ook aan ons die genade / dat wy / na dat wy zes dagen storm gehad / en weinig geslapen / en in drie dagen geen varsch water genuttigt hadden / op de zevende dag noch alle weer aan lant quamen / en / gelyk de herten / naar varsch water liepen / en / met grote dankbewys aan God / een vrolyke dronk deden / en daar op een weinig sliepen / en / na dat wy een weinig rust genomen hadden / ons by d'inwoonders met spys verquikten. Maar dewyl enigen onder ons zo heftiglyk daar aan vielen / wierden zy daar af voort ziek. Doch ik / en anderen met my / namen eerst een weinig lepelkost / en sop / op dat onz gedarmte / dat in vyf of zes dagen weinig genuttigt had / en daar door geheellyk te zamen getrokken was / zich weer allengs uitzetten zou.

Gevecht tegen de Portugezen.

Toen wy op de negentiende van Herfstmaant over de vloet getrokken waren / namen wy onze weg recht op Kolumbo aan. Na verloop van een half uur / terwyl wy / als ons zeker houdende / in grote wanōrdening voorttrokken / bejegende onze voortroep / hondert en vyftig mannen sterk / twee hondert van de vyanden / die / tegen d'onzen heftiglyk schermutselende / met verlies van zeventien doden / en veel gequetsten zich weer naar Kolumbo vertrokken.

Macht der Portugezen tegen de Hollanders.

Doch een Portugees, die in 't bosch gevlucht was / en van d'onzen gevangen wierd / verhaalde dat / een uur weegs van daar / de vyant / zeven hondert sterk / was / namelyk dat volk / 't welk altyt tegen de Koning van Kandi te velt gelegen had / en aan 't welk belast was / aan ons d'aankomst te beletten. Onze Generaal beval dieshalven aan onze Kryghsoversten / dat zy in alle stilte de soldaten met kruit en loot zouden verzorgen / en hen in vyf hopen / yder zes vaandelen sterk / na malkander stellen / en wel op onze twee veltstukken passen; en daar na het gebed doen / en in Gods naam de vyant verwachten. Toen dit gedaan was / wierden dartig mannen uitgezonden / om kennis van de vyant / op een halve myl verre / te nemen / en / zo zy hem bejegenden / terstont bericht daar af te geven. Na verloop van een vierēndeel uurs quam 'er tyding van d'aankomst der vyanden.

Portugezen geslagen.

Dit wil / dochten wy toen / wakker aangaan / dewyl wy wel drie duizent sterk waren / en de vyanden niet meer dan zeven hondert in 't getal was; vermits zy niet wisten dat 'er een vloot van zestien schepen van Batavia was gekomen / die drie-

entwintig

entwintig hondert mannen meegebracht had. Wy omringden hen van alle kanten / en sloegen vijf hondert van hen doot: in voegen dat 'er niet meer van twee hondert in Kolumbo quamen / van de welken noch wel de helft gestorven is / vermits zy meest alle gewond waren. Wy trokken daar op terstont naar Kolumbo.

ZESTIENDE HOOFTDEEL.

Beschrijving van de stat en vestingen van *Kolumbo*. Uitgevalle *Portugezen* geslagen. Beukerijen voor *Kolumbo*. Algemene storm der *Hollanders*, die met groot verlies afgeslagen worden. Goede zorg voor de gequetsten. Misnoeging van de Koning van *Kandi*.

Deze stat legt op een bequame plaats / en is naar de zeekant geheel open. Grote schepen konnen niet in de haven komen / maar moeten een klein half mijl daar buiten blijven leggen. Aan de rechte zijde legt een grote waterbesting / S. Kruis genoemt / daar / toen wy 'er voor quamen / zestien metale stukken op stonden / die de haven konden bestrijken / en diep in zee schieten. Aan de strant / ter rechte hant / eer men aan de stat koomt / was de poort / Elefant genoemt / tegen over de welke de woning van de Statsvoocht stond. Zy was hier langs de strant met een kleine muur omringt / daar ook een kleine punt was / S. Vincent genoemt / en niet wijt van hier ook een waterpoort / en daar by de punt / of rondeel Allegresse. Noch wijder aan strant stond de punt S. Jan, met steen hoog opgehaalt / en de leste punt aan de haven / daar het half in kon schieten / en half landewaart in. Hier was mee een poort / daar deur men in de stat ging. Aan de lantzijde was wijders een groot rondeel opgetrokken / S. Steven geheten / daar op ook zestien metale stukken stonden. Hier op volgde een kleine punt / S. Sebastiaan genoemt / daar by weer een grote poort was / Koningspoort genoemt / deur de welk men in de stat ging. Niet wijt van daar was noch een punt / Madre Dei, of Gods Moeder genoemt. Op alle deze punten rontom de stat hingen klokken / daar mee zy / zo 'er iets voorviel / malkander konden verwittigen. Aan de punt Madre Dei, of Gods Moeder was een grote beek / by Hieronymus huis / daar men een beukery opgeworpen had / op de welken twee stukken geschuts stonden / die met schroot schoten. Hier was ook een kleine punt / naar het klooster der Kapucynen / dat daar by stond / Kapottin genoemt. Hier by stond het huis / daar 't busseкruit in was / en by 't zelfde de grote punt Hieronymus, en daar neffens weer een grote poort / Mapan geheten / die boven overwelft was / daar op ook stukken stonden. Eindelijk volgde de punt S. Augustyn, naar het klooster der Augustynen, niet verre van daar staande / dus genoemt. Ter plaats / daar de gracht eindigde / was een stene borstweering / S. Jago geheten / omtrent tachtig voeten lang / tot aan een klip opgehaalt / op de welk / gelijk te Punto de Gallo, men een vlag kan laten wajen. Buiten de stat waren verscheide kloosters. Voor eerst het klooster Acqua di Lupo genoemt. Wijders het klooster S. Sebastiaan, daar een kleine Kapelle by stond. En ten darden het klooster Misericordia. Dicht by het klooster Acqua di Lupo stond een treffelijk Herenhuis / daar in onze Generaal zijn verblijf nam. Wy anderen hadden onze herberg ten deel in

Beschrijving van stat en vesten van Kolumbo

het eerstgenoemde klooster Acqua di Lupo, ten deel in 't klooster S. Sebastiaan, en in de bygelege woningen / die alle niet meer dan een halve scheut met grof geschut van de stat stonden. Wy verzagen ons dieshalven van voren naar de statszijde / in een nacht met een goede borstweering / om tegen 't geschut uit de stat veilig te zijn; en yder arbeider kreeg een rijksdaalder voor zijn arbeit.

Uitval der Portugezen, die geslagen worden.

Op de negentiende van Herfstmaant deden zy een heftige uitval op ons / en moesten weer te rug / met verlies van vijf hondert mannen / van de welken wy veel gevangenen bequamen / die wy drie of vier dagen quartier gaven / en daar na in 't bosch voerden / daar wy hen doot schoten: vermits wy gedachten dat wy te voren omtrent vier hondert op onze schepen hadden verdeelt / die in de voorgedachte vesting lijfsgenade hadden bekomen / en die wy niet darden vertrouwen / om dat onze bootsgezellen aan lant moesten / om bussekruit / koegels / lijftocht / en diergelijke dingen aan te dragen.

Beukery voor Kolumbo gemaakt.

Op de tweede van Wijnmaant / in de nacht / begonnen wy beukeryen te maken / van de welken wy vier vaerdig maakten. Op twee van dezen konden wy twee of drie / en op d'anderen drie of vier stukken brengen / die achtien / ja vierentwintig ponden yzer schoten. De Kaizer van Ceilon zond aan ons twee duizent mannen van zijn volk / om ons te helpen arbeiden; van de welken dikwijls in een nacht dartig dootgeschoten wierden. Hy dee echter toezegging van noch meer volk te zullen zenden / en maande ons aan geen vlijt achter te laten / om Kolumbo te bekomen. Onze Konstapel / zich al t'onvoorzichtig betonende / had een groot ongeluk. Men had bevel om by nacht altijt de stukken met schroot te laden / om / indien de vijanden ter stat uitvielen / hen daar mee te groeten. Doch by daag moest men het schroot weer uitneemen / en 't geschut met koegels laden / om / indien de vijant met grof geschut op ons schoot / terstont weer daar op t'antwoorden. Maar onze voorgedachte Konstapel / vergetende het schroot uit te nemen / stak het stuk aan; en het schroot / zich van malkander spreidende / doodde dartien mannen van de genen / die tot onze bystant gezonden waren / en tusschen de stat en onze beukery arbeidden. Hy wierd hier op terstont gevangen genomen: en men zond een brief aan de Koning van Kandi, daar door men hem van 't ongeluk van onze Konstapel berichtte / en met enen verzocht dat hy ontbieden zou wat straf men aan deze Konstapel plegen zou. Hy ontbood daar op / dat men / dewijl de zaak geschied was / hem een koegel over 't hooft zou schieten / en / zo hy weer miste / een koegel deur zijn hooft drijven zou. Op de zeventiende van Wijnmaant begonnen wy van onze beukeryen af / loopgraven te maken; en daar wierd besloten dat men een algemene storm zou doen.

Algemene storm op Kolumbo,

Op de tweede van Slachtmaant / by helder dag / 's nuchtens t'acht uren / ging d'algemene storm aan. Onze zestien schepen / die voor de haven lagen / lichtten hun ankers / en zeilden zo dicht voor de stat / als zy konden. Doch aan twee van de zelfden wierd belast de haven in te lopen / en de watervesting zo machtig / als hen mogelijk was / te beschieten. Deze vesting was echter zeer sterk / en met twaalf metale stukken verzien / die voort een van de twee schepen in de gront schoten. Het ander kreeg ook zo veel / dat het naauwelijks weer uit de haven kon geraken. Terwijl d'andere schepen / die aan

de

de zeekant lagen / met hun geschut / gruwelijk in de stat zouden schieten / zouden de genen van twee vaandels / dat van Kapitain Hardenberger, en Kapitain Roskam, (daar onder ik was) yder vijfenzeventig mannen sterk / meest vuurroers en snaphanen / met hun krijgsöversten en trommelslagers / en by yder vaandel vijfentwintig bootsgezellen / die yder vijf granaten hadden / hun heil verzoeken. Maar dewijl wy over een groot water moesten / en onz volk en stormladders op negen kleine vaartuigen overbrengen / belagen wy de schepen voor met planken van drie vingeren dik / om te meer tegen de vijant zeker te zijn. Wy quamen ook alle wel over aan zekere plaats / daar wy gantschelijk in de stat konden zien; en wy meenden niets anders / dan dat de krijgsöversten in de stat zich verkeken en misgreepen hadden. Maar toen wy aan lant wilden treden / bevonden wy dat de vijanden zich in de huizen gelegt hadden / daar uit zy dapper schoten / en ook mijn makker Georg Kaſperſz, een Neurenberger, zodanig troffen / dat hy doot neder viel / die wy sedert noch begroeven.

die afgeſ gen word

Ik / mee aan lant stappen willende / kreeg uit een galderp twee scheuten / d'een in de rechte arm / en d'ander in de slinke zijde tusschen 't schouderblad; in voegen dat ik achter over in de schuit neerviel. Kort / het liep'er heel af; dewijl'er niet meer dan zes mannen van d'onzen afquamen / die noch alle gewond waren. Wy verloren daar in die dag acht hondert mannen / behalven vijf hondert gequetsten / daar onder de Generaal zelf was / die over dit verlies grote droefheit betoonde.

met groo verlies d Hollander

En zeker / indien de vijant zijn voorneemen vervolgt had / zo zouden wy alle verloren hebben geweest. Want zy hadden besloten na d'afflaning van de storm met dartien hondert mannen een uitval te doen. Doch God verblindde daar in de Statsvoocht in dier voegen / dat hy zulks niet wilde toelaten: daar af hy tot reden bybracht dat dit slechs een storm had geweest / en dat onze meeste krachten noch in de loopgraven / en aan de beukerijen lagen / en dat / zo zy uitvielen / wy hen de weg zouden afsnijden / en hen tegen onz geschut aanjagen; daar af zy grote schade zouden lijden. Maar warelijk / indien zy uitgekomen waren / zy zouden ons gruwelijke schade aangedaan hebben / dewijl wy niet meer dan drie duizent mannen sterk hadden geweest / van de welken alree acht hondert doot / en vijf hondert gequetst waren.

Wy trokken echter niet van de stat af: want het is de gewoonte der Hollanders, dat zy / als zy hun geschut voor een plaats geplant hebben / niet wechtrekken / of men moet hen wechslaan. Onze gequetsten wierden een half mijl van daar naar Matta Wal gebracht / daar men twaalf barbiers uit de schepen zond / om de gequetsten te helpen. Wy kregen ook alle dagen varsch vleesch / en drie malen wijn. Men zond terstont een schip naar Batavia, om daar de tijding van dit verlies te brengen / en om daar verzoek van nieu volk te doen / namelijk van zes hondert mannen / daar mee onze Generaal / gelijk hy voorgaf / Kolumbo meende te veröveren.

Bezorging der gequetsten.

De Koning van Kandi, onz groot verlies verstaan hebbende / was gantschelijk versteurt / om dat onze Generaal niet aan hem te voren bekent had gemaakt dat hy stormen wilde. Hy schreef dieshalven aan hem / dat / volgens het verdrach / te voren tusschen hen gesloten / Kolumbo, indien het gewonnen wierd / half aan hem zou behoren / en dat men dieshalven hem

Misnoeging van de Koning van Kandi.

takken. Men vind hier veel zodanige kuilen: in voegen dat men byna met groot licht moet gaan / om daar niet in te vallen.

Katoene lijnwaad daar gemaakt. Wat de lijftocht aangaat / men kan hier te lant goetkoop leven / en van daar te voet tot in de landen der Christenen reizen. Hier worden de beste katoene lijnwaten gemaakt; en men vind 'er plaatsen / daar vijf/ ja zes duizent wevers wonen. De stukken / die zy van alderhande slach werken / moeten yder vijftig Hollantsche ellens lang zijn. De Hollanders hebben daar hun eige volk; en indien een Indiään zijn rechte maat niet levert / zo word zijn werk in 't vuur geworpen / en verbrand; 't welk een grote schrik onder d'Indiänen veroorzaakt.

Moren en Jentiven op Koromandel. 't Lant van Koromandel is zeer volkrijk. Men vind hier tweederhande volken. D' een slach word Moren, en d'ander Jentiven genoemt / die beide verscheiden in klederen en zeden zijn. De Moren dragen gemenelijk bont op 't hooft / met gout deurmengt / gelijk de Turken, enge mouwen / en een lange witte katoene rok / die hen tot op de voeten koomt; en om 't lijf een zijde gordel van root en groen gemengt. Maar de Jentiven dragen een witte linne muts / gaan half bloot / en dragen gulde ringen in d'oren. Doch dewijl zy

Hun oorlogen. verscheiden van aart en zeden zijn / zo hebben zy geduriglijk oorlog tegen malkander / en komen dikwijls met heiren van veertig duizent mannen te zamen / daar onder wel de helft ruitery is: maar met speren / en niet met pistolen. Als zy aan malkander slag leveren / sneuvelen'er zelden meer dan vijftig aan beide zijden: en de gevangenen worden tegen elkänder gelost.

De Hollanders houden zich tusschen beiden / en worden ook van beide zeer gevreest. In 't zestienhondertächtënvijftigste jaar sloegen d'onzen / op een uchtent vroeg / voor de stat Negopatan meer dan twee duizent Jentiven doot: in voegen dat onze Overste riep: Al genoech van deze onnozele menschen verslagen; laat d'anderen lopen.

1653. In 't zestienhondertdrieënvijftigste jaar / in Slachtmaant / vertrok ik weer naar Ceilon. Men gaf my in mijn keur of ik naar Batavia wilde gaan/ en / zo het my gebiel / naar 't Vaderlant trekken. Ik was in anderhalf jaar niet recht gezont; en schoon ik niet te bed lag / zo was ik echter dagelijks / als de zon op de middag quam / zo zwak / dat men my met een vinger omgestoten zou hebben. Ik / en veel anderen neffens my / beelden ons in dat'er niet een druppel bloets meer in onz lighaam was; dewijl wy witter dan een doek

Vreemde lantziekte. in onze aangezichten waren. Men noemde het de lantziekte / zeker / een vreemde quaal / welks gelijk men zelden vind. Als het koel / en op d'avont wierd / meenden wy dat wy gezont waren; en wy bevonden ons dan zeer wel: Maar als de grote hitte op de dag aanving / konden wy geen twintig schreden voortgaan/ of men moest zich nederzetten; en ons hart klopte in onz lighaam / gelijk een krachtig uurwerk.

Maar na dat ik door Gods genade weer gezont was geworden / en geen gelegentheit zag om zo haast naar huis te komen / begaf ik my / op de twee-

1654. de van Wintermaant / in 't zestienhondertvierënvijftigste jaar / weer voor drie jaren in dienst voor Korporaal / onder de vuurroers / voor vijftien Hol-

Onze reiziger schiet by ongeval een Indiaan doot. lantsche guldens in yder maant. Ik wierd twee maanden daar na naar 't leger voor Kaluter gezonden / daar ik dit ongeluk had / dat / terwijl ik mijn roer loste / een Indiään my onder de schoot liep / die ik / als of ik op hem gemikt had / zo wel trof / dat hy doot nedervíel. Geen mensch kon weten wie

't gedaan

't gedaan had / ja ik zelf niet. Maar dewijl men vraagde wie geschoten had / en bevond dat dit van de Korporaal van de vuurroers onder de Kapitain Severyn gedaan was / moest ik my gevangen geven. Ik wierd echter van de Krijgsraat haast vry gekent / met enig gelt van mijn soldy aan de weduw van de gedode Indiään te geven. De Predikant was mijn goede vrient / en / voor my sprekende / zeide dat aan een Indiään niet veel gelegen was. Maar indien 't een Christen had geweest / zo zou ik in groot gevaar / van weer deurschoten te worden / geweest hebben.

en word daar over vrijgesproken.

VYFTIENDE HOOFTDEEL.

Toeleg der *Hollanders* op *Kolumbo*, die mislukt. Ongemak in *Indiën* te lijden. Bericht aan onze Reiziger van zijn vader. *Berberi* geeft zich aan de *Hollanders* over. Kommerlijke tocht tegen *Kolumbo*. *Portugezen* van de *Hollanders* geslagen. Koomst voor *Kolumbo*.

IN Sprokkelmaant van 't zestienhondertvijfenvijftigste jaar quamen twee schepen met volk van Batavia te Punto de Gallo, die tijding brachten dat 'er gewisselijk een grote vloot van zestien schepen sterk met volk uit Hollant zou komen / en daar op een nieuwe Generaal / Gerard Hulft genoemt / t' Amsterdam geboren / daar hy Sekretaris, of Geheimschrijver had geweest. De spraak ging dat deze vloot naar Goa gaan / en op de vloot der Portugezen passen zou. Maar 't was op Kolumbo aangezien; en men had d'eerste tijding met voordacht uitgestrooit / op dat de Portugezen in Kolumbo niet zouden vermoeden dat het hen kosten zou / en zich daar zeker zouden houden / dewijl zy wisten dat 'er in drie of vier jaren geen volk van Batavia op Ceilon gebracht was / en niets anders dachten / dan dat Engelant en Hollant noch in openbare vijantschap waren: invoegen dat zy / dapperlijk snorkende en uitvarende / uitstrooiden dat zy de vesting Negumbo wilden afsluiten. Doch wy voorquamen hen / en zonden derwaarts zestig mannen tot versterking.

1655. Tyding uit Hollant op Ceilon.

Op de negende van Grasmaant zagen wy op Negumbo de vloot / zonder dat wy zekerlijk wisten of de zelfde van onze vijanden / of van d'onzen was / vermits zy geen vlaggen lieten wajen / en de schepen diep in zee hielden. Het voorneemen van onze Kommandeur was / dewijl Kolumbo niet veerder dan vijf mijlen van Negumbo af lag / by nacht / en in stilte te landen / en de Portugezen, die Negumbo te lant bezet hielden / gezwindelijk t'onderscheppen / en hen de weg af te snijden; terwijl de Koning van Kandi van d'andere zijde aantrekken zou / om door deze middel hun vijanden in 't midden te besluiten / op dat zy niet meer naar Kolumbo zouden konnen komen / en men daar door lichtelijker meester van deze stat zou worden.

Toeleg der Hollanders op Kolumbo;

Maar deze aanslag mislukte / en had geen gewenscht einde. Want toen wy in 't voorttrekken waren / begon het geweldiglijk te regenen; en deze regen duurde twee dagen lang. Onze voorraat en krijgsbehoefte wierd geheel nat; en het nieuwelijks aangekome volk / 't welk twee maanden onderweeg geweest / en op de schepen stijf geworden was / om dat zy / uit oorzaak van de veelheit der menschen en krijgsvoorraat / zich niet hadden konnen reppen en roeren / kon ook niet voort / en bleef onderweeg leggen. Wy moesten

die mislukt.

ven stil zouden houden / op dat men onz voorneemen niet zou merken / en dat wy / na verloop van een half uur / terwyl zy ter kerk waren / gezwindelyk op het rondeel / dat de naam van St. Jan voerde / een aanval zouden doen.

Het bolwerk St. Jan ingenomen,

Deze raat geviel den onzen wel. Men schikte drie vaandels van vuurroers hier toe / doch in alle stilte; en de geen / die d'eerste de wallen beklom / zou vyftig ryksdaalders tot een vereering hebben. Wy maakten hier op in der yl onze stormladders vaerdig / sloegen hen aan de wal / en quamen 'er op / zonder dat het iemant merkte. Wy vonden 'er niet meer dan acht Zwarten/ van de welken zeven sliepen; en hoewel de schiltwacht waakte / zo wierd hy echter met d'anderen gedoot / eer hy wech kon komen. Hier over ging in de stat de wapenkreet op. De klokken wierden geluid/ en alles liep met de wapenen naar het ingenome rondeel / tegen 't welk zy met hun geschut in dier voegen schoten / dat alles donderde en blixemde / en wy ten tweede maal omtrent de drie hondert verloren / behalven noch veel anderen / die gequetst wierden.

met groot verlies van volk.

Onze Reiziger gewond, in groot gevaar van zijn been te verliezen;

Ik kreeg hier weer myn deel onder de gequetsten / en wierd met een stuk van schroot uit de waterbesting zodanig aan de voet getroffen / dat d'enklaau aan stukken was / en ik moest blyven leggen. Ik had noch een groter ongeluk / dat is dat / toen men my wechgedragen had / ik van een jong meester / die weinig kennis van zyn kunst had / verbonden / en zo weinig waargenomen wierd / dat het kout vuur in de wond quam / en dat men begon te spreken dat men my het been onder de knieschyf afzetten zou. Toen alle de barbiers by malkander waren / by de welken in diergelyke voorvallen altyt een krygsoverste moet zyn / om bericht hier af aan de Plaatsvoocht te brengen / en zyn toestemming daar toe te halen / dee de Plaatsvoocht alle de barbiers voor hem komen / en zeide dat ik een jongman was / die de Maatschappy acht jaren lang gedient/en altyt myn tochten en wachten wel waargenomen/ en nooit geklaagt had; en vraagde of 'er geen andere hulpmiddel was / dan met het been af te zetten. Toen quam'er een Franschman te voorschyn / de welk zich aanbood om noch eens een verzoek aan my te doen: en God gaf zyn genade en zegen in dier voegen daar toe / dat ik / schoon ik onverdragelyke smart moest lyden/ in de tyt van een maant weer genezen/ en tamelyk gezont wierd. Marten Sothauwer, myn voorgedachte lantsman / een apoteker / bewees my in myn elende veel goets / en hielp my altyt / als ik verbonden wierd. Ik verhoop hem ook haast gezont weer te zien: want toen ik te Kolumbo van hem scheidde/moest hy de Maatschappy noch een jaar dienen.

word genezen.

Vergeefsche storm der Portugezen tegen de Hollanders.

Op d'achtste van Bloeimaant deden de belegerden een zeer geweldige aanval op 't rondeel / dat d'onzen ingenomen hadden / om hen weer daar uit te dryven. Maar dewyl wy ons in een nacht wel begraven / en met krygsvoorraat en granaten verzien hadden / en lustig vuur en rook tegen de vyanden gaven / zo moesten zy met groot verlies wyken; terwyl zy luide riepen / Moeder Gods / gedenk aan ons / en anderen tot malkander zeiden / dit is onzer zonden schult.

Op de negende van de zelfde maant wierd een loopgraaf van het gewonne bolwerk naar de stat begonnen. De Portugezen, dit ziende / quamen in de volgende dag met een vredevaan te voorschyn / en begeerden van voorwaarden te spreken / om de stat over te geven: en op de zelfde dag wierd het verdrach op deze voorwaarden gesloten.

I. De

I. De Portugezen zouden aan yder van ons negen maanden soldy betalen, naar dat getal te rekenen, met het welk wy voor deze vesting gekomen waren, de doden zo wel, als de levendigen, en yder maant op tien guldens gerekent. Voorwaarden van d'overgeving van Kolumbo.

II. Zy zouden ook alle d'onkosten van krijgsvoorraat, die voor de stat verschoten was, betalen.

III. Zy zouden alle slaven achterlaten, of de genen, die met hen trekken wilden, weêr van ons kopen.

IV. Aan yder van hen zou vrij staan of hy de Maatschappy acht jaren lang wilde dienen. De genen, die naar een andere Portugesche plaats wilden trekken, zouden met onze schepen derwaarts gebracht, en de genen, die naar *Hollant* wilden, op *Batavia* gelevert worden.

V. Vader en moeder, zuster en broeder, die gehuwelijkt waren, zouden met onze schepen naar de plaats, daar zy begeerden, gezonden worden: gelijk naar Goa, S. Thomas, Kochin, en andere plaatsen der Portugezen, ja zelfs naar Hollant. Doch d'ongetroude dochters zouden moeten blijven, en zich met de Hollanders mogen verhuwelijken. 't Welk een groot gejammer en geween onder hen veroorzaakte.

VI. Dewijl de Portugezen vier schepen met volk en lijftocht van Goa te verwachten hadden, zo wierd verdragen en besloten dat, indien zy voor de twintigste van Bloeimaant aanquamen, zy den stedelingen zouden toebehoren: maar indien zy na de twintigste quamen, zo zouden zy aan de Hollanders vervallen zijn.

VII. Al 't geen, 't welk den Koning van Portugal in de stat Kolumbo toebehoorde, namelijk gelt, slaven, vee, roerende en onroerende goederen, wat naam het ook had, zou, zonder enige openbare of heimelijke achterhouding, den Hollanders ingeruimt worden.

Toen dit verdrach van weerzijden bevestigt was, trokken wy op de twaalfde van Bloeimaant in de stat Kolumbo, daar, in de volgende dag, de kranken ook ingedragen wierden, onder de welken ik ook een was, die in 't klooster van S. Augustyn gebracht wierd. Maar men liet het volk des Konings van Kandi niet mee intrekken; daar over hy zo vergramt wierd, dat hy alle wegen in zijn lant dee bezetten, en alle lijftocht en waren, die naar Kolumbo gingen, ophouden. Dit veroorzaakte van nieus grote hongersnoot in de stat, daar zo veel storven, dat onze slaven, die wy by ons in 't leger hadden, vier dagen lang niets anders deden als doden begraven; vermits 'er in een dag twintig, ja dartig nedervielen. Dit veroorzaakte grote stank, en ook ziekte onder ons, van de welken ook veel storven, schoon wy op onze schepen veel rijs en gezoute vleesch tot onze onderhouding hadden. Kolumbo den Hollanders ingeruimt. Hongersnoot.

ACHTIENDE HOOFTDEEL.

Straf aan overlopers. Portugesche schepen van de *Hollanders* genomen. *Portugezen* van *Ceilon* naar *Goa* gevoert. Zilvervloot der *Hollanders* uit *Japan*. Gevechten der *Hollanders* tegen de *Portugezen* voor *Goa*, die de nederlaag hebben.

Op de dartiende en veertiende van de zelfde maant vertrokken negen van onze schepen, die naar Batavia; en d'andere zes brachten de genen

wech/ die niet wilden blijven. De voornaamsten en geestelijken wierden eerst ingescheept; en daar na volgden alle d'anderen.

Misdadigen gestraft.

Op de vijftiende wierden vier van de Hollanders, en daar onder de voorgedachte overgelope Korporaal/ opgehangen; gelijk ook een Zwart/ en een Portugesche Kapitain/ die eerst van de Portugezen tot ons/ en/ toen wy de storm verloren/ weer van ons tot hen overgelopen was. Onder de Hollanders was een gemeen knecht/ die/ schoon hy twee dagen te voren doot gebleven en begraven was/ weer opgedolven/ en aan de galg gehangen wierd/ om aan alle anderen een schrik te geven/ op dat niemant voortaan een schelm zou worden/ en zich ongetrou tegen zijn Heer tonen.

Van de vijftiende tot aan de twintigste is'er niets bezonders voorgevallen. Doch op d'eenentwintigste/ na de middag/ zag men vier schepen/ die zo na aan de wal/ en onder de stat liepen/ als't mogelijk was. Wy/ wel wetende dat zy Portugezen waren/ verhinderden hen niet in de haven te komen/ maar poogden hen te meer aan te lokken. Wy lieten dieshalven Portugesche vaandelen op de wallen wajen; en enigen van onze soldaten moesten zich ook met Portugesche klederen kleden/ met lange enge wambasmouwen/ dubbelde kouzen/ witte linne onderkouzen/ en zeer grote kragen aan de hemden; gelijk ook met strohoeden/ met taffet geboejert/ ten deel met nederhangende mouwen. In dezer voegen gingen zy langs de zeekant/ en wenkten met hun hoeden zodanig/ dat de genen/ die op de vier schepen waren/ niet anders meenden/ of de stat was noch in hun handen. Maar zy bevonden wel haast het tegendeel: want toen zy een van hen aan lant deden zwemmen (daar in zy zeer geoeffent zijn/ ja zodanig/ dat zy drie/ vier uren/ en langer konnen in't water zijn) niet recht naar de stat/ maar naar Matta Wal, en deze een Portugees, uit de stat komende/ toeriep/ verstond hy uit hem dat de Hollanders meesters van de plaats waren. Hy keerde dieshalven gezwindelijk weerom/ en bracht deze tijding aan de schepen/ die/ dit verstaan hebbende/ weer poogden uit de haven te geraken/ en deur te gaan. Onze Waterbesting had ondertusschen alle voorbereiding gemaakt/ en schoot/ eer zy wech konden komen/ het een schip in de gront/ en trof het ander in dier voegen/ dat het wel uit de haven geraakte/ maar echter van onze schepen tusschen Kolumbo en Negumbo achterhaalt wierd. De twee andere schepen riepen om genade; en zy wierden alle drie opgebracht; hoewel wy soldaten liever gewenscht hadden dat zy wechgeraakt waren: dewijl zy veel stinkend gezoute vleesch in hadden/ 't welk wy met grote afkeer moesten eten/ om dat van buiten/ gelijk gezegt is/ alle wegen gesloten en gestopt waren.

Portugesche schepen vallen in de handen der Hollanders.

Van die tijt/ daar in wy Kolumbo veroverden/ tot aan het zestienhonderzevenenvijftigste jaar/ ('t welk wijder dan een half jaar duurde) was'er grote armoede onder ons/ gelijk wy/ die gequetst en ziek waren/ bezonderlijk bevonden/ tot dat God weer die genade aan ons bewees/ dat wy ook weer op onz voordeel geraakten. Ik wierd eerst op d'achtiende van Oogstmaant in mijn dienst herstelt/ en op't bevel van onze Plaatsvoocht by een rijke Portugees ingelegert/ aan de welk ik vier maanden lang tot sauvegarde en beschutting verstrekte. Ik had hier goede kost/ en alle maanden twee rijksdaalders aan gelt/ behalven noch veertig ponden rijs/ die ik tot mijn voordeel mogt besteden.

Herstelling van onze reiziger.

Op d'achtëntwintigste van Louwmaant / in 't zestienhondertzebenënbijftigste jaar daar aan volgende / voeren drie van onze schepen naar Goa, die d'overigen der Portugezen derwaarts brachten / en aan de welken belast was daar te blijven leggen / tot dat de vloot van Batavia zou komen / die wijder last meebrengen zou. 1657. Overvoering der overige Portugezen naar Goa.

Op de darde van Sprokkelmaant quam de vloot van Batavia, te Ceilon, en bleef daar tot in Zomermaant / in de welk zy naar Goa trok / en daar tot in 't zestienhondertächtënbijftigste jaar voor leggen bleef. Aan onze drie voorgaande schepen was bevolen / dat zy / zo de Portugezen uitvielen / zich naar d'Admiraal zouden richten; en dat / zo hy stant hield / zy ook stant zouden houden / en zo hy liep / dat zy ook zouden lopen. Want aan hem was bevolen zich in geen gevecht te begeven / voor dat de schepen / die jarelijks tot drie of vier in 't getal uit het Eilant Japan komen / en met zilver geladen zijn / en yder drie hondert kisten zilvers en meer voeren / voorby getrokken zouden wezen. Uit Japan nemen zy eerst hun streek op Tajowan, of naar 't Eilant Formosa, van daar naar Malakka. Wijders op Ceilon, en voorts naar Suratte, tot dat zy in Persiën komen. Zilvervloot der Hollanders uit Japan.

Toen nu / (om weer tot ons bovenverhaalt verhaal te komen /) de Portugezen met negen galjoenen uit Goa quamen / om tegen ons te vechten / lichte onze Admiraal zijn anker / en liep zeewaart in. De Portugezen meenden dat de Hollanders de vlucht kozen; en onze andere scheepsoversten / en alle onz volk meenden desgelijks dat het hem aan moed ontbrak. D'Admiraal / het quaad gerucht / dat van hem liep / verstaande / dee alle de Scheepshoofden en bevelhebbers by hem in zijn schip komen / en hen zijn last voorleezen; namelijk dat hy eerder zich in geen strijt zou begeven / voor dat de zilvervloot voorby getrokken zou zijn; en zeide daar by dat zy / als deze zilverschepen voorby waren / zijn moed zouden zien / en dat hy / zo hy dan zijn plicht niet betrachtte / zich getroosten zou zijn straf daar over van de Generaliteit t'ontfangen. Zy / dit verstaan hebbende / verontschuldigden zich alle; en in alle de schepen wierd afgelezen dat men / zo men bevond dat iemant d'Admiraal lasterde / en smadelijk van hem sprak / de zelfde aan 't lijf zou straffen. Dit dan was d'oorzaak / om de welke onze schepen zich zo lang / als zy konden / stilhielden: want indien d'onzen zich in 't gevecht begeven hadden / en beschadigt waren geworden / zo zou 'er geen ander vertrek geweest hebben om de schepen te vermaken / dan aan Ceilon, of te Batavia; en ondertusschen zou de Zilvervloot in gevaar hebben geweest. Maar indien de Portugezen in 't onderspit waren geraakt / zo zouden zy in hun haven hebben gelopen / om daar hun schepen te vertimmeren / en hun schade te vergoeden. De Hollanders wijken voor de Portugezen. D'Admiraal geeft reden van zijn wijking.

In 't zestienhondertächtënbijftigste jaar na Christus geboorte / op de dartiende van Sprokkelmaant / wierd men drie schepen gewaar. Onze Admiraal zond terstont een jacht derwaarts / om te vernemen wat schepen het waren. Twee uren daar na quam het jacht weerom / en berichtte ons dat het de Japansche of Zilvervloot was. Toen zy naby ons quamen / lieten zy d'ankers vallen / en lagen met de zeilen voor de mast. Hun Admiraal voer met een schuit by onze Admiraal / en toen zy drie of vier uren met malkander hadden gesproken / vertrok hy met zijn drie schepen naar Suratte en Persiën, van daar / gelijk verhaalt is / veel zijden / indigo / en andere kostelijke waren weer te rug gebracht worden. Maar het gemeen volk brengt veel dadelen en Koomst van de zilvervloot.

Langsame vrucht van de Dadelboom.

andere gewassen uit Persiën. De dadelboom moet veel jaren staan en wassen, eer hy vruchten voortbrengt, ja zo lang, dat een man, schoon hy zestig of zeventig jaren out was, geen genot daar af kan trekken. Men zegt dieshalven van een Kaizer, dat hy voor veel jaren een Persiään, zijn onderzaat, die hy een dadelboom zag planten, uitlachte, om de vergeefsche arbeit, die hy dee, dewijl hy de genieting van deze vruchten niet beleven zou: daar de Persiään op antwoorde: Indien onze voorouders ook dus hadden gedaan, zo zou 'er heden geen dadelboom overig zijn; en dieshalven, schoon wy het niet beleven, zo genieten echter onze kinderen deze vruchten. Men voegt 'er by, dat de Kaizer hem, om deze wijze reden, tot een groot Heer maakte, en met treffelijke vereeringen beschonk.

Op de zeventiende van Sprokkelmaant, des uchtens vroeg, toen wy op onze schepen de dagwacht hadden afgeschoten, dee onze Admiraal een schoot met scharp schieten. Een van d'onzen klom dieshalven in de mars, om te zien wat dit bediedde. Want dewijl in Indiën 's uchtens een grote nevel rijst, zo konden wy niet terstont weten waar uit dit sproot. Toen de zon te voorschijn quam, omtrent de klok zes uren, (want de dag en nacht is daar altijt even lang, en twaalf uren groot) riep onze bootsgezel, die in de mars was, dat de Portugezen uit hun haven liepen, en d'Admiraal alree zijn anker gelicht had. Wy wonden dieshalven d'onzen ook gezwindelijk op, en laadden onze stukken geschuts met dubbelt scherp. De Portugezen meenden dat wy weer wijken zouden, gelijk te voren; doch dewijl onze Zilvervloot alree voorby getrokken was, hadden wy niets voor hen overig, dan kruit en loot, 't welk wy twee of drie uren lang malkander rijkelijk toezonden. Maar dewijl zy hun stukken van buiten moesten laden, en wy in tegendeel poorten hadden, die wy konden laten vallen, zo haast als 'er een schoot gedaan was, en die wy weer optrokken, als het stuk gekoelt, en weer geladen was, en zy daar benessens grote en zware, en wy kleine en lichte schepen hadden; zo konden wy hen tweemaal de volle laag geven, eer zy eens het zelfde konden doen. Zy kregen dieshalven veel doden, en moesten zich weer in hun haven vertrekken. Doch een schip, kostelijk geladen zijnde, was neffens d'andere schepen uitgelopen, en meende, terwijl wy schutgevaart hielden, deur onze vloot te geraken, en naar Portugal te zeilen; gelijk het ook alree opening gevonden had, en deurgeraakt was. Maar dewijl de wint te slap blies, en het schip een galjoen was, dat negen hondert eters op had, konde het, uit oorzaak van zijn zwaarte, d'andere schepen niet in de haven volgen. En toen wy d'anderen zo wijt vervolgt hadden, als wy konden, keerden wy ons met alle onze macht tegen dit galjoen: en dewijl het zijn zeilen liet hangen, schoot een van onze schepen met een vuurkoegel daar in, 't welk oorzaak was dat het geheel galjoen in brant geraakte. De Portugezen, die zwemmen konden, zwommen naar onze schepen; en wy vischten hen op met onze boten tot een getal van drie hondert. Toen dit schip meer dan een half uur in brant had gestaan, moesten wy 't verlaten; en een vierendeel uurs daar na quam de vlam in 't bussekruit, 't welk zy niet over boort hadden geworpen. In dezer voegen sprong dit kostelijk schip in de lucht, met vier hondert zielen; en twee hondert verdronken, die wy niet konden helpen. Een van onze schepen bracht voort de tijding van deze heerlijke verwinning naar Ceilon, gelijk ook de drie hondert gevange Portugezen.

Gevecht der Hollanders tegen de Portugezen,

die de vlucht kiezen.

Ondergang van een Portugesche galjoen.

NEGEN-

NEGENTIENDE HOOFTDEEL.

Vertrek der *Hollanders* van *Kolumbo* naar de vesting *Manara*, die zy met verdrach inneemen; gelijk ook de Parrelbank. Visschery der parrelen. Optocht naar *Jaffanapatan.* Blijschap der Heidenen over de koomst der *Hollanders* om de smaat, door de *Portugezen* hen aangedaan. Gesprek tusschen de *Hollanders*, en de Vorst van 't lant. Grote macht der papen. Belgzucht der Indiäansche wijven. *Jaffanapatan* belegert. De bronnen vergiftigt. Overgeving van de plaats. Onze Reiziger word van zijn roof berooft.

Op de darde van Lentemaant quamen van Batavia by ons voor Goa drie schepen / met zes hondert soldaten / en vier mortiers / van de welken twee tweehondert en twintig / en d'andere twee zestig ponden schoten. De Heer Kommissaris / Richlof van Gunts genoemt / t'Embden geboren / die mee gekomen was / nam noch vier schepen mee / en veel volks; in voegen dat op yder schip / 't welk voor Goa lag / niet meer dan vijftien soldaten bleven. Hy vertrok met dit volk naar Kolumbo, daar wy op de vijfde van Grasmaant wel aanquamen. Wy darden echter niet landen: maar de voorgedachte Kommissaris voer aan lant / en beval aan d'oude volken zich ook te scheep te begeven. Hy nam veel bussekruit en koegels mee. *Vertrek der Hollanders van Goa.* *Koomst aan Kolumbo.*

Op de tiende vertrok de vloot van negen schepen / daar vijftien hondert soldaten op waren / en op yder schip hondert en twintig / of hondert en dartig bootsgezellen / naar 't Eilant Manara, omtrent twintig mijlen van Kolumbo gelegen / 't welk in die tijt van de Portugezen bezeten wierd / die een vesting daar op gebout hadden. Wy quamen op d'elfde aan de vloet / die vier mijlen van de vesting legt. De Portugezen, van onze koomst bericht / quamen ons van daar / en uit de burgt Jaffanapatan, achter Manara leggende / te gemoet / om ons de landing te beletten. *Vertrek naar Manara.*

Op de dartiende van Grasmaant liep onze vloot zo kort onder de wal / als 't lijden kon / zo wel de grote / als de kleine schepen. Wy voegden ons in een halve maan / wy brachten ook een anker achter uit / en alle onze stukken op een zijde naar de wal / en laadden hen met schroot. Onze Kommissaris voer hier op aan alle schepen / en vraagde aan alle oversten en gemene lieden / of zy wel gemoed waren om in de volgende dag een poging op 't lant te doen. En toen zy alle ja / ja riepen / wierd des uchtens / op de veertiende van Grasmaant / het uchtent gebed gedaan / en aan yder een goede dronk wijn gegeven. Wy vielen hier op met grote moed in onze boots; en toen wy aan de wal gekomen waren / was het / weer u / of sterf: want de Portugezen vielen toen met een gruwelijk gewelt op ons aan. De stukken geschuts / die in onze schepen waren / schoten ondertusschen zo sterk met schroot / dat veel van hen gedoot en gequetst wierden; en zy te rug naar hun vesting weken. Wy volgden hen tot aan de nacht / en maakten ons leger een half uur van daar. *Landing der Hollanders op Manara.*

Op de vijftiende daar aan volgende wierden twee van onze vuurmortiers / een grote / en een kleine / aan lant gebracht / met twee hondert stuks grana-

granaten van hondert en vijftig / en hondert en twintig ponden; en ook vijftig van zestig ponden. Wy trokken daar op in de voorstat / maakten een goede borstweering / en beschansten twee kloosters / om aan hen d'uitval te beletten. Wy deden toen onze granaten spelen / en schoten daar neffens met stenen in de stat / die schrikkelijk hier en daar vlogen. Veertien dagen daar na vingen zy aan met ons te verdragen. In de volgende dag trokken hondert en vijftig soldaten daar uit / en omtrent drie hondert burgers / die voort te scheep naar Goa gevoert wierden. Wy deden hier op onze intree; en twee hondert mannen moesten terstont voort naar de Parrelbank / die drie mijlen van daar legt / en van de Hollanders op twintig tonnen gouts geschat word; op dat de Portugezen de zelfde niet zouden bederven / gelijk zy een / tien mijlen van Manara gelegen / gedaan hebben.

De vesting beschoten, en met verdrach ingenomen; gelijk ook de Parrelbank.

De parrelen zijn in schelpen / gelijk d'oesters / en worden onder 't water gevonden. Daar zijn bezondere Zwarten / die / met korfjes omhangen / en aan d'een arm met een grote spong / die met olie gevult is / de welk zy aan de neus en mont drukken / met een lang tou zich diep in 't water / en tot op de gront laten zinken. En als zy een groot getal van schelpen gevonden hebben / en niet langer in de diepte konnen blijven / geven zy een teken met aan het tou te trekken; en dus worden zy van de genen / die naau op hen passen / weer gezwindelijk om hoog getrokken. Daar is ook een bezonder slach van Zwarten / de welken deze parrelen daar na zuiveren en gladmaken / en echter zwarelijk van d'onzen daar toe zijn te brengen. Want een Hollander kan naauwelijks twintig slaven bestieren / schoon een Portugees wel duizent kan beheerschen / by de welken deze Heidenen liever zijn / dan by de Hollanders, van de welken zy zich zeer zwarelijk laten bestieren.

Parrele vangst.

Op de vijftiende van Bloeimaant trokken wy met alle onze macht naar de burgt Jaffanapatan, die vier mijlen achter Manara legt. Hier is een schoon vlak lant / 't welk de Portugezen over de twee hondert jaren bezeten hebben. Want daar zy eens komen / menen zy alle hun leven te blijven; en zy trachten niet weer om naar Portugal te keren. Maar een Hollander, als hy in Indiën koomt / denkt / als mijn zes jaren voorby zijn / zo trek ik weer naar mijn vaderlant. En dit is d'oorzaak van dat hy niet veel moeite wil doen om 't lant en de steden te bouwen: Ja als zy een stat / of vesting veröveren / snijden zy gemenelijk de helft naar de lantzijde daar van af / en maken d'andere helft / naar de zeekant gelegen / zeer vast en sterk / om de zelfde met weinig volk te konnen bezet houden. Wy hebben in 't zestienhondertzesenvijftigste jaar de treffelijke grote stat Kolumbo afgesneden / de schoonste huizen van de stat afgebroken / en tot aan de gront geslecht / en slechs een darde deel van de stat naar de zeekant vast gemaakt / en van de lantzijde deze vesting met water omringt / op dat de zelfde veel vaster / dan te voren / zou zijn.

Optocht naar Jaffanapatan.

De Portugezen, vernemende dat wy onze weg naar de burgt namen / vloden alle van 't lant af / en met hun kostelijkste goederen daar in; 't welk oorzaak was van dat wy niets anders bequamen / dan kostelijke klederen / en treffelijke dekens / kunstelijk met zijde gestikt. Wy hadden ook geen gebrek van lijftocht / koejen / ossen / en hoenders / en bezonderlijk goede vruchten / die in sulker ingeleit waren. Men beval echter aan ons dat wy niet daar af zouden eten / gelijk ook niet uit de bronnen / of staande wateren / maar alleenlijk uit de stromende vloeden / te drinken.

Vlucht der inwoonders naar de burgt.

Toen

Toen wy drie dagen voortgetrokken / en veel treffelÿke kloosters bejegent hadden / bleven wy een dag stil in een groot klooster / by 't welk een treffelÿke tuin was / en zulk een heerlÿk lantschap / dat ik niet anders dacht / dan dat ik op de bodem der Christenen was. De voornaamste Heidenen van 't lant quamen hier / en betoonden grote blÿschap / om dat wy Hollanders quamen / en de Portugezen verdrÿven wilden; dewÿl hun Vorst al overlang had gewenscht dat 'er Hollanders, of Engelschen mogten komen / om de smaat / die de Portugezen hem aangedaan hadden / te wreken. Want hy had eens een Portugesche vrou / of maacht ten huwelÿk verzocht. Doch zy hadden aan hem / in een draagbed een witte hont / met een grote gulde keten om de hals / aan hem gezonden / met een geschrift aan hem / dat dewÿl geen Portugesche vrou hem / die Zwart / en een Heiden was / genegentheit toedroeg / en hy gaerne een witte vrou wilde beslapen / hy zich met deze witte hont / een teefje zÿnde / zou vernoegen: daar door hy / en 't geheel lant zich zo versmaad hielden / dat zy eeuwige vÿanden tegen de Portugezen wilden zÿn. Onze Overste / dit verstaande / was zeer verblÿd / gelÿk ook wy alle / om dat wy dachten dat wy 't nu half gewonnen hadden. Men dee ook de trommel roeren / en opentlÿk uitroepen / dat men geen inwoonder enig leet zou aandoen / en dat men niets zou aantasten / dan met het te betalen. By hen is een wonderlÿke gewoonte dat zy / als zy iets willen verkopen / eerst hun kinderen vragen / of zy zulks willen lÿden. Indien zy ja zeggen / zo gaat de koop voort / indien neen / zo doen zy ook niets tegen de zin van hun kinderen.

Blijschap der Heidenen over de koomst der Hollanders.

Smaat van de Portugezen den inwoonders aangedaan.

D'ouders verkopen niets zonder believen van hun kinderen.

Toen wy een dag in 't klooster gerust hadden / en weder voorttrekken zouden / liet onze Overste aan de Vorst bekent maken dat hy als zÿn vrient / doch als een vÿant der Portugezen quam / en dat hy dieshalven zÿn onderzaten niet een penning schade begeerde aan te doen. Indien men iets tot hen bracht / zo zou het zelfde met gelt / of met andere waren betaalt worden. Indien wy de burgt in onze macht kregen / zo zou geen Portugees in 't lant gedult / maar alle naar andere Eilanden gevoert worden. En indien zy wÿder iets aanvingen / zo zouden wy zo wel de burgt met voorraat van oorlog en lÿftocht verzien / als hen met onze macht te water en te lant tegen staan; en jarelÿks zou hy tweemaal tÿding bekomen / hoe 't tusschen ons en de Portugezen stond. Indien zy binnen korte of lange tÿt weer een voet in 't lant zetten / zo zou hy zÿn toevlucht onbeschroomdelÿk by ons nemen / die hem zo lang zouden beschermen / als zy hen zelven konden verdedigen. Want indien de Hollanders den Portugezen iets afneemen / zo scheiden zy niet lichtelÿk daar af / en laten zich ongaerne weer uitdrÿven / schoon het lant zeer groot is: ja zy nestelen geduriglÿk aan andere plaatsen weer in.

Afkondiging van den Heidenen geen schade aan te doen.

Na dat wy weer twee dagen voortgetrokken / en noch twee uren verre van de burgt af waren / daar wy ons weer tot stilte begaven / quam / op d'ontbieding van onze Overste / de Vorst zelf by ons / die van onze Overste zeer vriendelÿk ontfangen / en in zÿn herberg wel onthaalt wierd. Wy kregen van hem bericht hoe 't in 't lant / en in de burgt stond. Maar hy wist niet hoe sterk de bezetting / en hoe sterk de burgery was. Doch zy waren rÿke lieden / van de welken enigen wel zes tonnen gouts bezaten: want zy hadden lange jaren in rust en vrede gezeten; en de Hollanders waren hun eerste vÿanden. Hun kloosters en papen waren ook machtig rÿk. Want toen zy hen / die Heidenen waren / tot Christenen wilden maken / hadden zy hen gedwon-

Gesprek tusschen onze Overste en de Vorst van 't lant.

Rijke Kloosters.

gen alle dagen te kerk te komen / op verbeurte van een Larin, dat is een oort van een rijksdaalder. Een klooster had wel dartig of veertig duizent Heidenen onder zich; en by enige kloosters waren drie / ja vier kerken. De papen hadden daar ook meer heerschappy / dan de werelijken. Indien een Portugees een schone dochter had / en d'overste Pater haar begeerde / zo waren d'ouders daar mee te vreden / en hielden het voor grote eer dat zulk een heilig man voor d'eerste maal by haar geslapen had; en zy zeiden dat zulks geen zonde was. Een van onze Luitenanten / of Stedehouders wilde eens / op 't Eilant Ceilon, met zulk een Portugesche dochter / twaalf jaren out zijnde / zich in d'echt begeven / en met haar ouders by onze Overste verlof daar toe verzoeken. Want in Indiën is 't de gewoonte dat de geen / die trouwen wil / te voren verlof daar toe van d'Overste moet verzoeken. Toen onze Overste aan de vader en moeder vraagde / of zy een eerlijke dochter was; wat zy voor lieden waren / en of zy noch een onäangeraakte macht was / antwoordde de jonge juffrou zelve / als of zy 't wel trof / en sprak / dat geen mensch met haar te doen had gehad / als d'overste Pater. Dit was d'oorzaak van dat onze Overste geen verlof wilde geven / en dat onze Luitenant / of Stedehouder in zijn verzoek te rug week. Hy had echter haar noch drie jaren by hem / als zijn boelin; 't welk daar dus geleden word. Maar indien hy een erfgenaam bekoomt / en de Portugesche dochter / of anders Heidin / zo zy slechs een Christen is geworden / eerlijk gemaakt wil zijn / en dieshalven hem by zijn Overste aanklaagt / zo moet hy drie hondert Hollantsche guldens / of hondert en twintig rijksdaalders aan haar geven. Hier mee is hy vry en ongebonden. Maar de geen / die dit niet kan / of wil geven / moet haar te kerk voeren / en daar na / zo lang zy of hy leeft / in 't lant blijven. Wil hy wechvluchten / en deurgaan / zo moet het zelfde in grote stilte en by nacht geschieden; anders word hy lichtelijk vergiftigt / gelijk men dikwijls in Amboina en te Banda gezien heeft. Hier beneffens zijn d'Indiäansche vrouwen ook zo belgziek / dat zy / als zy zien dat iemant met een andere boert en tuilt / terstont een quade ergwaan vatten / en zo kunstiglijk vergeven konnen / dat hy terstont moet sterven / of vijf of zes jaren zo gequelt en gepijnigt worden / dat hy niet een gezonde uur kan hebben / tot dat zy eindelijk hem ook weder daar af helpen. Zy konnen iemant iets zodanig in de klederen najen / dat hy by alle andere wijven machteloos is. Ik heb dusdanige redenen zelven van zodanigen gehoort / die zulks aan zich zelven hadden beproeft.

Grote macht der Papen.

Indiaansche wijven belgziek en arglistig.

Toen onze Overste alle kuntschap van de heidensche Vorsten verstaan had / rukten wy / op d'achtiende van Bloeimaant / voor de burgt; en toen wy noch een vierëndeel uurs daar af / en na aan de voorstat waren / vielen zy / elf hondert sterk / op ons uit. Wy dreven hen echter terstont weer binnen / en sneden aan ontrent zeventig de weg en hertred af / die noch naauwer moesten opklappen hoe het daar binnen stond. Wy kregen uit hen bericht / dat wel veertig duizent zielen / klein en groot / daar in waren / meest burgers / met hun wijven / kinderen en slaven. Maar d'elf hondert / die d'uitval gedaan hadden / waren volken van de Koning van Portugal, onder de welken zeer weinig burgers / en geen anderen / als vrywilligen geweest hadden.

Beleg van Jaffanapatan.

Portugezen vallen uit, en worden ingedreven.

Wy begaven ons in de voorstat in vier kerken / die slechs een musketscheut

van de muren stonden / en maakten ons daar zo vast / dat zy 'er ons niet konden uitdrijven. Wy hadden ook meer Heidenen by ons / dan wy Christenen waren. En dewijl d'onzen grote dorst hadden / liepen enigen van hen naar de bronnen / daar zy dronken / van de welken wel dartig storven / ja zelfs enige Heidenen; vermits het water daar in vergiftigt was. Men stelde dieshalven daar overal schiltwachten; en wy moesten ons met het water uit de stroom behelpen. Maar wy dwongen de zeventig gevangenen / die wy hadden / daar af te drinken / de welken alle daar deur sneuvelden. In deze bronnen lagen veel dode vorsschen / en het water was boven gantsch blaau / en als met een dikke huit overtrokken. En op dat niemant hier af meer schade zou lijden / zo wierden alle de bronnen met aarde en zant gedempt / en onbruikbaar gemaakt. Van die tijt aan wierden uit onze schepen de vier mortieren / en veel granaten aan lant gebracht. Onze bootsgezellen hadden ook niets anders te doen / als de grote zarken en grafsteenen / die in de kerken en kloosters lagen / met grote yzere hamers in stukken te slaan / die wy dagelijks / benessens de granaten / by grote menigten te gelijk / in de vesting wierpen. Toen wy in onz werk veertien dagen voortgevaren waren / liepen veel Portugezen over / en berichtten aan ons dat de granaten niet zo grote schade deden / als de stenen / de welken in de tijt van dardehalve maant wel twee duizent en zes hondert menschen wechrukten.

Verscheiden sterven van vergiftigt water in de bronnen.

Granaten en stenen in de vesting geworpen.

Op de darde van Herfstmaant quamen de Portugezen naar de zijde van onze Overste / die met het halve heir aan 't lant lag / om met hem te verdragen. Doch wy van onze zijde wisten niets daar af: en dewijl wy last hadden om den vijanden / waar wy konden / enige afbreuk te doen / zo wilde onze Konstapel / terwijl hy veel van onze tegenstrevers op de muren en borstweeringen bloot zag staan / op hen losbranden / en vuur geven. Maar ondertusschen quam een lijfschut aangelopen / die ander bevel bracht van niet te schieten / dewijl zy met onze Overste handelden / en misschien de burgt in twee dagen overgeven zouden. Wy waren hier over zeer verblijd / begaven ons in 't velt buiten onze loopgraven / begonnen met hen te kouten / en hen te quellen / en te vragen of 'er schone vrouwen in de burgt waren. Zy riepen ons weer toe / dat wy de schoonsten met stenen dootgeschoten hadden / en d'anderen alle krank waren. Maar wy / wetende dat de Portugezen deurgaans niet konnen lijden dat men hen met hun wijven bespot / en eerder konnen verdragen dat men hen een slag om d'oren geeft / dan dat men hen hoorndragers noemt / quelden hen zo veel te meer / en zeiden dat wy / als wy binnen quamen / hen van hun krankheit wel zouden genezen / en dat zy wel te vreden zouden zijn.

De Portugezen zoeken te verdragen.

Spot der Soldaten met de Portugezen.

Het verdrach wierd ondertusschen getroffen. In d'eerste dag trokken de soldaten uit / in de tweede de Geestelijken en papen / in de darde de burgers met hun wijven en kinderen. Maar de wijven waren / even als de doot / niets anders / dan een geraamte / daar de huit overgetrokken was. Op de vierde dag traden onze Oversten en bevelhebbers in de burgt / die zy plonderden. Op de vijfde liet men ons binnen / doch zonder geweer; en yder plonderde ten besten / dat hy kon: doch onze Oversten hadden 't al mooitjes opgeschikt.

Uittrekking der Portugezen.

Intocht der Hollanders.

Ik was van mijn zijde niet slof en traag / en liep terstont naar een klooster / daar ik wel wist dat het niet geheel leeg zou zijn. Ik vond daar een oude

 paap /

paap / die ziek lag / en begeerde van hem te weten waar iets te bekomen zou zijn. Hy was terstont bereit / en zeide dat / zo ik iets aan hem wilde meedeelen / hy my een goede roof aanwijzen zou. Hy vraagde my wat ik voor een landsmam was; en ik antwoordde in de Portugesche spraak aan hem dat ik in Hoogduitslant t'huis behoorde. Hy sprak my hier op in de Hoogduitsche taal aan / en zeide dat hy een Oostenrijker was / te Korneuberg geboren / en zesendartig jaren in 't klooster had geweest. Hy wees my toen een oud kussen / 't welk ik open sneed / en daar in ik vijf hondert S. Tomasstukken vond; zeker gelt / van 't welk yder stuk vier Hollantsche guldens waerdig is. Maar ik bleef niet lang meester daar af.

Roof van onze Reiziger,

In de volgende dag moesten wy / tot omtrent zes hondert mannen / weer te scheep; en terwijl men ons met de boot naar 't groot schip overbracht / wierden wy alle / een voor een / bezocht. De geen / die enig goet geroost had / behield het zelfde; maar al 't gelt wierd ons afgenomen. Indien ik het geweten had / zo zou ik 't liever in 't water gesmeten hebben. Ik zou op het lant niet zo lichtelijk daar af gescheiden hebben / dewijl ik mijn leven daar voor tegen de vijant had gewaagt: en indien wy zo ongetrouwelijk hadden willen handelen / zo zouden wy in die tijt gelegentheit genoech gehad hebben om aan onze Overste een quade trek te spelen / en zich een wijl tijts by de voorgedachte Vorst te vertrekken / tot dat'er een nieuwe Plaatsvoocht quam; in welk geval een algemene vergiffenis vergunt word.

die hem weêr afgenomen word.

TWINTIGSTE HOOFTDEEL.

Negopatan, van de *Jentiven* belegert, geeft zich aan de *Hollanders* over. Vijantschap van de *Jentiven* aan de *Hollanders* over deze zaak. Vrede met hen gemaakt. Beschrijving van 't Eilant *Seloer*, en van der zelfder inwoonders. Vertrek van onze Reiziger naar *Batavia*.

TIen mijlen van Jaffanapatan, noordewaarts aan / legt een goede plaats / daar men bequamelijk aan landen kan / Punte Petre genoemt / naar de welke een jacht / de Star genoemt / in vier uren tijts tot aan de stat Negopatan, op de vaste kust van Koromandel, en zes mijlen van Krangevara gelegen / overzeilde. Hier by staat een treffelijk klooster / dat aan S. Franciskus gewijd is. De Heidenen / die men Jentiven noemt / en aan zeker roofvogel / Gier genoemt / geloven / hadden deze stat Negopatan, in 't zestienhondertachtenvijftigste jaar / na dat wy Jaffanapatan ingenomen hadden / belegert / op hoop van de Portugezen daar uit te drijven. Maar dewijl de lesten zich dapperlijk weerden / en de Heidenen aan hun eige macht alleen wanhoopten / zond hun Overste / die men d' Eik noemt / een gezantschap aan ons / met verzoek aan ons dat wy de plaats te water bezet zouden houden / terwijl zy de zelfde van de lantzijde zouden bestrijden. Dit wierd van onze zijde aangenomen. Men beval terstont dat vijf grote schepen / en zes jachten / zes hondert mannen van d'onzen zouden overschepen / om een kans te wagen. In de volgende dag / toen wy aangekomen waren / quamen de Portugezen met hun vredevanen aan strant. Drie der voornaamste burgers van de stat begaven zich hier op in een vaartuig / om met onze Kommandeur te handelen en verdragen / met voorwending dat zy zich liever aan Christenen / dan aan Heidenen

Negopatan van de Jentiven belegert,

geeft zich aan de Hollanders over,

denen wilden overgeven. 't Verdrach wierd gemaakt / en in de volgende dag trokken de Portuzegen van de vesting af. Drie hondert van d'onzen wierden overgezet / en op de wallen gebracht.

De Jentiven, dit ziende / veränderden van raat / wierden onze vijanden / in plaats van vrienden / en dingen aan ons te besluiten. Ondertusschen wierd d'oude bezetting op drie van onze grote schepen naar S. Thomé gevoert. Toen de Heidenen acht dagen lang in hun mening hardnekkig bleven / gaf men bevel dat d'andere drie hondert mannen van d'onzen ook / tot versterking van de stat / aan lant gezet zouden worden. Wy boden hen ook aan de halve stat aan hen te leveren / zo veel de plaats aangaat. Maar zy zagen niet zo zeer op de gront en bodem / als wel op de Portugesche inwooners / die zy eischten. Doch wy konden dit niet van onz gemoed verwerven / dat wy Christenen in de handen der Heidenen zouden leveren. Wy verhoopten ondertusschen dat de Jentiven van mening zouden veränderen / en verschoonden hen noch. Wy schoten niet een scheut uit de stat. Maar zy wierden door onze goedertierentheit verhard / en meenden dat het ons aan moed ontbrak. Doch dewijl wy geen verändering zagen / hield men krijgsraat / en men besloot een algemene uitval in d'uchtentstont te doen / in de welk de Heidenen in diepe slaap verzopen leggen / en zwarelijk opgewekt konnen worden. Dit geschiedde gelijk bestemt was. Wy doodden in een uur meer dan twee duizent van hen. Hier op quam de moeder van d'Eik, een stokoude vrou / die van haar zoon / als Heer van 't lant / in gezantschap was gezonden / om met onze Overste van vrede te handelen. Men ontfing haar dieshalven als een gezant / en bewees aan haar zodanige eer / als of zy d'Eik zelf was.

De Jentiven worden vijanden van de Hollanders.

Veel van hen gedoot.

Een vrou van hen koomt om vrede te verzoecken.

Na beslechting van dit alles zijn wy / op de tweede van Louwmaant / in 't zestienhondertnegenenvijftigste jaar / aan 't Eilant Seloer geland / daar wy / na verloop van drie maanden / aanquamen. De Hollanders hebben daar een vesting / gelijk ook de Portugezen, die beide Mastik en Wierook / beneffens veel was / van daar brengen. De beide voorgedachte volken geraakten om deze waren / in 't zestienhondertvijfenvijftigste jaar malkander machtig in 't hair / en de Hollanders kregen daar een grote smak. Gebore Portugezen zijn 'er weinig. D'inwooners zijn zelven zo vast en ervaren / niet alleenlijk met pijl en boog / maar ook met musket en roer / vermits de Portugezen hen deze kunst zeer treffelijk geleert hebben / dat zy niet / immers zeer weinig / voor de Christenen zwichten. Hier is ook zo schoon vrouvolk van gezicht en gestalte / dat men zich niet genoech over hen kan verwonderen / en zy niet voor de Hollanders, of ook voor andere Christenen bezwijken: in voegen dat veel van de Hollanders zich met hen vermengen / doch na dat zy hen tot het Christelijk geloof hebben bekeert. Hun verciering bestaat in kostelijke verwen / daar mee zy zich overäl aan 't lijf / maar bezonderlijk onder 't aangezicht / beschilderen. Hier zijn ook alderhande beesten / behalven Rinocerots en elefanten; en alderhande vruchten / gelijk wy in de beschrijving van andere Eilanden opgetelt hebben.

1659.

't Eilant Seloer, en de beschrijving daar af.

Inwooners.

Hun verciering.

Toen ik een maant lang op dit Eilant Seloer had geweest; en alree twee jaren lang over mijn tijt gedient / besloot ik / dewijl God my dus wonderlijk zo lange tijt had bewaart / weer naar mijn Vaderlant te keren / en mijn lieve ouders te bezoeken. Ik dan / vernomen hebbende dat een schip naar Bata-

via zou trekken / verzocht aan mijn Overste dat hy een eerlijke afscheit aan my zou geven / die hy my niet weigeren kon / vermits mijn tijt verstreken was / en ik noch zo lang over gedient had.

Vertrek naar Batavia.

Ik ging dan / onder Gods geleide / op de vierde van Sprokkelmaant / op zeker schip / de Zeeridder genoemt; en dewijl wy een deurgaande koelte hadden / zo quamen wy op de veertiende van de zelfde maant te Batavia aan. Maar vermits ik geen bootsgezel was / en van 't begin af een lange tijt voor adelborst / en daar na voor korporaal gedient had / verzocht ik aan de Heer Wachtmeester om aan lant te varen / dewijl het noch wel tien maanden aanlopen zou / eer de vloot naar 't Vaderlant zou vertrekken. Ik kreeg hier op bevel om naar de waterpoort / op het bolwerk Killenburg te gaan / daar het zeer vermakelijk te leggen is; dewijl het veel drinkgelt geeft / inzonderheit als de schepen van huis komen. Want yder spilt wel een rijksdaalder aan de wacht; van 't welk de helft aan de bevelhebbers / en d'andere helft aan de gemene soldaten behoort: in voegen dat ik dikwijls in een maant vijf of zes rijksdaalders voor mijn deel kreeg. En vermits ik / na zo veel honger en kommer / zo verre was geraakt / dat ik op mijn verhaal quam / zo wilde ik my zelf ook enigsins toeven. Ik hield dieshalven / volgens de gewoonte / een eige kokkin / die my alle dagen / als ik ter wacht was / mijn spijs brengen moest. Want men kan te Batavia alderhande spijs en drank bekomen / schoon zy wat kostelijk valt; dewijl ik dikwijls voor een hoen een halve rijksdaalder moest betalen.

Verval op de wal van Batavia.

EENENTWINTIGSTE HOOFTDEEL.

Onze Reiziger verzorgt zich tot de reis naar huis. Zijn tocht naar *Jambi*. Tocht der *Hollanders* naar *Palumban*; en hun verwinning. Bejegening van twee lantslieden by onze Reiziger. Koornmeulen en bussekruitsmeulen te *Batavia*. Grote winst van de koornmeulen te *Batavia*. Biddag en dankdag over de verwinning te *Palumban*. Toestel der gener, die naar 't Vaderlant zullen keren. Biddag op de schepen.

Verzorging van onze reiziger tot zijn reis naar huis.

TOen ik zes of zeven maanden op Batavia gelegen had / ontfing ik twee maanden soldy / daar voor ik my met voorraat op de reis verzorgde. Ik kocht een grote pot vol van vruchten / die men Recien noemt / en die men koken moet / zo men hen nuttigen wil. Sommigen zijn groen / sommigen root / en sommigen geel. Men kan hen ook in plaats van peper gebruiken; en zy wassen op kleine struiken / gelijk in onze landen de zwarte besijen. D' Indiänen noemen hen Rattemires; en d'andere peper / die uit andere gewesten in Indiën gebracht word / noemen zy Mires. De rechte peper wast gelijk geneverbeyen / en is geheel groen; en word zo zwart / als men de zelfde in de zonneschijn droogt. Ik leide ook voor my een grote pot vol visch in / van alderhande slach / die daar te vinden zijn / en van de welk alle maanden een andere aart uit de zee / en uit het lant koomt. Ik verzorgde my bezonderlijk van koningsvisch / en steenbraassem / van de welken de leste onze karper gelijk is. Men braad hen gemenelijk eerst in butter; daar na laat men hen kout worden: dan doet men peper klein stampen / en men

besprengt

besprengt daar mee de bodem van de pot / op de welk men de visch legt / en een weinig edik daar op giet: dan strooit men weer peper / daar men een laag visch legt / en zo veel edik over giet / dat de visch overdekt is: met het welk men zo lang voortvaart / tot dat de pot vol is. En als alles gedaan is / zo giet men twee lepelen vol boomölie daar over / die het zelfde lang doet goet blijven; in voegen dat men dit bereidsel drie / vier / ja meer maanden goet kan houden. Indien men iets daar af wil eten / of uit de pot nemen / zo moet men met geen hant daar in grijpen; maar men moet met een lepel daar in tasten: andersins zou de gehele pot met de visch verderven. Ik verzorgde my ook met een watervat / 't welk in zulke lange reizen nootzakelijk is / gelijk ik mijn uitreis / in 't zestienhondertzevenënveertigste jaar gedaan / met mijn grote schade ondervonden had.

Ik trok ondertusschen met een schip naar Jambi, een stat / op 't Eilant Sumatra gelegen / hondert en twintig mijlen van Batavia, en de westkust genoemt. Op deze reis storf in onz schip een Opperkoopman / toen wy noch omtrent zestig mijlen van de voorgedachte plaats af waren. De Schipper dee hem uitneemen / en het dode lighaam in een kist zouten / op hoop van het aan lant te brengen / en te Jambi te begraven. Men zette het dieshalven achter op de kompanje van 't schip; op 't welk zulk een grote stilte in zee volgde / dat wy in de tijt van veertien dagen geen tien mijlen konden voortkomen: 't welk oorzaak was van dat onze drank en water schaars wierd / en wy grote dorst leden. Dit veröorzaakte onder onze bevelhebbers en soldaten een grote ongeneucht; en dieshalven zeiden zy tot de Schipper / dat het dode lighaam d'oorzaak van deze bovengewone stilte der zee moest zijn / en dat men het daaröm in zee moest werpen / om onze reis te bevorderen. Toen wy 't lighaam buiten boort hadden gezet / quam een half uur daar na zulk een gewenschte koelte / dat wy in twee dagen te Jambi geraakten / en daar uit vermoeden dat de zee / zo wel als 't lant / haar doden wilde hebben; gelijk elders met meer voorbeelden bevestigt word. Op de schepen heeft men deze gewoonte by de doden / dat / als iemant in de nacht sterft / de zelfde 's uchtens / als het vroeggebed gedaan is / in de zee geworpen word / en dat de geen / die by daag sterft / by nacht / als het avontgebed gelezen is / over boort word gezet. Indien men naar zodanig een vraagt / als men aan lant koomt / zo zegt men dat hy over boort is; en indien iemant in Indiën opgehangen word / zo zegt men in Hollant, dat hy onder een balk doot gebleven is. *Tocht van onze Reiziger naar Jambi.*

Op de zeventiende van Wijnmaant wierd een vloot van twaalf schepen / daar onder vijf grote schepen / en d'andere jachten / uitgerust / daar men vijftien hondert mannen inscheepte / met voorneemen van naar 't Eilant Palunban, hondert en twintig mijlen van Batavia, te zeilen. Van dit Eilant / 't welk niet wijder dan dartig mijlen van Jambi legt / koomt de beste peper. De Heer van Jambi, die zy ook de Koning van Jambi noemen / was de Hollanders noch zeer toegedaan. Maar men had geen goet betrouwen op de Koning van Palunban. Want een jaar te voren zijn onze schepen / die daar peper zouden halen / tweemaal derwaarts getrokken / tot hun groot ongeluk; vermits d'inwoonders zich zeer vriendelijk aanstelden / en d'onzen zeker maakten. Maar toen zy eens een voordel zagen / terwijl d'onzen zaten en aten; (want op de schepen heeft men deze gewoonte; als het etenstijt is / gaat de kok by de Schipper om te vragen of hy schaffen zal; en als de Schip- *Tocht naar Palunban.* *Verraat der Palunbaners.*

per

per verlof geeft / zo luid men een klokje / om het volk te zamen te doen komen) toen / zeg ik / de Palunbaners zagen dat d'onzen zich zeker en veilig hielden / overvielen zy hen gezwindelijk in onze schepen / doodden hen met hun kleine poken / die zy Krissen noemen / plonderden de schepen / en verbrandden alles / dat zy niet voort konden krijgen; gelijk ook de schepen zelven. Dit was d'oorzaak van dat men zulk een sterke vloot daar heen zond. Eer deze schepen derwaarts trokken / wierd uitgeroepen dat de genen / die naar 't vaderlant wilden / zich van de menigte zouden afzonderen / en uittreeden; 't welk ik van mijn zijde ook dee / schoon 't my daar na grotelijks berouwde.

Vertrek van de vloot. Op de twintigste van Wijnmaant ging de vloot onder zeil naar Palunban. Men noemt deze Indiänen, gelijk ook de genen van Malakka, Malaijers. Zy zijn grof van lighaam en gestalte / voeren zwaert en schilt / en eten ook geen varkensvleesch. Hun geloof is byna als dat van de Turken. Zy zijn niet geheel zwart / maar geelächtig. Hun wijven zijn ook grof van gestalte / en

Beschrijving van de Malaijers. hebben zo dikke benen / dat menig mensch in 't midden van zijn lighaam niet zo dik is / als een van deze Indiänen aan zijn kniejen. Zy hebben een geestige spraak / die lichtelijk te leren is / en ook in Amboina, te Batavia, en te Bantam veel gesproken word.

Tijding van de verwinning. Op de tiende van Slachtmaant quam een jacht / het Zeepaart genoemt / weer te rug uit de vloot / en bracht goede tijding / te weten dat d'onzen de verwinning / en goede roof bekomen hadden / en dat men de vloot zelve in drie of vier dagen weer te verwachten had. Dit smartte my zeer / om dat ik 'er niet by geweest / en zelf mijn deel van de buit gehad had. Doch mijn geluk was my hier in tegen; en ik kon niet denken dat men zo haast weer gekeert zou zijn / dat 'er noch middel zou wezen om weer naar 't Vaderlant te keren. Maar wat was 't? ik moest met gewelt gedult hebben.

Weêrkeering van de vloot. Op de veertiende quam de vloot weer te Bantam, en daar neffens het nieu schip uit Hollant, het Hof van Zeelant genoemt / 't welk hondert en twintig soldaten / en hondert en zeventig bootsgezellen op had / behalven de bevelhebbers en Kooplieden. Op de vijftiende zag ik mijn druk en droefheit van dat ik niet mee geweest had. Want de vloot quam op de middag op de ree van Batavia, en de schepen gaven wakker vuur: in voegen dat / toen ik de roof voor mijn ogen aan lant zag komen / mijn tanden daar naar waterden.

Bejegening van een landsman, Ik bejegende op het schip het Hof van Zeelant een landsman / Wolf Wagener genoemt / die / toen hy naauwelijks acht dagen op Batavia had geweest / van de soldatery bygekent / en tot beeltsnijder gemaakt wierd / vermits hy in de reis uit het Vaderlant een zeer kunstig stuk werk voor de Schipper en Koopman had gemaakt. Hy wierd dieshalven terstont by de Generaal aangeprezen / aan de welk de Koopman dit stuk werks geschonken had. Hy quam dan voort voor de Generaal / die aan de Wachtmeester beval de voorgedachte Wolf van zijn krijgsdienst t'ontslaan / en zijn geweer in het tuighuis te nemen; dewijl deze man voortäan niets anders zou doen / als voor de Generaal en Maatschappy werken.

en noch van een ander. In deze zelfde tijt was te Batavia noch een ander landsman van Neurenberg, Andreas Heberlein genoemt / die ik / gelijk hier voor gedacht is / in 't zestienhondertnegenënveertigste jaar na Christus geboorte / eerst in de vesting Negumbo had gevonden / de welk na die tijt negen jaren lang buiten

Indiën,

Indiën, in Hollant zich onthouden had/ en na die tijt weer naar Indiën getrokken was. In 't zestienhonderdrieënveertigste jaar arbeidde hy voor knecht in een meulen by de nagelstraat. Daar na begaf hy zich in krijgsdienst/ en quam mee op Batavia, daar hy/ toen hy 'er ten tweedemaal quam/ die eer had/ dat hy een korenmeulen een grote musketscheut van de stat boude/ van de welk ook niet wijt af een bussekruitmeulen gebout wierd/ die te voren met zeer groot gevaar in de stat had geweest/ daar hy met ossen voortgedreven wierd/ maar heden drijft hen het water om/ even als by ons. Voor dezen moesten zy zich op Batavia met hantmeulens behelpen/ daar toe zy veel slaven gebruikten/ die niets anders te doen hadden/ dan te malen.

Korenmeulen en bussekruitsmeulen te Batavia.

Deze korenmeulen brengt den Hollanders jarelijks acht duizent Hollantsche guldens op/ die eerst in 't zestienhondertenvijftigste jaar/ in Sprokkelmaant/ op pacht uitgegeven wierd. De geen/ die deze meulen huurt/ moet terstont vier duizent guldens aan de Maatschappy betalen/ en noch twee borgen stellen dat hy ten einde van 't jaar d'andere vier duizent gulden ook betalen zal. Hier tegen moet ook niemant meer in de stat met hantmeulens malen/ als met groot gevaar van zware boeten: indien hy betrapt word/ zo straft men hem naar dat hy vermag. Want de huurder heeft zijn bespieders hier toe/ die overäl naau gemerk op nemen. Indien iemant/ na verloop van een jaar/ meer bied/ aan de zelfde word deze meulen van nieus verhuurt. Voor deze tijt wist men op de schepen van geen broot te bakken: maar heden hebben alle grote schepen ovens; en de Heren op Batavia laten zo veel meel malen/ als zy menen dat zy op hun reis van node hebben; en voor de zieken/ die 'er op zijn/ word fijnder en beter broot gebakken. Toen ik in 't lant was gekomen/ kreeg ik in de tijt van drie jaren niet een brok broots in mijn mont; maar ik moest my met gekookte en koude rijs vernoegen/ daar af men yder week enige weinige ponden aan de soldaten geeft; met het welk ik my lange tijt onderhouden heb.

Verpachting van de Korenmeulen.

Broot op de schepen gebakken.

Toen de vloot twee dagen lang op de ree stil geweest had/ wierd op de zeventiende van Slachtmaant een bid- en dankdag in de Hollantsche kerken geboden. Hier zijn twee kerken/ die zy gebout hebben/ een voor hen/ en ook een voor de Heidenen/ die Christenen zijn geworden/ doch niet als de Malaische taal konnen verstaen. Na dat de predikacie gedaan was/ wierd de verwinning afgelezen/ die onz volk op de Westkust had bekomen. Op d'avont daar aan wierd in de gehele stat/ en in de burgt gebrant. Een uur daar na hoorde men de stukken geschuts/ die rontöm de burgt/ en de gantsche stat stonden/ en ook van de buitenschanssen/ die een halfmijl van de stat leggen; gelijk ook die van d'oorlogschepen op de ree/ behalven de negen/ die kostelijk geladen waren/ en naar 't Vaderlant zouden vertrekken.

Bid en dankdag over de verwinning.

Op de twintigste quam last van de Generaal/ dat de Heer Wachtmeester met d'Opperschrijver in alle plaatsen/ daar soldaten lagen/ zou gaan/ en de namen der gener/ dien hun tijt uitgedient hadden/ opschrijven. Ondertusschen wierden de schepen met alle nodige voorraat verzien. Op de vijfde van Wintermaant wierd in de hoofwacht bevolen/ dat de geen/ die naar huis wilde trekken/ zijn geweer aan d'Overste der wapenen zou overleveren/ en dat de geen/ die geen goed geweer had/ met d'ander zou ruilen. Op de zeste leverden wy alle/ die naar huis wilden/ ons geweer over. Ik ver-

Toeckel der gener, die naar 't Vaderlant zullen keren.

wisselde

wisselde het mijne met mijn makker/ Justinus Guslin, te Lubek geboren. Op d'achtste wierd de trommel geroert/ en aan yder/ tot zijn verbarssching/ twee rijksdaalders uitgedeelt/ en belast op de tiende te scheep te zijn. Aan yder wierd ook zijn rekening gegeven/ beneffens aanwijzing op welk schip hy wezen zou: daar noch by gevoegt wierd dat de geen/ die noch een jaar wilde blijven/ twee maanden soldy ontfangen zou. Daar waren echter weinig/ die zich overreden lieten.

Op de tiende van Wintermaant wierd monstering op de negen schepen gehouden/ om te weten of al 't volk al by malkander was. En toen men zulks bevond/ quam op nieus bevel om 't anker te lichten/ en van de ree een vierendeel mijls in zee te gaan/ en daar het zelfde weer te laten vallen. Op d'elfde wierd zo wel op 't lant/ als in zee op alle de negen schepen een biddag gehouden/ om God te bidden dat het hem believen zou de vloot gunstig te zijn. In de volgende dag wierden alle schippers en kooplieden aan lant ontboden/ om met de Generaal een afscheidmaal te houden.

Biddag op de schepen.

Op de dartiende ging onze Admiraal Pieter Stordinnes, met de Vice-admiraal Justinus Wennes, neffens de Generaal Jan Maatsuiker, die hen dus verre geleidde/ te scheep; en zy spraken met malkander tot aan d'avont/ in de welk Maatsuiker weer naar lant voer/ en beval dat wy in de volgende dag/ als wy de lantwint kregen/ in Gods naam/ en onder zijn beleit te zeil zouden gaan. Wy kortten hier op onze ankers/ om noch in de nacht deur te gaan/ zo wy de lantwint bequamen.

TWEEENTWINTIGSTE HOOFTDEEL.

Vertrek met negen schepen van Batavia, naar *Mauricius.* Koomst aan *Kabo de bona Esperance.* Beschrijving van d'inwoonders, en hun Godsdienst. Beesten aan de *Kaap.* Verraat tegen de Kommandeur op de vesting aan de *Kaap.* De voornaamsten der samengesworenen gevangen, en belast hen naar *Batavia* te zenden. Gevaar van onze Reiziger, uit oorzaak van zijn boertery. Klachten van 't schip *Erasmus*, daar in verzien word.

Op de veertiende gaf onze Admiraal/ des uchtens te drie uren/ een schoot met grof geschut/ en om te kennen te geven dat wy d'ankers spoediglijck zouden lichten. De handen/ moed en zinnen waren alle vaerdigh; en negen schepen begaven zich onder zeil/ namelijck/ het Wapen van Hollant, d'Admiraal/ de Parel, en de Princesse Royale voor Amsterdam; Prins Willem Viceadmiraal/ en het Zeepaart voor Zeelant; Dordrecht voor de kamer van Delft, 't Slot Honingen voor Rotterdam, Westvrieslant voor Hoorn, en Arnhem voor Enkhuizen.

Vertrek van Batavia naar 't Vaderlant. Namen der schepen.

Op de drieëntwintigste van Wintermaant geraakten wy buiten de Straat Sunda, en lieten de twee schepen/ die ons verzelden/ weer te rug keren/ namelijck Domburg en Koukerken. Op de vierentwintigste kregen wy een bequame wint om op het Eilant Mauricius aan te zetten/ dat negen hondert mijlen van Batavia af legt/ en voor dezen van de Hollanders bewoont/ maar sedert met wil weer verlaten/ dewijl 'er niets anders dan ebbenhout wast.

Gang naar Mauricius.

Toen

Toen wy zes weken deurgebracht/ en de hoogte van 't Eiland Mauricius bekomen hadden/ waren wy grotelijks verblijd; vermits men daar gemenelijk grote storm bejegent: en als men daar gelukkiglijk voorby geraakt is/ acht men dat men 't grootste gevaar overwonnen heeft. Wy zeilden dieshalven blymoediglijker voort naar Kabo de bone Esperance. Ons water wierd echter verminderd; en dewijl yder schip te Batavia twee paerden had moeten innemen/ om hen aan de Kaap te brengen/ de welken veel water gebruiken/ zo wierd yder van ons twee mutsjes van onze drank afgetrokken/ schoon wy te voren niet meer dan tien kregen. Dit was oorzaak van dat wy de paerden dikwijls vervloekten/ en verblijd waren van dat het een storf/ terwijl wy ook om de dood van 't ander baden; vermits wy daarom alle dagen twee mutsjes water moesten missen.

en naar Kabo de bone Esperance.

Schaarsheit van water.

Op d'eerste van Lentemaant quamen wy/ met Gods hulp/ aan de Kaap, en hadden niet meer dan drie zieken/ zonder enige doden op onz schip. De paerden wierden terstont aan lant gezet. In de volgende dag brachten wy alle onze watervaten boven op 't schip/ verzorgden de zelfden wel van onder en van boven/ en deden hen dagelijks met varsch water vullen. Wy kregen ook dagelijks osse en schape vleesch/ en andere verversching. Daar benevens wierd op de schepen afgelezen/ en met brieven aangeplakt/ dat men van deze Heidenen niets zou kopen/ dan struisaijeren/ of visch; maar geen grote beesten/ als ossen/ koejen/ en schapen: gelijk ook geen Rinocerotshoornen/ en elefantstanden/ op verbeurte van alle de huur.

Koomt aan de Kaap.

Deze Heidenen worden Hottentots genoemt. Zy zijn woest/ niet groot van gestalte/ zeer schraal en mager/ en spreken een onaangename taal/ als of zy klokten gelijk de kalkoensche hanen. Zy gaan naakt/ behalven dat zy een mantel van een grof schape vel om hun lijf slaan/ en met een stuk van diergelijk vel hun schaamte dekken. Als men aan lant treed/ komen zy aanlopen/ en roepen in hun taal brokka, dat is broot; en als zy 't zelfde krijgen/ zo gaan zy met de voeten daar op staan/ heffen hun schape vel op/ en laten zien hoe zy gestelt zijn. Hun verciering bestaat hier in/ dat zy hun blote huit met alderhande vet smeren; 't welk veroorzaakt dat zy een geweldige stank af geven. Zy gebruiken de darmen der schapen om hun voeten daar in te winden: en als zy een schaap slachten/ zo nemen zy een gedeelte daar af/ schudden de drek daar uit/ met de darm tusschen de vingeren deur te trekken. Daar na leggen zy de zelfde op 't vuur/ en nemen hen een korte stond daar na weer af/ en eten hen op; 't welk schrikkelijk om aan te zien is.

Beschrijving van d'inwoonders.

Men weet niet wat godsdienst zy hebben: doch des nuchtens vroeg/ als het dag word/ komen zy te zamen/ en vatten malkander by de hant/ en danssen/ en roepen in hun taal ten hemelwaart: uit het welk te vermoeden is dat zy van God enige kennis moeten hebben: gelijk zy/ als men hen vraagde/ ook eens gezegt hebben/ dat zy aan de geen geloofden/ die alles geschapen heeft/ hemel/ aarde/ zee/ en alles/ dat op aarde is. Zy konnen zeer snel lopen: en om deze oorzaak worden van Batavia paerden derwaarts gebracht/ om een vaandel ruiters uit onze soldaten/ die daar aan de Kaap leggen/ op te rechten; dewijl deze Heidenen niet te vertrouwen zijn/ om dat zy alle schelmstukken konnen aanrichten. De Hollanders hebben daar eerst in 't zestienhondertenvijftigste jaar een vesting gebouw/ aan de welke d'Engelsche

Hun godsdienst.

Bouwing van de vesting.

gelsche schepen zelven / die daar ankeren / ankergront / als zekere tol / moeten betalen.

Beesten aan de Kaap.

Op dit Eilant zijn alderhande beesten / en bezonderlijk leeuwen / van de welken twee huiden in ons Gouverneurs huis hangen / daar af d'een van een Heiden met een pijl deurschoten wierd / en d'ander wierd in 't bosch van een wild zwijn / dat zich ter weer tegen hem stelde / gedoot. Deze zwijnen hebben op hun rug een witte / en sommigen een zwarte pen / omtrent een voet lang / die zeer hard is / en daar mee men een gat in doek / hout / of andere harde stoffe kan maken; gelijk de snijders hen ook in plaats van priemen gebruiken. Dieshalven / toen deze twee beesten tegen malkander vochten / stiet het zwijn / met zijn pen / de leeu in de borst / en zo na aan 't hart / dat hy doot bloedde: in voegen dat men hen beide doot leggen vond. Hier zijn ook veel elefanten / en struissen / welker ayeren ik dikwijls geëten heb. Ik beproefde eens hoe veel hoenderäyeren in zulk een dop besloten konden worden / en vond der zelfder getal zesendartig groot. In Hollant hangt men de doppen van deze ayeren dikwijls te pronk in de kamers. Ik heb'er twee gehad / en gaf op Batavia voor 't een een halve rijksdaalder van uitsnijden; en toen ik 't eens op mijn kist had gelegt / sprong mijn meerkat / die ik had / en veel kunsten bedrijven kon / (voor de welk my in Indiën zes rijksdaalders geboden wierd / en die ik echter meende t'huis te brengen) op de kist / en wierp het al daar af / dat het in stukken viel. Ik wierd hier over zo vergramt / dat ik de meerkat dapper sloeg: doch hy wierd ziek / en storf korts daar na; 't welk my dubbelde schade was.

Verraat aan Kabo de bone Esperance bestecken.

Wy / aan de Kaap gekomen / bejegenden daar het schip d' Erasmus, 't welk ook daar lag. De Heer Kommandeur zond aan ons veel schapen: in voegen dat wy van schape vleesch de volöp hadden; 't welk ons zeer wel quam. Wy kregen wonderlijk bericht in welk gevaar dit schip had geweest / niet alleenlijk uit oorzaak van de grote storm / die het uitgestaan had / van de welk ik hier na bredelijker zal spreken; maar van wegen hun eige volk; 't welk dus toeging.

De Kommandeur had d'arme soldaten / Hollantsche bezetting zijnde / daar zo hard en wredelijk gehandelt / als of zy noch erger / dan slaven en lijfeigenen waren. By daag moesten zy hout in 't bosch houwen / en by nacht noch hun wachten verzorgen / en uitzetten. Deze wrede dwang was oorzaak dat zy zo hopeloos wierden / dat zy een aanslag op de genen / die in het schip Erasmus waren / maakten / om hen te doden / als zy weer aan lant quamen / en in 't bosch / daar zy hout hakten / om hun schip van brandhout te verzorgen / over maaltijt waren. Zy hadden voorgenomen daar mee naar de vesting te lopen / en hun Kommandeur naar zijn verdienste te straffen / gelijk ook d'andere Hollanders, die vrije lieden waren / te doden / behalven hun wijven / die zy voor hen wilden behouden. Als dit werk bestelt zou zijn / zouden zy een schoot met grof geschut doen / en de vlaggen aan lant halverstang laten wajen; uit het welk d'overigen / die in 't schip Erasmus waren / verstaan zouden dat zy / volgens scheepsgebruik / ook aan lant zouden komen. Indien dit een gelukkige voortgang had / zo wilden zy gezamentlijk met dit schip naar Angola, in 't Koninkrijk Kongo, trekken / en het schip aan de Portugezen verkopen / of daar mee naar Portugal zeilen. De genen / die deze aanslag voor hadden / waren ten meestendeel Engelschen, Schotten en Yren, die zich in dienst hadden

Verhaal van dit voorleg.

den begeven. Doch God liet dit door een barbier openbaar worden / die deze aanslag aan de Kommandeur ontdekte / de welk terstont te paert sprong / en de zelfde aan de genen van 't schip Erasmus, die alree in 't bosch waren / bekent maakte / en met enen aan de vrije lieden berichtte dat zy zich vaerdig zouden houden. Dewijl dan de zaak uitbrak / eer zy gereet en in behorelijke stant waren / wierd hun Overste / met de voornaamste aanhangers terstont gevat / en wel bewaart / tot dat wy met onze vloot zouden aankomen. Toen onze Admiraal en Viesadmiraal aan lant quamen / behandigden de gevangenen aan hen een geschrift / daar in zy wel hun aanslag bekent stonden; maar echter / tot hun verontschuldiging / bybrachten dat d'uitterste dwang / en d'onbarmhartigheit van hun Kommandeur hen daar toe gedreven hadden. Zy zeiden dat zy / als soldaten / zich verbonden hadden Hollant te dienen / gelijk zy tot aan die tijt in alle voorvallen gedaan hadden; maar niet om als slaven / en noch elendiger als slaven gehouden te worden: en dat zy dieshalven verhoopten dat de Heren Admiraals hun zaak in achting zouden nemen. Hoewel hun Kommandeur meende dat zy te recht gestelt / en met de doot gestraft zouden worden / zo zag echter onze Admiraal / een verstandig man zijnde / de zaak dieper in / en zeide tot hen dat zy met d'eerste vloot naar Batavia gezonden zouden worden / met enige voorschrijving aan de Generaal. De Kommandeur zelf toonde zijn plompheit / met te zeggen dat / indien God hem weer in 't Vaderlant hielp / hy de Maatschappy wilde laten oordeelen / of hy waerdig was om daar langer het gebied te hebben. Hy stelde ook / eer wy vertrokken / een geschrift in aan de Generaal op Batavia, aan de welk de gevangenen hoe eer hoe beter gezonden zouden worden.

die ontdekt word.

De voornaamsten der samengezworenen gevangen.

Last om de gevangenen naar Batavia te zenden.

Dewijl ik hier weer aan de Schotten gedacht heb / zal ik hier by voegen in welk ongeluk ik byna door zulk een Schot gekomen was / en hoe na het mijn leven gekost had. Toen wy voor Kolumbo lagen / had ik eens de wacht in de loopgraven / by de mortiers / met vierentwintig mannen. Hier was ook een Schot, met zijn vaandel / Robbert Kool genoemt / een ongemeen sterk man / die vier menschen te gelijk opvatten en voortdragen kon. De Schotten moesten in die tijt machtig voorhouden / dewijl zy hun Koning verkocht hadden. Ik / mijn boerten mee niet laten konnende / zeide tot hem / dat hy 't nu wel stellen kon / dewijl hy dubbelde soldy won / een van ons volk / de Hollanders, en d'ander van zijn lantslieden in zijn lant / die zijn deel van 't bloetgelt van hun Koning voor hem bewaarden / tot dat hy weer t'huis zou komen. Hy wierd hier over zo verstoort / dat hy my terstont met d'een arm greep / en voor een mortier zette / die met steen geladen was / en met d'andere hant naar de lont greep / om my dus in de lucht te doen vliegen / gelijk ook geschied zou zijn / indien / tot mijn geluk / een ander niet de lont wechgenomen had / om tabak daar mee aan te steken. Hy kreeg ook zijn verdiende loon; dewijl hy twee dagen daar na uit de stat doot geschoten wierd; vermits hy zich uit versnorking te bloot begaf.

Groot gevaar van onze Reiziger, door een Schotsman.

Toen het schip Erasmus / gelijk gezegt is / zware klachten dee hoe ongelukkige reis het van Batavia had gehad / dat het zesendartig mannen had verloren / ook van lijftocht slecht verzien was / en zich niet machtig vond om in deze stant naar 't Vaderlant te vertrekken / dewijl het niet meer dan een timmerman had / om dat d'anderen alle gestorven waren / dee onze Admiraal alle de schippers en kooplieden aan lant ontbieden / en beval dat yder

Klachten van 't schip Erasmus, dat verzorgt word.

den begeven. Doch God liet dit door een barbier openbaar worden / die deze aanslag aan de Kommandeur ontdekte / de welk terstont te paert sprong / en de zelfde aan de genen van 't schip Erasmus, die alree in 't bosch waren / bekent maakte / en met enen aan de vrije lieden berichtte dat zy zich vaerdig zouden houden. Dewijl dan de zaak uitbrak / eer zy gereet en in behorelijke stant waren / wierd hun Oversle / met de voornaamste aanhangers terstont gevat / en wel bewaart / tot dat wy met onze vloot zouden aankomen. Toen onze Admiraal en Viesadmiraal aan lant quamen / behandigden de gevangenen aan hen een geschrift / daar in zy wel hun aanslag bekent stonden; maar echter / tot hun verontschuldiging / bybrachten dat d'uitterste dwang / en d'onbarmhartigheit van hun Kommandeur hen daar toe gedreven hadden. Zy zeiden dat zy / als soldaten / zich verbonden hadden Hollant te dienen / gelijk zy tot aan die tijt in alle voorvallen gedaan hadden; maar niet om als slaven / en noch elendiger als slaven gehouden te worden: en dat zy dieshalven verhoopten dat de Heren Admiraals hun zaak in achting zouden nemen. Hoewel hun Kommandeur meende dat zy te recht gestelt / en met de doot gestraft zouden worden / zo zag echter onze Admiraal / een verstandig man zijnde / de zaak dieper in / en zeide tot hen dat zy met d'eerste vloot naar Batavia gezonden zouden worden / met enige voorschrijving aan de Generaal. De Kommandeur zelf toonde zijn plompheit / met te zeggen dat / indien God hem weer in 't Vaderlant hielp / hy de Maatschappy wilde laten oordeelen / of hy waerdig was om daar langer het gebied te hebben. Hy stelde ook / eer wy vertrokken / een geschrift in aan de Generaal op Batavia, aan de welk de gevangenen hoe eer hoe beter gezonden zouden worden.

die ontdekt word.

De voornaamsten der samengezworenen gevangen.

Last om de gevangenen naar Batavia te zenden.

Dewijl ik hier weer aan de Schotten gedacht heb / zal ik hier by voegen in welk ongeluk ik byna door zulk een Schot gekomen was / en hoe na het mijn leven gekost had. Toen wy voor Kolumbo lagen / had ik eens de wacht in de loopgraven / by de mortiers / met vierentwintig mannen. Hier was ook een Schot, met zijn vaandel / Robbert Kool genoemt / een ongemeen sterk man / die vier menschen te gelijk opvatten en voortdragen kon. De Schotten moesten in die tijt machtig voorhouden / dewijl zy hun Koning verkocht hadden. Ik / mijn boerten mee niet laten konnende / zeide tot hem / dat hy 't nu wel stellen kon / dewijl hy dubbelde soldy won / een van ons volk / de Hollanders, en d'ander van zijn lantslieden in zijn lant / die zijn deel van 't bloetgelt van hun Koning voor hem bewaarden / tot dat hy weer t'huis zou komen. Hy wierd hier over zo verstoort / dat hy my terstont met d'een arm greep / en voor een mortier zette / die met steen geladen was / en met d'andere hant naar de lont greep / om my dus in de lucht te doen vliegen / gelijk ook geschied zou zijn / indien / tot mijn geluk / een ander niet de lont wechgenomen had / om tabak daar mee aan te steken. Hy kreeg ook zijn verdiende loon; dewijl hy twee dagen daar na uit de stat doot geschoten wierd; vermits hy zich uit versnorking te bloot begaf.

Groot gevaar van onze Reiziger, door een Schotsman.

Toen het schip Erasmus / gelijk gezegt is / zware klachten dee hoe ongelukkige reis het van Batavia had gehad / dat het zesendartig mannen had verloren / ook van lijftocht slecht verzien was / en zich niet machtig vond om in deze stant naar 't Vaderlant te vertrekken / dewijl het niet meer dan een timmerman had / om dat d'anderen alle gestorven waren / dee onze Admiraal alle de schippers en kooplieden aan lant ontbieden / en beval dat yder

Klachten van 't schip Erasmus, dat verzorgt word.

 van

van onze negen schepen aan d'Erasmus vier mannen zou bijzetten / en het zelfde eenigsins van hout / lijftocht en timmerlieden verzorgen / op dat dit schip / dat al een jaar te voren had moeten komen / voortgeraken zou.

DRIEENTWINTIGSTE HOOFTDEEL.

Zware winden aan *Kabo de bone Esperance*, en d'oorzaak daar af. Beschrijving van een tocht op de *Tafelberg*. Vertrek van de *Kaap*. Beschrijving van 't Eilant *S. Helena*. De Middellijn, groene of groenzee. Bejegening van een Fransch schip; en des zelfs bericht. Lange dagen achter *Schotlant*. Koomst by de Kruissers. Landing te *Middelburg*. Vertrek naar *Amsterdam*, van daar naar *Hamburg*, en koomst te *Neurenberg*.

De landen aan de Kaap gebout.

OP de twaalfde van Lentemaant waren alle de schepen van water verzorgt. De helft van 't volk voer echter noch dagelijks aan lant / om daar twee of drie dagen te blijven / en by de boeren / die met hun wijven en kinderen daar uit Hollant gekomen zijn / visch te kopen. D'Oostindische Maatschappy heeft hen derwaarts gezonden / om het lant te bouwen; en zy zijn omtrent dartig in getal / die daar hun huishouding hebben / omtrent een halve mijl van de vesting; dewijl zy niet wijder darren trekken / uit vrees voor de Hottentots. Zy moeten / volgens het bevel van de Maatschappy / tien jaren lang in Indiën blijven / eer zy weer mogen naar huis trekken: gelijk ook d'anderen moeten doen / die hun wijven meeneemen. In tegendeel / een mensch alleen / zo hy een soldaat is / word voor niet langer dan vijf jaren aangenomen / en de bootsgezellen voor drie / daar de reis heen en weder niet onder gerekent is.

Zware winden aan de Kaap.

Op de vijftiende van Lentemaant quam bevel dat alle de genen / die aan lant waren / en naar huis wilden trekken / zich te scheep zouden begeven. Wy lagen hier geduriglijk met neergeschote stengen / uit oorzaak van de harde wint / die op de middag uit de zee / en van 't lant koomt / van twee hoge bergen / aan de Kaap gelegen / van de welken men d'een / de grootste zijnde / en de Tafelberg genoemt / niet wel zien kan / om dat hy geduriglijk met wolken bedekt is. Deze is van gestalte als een tafel / doch langer / als breet / en geeft zulk een geweldige wint af / dat men denken zou dat schepen en alles vergaan moesten; en om deze oorzaak legt yder schip ook voor drie ankers. D'andere berg word de Leeuwenberg genoemt / en legt beneden d'ander ter rechte hant / als men op de ree koomt / en vertoont in alles de gestalte van een leeu.

Beschrijving van een tocht op de Tafelberg.

Wy waren wel begerig om een tocht naar de Tafelberg te doen; maar de tijt kon 't niet lijden. Doch dewijl mijn waarde vrient / Jan Jakobsz. Merklein, die omtrent de zelfde tijt de Maatschappy voor barbier diende / ervarenis daar af bekomen / en de beschrijving daar af overgezonden heeft / zo zal ik de zelfde hier by voegen / vermits zy wel waerdig is om gelezen te worden. Negen van onz schip / zegt hy / stemden met malkander / om / met verlof van de schipper / uit vermaak / of lieber uit nieusgierigheit / op de Tafelberg, niet verre van de strant gelegen / en zonderling hoog zijnde / te klimmen. Hoewel de schipper ons 's uchtens vroeg aan lant dee zetten / zo brachten

ten wy echter byna de gehele dag toe / eer wy met ons vyven daar op quamen; want de vier anderen / niet verder komen konnende / waren onderweeg weer omgekeert. Toen wy een korte tijt daar op geweest / en / volgens onze belofte / een groot vuur daar op gemaakt / en ons met een weinig water / dat door de vochtigheit der wolken in de steenkuilen gelaten word / verquikt hadden / zagen wy dat van d'andere zijde des bergs een dikke wolk aanquam. En dewijl wy te vrezen hadden dat deze wolk op de Tafelberg mogt blijven leggen / gelijk te voren dikwijls geschied is / zo begaven wy ons / de nattigheit en koude ontziende / weer van de berg af. Toen ondertusschen d'avont viel / en wy meenden noch aan onze vesting te komen / en dieshalven dapperlijk voortspoedden / trof my het ongeluk dat ik van een steen af / en mijn arm uit het lid viel / die dieshalven weer ingezet moest worden. Ondertusschen overviel ons de duistere avont / en wy moesten daar de gehele nacht overblijven / doch met grote schrik en vrees voor de leeuwen / en andere ongedierten / die zich tusschen 't gebergte onthouden. Het quam my wel te pas dat ik zelf een wondheelder was; andersins had mijn arm die gehele nacht uit het lid moeten blijven. Na dat wy in dezer voegen 't loon onzer verwaantheit hadden ontfangen / quamen wy in de volgende dag weer te scheep.

Op de zestiende van Lentemaant begaf zich alles van 't lant te scheep. Wy wonden onze stengen en reen weer op / zetten 't wand aan / brachten de waterv aten / en alles / dat men van node had / op hun plaats. Op yder schip wierden vier koejen / en veel schapen bestelt. Toestel tot vertrek.

Op de zeventiende en achtiende moest yder helpen het schip in rechte stant brengen; en het zelfde wierd van boven tot onder gezuivert / en schoon gemaakt. In de volgende dag / de negentiende / wierden de zeilen aangeslagen / en in de zelfde dag noch het scheidmaal gehouden. Op d'avont quam onze Admiraal en Viceadmiraal / met schippers en kooplieden / aan boort; en aan ons wierd belast onze ankers / tot op een na / t'huis te halen / en op de twintigste onder zeil te gaan.

Wy lieten hier op de zeilen vallen / en meenden in 't eerst aan 't Eilant S. Helena te landen / daar d'Oostindische vloot gemenelijk aanloopt / en 't welk een lange tijt onbewoont heeft geweest. Maar dewijl wy vernamen dat het zelfde van d'Engelschen bezet was / zo konden wy zulks niet geraden vinden. Dit Eilant legt niet wijder / dan drie hondert en vijftig mijlen van de Kaap af; en men heeft 'er zulk een goede wint derwaarts / dat 'er schepen zijn / die 't in tien dagen overgezeilt hebben. Vertrek van de Kaap.

Hier zijn alderhande goede vruchten / vijgen / citroenen / granaten en limoenen; ook alderhande beesten / goede visch / en bezonderlijk veel geiten en bokken. Men vind 'er mee veel wilde zwijnen / die men niet bekomen kan / 't en zy men met honden jaagt / van de welken acht / negen en tien op yder schip zijn. Wy hadden wel twaalf honden op onz schip alleen; maar dewijl wy niet aan S. Helena zouden landen / zo lieten wy hen aan de Kaap, om de vuiligheit / die zy in de schepen maken; in voegen dat een jongen de gehele dag werk heeft om te vegen en schoon te maken. Beschrijving van 't Eilant Helena.

Op d'achtste van Grasmaant zeilden wy voorby dit Eilant naar de Middellijn; en wy hadden de zon boven 't hooft: in voegen dat de zelfde / als men iets recht op en neerzette / geen schaduw maakte. In bloeimaant geraakten

Zy geraken deur de Middellijn.

raakten wy deur de Middellijn / na dat wy niet meer dan drie dagen daar in deur gebracht hadden / hoewel veel schepen / uit oorzaak van de grote stilte / dikwijls acht / ja negen weken / op deze plaats drijven / en ondertusschen veel volk verliezen / schoon wy hier slechs twee doden hadden.

Toen wy enige dagen voortgezeilt hadden / quamen wy in de groene zee / die / als men in 't midden daar in is / zich als gras vertoont / zonder dat men daar enig water ziet. Wy geraakten in enige dagen deur deze groene zee / en zetten onze streek naar Hitlant. Wy zeilden achter Yrlant / Engelant en Schotlant om / tot op tweeënzestig graden benoorden de Middellijn; voor 't welk ons drie maanden soldy van onze Heren in 't Vaderlant geschonken wierd.

Bejegening van een Fransch schip.

Toen wy op vierënvijftig graden quamen / bejegenden wy een Fransch schip / by 't welk onz schip Westvrieslant was. Onze Admiraal gaf daar op een schoot / tot bewijs van dat hy ons naderen zou; en onze Viesadmiraal zette zijn kleine boot overboort / om aan d'Admiraal te varen. En dewijl ik voor my ook gaerne iets nieus hoorde / begaf ik my ook daar in. Toen wy aan onze Admiraal quamen / quam 'er ook de Schipper van 't Fransch schip. Wy vraagden hem van waar hy quam / en waar hy heen wilde / en ook wat hy in had. Zy antwoordden dat zy van Rochel quamen / en naar Terre neuve wilden / om daar kabeljau te vangen / en de zelfde / gezouten zijnde / in Frankryk te voeren.

Bericht van dit Fransch schip.

Wy vraagden hen of zy geen Fransche wijn hadden; en zy zeiden hier op / dat zy twee maanden lang van Rochel onderweeg geweest / en geduriglijk tegen de wint gehad hadden; dat zy dieshalven weinig wijn hadden / die zy noorzakelijk dienden te behouden / tot dat zy aan 't Eilant quamen / dewijl zy geduriglijk op het water moesten zijn / om te visschen. Zy schonken echter iets daar af aan onze Admiraal / en Viesadmiraal. Zy verhaalden ook aan ons / dat de jonge Koning weer in Engelant in gezet / en dat 'er tusschen Sweden en Deenmarken vrede gemaakt was. Zy berichtten ons ook dat de Turk met veel schepen in zee hielt / en dat wy ons tegen hem wel verzien moesten. Wy wierpen dieshalven alles / dat ons in de weeg stond / overboort / en maakten ons tot slaan gereed.

Nacht van een uur.

Wy waren veertien dagen onder zeil op de voorgedachte tweeënzestig graden benoorden de Middellijn / daar het zeer kout wierd. Wy hadden hier tien dagen achter malkander licht / ja zo veel in 't diepste van de nacht / dat wy in een boek konden lezen / of op het bortspelen; vermits de zon slechs een uur onder was / 't welk weinig duisterheit gaf. Wy hadden geduriglijk woest en nevelig weer / tot dat wy / in 't begin van Hooimaant / in 't zestienhondertënzestigste jaar / neffens Fero quamen / by 't welk wy meer dan tachtig haringvisschers in zee bejegenden / daar wy met een goede weste wint deurzeilden.

Bykoomst der kruissers.

Na aan de haven van Fero vonden wy onze kruissers / tien schepen sterk / die daar zes weken hadden gelegen / en alderhande voorraat meebrachten / gelijk ook voor yder schip een Loots-man / die de schepen in de haven zouden brengen. Wy waren hier over zeer verblijd; en zy brachten ons Rotterdammer bier / varsch broot / spek / vleesch / kaas en butter; schoon wy in 't eerst weinig daar af konden nuttigen / vermits onze magen zulke spijs ongewent waren.

Koomst te Middelburg,

Op de zeste van Hooimaant quamen wy / met Gods hulp / neffens Vlissingen, daar wy voorby naar Middelburg zeilden / op welke plaats wy 's namiddags noch op de ree quamen / na dat wy zevendehalf maant onderweeg hadden geweest. Wy wierden voort van onze eed ontslagen / en men zeide tot ons waar wy onz gelt zouden ontfangen. Maar onze kisten moesten blijven / die daar in 't Oostindisch huis gebracht / en bezichtigt wierden. Toen ik / als een vreemdeling / die men eerst voortgeholpen / na verloop van twee dagen / mijn gelt / dat ik op de schepen had verdient / ontfangen / en mijn kist weer bekomen had / en ik / om mijn overig gelt / dat ik in Indiën had gewonnen / naar Amsterdam wierd gewezen / trok ik te scheep naar Dordrecht, en in de volgende dag te lant naar Amsterdam,

en t'Amsterdam. Daar na te Hamburg.

daar ik / met een rijksdaalder aan de Schrijver te schenken / mijn gelt op de darde dag ontfing. Ik / begerig om mijn ouders weer te zien / van de welken my d'een dit / en d'ander dat zeide / vertrok d'elfde van Hooimaant van Amsterdam naar Hamburg, daar ik op de vijftiende voorspoediglijk aanquam. Ik ging daar in de Herberg / de witte Zwaan / en vraagde naar de bode van Neurenberg, Hans Teich genoemt / van de welk ik ook geen zeker bescheit kon bekomen / behalven dat hy wist te zeggen dat 'er een / Saar genoemt / was gestorven / zonder te komen aanwijzen wie het was. Doch ik / hier over in angst / verstond enige dagen daar na dat mijn vader / die hartelijk naar my verlangt had / over acht maanden gestorven was.

Koomst te Neurenberg.

Ik vertrok / met grote droefheit / met de bode naar Neurenberg, daar ik op d'elfde van Oogstmaant / in 't zestienhonderttënzestigste jaar / aanquam / na dat ik zestien jaren uitgeweest / veel ongemak en gevaar te zee en te lant uitgestaan / en veel honger en kommer geleden had. Ik dank God dat hy my dus lang heeft bewaart / en bid hem dat het hem belief my voortaan te behoeden in zijn genade en waarheit / tot in eeuwigheit.

E I N D E.

De

BESCHRYVING

der

REIZEN

van

VOLKERT EVERTSZ.

naar

OOSTINDIEN.

Daar in het geen, dat hem in zijn reis bejegent is, vertoont word: zijn erbarmelijke ſchipbreuk op het ſchip *Arnhem*; zijn landing aan 't Eilant *Mauricius*; zijn elendige ſtaat op dit Eilant, en voorts zijn weêrkeering naar *Indiën*, tot aan zijn weêrkoomſt in 't Vaderlant.

Beneffens een verhaal der dingen, die in de tijt van zijn verblijf in deze geweſten voorgevallen zijn.

Uitgevaren in 't jaar 1655. en in 't jaar 1668. weêr in 't Vaderlant gekeert.

Door

Adam Olearius in de Hoogduitſche Taal uitgegeven, en van J. H. Glazemaker vertaalt.

Met kopere platen verçiert.

t'Amsterdam,

By *Jan Rieuwertſz.* en *Pieter Arentſz.* Boekverkopers, 1670.

De REISBESCHRYVING van VOLKERT EVERTSZ. naar OOSTINDIEN.

EERSTE HOOFTDEEL.

Van d'uitvaart uit *Hollant* tot aan *Kabo de bona Eesperance.*

TOen ik / Volkert Evertſz., te Huſum in Holſtein geboren / en een Boekbinder van mijn ambacht / een tijt lang t'Amſterdam bp een meeſter had gewerkt / en enige malen van d'Ooſtindiſchvaarders / als zy weer t'huis quamen / hoorde zeggen / hoe voortreffelijk een lant in Ooſtindiën was / hoe wonderlijke zeldſame dingen zy daar aan menſchen / vee / aard- en boomgewaſſen gezien hadden / en hoe zy ook een grote hantvol gelts meebrachten ; wierd ik ook luſtig en begerig om deze landen te bezien: en / geen andere middel daar toe wetende / dan mijn ambacht / dat my weinig opbracht / te verlaten / beſloot my by de Bewinthebbers van d'Ooſtindiſche Maatſchappy in dienſt te begeven. Ik dee my dieshalven t'Amſterdam aanteekenen / en voor Adelborſt aanneemen.

Onze ſcheepvaart nam zijn aanvang in 't zeſtienhondertvijfenvijftigſte jaar / in Grasmaant / met het ſchip / de Princes Royal genoemt. Wy zeilden onder weeg de Kanariſche Eilanden met harde wint voorby. Toen wy by d'Eilanden quamen / die voor Afrika leggen / lieten wy by 't Eilant S. Vincent onz anker vallen / en namen daar varſch water in / 't welk uit dieve kuilen en holen gehaalt moeſt worden / en dat niet zo dienſtig om te drinken / als om te koken is. Wy ſchoten enige wilde bokken / en brachten hen te ſcheep. Dit Eilant / dat hoog en klippig is / was toen gantſchelijk leeg van volk. Wy voeren ook met de boot aan 't Eilant S. Antonio, dat dicht daar by legt / en namen met ons enige meſſen / hemden / hoeden en ſchoenen / en verruilden hen met d'inwoonders voor vee / oranje appelen / limoenen / en piſen. D'inwoonders van dit Eilant zijn ballingen / van de Koning in Portugal daar gebannen ; en zy moeten hem jarelijks een tamelijke menigte van bokkevellen leveren / op dat zy daar vry zouden mogen leven. Van daar ſcheepten wy 't Eilant Foge voorby / en namen onze ſtreek naar de Middellijn. Toen wy de zelfde naderden / gevoelden wy overgrote hitte ; invoegen dat enigen van d'onzen daar over ziek wierden. Wy hadden 't geluk dat wy daar niet lang zworven ; maar met matige wint voortgeraakten. Doch het vermakelijkſte was dat veel viſſchen / zo groot als haring / in onz ſchip quamen vliegen / zonder twijffel om dat zy van de roofviſſchen nagejaagt wierden /

1655. Begin van de Reis.

S. Vincent,

en S. Antonio, een Eilant van ballingen bewoont.

Vliegende viſſchen.

den / de wesken aan ons tot spijs verstrekten. Enige vogels / zo groot als by ons de gemene meeuwen / quamen ook / en zetten zich om de mast / en op de marssen neer / om te rusten. Onz bootsvolk klom by nacht daar op / en ving hen met de hant. Wy / de Middellijn deurgeraakt / namen onze streek naar Kabo de bona Esperance, die d'uitterste hoek van Afrika is / en quamen daar gelukkiglijk aan.

Makke vogels.

Koomst aan de Kaap de bona Esperance.

De Hollanders hadden toen daar een burgt of Slot gebout / en bezetting daar in gedaan / en daar benessens een treffelijk groot hof geplant / 't welk vol van alderhande aardgewas stond / als kool / rapen / wortelen en radijs; 't welk wy tot onze verbarsching gebruikten. Wy namen ook enige ossen en schapen mee / gelijk ook veel vaten met barsch water / dat hier zeer goet is. 't Ergste en gevaarlijkste in deze plaats is / dat 'er dikwijls zware stormen en groot onweer ontstaat / met zulk een schrikkelijk gedruis / dat men zich daar over moet verwonderen / en zo plotselings / als of de wint uit een zak geschud wierd: in voegen dat men zich daar tegen niet verzien kan. Hier is een hoge berg / die zy de Tafelberg noemen / om dat hy boven gantschelijk plat en gelijk / en aan beide zijden kort nedergaat / en dieshalven als een tafel aan te zien is. Nessens deze berg legt noch een ander / de Leeuwenberg genoemt: want hy gelijkt van verre wel een leeu / die op zijn buik legt / en 't hooft naar de Tafelberg, en de staert naar de zee gekeert heeft. Als men ziet dat de wolken over de Tafelberg heen strijken / zo mag men wel zekerlijk denken dat 'er een grote storm voorhanden is: en daarom zegt men gemenelijk / De tafel word gedekt, wy zullen haast qualijk toegerichte spijs bekomen.. Terwijl wy hier waren / ontstond 'er plotselings een schrikkelijke storm / met zulk een groot geruis / dat d'een d'ander niet kon horen spreken / schoon wy niet verre van malkander af waren. Wy hadden hier by noch dit ongeluk / dat onze boot / die met enig volk uitgevaren was / om water te halen / omzeilde / vermits de stuurman in zo heftige bui wilde wenden: 't welk oorzaak was van dat 'er drie menschen verdronken. D'anderen wierden / doch met grote moeite gebergt. Maar hoe de Hollanders zich hier nedergezet hebben / en hoe 't met d'inwoonders daar gestelt en geschapen is / zal ik verhalen als ik op mijn weerömreis hier weer koom.

Zware stormen daar gemeen.

TWEEDE HOOFTDEEL.

De reis van *Kabo de bona Esperance* tot aan de Moluksche Eilanden.

Toen wy aan de Kaap onze verbarssching ingenomen hadden / vervorderden wy onze reis naar Batavia, de grote handelstat / en besting der Hollanders op 't Eilant groot Java gelegen. En hoewel wy onderweeg veel onweer en harde storm hadden / zo quamen wy echter / met Gods hulp / in het begin van 't zestienhondertzesenvijftigste jaar voorspoediglijk aan deze stat / daar ik gehele vier maanden moest blijven / misschien om te verzoeken / of ik de lucht kon verdragen / om veerder gezonden te worden. Daar na wierd ik op 't schip de Trou, door twee gestrengde handen uitgebeelt / geschikt / om veerder te zeilen. Wy quamen eerstelijk door de stat Japara, die aan de Koning van Java, te Matram wonenende / toebehoort. Wy lieten daar 't anker vallen / bleven 'er drie dagen stil / en kochten van de Javanen hoenders / ganzen

1656. Koomst te Batavia.

zen en koejen voor een geringe prijs. Wy zeilden daar na voorby d'Eilanden Makasser, Borneo, en anderen, en bezonderlijk voorby Ceram, en de hele kust, by de Mollukſche Eilanden gelegen, en quamen op de ree voor Ambona, of Amboina, gelijk het van enigen genoemt word, daar wy aan lant traden. Ik heb hier, gelijk ook in de bygleggende Eilanden, de Hollanders in hun kantoren vijf gehele jaren gedient, en meest op 't Eilant Ambona en Ceram. en t'Ambona.

Toen ik mijn verblijf op Ceram had, lag ik in de vesting Overburg, die van d'inwoonders Luven genoemt word, en alleenlijk met vierëntwintig Europische krijgslieden bezet was. Dewijl op deze, en d'omleggende Mollukſche Eilanden (en nergens anders) de nagelen in overvloet wassen, en de Hollanders de nagelhandeling gaerne alleen zouden hebben, zo moesten wy in zekere tijden van 't jaar by hopen uitgaan, en op die Eilanden, daar de Hollanders alle de nagelen niet wilden vergaderen, uit oorzaak van de grote overvloet, die zy van d'Eilanden kregen, de welken nader by lagen, de nagelbomen vernielen en afschillen, op dat zy verdorren zouden; en de kleine bomen, die omtrent een vinger dik waren, moesten wy met de wortel uittrekken. Wy verdelgden in de tijt van een maant wel vijftien of zestien duizent bomen. Zy doen desgelijks met de note muskaten, en bloemen daar af, die zy dikwijls by grote hopen verbranden. Ik kon my in 't eerst zwarelijk begeven tot deze gaven, die God zo rijkelijk verleent, en daar onze naasten mee gedient konden zijn, te vernielen. Doch waarom zy dit doen, daar af geven zy deze reden. Het kost, zeggen zy, groot gelt zulke schepen naar Indiën uit te rusten: en daar na moeten zy dikwijls lijden dat zodanige schepen, met zo kostelijke speceryen geladen, door onweer en andere ongelukken ondergaan, en dieshalven niet altijt gelukkiglijk t'huis komen. Indien dan yder deze waren goetkoop kon bekomen, en uitvoeren mogt, zo zouden zy, uit oorzaak van de menigte, laeg van prijs, en hun winst zeer gering zijn; dewijl de schaarsheit de goederen tot hoge prijs houd. Overburg, een vesting op Ceram. Nagelboomen uitgeroeit. Oorzaken daar af.

DARDE HOOFTDEEL.

Van de Mollukſche Eilanden, en de bezitting der *Hollanders* daar in.

In voortijden wierden deze vijf Eilanden, Ternate, Tidor, Macian, Modiera en Bassian alleenlijk Mollukſche Eilanden genoemt: maar nu willen de geburige Eilanden, of de genen, die niet verre daar af gelegen zijn, ook onder dezen begrepen wezen, bezonderlijk Ambona, Ceram, Leasser, Manipus, Marigora, Mindano, Meno, Banda en meer anderen. Ternate is het voornaamste onder alle, en de Koning daar op de machtigste; hy heeft tweeënzeventig Eilanden, die onder zijn gehoorzaamheit staan. Namen der Mollukſche Eilanden.

Op Ternate is een berg, die gedurigljk brand, en dieshalven Chunungapy, dat is brandende berg genoemt. Men kan hem wijt in zee zien; en hy verstrekt by nacht den scheepslieden tot een baken. Brandende berg.

Dit Eilant Ternate is zeer rijk. De Portugezen hebben voor dezen op de beste Mollukſche Eilanden hun handeling en Kantoren gehad, en bezonderlijk op 't Eilant Tidor; en op Ternate, in de stat Gamalamma grote heerlijkheden en vrydommen bezeten. Maar zy zijn heden door de Hollanders Portugezen van de Hollanders uitgedreven.

uit de stat en 't Eilant / gelijk ook uit veel andere plaatsen / gedreven. De Hollanders hebben overal in de voornaamste Eilanden hun loodsien en vestingen / daar af de voornaamste op Ternate is / Maleija genoemt / die aan een welgelege plaats op strant legt / met wallen / rondeelen / en krijgsvoorraat wel verzien is / en zo wel bewaart word / dat niemant hen lichtelijk daar uit zal drijven. Zy hebben grote schatten en goederen daar in; en op het zelfde Eilant noch twee andere vestingen / Takona en Talako genoemt / en daar by de Koning van Ternate zo zeer tot hun believen / dat hy / na dat zy veel Eilanden met het zwaert hebben gewonnen / voornamelijk Amboina, Ceram, Leaſſer, Banda, Hitten, Manipus, en meer anderen / byna alle zijn Eilanden aan de Hollantsche Maatschappy tot gebruik overlaat / en daar voor van hen jarelijks tot zijn onderhouding tien duizent rijksdaalders ontfangt. Daar tegen moeten de Hollanders tegen de genen / die vijandelijk in zijn landen vallen / gelijk te voren dikwijls gebeurt is / d'oorlog voeren. De Koning heeft echter die eer / dat hy / als Veltheer / daar by verschijnt. Hy is anders een zeer vriendelijk en meewarig Heer / die somtijts by d'Overste der Hollanders koomt / om een pijp tobak met hem te drinken.

Vestingen der Hollanders.

Dewijl 't dan niets anders / dan Eilanden zijn / die beschut moeten worden / zo voeren zy meest oorlog te water; en de krijgslieden moeten met schepen overgebracht worden. Doch deze schepen zijn op een vreemde wijze gemaakt. Zy hebben op de beide zijden afzetsels / of nevenschepen / die als vleugels zijn / en boven op het schip een wandelry; in voegen dat zy niet alleenlijk onder in 't schip / maar ook aan beide zijden / en boven op de wandelry staan en strijden konnen. Zy noemen zodanige schepen Kurkur, en in enige plaatsen Kurkolla, die by alle Molukkers gebruikt worden. Yder dorp moet zodanig een schip houden; en als 'er oorlog gevoert word / zo moeten de dorplieden daar op verschijnen / en zich tegen de vijant laten gebruiken. Zy plagten ook wakker aan te vallen. Boven op staat d'Orankai, of Voocht: en voornaamste in 't dorp / met zijn beste krijgslieden / en heeft het gebied over 't schip. In 't ruim van 't schip zitten de dienaars van d'Orankai, en de trommelslager. Hun trommels zijn drie of vier haugende bekkens / d'een groter dan d'ander / daar op zy met stokjes slaen / die met doek overtrokken zijn / en dit alles op zekere maatslag / naar dat de riemen van het schip bewogen worden; of eerder gelijk de roeiknechten hun riemen naar de slagen op de bekkens moeten trekken. Hun geweer is een sabel / doch voor breder en dikker / dan de gemene Turksche sabels; en zy worden Padang genoemt. Zy hebben daar beneffens lange houte schilden / die zy Salwake noemen / met de welken zy zo behendig en vaerdig konnen omgaan / dat men zich daar over moet verwonderen. Zy oeffenen zich ook daar mee in de strijden / en springen en huppelen daar beneffens / gelijk de sprinkhanen / en loeren om malkander een streek af te zien. Zy voeren ook spiessen / die ten deel van hard hout / en gebarnde spitsen zijn / en ten deel vooraan yzere weerhaken hebben / daar / namelijk aan 't hout / dunne touwen / of riemen vast gemaakt zijn. Zy konnen / in 't werpen / deze touwen los maken / of inhaken / en daar mee de menschen / of het geen / dat zy begeren / als met harpoenen / naar zich trekken. Zy konnen met dusdanige spiessen zo zekerlijk schieten / dat zy 't hooft van een nagel / of ten minsten de breette van een rijksdaalder konnen treffen; en deze spiessen worden Kalwai genoemt.

Schepen in de Molluksche Eilanden.

Hun trommels.

Hun geweer.

't Ei-

't Eilant Ceram, om wijders daar af te spreken / is een van de grootsten onder de Moluksche Eilanden. Hier op zijn veel Negeres, of steden en dorpen / die eertijts wel bewoont wierden. Maar d'inwoonders zijn om hun weerspannigheit en verradery / die zy aan d'Europers betoonden / voor zestien jaren ten deel dootgeslagen / en ten deel verjaagt; en de verdrevenen hebben nu hun onderhouding op d'omleggende Eilanden. De verdelgde steden / die heden noch woest leggen / zijn Luven, Kombellen, Assudi, Lokki, Lalen, Kahulen, Leilen, Jalukken, Eupute, en veel meer anderen. Beschrijving van Ceram.

'T VIERDE HOOFTDEEL.

Van de vruchten des lants, en de dieren.

DIt Eilant Ceram is zeer vruchtbaar / niet alleenlijk van nagels / maar ook van ander boomgewas / als kokosbomen / Driuns, (dit zijn vruchten / zo groot als een hooft / van buiten ruw en stekelig / en van binnen geel / met veel korrelen aan malkander / en die aan grote sterke bomen wassen) Lanssen, of Lantor, die doppen als walnoten hebben / doch dunder / en de vrucht is geel en zacht; Chuabes, die vyna gelijk onze appelen / en geel / en aangenaam van smaak zijn; Jambedarus, de welken als de Driuns wassen / doch niet stekelig / en vyna een halve elle lang; Karnari, die gelijk onze amandelen zijn / met meer andere vruchten / de welken men benessens dezen op Amboina, en op de bygelege Eilanden in grote overvloet vind. Ik heb bezonderlijk te Amboina en Bantam zeker slach van bomen gezien / die zy Sagumante, of Saguboom noemden / van de welken zy hun broot maken. Deze bomen zijn zeer dik / en hoog opgewassen. De bast is een duim dik / en zeer hard en stekelig. Deze boom word afgehouwen / en in 't midden deurgekloof: het binnenste / dat zeer week / zacht en wit is als meel / word deur een Tapis, (een dock /) van bast geweven / gezift / daar na met water gemengt / en als dunne melk gemaakt / en in zodanig een vat gegoten / daar in het water af loopt / en het Sagumante op de gront blijft leggen. Deze klomp / zo wit en zuiver als meel / word in een aarde vat / als een ton gemaakt / gedaan / een vinger dik met bladen toegedekt / en aan 't vuur gezet / tot dat het een weinig droog word. Men kan het dan eten; en 't heeft een tamelijke goede smaak: maar als het geheel kout en droog is / zo is het niet zo aangenaam. Vruchten van Ceram. Saguboom; daar broot af gemaakt word.

Daar zijn ook bomen / uit de welken zy hun drank tappen; en zy noemen dusdanige drank Sageweer, die witächtig is. Als hy eerst uit de boom koomt / is hy zeer zoet en lieffelijk om te drinken: maar als men te veel daar af drinkt / zo kan de rode bloetgang zijn oorsprong daar uit hebben. Hier wast ook een boom / die zy Hubat punge pohum noemen. Men neemt de wortelen van deze boom / die men met een hamer op een steen vermorsselt / en in het Sageweer werpt / 't welk dan terstont begint t'arbeiden / en te koken / als of men een pot met water aan 't vuur had staan. Dit werkt in dier voegen deur malkander / dat de drank daar na geelächtig en bitter word / gelijk by ons bier / daar men veel hop in gedaan heeft. Het zelfde is gezont / en maakt grote graagheit om t'eten. Zy gebruiken ook brandewijn / Arak genoemt / en een andere drank / Killang geheten / die van kruiden / suiker Drank in de Molluksche Eilanden.

en water gemaakt word. Zy doen deze drank in grote bekers / die zy in d'aarde begraven; en hoe de drank langer daar in staat / hoe hy beter / en lieffelijker om te drinken word. Enigen laten hem wel zes / acht / ja tien jaren staan; en hy word klaar / en bruin van verwe / en is gelijk sterke Spaansche wijn: als men veel daar af drinkt / brengt hy 't hooft op ter loop.

Gedierten. Op dit Eilant Ceram is ook alderhande wiltwerk / en meest wilde buffels / wilde zwijnen / en ook veel wilde bokken en herten. In Ambona is ook een zonderlinge vreemde aart van beesten / die zy Babirussen noemen / zo groot als een hert / en heeft mee zulke hoge benen / zulk een huit / en ook glad hair. Maar 't hooft gelijkt wel naar dat van een zwijn / en heeft ook zulk een snuit / en wroet in d'aarde als een zwijn. Onder en over de neus heeft het lange omgeboge zwijnstanden / zo krom / dat zy met d'einden de huit raken. Het lighaam is zeer vleeschächtig / en goet van smaak. Het heeft ook de naam van zijn gestalte; want Babi betekent een zwijn / en Russa een hert.

Babirussa, een zwijn-hert.

Krokodil. De wateren aan de strant zijn ook zeer vischrijk / en daar men alderhande visschen in vind. Doch onder deze muttelijke waterschepselen word ook de Krokodil / die zy Kaiman noemen / gevonden. Dit beest verboegt zich ook uit het water op 't lant / en aan de bosschen / om daar zijn aas en voedsel te vinden. In 't bosch strekt het zich uit als een nederleggende boom / of stukhouts; en als enig dier dit beest zo na koomt / dat 'et het zelfde kan betrappen / zo moet het zijn roof worden.

Zijn list.

Ik zag eens uit onze vesting aan strant een wild zwijn gaan / en nam dieshalven mijn roer / en ging uit / om het te schieten. Toen ik in 't bosch quam / hoorde ik het zwijn aan strant krijten; en ik / op 't gekrijt aangaande / bevond dat een krokodil het zwijn voor my gevangen / en de buik open gescheurt / en het ingewant noch half in de kaken had. Maar ik ontjaagde hem de roof in dier voegen / dat hy / my ziende / met het geen / dat hy in de bek had / naar 't water liep / en my het lighaam liet / 't welk ik met my naar huis sleepte.

Een krokodil vangt een zwijn.

Grote slangen. Hier zijn ook zeer grote slangen: en ik heb eens een slang / in een holle boom leggende / geschoten / die drieëntwintig voeten lang was.

Gevogelte. Dewijl op deze Eilanden veel hout is / zo vind men hier ook veel gevogelte; inzonderheit veel perkietjes / kaketoenen / witte papegajen / en ook Ejam taun taum, dat is een jaarvogel. Deze is zo groot als een gans / en heeft op de snuit bulten / of knobbels / daar alle jaren een meer by koomt; by 't welk men zijn ouderdom kan kennen.

Vogelen, die groot gedruis maken. Hier is ook zekere vogel / zo groot als by ons de spreeuwen / bruinächtig van verwe. Deze vogels vliegen met hopen by malkander / en konnen in 't bosch zulk een groot gedruis maken / als of 'er een sterke wint ruischte. Deze vogel laat zich alle morgen / drie uren voor dag horen / en verkondigt met zijn geroep de koomst van de nakende dag.

VYFDE HOOFTDEEL.

Van 't begin mijns Weêrömreis naar 't Vaderlant, en erbarmelijke schipbreuk.

NA dat ik vijf jaren in de Molluksche Eilanden/ bezonderlijk t' Ambona, Ceram, en Banda, in de dienst der Hollanders overgebracht/ en mijn lust en begeerte van vreemde landen te zien verzadigt had/ heb ik enige malen verzocht/ en ook eindelijk verkregen dat ik weer naar huis/ en naar 't Vaderlant zou trekken. Ik vertrok dieshalven met het schip/ dat de naam van Leeuwin voerde/ weer naar groot Java, en quam te Batavia, daar ik noch zeven maanden moest blijven/ na de welken ik van de Heer Generaal Jan Maatsuiker, en van de Raden van Indiën een eerlijk afscheit bequam. *Vertrek uit de Mollukſche Eilanden.*

Op de drieëntwintigste van Wintermaant/ in 't zestienhonderteënënzestigste jaar na Christus geboorte/ gingen wy van Batavia te zeil met een vloot van zeven schepen/ welker namen waren 1. het Wapen van Hollant, daar onze Admiraal/ Heer Arnout de Vlaming van Outshoorn, op was: 2. Prins Willem: 3. Princes Royal: 4. Arnhem, daar ik op was: 5. Maersseveen: 6. de Fenix: 7. de gekroonde Leeu. Dewijl de wint naar 't westen liep/ zo moesten wy voort op de zelfde avont het anker laten vallen. En vermits de wint daar enige dagen staan bleef/ moesten wy twaalf dagen toebrengen/ eer wy uit de straat Sunda, in de welk weinig ruimte om te laveren is/ konden komen. *en van Batavia.*

Op de vijfde van Louwmaant/ in 't zestienhonderttweeënzestigste jaar/ geraakten wy uit de Straat Sunda, en gingen met goede en voorspoedige wint in zee/ en behielden goet weer en wint tot aan de negende van Sprokkelmaant/ toen 'er een harde wint uit het oosten ontstond. Wy zetten onze streek westzuidwest. Terwijl het schip van d'een op d'andere zijde slingerde/ geraakten tegen de nacht twee teertonnen/ die door d'onächtsaamheit der bootsgezellen niet wel gebonden waren/ los/ en aan stukken: in voegen dat d'overloop van 't schip ysselijk met teer toegestelt wierd/ en men genoech te doen had om de zelfde weer schoon te maken. Dit harde weer duurde noch in de volgende dag. Op de darde dag/ te weten d'elfde van Sprokkelmaant/ tegen d'avont/ veränderde de harde wint in een schrikkelijke storm/ die zo groot was/ dat wy de zeilen moesten inneemen. De fok geraakte/ tot onz groot ongeluk/ aan stukken/ en tot flenters; en wy konden/ in zo groot een storm/ ook geen ander aanslaan/ om daar door weer voor de wint te wenden. Wy moesten dieshalven bijleggen. Wy maakten 't roer aan voort vast/ en lieten het schip drijven/ 't welk/ in deze gestalte zodanig een slag waters aan stuurboort kreeg/ dat het op de zijde geraakte/ zonder dat men 't weer kon te recht brengen. De zee wierd hoe langer hoe ongestuimiger; en de golven sloegen d'een over d'ander in 't schip; 't welk groot ongemak en zware arbeit onder 't volk veröorzaakte; dewijl men de gehele nacht pompen/ en 't water uitbaliën moest. *1662. Heftige ſtorm. De fok verloren. Ongemak in 't ſchip.*

In des Konstapels kamer/ en daar nessens was een plaats/ met planken afgeschoten/ daar in meer dan twaalf last rijs en boontjes gestort lagen. Dit afschutsel brak ook door de geweldige slingering van 't schip: in voegen

dat deze waren naar stuurboort vielen. De schipper en stuurman vonden geraden het roer los te maken / en aan d'andere zijde te leggen / op dat het schip weer te recht zou komen. Maar zo haast als het los gemaakt was / lieten zy de roerpen slippen / die daar door aan stukken brak. Het roer / dus los geraakt / gaf gruwelijke slagen tegen 't schip / dat daar af beschadigt wierd: en schoon men zijn uitterste best dee om weer een ander pen in te maken / zo was 't hen echter in de storm onmogelijk. Wy hadden de luiken wel met teerkleeden overdekt en toegemaakt: maar dit kon echter niet veel helpen. Het water quam van onder en boven in 't schip. De kisten dreven op d'overloop om / en stieten verscheide lieden onder de voet / die merkelijk daar af beschadigt wierden. Wy hadden ons de gehele nacht deur / tot aan de volgende middag / met pompen en uitbalien afgemat / en konden ook by geen spijs komen. Wy hieuwen grote gaten in 't boort / op dat het water uitlopen zou.

De roerpen breekt.

Grote noot van 't water.

Wy wierpen veel rijs en andere waren over boort / om het schip te lichten: maar vergeefs. Wy poogden ook de zware ankers / en enige stukken geschuts die aan stuurboort stonden / over boort te werpen / stelden onze handen te werk / en deden onze uitterste best om 't zelfde te volvoeren. Maar wy konden het niet volbrengen / om dat het schip te gruwelijk slingerde: want de storm hield stant. Wy korven de grote mast / en wierpen hem overboort; vermits hy het schip bezwaarde / 't welk wy daar door meenden te doen rijzen; maar ook vergeefs. De peper maakte ook de pompen zodanig onklaar / dat wy hen niet meer konden gebruiken. Wy zagen toen malkander bedruktelijk aan / en lieten de handen en moed vallen: want wy konden ons niets anders / dan de bittere doot / die haest volgen zou / inbeelden.

Goederen over boort geworpen.

De grote mast gekorven.

Wy wierden hier enigsins van enige blijschap / doch die haast verdween / ontvonkt: want wy zagen / omtrent een half mijl van ons af / een schip / 't welk / gelijk wy vermoedden / een van onze vloot was / te weten de gekroonde Leeu. Wy staken dieshalven een stuk wit lijnwaat aan de fokke steng / om bekent te maken dat wy in noot waren / en gaerne gered zouden zijn. Wy losten ook een stuk geschuts / dat achter in de kajuit / in 't droog stond. Maar d'anderen kreunden zich daar niet aan / maakten meer zeil / en gingen van ons af. Wy hadden hier niemant / dan God / door ons / van de welk wy hulp en verlossing konden verhopen. In de boot en kleine schuit alle daar af te komen scheen door menschelijke ogen ook onmogelijk te zijn. Wy zetten op Gods genade de schuit uit / daar enigen vaerdiglijk in sprongen. Enigen / die een weinig marden / sprongen in 't water / en zwommen daar aan; maar de genen / die niet rap in 't zwemmen waren / verdronken. Hier geraakten echter dartien menschen in. Wy / die noch in 't schip bleven / zagen niet hoe wy ons daar in langer konden redden: want het schepte hoe langer hoe meer water; en het boort wierd allengs minder. Onze Schipper dee stilzwijgens twee rollen doek / een kompas / een graadboog / een boek van zeekaarten / enige duigen van lege vaten met spijkers / en ook een vaatje brandewijn in de boot leggen. Onze timmerlieden stonden aan de vier hoeken van de boot / om / als 't hen tijt dacht / met hun bijlen de touwen af te kappen. Zy wachtten naar een sterke golf / die ook haast quam; en zy hakten toen de touwen vaerdiglijk los; en de genen / die 'er in waren / zeten af / op dat de golf / uit het schip vallende / de boot meesleepen zou.

Weiffelen vergeefs om hulp.

De schuit uitgezet.

Droevige vertoning.

De boot gereet gemaakt,

Maar

Maar de boot stiet eerst hard op de stukken geschuts / die wy hadden willen uitwerpen / en bleef daar op staan. Wy vreesden dieshalven dat de kiel stukken gestoten was / en dat wy de boot / daar in / naast God / alle onze hoop bestond / niet zouden konnen gebruiken. Doch hy was door Gods hulp geheel gebleven: en toen 'er noch een zeewater quam / hief de boot zich uit het schip in zee / als of hy met handen uitgezet wierd. Het onweer was toen tamelijk gestilt. Toen de boot buiten 't schip was / sprongen veel vaerdiglijk daar in / en staken van 't schip af. Veel sprongen in zee / en zwommen aan de boot / daar wy met ons hondert en vijf menschen in geraakten / die de boot geheel vulden. Veel van d'onzen / die na zwommen / konden niet ingenomen worden / maar moesten verdrenken. — *en uit het schip gezet.* *Getal der menschen.*

Toen wy naauwelijks een pistoolscheutweegs wech geroeit waren / zonk dit treffelijk schip / met zijn kostelijke waren; en wy konden niet meer daar af zien. 't Was jammerlijk om t'aanschouwen dat de menschen / die noch op 't schip gebleven waren / het vee / de varkens / grote hoenders / endvogels / en apen op 't water dreven / d'een hier / en d'ander daar zwom / en echter verdrenken moest. Dit geschiedde met d'ondergang der zon. Korts daar na quam de schuit / die eerst van 't schip afgesteken was / weer by ons. De genen / die 'er in waren / baden dat wy hen een stierman zouden by zetten; 't welk wy aan hen toestonden. Wy wilden dat enigen van d'onzen tot hen overgaan zouden / dewijl wy overladen waren. Maar toen zy naby aan onze boot quamen / riep een van d'onzen: och! wy zinken, wy zinken. Zy / dit geroep horende / hielden terstont van ons af; en wy zagen hen sedert niet weer / en hebben ook niets wijder van hen vernomen. Zy zijn / zonder twijffel / verdronken; daar door zy vreesden / indien zy van ons / als onze boot zonk / veel hadden moeten inneemen. De nacht quam aan; en men kan lichtelijk denken hoe wy gemoed waren. De zee begon echter stilder te worden; 't welk noch hoop in ons ontstak. Wy deden een yverig gebed / en baden God dat hy niet zou toelaten dat wy alle ondergingen / gelijk wy onze reisbroeders hadden zien ondergaan; maar dat het hem believde / om zijn grote barmhartigheit / ons aan lant te brengen; op dat wy hem voor zulke vaderlijke bystant alle de tijt onzes levens zouden mogen danken. — *Het schip zinkt met veel menschen en beesten.* *Gebed.*

'T ZESTE HOOFTDEEL.

Onze reis met de boot tot aan 't Eilant *Mauricius.*

IN de zelfde nacht roeiden wy op de zee voor de wint af. Des uchtens zeide onze Schipper: wy zullen op deze wijze geen lant krijgen; hier moet andere hulpmiddel toe gedaan worden. Hy beval dat men rontom het boort van de boot de tonne duigen / yder twee voeten van malkander / vast spijkeren / en met doek bekleden / vast maken / en boven met latten en touwen bevestigen zou; 't welk ons een grote beschutting voor d'inslaande golven was. Van 't overige doek maakten wy twee zeilen / en een blinde; en onze riemen verstrekten tot masten. Dewijl wy in de verlede nacht ons roer hadden verloren / zo moesten wy een ander maken; en op dat de timmerman ruimte in de boot zou hebben / om dit roer te maken / zo moesten wy op malkander leggen. Toen 't roer aangehangen / en 't ander gereetschap om te zeilen vaerdig — *Toestel in de boot gemaakt.*

dig was / en wy alle goede moed en hoop hadden van met Gods hulp wel boort te komen / hoewel wy / naar onze gissing / noch wel hondert en twintig mylen van 't naaste Eilant / te weten Mauricius, af waren / gaf de duivel ons scheepsvolk in / dat zy besloten veertig menschen buiten boort te werpen / om de boot te lichten. En hoewel onze Dominé de pastoor daar tegen sprak / en zeide: Ziet toe wat gy doet. Gy zult veel te veräntwoorden hebben. Meent gy niet dat God ons zo wel met de genen, die gy buiten boort wilt werpen, als zonder de zelfden, behouden en overbrengen kan? Maar de Schipper / hier op antwoordende / zeide; Dominé, dat is wel geestelijk gesproken: maar wy verstaan beter in wat gevaar wy alle zijn. Indien wy ondergaan, zo moet gy, en uw kinderen ook daar aan: want de pastoor had twee zonen / gaauwe jongens / by zich. Toen hy zag dat zy hardnekkiglijk by hun voorneemen bleven / zweeg hy eindelijk stil. Daar wierden echter dartien levendige menschen d'een na d'ander in zee geworpen / zonder dat roepen en bidden helpen kon: ja men wilde niet zo veel tijt aan hen geven / dat zy 't onze Vader konden bidden. Men zeide tot hen: God ziet wel in wat gevaar wy zijn. De helft moet noch over boort. Doet nu een aandachtige zucht tot God; die zal uw ziel wel genadig zijn. In dezer voegen wierpen zy in drie verscheide malen dartien gezonde menschen overboort / gelijk gezegt is. Onder dezen was ook een Moor uit Ambona, die wel zwemmen kon / weer naar de boot toeschoot / en met de handen daar aan vatte. Zy dreigden dat zy hem met de bijl de handen zouden af kappen / maakten hem de zelfde los; in voegen dat hy verdrenken moest.

Dartien levendige menschen in zee geworpen.

Dewijl d'Oversten en bevelhebbers geduriglijk spraken van meer over boort te werpen / zo zeiden wy anderen / dat men / indien het nootzakelijk was dat enigen over boort geworpen moesten worden / om d'anderen te behouden / daarom moest loten / en dat niemant daar af uitgezondert en verschoont moest worden; om dat men / het trof die het trof / zich dan beter daar na zou konnen voegen. Dit wierd aangenomen; en wy maakten zo veel kleine briefjes / als ons getal groot was / van welker helft een hoekje afgesneden / en alle toegerolt wierden. Als het gevaar zeer groot wierd / zou men tot de loting komen; en de geen / die een briefje met een afgesnede hoek kreeg / zou overboort gezet worden. Dit maakte zulk een schrik in d'Oversten / dat zy niet zo dikwijls van buitenwerpen spraken: en God gaf zo goed weer en wint / dat het niet nodig was. Wy zaten zeer gedrongen / d'een dikwijls op d'ander / en hadden niet een druppel waters / noch een brok spijs by ons. Wy wierden meest van dorst geplaagt. Onze pis was onze drank; en schoon zy niet wel smaakte / zo was zy echter onze onderhouding: ja d'een bad dikwijls d'ander dat hy van zijn pis iets aan hem meedeelen zou. Men gaf aan ons wel enige stukken biskuit; maar wy konden de zelfde niet deur de droge keel wringen. Vijf van d'onzen / die de pis niet konden inkrijgen / dronken zeewater / 't welk hen niet wel bequam. Zy zeiden: God heeft ons het water zoet gemaakt; en 't smaakt ons zeer lieffelijk: Maar zy wierden drie uren daar na razende / en storven / en moesten dieshalven over boort: in voegen dat onze boot toen achtien menschen lichter / dan in 't eerst / was.

Voorwaarde gemaakt, van om 't leven te loten.

Groot ellende.

De doot van vijf menschen.

Wy baden naerstiglijk / en in ons leven niet aandachtiglijker. Wy beveelden ons des avonts en 's uchtens aan de barmhartigheit van de lieve God / en prezen zijn wonderlijke goetheit en almachtigheit hier in / dat hy ons in

zulk

zulk een slechte en kleine boot in 't leven hield / en hoop gaf van aan lant te komen; 't welk ons in een schip van vijf hondert lasten onmogelijk had geweest. Wy zaten wel met grote kommer in de boot; dewijl wy by daag de grote hitte der zon / en by nacht de koude moesten verdragen / zonder dat wy iets hadden / daar onder wy ons konden verbergen: Maar deze kommer dacht ons klein en gering te zijn / in vergelijking van de vrees des doots / en hoop van 't leven te behouden. Toen wy op de twintigste van Sprokkelmaant / tegen de middag / omtrent te tien uren / het lant van 't Eilant Mauricius zagen / ontstak dit grote vreucht onder ons. Wy loofden en dankten God met bidden en zingen voor zijn grote wonderen / aan ons bewezen / en quamen / door Gods genade / met d'ondergang der zon aan lant / na dat wy tot aan de negende dag in de boot in de wilde woeste zee gezworven hadden. Koomst aan 't Eilant Mauricius.

ZEVENDE HOOFTDEEL.

Hoe 't met ons op 't Eilant *Mauricius* gegaan is.

WY / aan lant getreden / liepen gezwindelijk naar een stroom / die niet verre van de plaats was / daar wy aan gekomen waren; en wy laafden en verquikten onze afgematte en dorstige ziel. Ik had van mijn leven geen zoeter en beter dronk / dan deze / gedronken. Maar wy waren zeer afgemat / en zo zwak op onze benen / dat wy naauwelijks konden gaan. Want wy hadden in die gehele tijt / namelijk van tien dagen / noch nat noch droog genuttigt / en ons alleenlijk met onze pis onderhouden. Wy bleven in de zelfde nacht by malkander op 't lant zitten. Wy kregen noch een sterke wint en regen op ons / en hadden niets / daar onder wy ons konden verbergen. Veel van d'onzen hadden ook niet veel klederen aan: want wy waren slechs gelijk wy gingen en stonden van 't schip gesprongen. Ongemak aan lant.

In de volgende uchtent / toen wy genoech varsch water om te drinken hadden / overwogen wy ook hoe wy onze honger zouden stillen. Wy gingen en zochten / d'een hier / en d'ander daar / en vonden mostertbladen / die wy namen / ook aan strant enige krabben en horenslakken / die wy / dewijl wy geen vuur hadden / raau aten / en ons zeer wel smaakten. In de volgende nacht ontstond 'er een schrikkelijk onweer / met sterke winden / en stortreegens / en met zulk een geraas en gedruis / als of alle de hooftstoffen overhoop wilden vallen / en zich onder malkander vermengen. Zulk een onweer word Orkaan genoemt / daar af dikwijls veel schepen verdelgt worden. Wy zaten onder de blote hemel met grote koude in 't water / 't welk uit de zee op 't lant / en zodanig tot aan ons sloeg / dat wy daar in quamen te zitten. Dit water was onz in 't begin niet zo lastig / als het regenwater / dewijl het warmer was. Maar toen het echter te hoog opquam / moesten wy hoger te lant op naar 't gebergte wijken / daar ons het koude regenwater / van 't gebergte afstortende / noch lastiger viel. Wy meenden ook niet anders / dan dat wy hier onz leven zouden eindigen. Wy baden dieshalven God nergens anders om / dan om een zalig einde / indien 't zijn wil was dat wy hier de doot zouden lijden. Doch God bewees aan ons deze gunst / dat het met de dag weer stil wierd. Raauwe spijs. Orkaan, een schrikkelijk onweer.

Indien wy in zodanig weer met onze boot noch in zee hadden geweest / zo zouden wy zonder enige twijffel ondergegaan zijn. Wy konden hier uit hanttastelijk Gods voorzienigheit en barmhartige voorzorg voor ons gewaar worden / te weten hier in / dat hy ons een dag te voren van de woeste zee ver- Gods wonderlijke voorzorge.

lost had. God wilde zijn wonderlijke goetheit en hulp aan ons bewijzen / op dat wy de zelfde ook aan anderen zouden bekent maken.

Hun genering op dit Eilant.

In de volgende dag gingen wy en zochten / of 'er niet een plaats te vinden was / daar wy ons voor de regen zouden konnen bergen. Wy vonden een holle klip / daar onder wel twee hondert menschen droog konden zijn. Daar na verdeelden wy ons / en gingen uit / om spijs te zoeken. Wy vonden veel palmbomen / en namen het zachtste daar af / 't welk aan ons tot broot verstrekte. Wy vonden een stuk van een oude brug / daar wy spijkers uit sloegen / die wy scherp slepen / en aan stokken bonden. Wy gingen daar mee aan d'oever / die uit klaar zant bestond / daar wy veel jonge roggen zagen / die wy met dit scherp staken. Anderen maakten netten van basten / en vingen in de stroom goede visch. Wy kregen ook oesters / hoornslakken / en schiltpadden. Doch wy moesten alles raau eten: want wy hadden geen vuur / en konden 't ook niet maken; dewijl door de grote regen en waterstorting alles nat geworden was.

Een gedeelte vertrekt.

De schipper met de bootsgezellen besloten met de boot van dit Eilant af / en naar Madagaskar te trekken / om te zien of zy veerder voort / en weer naar Indiën zouden konnen komen. Zy hadden grote moeite / eer zy de boot / die door 't onweer verre op 't lant gedreven was / weer van de wal af / en te water konden brengen. Dartien van hen begaven zich daar in / en namen het geen / dat zy vinden konden / tot hun nootdruft mee / en voeren van ons af / zonder dat wy sedert enig gewach van hen hebben gehoort. Wy beeldden ons in dat wy op dit Eilant wel te recht zouden komen / en voor een tijt lang levensmiddelen bekomen / zo wy slechs vuur en zout kregen / daar aan wy gebrek hadden. Wy baden God hartelijk dat het hem beliefde ons daar aan te helpen; gelijk ook eindelijk gebeurde.

Zy bekomen vuur.

Een oud man van d'onzen ging in 't bosch / vond droge mosch aan een boom / sloeg met een pistool / die hy in zijn verbaastheit zonder bussekruit mee uit het schip genomen had / vonken daar in / en blies het op; en in dezer voegen bequamen wy vuur. 't Is te verwonderen dat wy zulks te voren dikwijls vergeefs hadden verzocht / en ons nu gelukte: daar over grote vreucht onder ons bedreven wierd. Wy sleepten dor rijs / en droge bomen te zamen / maakten eerst een groot vuur / en daar na enige vuren aan verscheide plaatsen / op dat / zo 't een uitging / 't ander behouden zou blijven.

Zy verdeelen zich van malkander.

Wy begaven ons hier op van malkander. Maar de genen / die goede maats geweest / en in de boot te zamen hadden gezeten / bleven by malkander tot vijf of zes menschen. Wy gingen meest strandewaarts heen / en quamen aan een beek / die in een inwijk / of poel / de welk de zee in haar hertred maakt / en byna een pistoolscheut breet was / viel. Wy bemerkten dat daar veel visschen in waren / en sprongen / de welken / als d'ebbe ging / met het zeewater weer in zee liepen. Wy peilden de mont / of ingang tot deze kolk / en dat hy niet dieper was / als een weinig over de knie / en omtrent drie badem breet. Wy maakten deze mont in 't midden toe met veel stokken van een duim breet / en aan malkander gebonden; en de zelfde wierd by ebbing geheel droog. In dezer voegen besloten wy een ongelooffelijke menigte van

Grote menigte van visch gevangen.

treffelijke visschen / die tamelijk groot waren / en in geen twee dagen getelt zouden konnen worden. Wy riepen d'anderen / die van ons afgescheiden waren / ook hier toe / en yder nam 'er zo veel af / als hy begeerde. Wy trokken 'er

ken 'er 't vel af / en droogden hen in de zon / en ook ten deel in de rook: want het was onmogelijk dat wy hen alle konden koken en braden. Doch dewijl wy geen zout hadden / en de visschen slechs met zeewater besprengden / zo hadden wy 'er weinig deeg af / en kregen korte adem daar na. Wy namen door zeker stach van zout te maken / gelijk ik in Ambona gezien had. Wy lagen op een platte steenklip veel houts by malkander / staken 't aan / en goten geduriglijk zeewater daar op; en als het hout tot asch gebrand was / deden wy de zelfde in een linne doek / goten zout water daar op / en maakten pekel / die wy in de doppen van kokernoten kookten; en in dezer voegen bequamen wy goed wit zout. Onze andere makkers / die van ons gescheiden waren / en ons quamen bezoeken / waren hier over verwondert / en leerden van ons deze kunst van zout te zieden. Zy maken zout.

Dewijl wy vuur / zout / en overvloet van visch hadden / kregen wy lust om / beneffens onze vischgerechten / ook vleesch t'eten. Wy zagen wel vogels / velthoenders / wilde bokken / en andere wilde beesten: maar wy waren zo afgemat / dat wy hen niet konden najagen; en dieshalven moesten wy ons een tijt lang met visch behelpen. Toen 'er regen quam / en onze visch / die noch niet genoech in de zonneschijn gedroogt was / nat wierd / begon hy te stinken; 't welk ons de plaats te bang maakte. Wy gingen dieshalven veerder / en quamen aan een grote vloet / daar wy een hut maakten / met voorneemen van daar een wijl tijts onze woning te houden. Toen wy hier vijf dagen geweest hadden / quamen anderen van ons volk / die wy niet gaerne zagen / ook in deze plaats / daar zy zich nedersloegen. Wy verlieten dieshalven dit geweſt / en gingen omtrent een half mijl strandewaarts op / en zagen neffens ons enige kleine Eilanden / onder de welken een / dat tamelijk hoog was / en veel bosch had / ons bezonderlijk wel geviel; dewijl wy zagen dat wy / toen het water gevallen was / zonder zwemmen / en slechs met deurwading / daar aan konden komen. Wy namen dan ons gereetschap / en gingen daar mee op dit klein Eilant / daar wy een beek met varsch water vonden / in de welke goede visch was. Niet verre van deze beek maakten wy / onder een boom / een bequame hut / daar in wy tegen de regen / en hitte der zon zeker en beschut konden zijn. Wy vonden hier ook veel wilde bokken / en alderhande gevogelte / 't welk niet zeer schuw was; dewijl zy misschien geen menschen / die hen vervolgden / gewent waren te zien. Zy zagen ons aan / bleven staan / en lieten ons naby hen komen. Onder andere vogelen waren 'er ook / die men in Indiën doddaerssen noemt / en groter dan ganzen zijn / de welken niet konden vliegen: dewijl zy / in plaats van vleugels / slechs kleine vlimmen hebben; maar zeer snel lopen. Wy jaagden hen malkander toe; in voegen dat wy hen met de handen konden grijpen: en als wy een aan 't been vast hielden / en deze vogel daar over groot getier maakte / zo quamen anderen hier toe lopen / om de gevangen te helpen; daar door zy zelven ook gevangen wierden. Wy kregen hier ook enige berghoenders; en wilde bokken konden wy krijgen zo veel / als wy begeerden. Wy jaagden hen op een hoek / die van 't lant naar de zee uitliep / en als een hangend Eilant maakte. Wy liepen dan met ons bijben op hen aan / en grepen hen. Enige van d'oude bokken hadden sneden in d'oren; 't welk ons dee vermoeden dat zy van de Hollanders, toen zy 't Eilant Mauricius bewoonden / daar gezet zijn. Wy bequamen ook veel lant- en zeeschiltpadden / van de welken enigen zo groot waren /

Zy begeven zich op een ander Eilant.

Doddaerssen gevangen.

Wilde bokken.

Schiltpadden.

waren / dat zy met twee of drie mannen / op hun schilden staande / konden voortkruipen. Zy hadden vleesch / 't welk zo smakelijk was / als dat van hoenderen. Wy gebruikten hun schilden tot onze baten.

Overvloet van lijftocht.

Toen wy niet alleenlijk goede visch / maar ook vleesch van hoenders / en andere vogelen / bokken en geiten volöp hadden / en 't zelfde gezoden en gebraden konden nuttigen / en daar ook veel palmbomen vonden / en de kruinen / of 't hart / daar van afsneeden / 't welk zeer wit / zacht en lieffelijk om t'eeten was / en ook palmwijn leerden bekomen / en drinken / leefden wy zo lekkerlijk en wel / dat wy voornamen een jaar daar te blijven. Enigen zouden wel hier altijt gebleven willen hebben / zo zy slechs klederen en vrouwen / daar toe zy na de lekkere spijs lust kregen / gehad hadden. De palmwijn smaakte ons zo wel / dat wy dikwijls vrolijk daar mee waren / en op de gezontheit van onze goede vrienden dronken. Wy leefden zo by de dag en sleur / en hadden de dag van de maant en week vergeten.

Zy gaan weêr op 't groot Eilant.

Wy gingen eens / by tijt van ebbe / met ons vieren over op het groot Eilant / omtrent een gotelingscheut van 't klein gelegen / om onze medebroeders te bezoeken. Wy vonden aan verscheide plaatsen hier vijf / en daar zeven menschen / die mager schenen te zijn. Zy waren verwondert van dat zy ons zo vet en sterk zagen. Wy hadden ook een weinig zout by ons; en wy leerden hen op de voorverhaalde wijze zout te maken / daar over zy verblijd waren.

ACHTSTE HOOFTDEEL.

Vertrek van 't Eilant *Mauricius* naar *Madagaskar* en *Suratte*.

Toen wy vijf dagen op het groot Eilant hadden geweest / en ondertusschen om gingen wandelen / en gasten van onze medebroeders waren / die ook hadden leren visschen / en wilt te jagen / gingen wy aan strant / en zagen van verre een schip aankomen / 't welk / gelijk wy vermoedden / aan dit Eilant zijn verversching wilde halen / zonder dat wy wisten in welke plaats het aankomen zou. Wy namen dieshalven enige spijs mee / en gingen tot aan de darde dag meest aan strant heen / en vonden dit schip een groot stuk weegs van de strant aan anker leggen. Wy waren blijde / en staken een hemd op / tot een teken van dat 'er menschen aan lant waren. Enigen quamen ook uit het schip in een boot naar ons / en vraagden wat wy begeerden. Wy zeiden tot hen dat wy onz schip hadden verloren / dat wy in groot gevaar hier met een boot waren gekomen / en alree hier een lange wijl geweest hadden. Wy baden hen dat zy enigen van ons mee aan boort zouden nemen / om met de Kapitain te spreken. Zy zeiden dat zy dit niet op hun eige rekening darden doen / maar zulks te voren aan hun Kapitain vragen. Zy voeren daar op wech / en quamen haast weer / en voerden ons aan 't schip. Na dat wy den Kapitain onz ongeluk verhaalt hadden / baden wy hem dat hy ons behulpig wilde zijn met twee potten / messen / bijl / musketten / bussekruit en loot; ook met zeildoek tot onze klederen / naalden / en gaeren; en daar by wat peper en gember / pleisters en geneesmiddelen. Hy sloeg ons dit niet af / en zeide dat hy ons gaerne daar mee wilde helpen; doch dat het echter beter voor ons was dat wy met hem naar 't Vaderlant zeilden / met belofte van dat

Koomst van een Engelsch schip.

Hun verzoek aan de Kapitain.

dat hy ons van koſt en klederen wel verzien zou. Hy voegde hier by dat / indien wy en onze makkers met hem wilden / hy hier twee dagen aan anker zou blijven leggen / om te zien of wy hen ook daar toe konden bewegen. Wy vonden het ook beter geraden te zijn by Chriſte menſchen te wezen / dan in de wilderniſſen / even als het woeſte vee / te leven / en beſloten dieshalven met hem te trekken. Wy met ons twee voeren weer aan lant / zochten en riepen te zamen alles / dat wy konden / en quamen ook met ons vierëntwintig by malkander / en voeren aan boort. Vier onder d'onzen / die Hollanders waren / hadden geen luſt om met d'Engelſchman te varen / en meenden ook dat zy 't niet wel op het ſchip zouden hebben ; dewijl de Kapitain alderhande zwarigheit voorwendde. Zy keerden dieshalven weerom / en ontfingen alles naar hun begeren van de Kapitain / die hen alles tot hun nootdruft uitreikte / daarom zy hem gebeden hadden. De zelfde maats / gelijk wy namaals verſtonden / zijn zes maanden daar na / neffens anderen / tot vierëndartig in 't getal / met een roofſcheepje van 't Eilant Mauricius afgegaan / en naar Hollant vertrokken. Maar wy / met ons twintigen in 't getal / vertrokken met het Engelſch ſchip / Truro genoemt / daar Swanli Kapitain op was / in Gods naam / op de vierëntwintigſte van Bloeimaant van dit Eilant / en namen onze ſtreek naar Kabo de bona Eſperance, daar wy ook zo na aan quamen / dat wy 't lant wel zagen / maar niet op de hoogte konden komen. Wy moeſten dieshalven onze ſtreek weer te rug naar / 't Eilant Madagaskar nemen / daar wy ook wel aanquamen / en vier maanden ſtil moeſten leggen / tot dat de winden / die ons tegen waren / overgewaait zouden zijn. Ondertuſſchen quamen daar ook drie andere Engelſche ſchepen aan : 't een de Kreeft genoemt / die van Bantam quam / en naar Engelant wilde. Maar de twee anderen / te weten de Matres, en de Luipaart, namen hun reis naar Indiën. Wy / die tot noch toe op het ſchip Truro hadden gevaren / zouden alle gaerne van dit ſchip af / en op die / de welken naar Indiën trokken / geweeſt hebben: dewijl de Kapitain Swanli zo elendiglijk voor ons opſchafte / dat wy / door hongersnoot geparſt / naauwelijks het leven konden behouden. Hy had ons / toen hy ons van Mauricius afnam / toegezegt dat hy ons van koſt / kleding / en andere nootdruftigheden wel verzorgen zou / ſchoon hy ons in een ſobere ſtant hield. Hy betrachtte echter hier in zijn woort / dat hy ons op gelijke wijze / als zijn eige volk / handelen zou. Want hy gaf ook zeer weinig aan hen / die honger en kommer by hem moeſten lijden / en dit in dier voegen / dat veel van zijn eige landaart in 't lant van hem wechliepen. Hy gaf niet meer dan eenmaal des daags t'eten / en noch zo weinig / dat hy ons de droge rijs met lepels toemat: en als men drie lepelen vol daar af kreeg / zo was men wel te vreden. Wy wenſchten wel duizent malen weer op onz Eilant te zijn / en verzochten van hem los en ontſlagen te wezen. Maar dewijl hy ons niet wilde ontſlaan / vermits 't hem onmogelijk was dat hy met zijn eige volk zijn ſchip kon beheerſchen / en zijn reis voltrekken / zo bedachten wy alderhande liſten om van hem te komen.

Zy vervoegen zich op 't Engelſch ſchip.

overwinteren te Madagaskar.

Koomſt van drie andere Engelſche ſchepen aan die kuſt.

Hun ſlecht onthaal by d'Engelſchen.

Op het ſchip / de Luipaart genoemt / was een Onderkoning van de Koning van Portugal, de welk / met de vrouwen / en tachtig andere menſchen / van 't Engelſch ſchip te Liſſebon in genomen was / en die naar Goa trok / doch eerſt naar de grote ſtat Bombaje, niet verre van Suratte gelegen / om deze ſtat aan d'Engelſchen over te leveren ; dewijl de Koning van Portugal

haar

haar aan zijn zuster / de Koningin van Engelant, ten huwelijk meegegeven had. Ik maakte my met dit vrouvolk op 't Eilant Madagaskar bekent / hielp hen / als zy hun lijnwaad wosschen / droeg water en hout / en schaamde my ook niet neffens hen te wasschen; 't welk hen zo aangenaam was / dat zy my menig stuk eten toestaken. Toen zy te zeil zouden gaan / verstak ik my in 't schip de Luipaart, zonder dat 'er iemant af wist / en bleef daar in verborgen tot aan de darde dag. Toen ik te voorschijn quam / en zy verstonden dat ik de Hollanders gedient / en op een Hollantsch schip geweest had / wilden zy my overboort werpen / en zeiden dat zy hun vijanden niet wilden helpen en sterken: want in die tijt was 'er noch vrede tusschen de Portugezen en Hollanders aan gene zijde van de Middellijn in 't zuiderdeel. D'Engelschen, door het voorbidden van 't vrouvolk bewogen / wilden niet toestaan dat men my dus van kant helpen zou. Men besloot dieshalven dat men my op 't eerste Eilant / daar zy aan quamen / zetten zou; 't welk my niet wel aanstond. Wy bejegenden / tot mijn groot geluk / een ander Engelsch schip / Duinkerken genoemt / aan welks Kapitain d'onze bekent maakte / dat ik / die in dienst der Hollanders had geweest / my heimelijk in zijn schip had versteken / en dat de Portugezen begeerden / dat ik op een Eilant gezet zou worden. De Kapitain van dit schip / een goed vrient van de Hollanders zijnde / konde dit niet goetkeuren / ried het af / en verzocht aan onze Kapitain / dat hy alles goets aan my bewijzen / en my aan lant brengen zou; 't welk ook geschiedde.

Dienstwilligheit van onze Reiziger. *Hy versteekt zich in een ander schip.* *Men wil hem over boort werpen.* *D'Engelschen stellen zich daar tegen.* *Hy word verbeden.*

Zo haast ik in Kambaje quam / dankte ik de Kapitain voor zijn verlossing / en voor zijn andere weldaden / en ging op een ander schip / Merri Roos genoemt / 't welk naar Suratte zou varen. Ik voer daar mee van Kambaje, en quam op d'achtste van Wijnmaant / in 't zestienhondertweeënzestigste jaar / gelukkiglijk te Suratte, en had byna een geheel jaar op 't Eilant Mauricius, en op de voorgedachte schepen geweest.

Koomst te Kambaje, *en te Suratte.*

NEGENDE HOOFTDEEL.

Mijn verblijf van vijf jaren in de dienst der Hollanders. Reis naar *Gamron*, en *Basra*, en weêr naar *Suratte*.

TOen ik op de ree van Swali aan lant getreden was / ging ik voorëerst by de Strantvoocht der Hollanders, by de welk ik my aangaf. Deze / d'erbarmelijke ondergang van 't schip Arnhem, en mijn behoudenis verstaan hebbende / bewees aan my alles goets / en zette my in de volgende dag op een kar / van twee wakkere ossen getrokken / die my naar Suratte, vijf mijlen van daar / voerden. Het geen / daar over ik my ten hoogsten in deze tocht verwonderde / was dat deze ossen zo snel en gezwindelijk voortliepen / dat geen paert by hen gehouden zouden konnen hebben. Ik was zeer welkoom in de Hollantsche Loodsie te Suratte. Ik verhaalde aan hen mijn wonderlijke en gevarelijke reis / en 't verlies van 't schip Arnhem, daar af zy noch niets wisten. De Direkteur of Bestierder dee een stuk gelts aan my geven; en anderen van de zelfde Loodsie vereerden ook iets uit medelijden aan my: in voegen dat ik my weer kleden / en mijn geleden schade enigsins vergoeden kon.

Zijn ontfanging. *Vereeringe aan hem.*

Ik begaf my daar op in hun dienst / en had by hen goede dagen / ja veel

beter / dan ik te voren in de Molluksche Eilanden gehad had; en ik bleef ook by hen tot in 't vijfde jaar / en wierd ondertusschen eens met de schepen van de Maatschappy naar Basra gezonden. Het schip was met veelderhande waren geladen / en bezonderlijk met nagelen / muskaatnoten / en foeli / peper / en veel porcelain / die daar met grote winst verkocht konnen worden. In ons schip waren veel Armenische / Arabische / Turksche en Moorsche kooplieden / met hun waren / van de welken de Hollanders vracht namen.

Vertrek naar Basra.

Onze reis ging echter eerst op Gamron, daar wy acht dagen aan anker lagen. Wy genoten daar ondertusschen groot vermaak / en reden enige malen op treffelijke Persiaensche paerden / die van de Hollantsche Maatschappy daar gehouden worden / naar een grote boom / die uit veel stammen / van een stam gesproten / bestond / en zich zo wijt uitbreidde / dat twee of drie duizent mannen daar onder in schaduw konden zijn / en daar onder wy menige vlesch / vol van wijn uit Schiras, uitdronken. Van daar zeilde wy deur de Persiaansche zeeboezem naar Basra, in 't gelukkig Arabien, aan de beroemde vloet d'Eufrates, gelegen. Toen wy ons schip daar geankert hadden / ging ik met de koopman aan lant / in 't huis / 't welk de Hollantsche Maatschappy daar heeft; en wy verkochten daar onze waren.

Koomt op Gamron.

Brede boom.

Koomt op Basra.

In dit gewest is een zeer vruchtbaar lant van alderhande vee en gewas. Men vind hier schapen / welker staerten dartig / ja veertig ponden vet aan zich hebben; in voegen dat zy daar door nauwelijks voort konnen komen. Hier zijn veel dadel- en olijfbomen / en ook zulk een treffelijk wijngewas / dat een tros hier zo groot is / als drie grote trossen by ons. Des zomers is hier een byna onverdragelijke hitte op de middag: in voegen dat men van elf tot aan drie uren de straat niet wel kan gebruiken / en dieshalven in deze tijt in de huizen / en onder de schaduw moet blijven.

Vruchtbaarheit.

Grote hitte.

Toen wy vijftehalve maant te Basra stil gelegen hadden / quam de Kaffila, of Karavane uit Armenien, Turkijen, en Arabien weer te rug / en te Basra; en men maakte van nieus koop om met de Hollanders weer naar Suratte te varen. Zy hadden niet veel koopmanschap by zich / maar veel gelt / rijksdaalders / Arabische en Ongersche Dukaten / en ook Parrelen. Zy gingen met ons te zeil. De reis was eerst op Gamron, daar wy noch meer gelt en reizigers innamen / met de welken wy weer naar Suratte zeilden / daar ik tot in 't zestienhondertzevenenzestigste jaar na Christus geboorte in de dienst der Hollanders bleef.

Weder koomst te Suratte.

TIENDE HOOFTDEEL.

Van de gelegenheit der stat *Suratte*, en d'inwoonders daar in en om.

SUratte is een grote stat / die den grote Mogol toebehoort. Zy legt in een grote vlakte / en heeft geen gebergte by zich / aan een grote vloet / die drie mijlen onder de stat in zee valt / en zeer vermakelijk op te varen is. Men trekt enige aangename bosschen en dorpen voorby. 't Eerste en grootste by de mont van de vloet heet Dommes; daar na volgt Ombra, die beide aan de rechte zijde leggen: en als men van ter slinke zijde uit de kom / of inwijk van Swali over lant naar Suratte trekt / is deze stat vijf duitsche mijlen verre /

Gelegenheit van Suratte.

Dorpen by Suratte.

daar op men ook veel vermakelijke dorpen ontmoet / als Swali, Dameties, More, Balio, Pol en Rasi, daar men over de stroom gezet word; en dan koomt men / aan d'overzijde / recht aan het tolhuis van de Mogol, daar wy alle bezichtigt moesten worden / of men ook enige juweelen / vreemde munt / en gelt by zich had; van al 't welk men tol geven moet.

Kostelijke huizen. De stat Suratte is groot / en met schone wel geboude huizen verciert geweest. Maar in 't zestienhondertvierënzestigste jaar wierd zy door de hant van een groot rover / en door een gruwelijke brant zeer verwoest; van 't welk hier na breedelijker gesproken zal worden. Buiten de stat / naar 't noordoosten / is een vijver / of bak / die groot en heerlijk gebout / en met vierkante stenen opgehaalt / en vol water is / daar in 't midden een welgebout huis staat. Men zegt dat deze vijver / en dit huis / zo veel gekost hebben / als het Slot in de stat / dat aan de stroom legt. Niemant van d'Europers mag in dit Slot komen. Een weinig van de waterbak legt een grote tuin / met een stene muur omringt / en word de Princesse tuin genoemt / die met aangename waterbakken / kruiden en bloemen verciert is. Yder mag daar in gaan tot zijn vermaak / en die ook om haar cierlijkheit wel waerdig is om bezien te worden. D'inwoonders van de stat zijn ten deel Moren, ten deel Benjanen. Zy worden Moren genoemt / niet om dat zy zo zwart / en van zodanige gestalte zijn / als de Moren van Ethiopien, maar van 't woord Mauri; en zy mogen met beter recht Mauren, dan Moren genoemt worden. Zy zijn Mahometanen van godsdienst / en hebben hun tempels / daar zy in bidden / en doen boven op de zelfden d'uren / tot het gebed geschikt / dagelijks drie malen uitroepen / te weten des uchtens / middags en avonts. Veel van hen / die voor heilig gehouden willen zijn / hebben ook op hun huizen zodanige kapellen / daar in zy bidden / en houden Hassan, Alis zoon / voor hun grootste Heilig. Zy hebben enige vierdagen / die zy des jaars met veel omstandigheden en plechtelijkheden vieren. Het nieuwe jaar / 't welk by hen in Lentemaant begint / word enige dagen lang met grote vreucht en gasteryen gehouden. Zy hebben ook een andere viertijt / somtijts in Grasmaant / en somtijts in Bloeimaant / naar dat de maan begint / daar in zy de gedachtenis van Abrahams offering / toen hy zijn zoon wilde slachten / vieren. In de zelfde tijt is'er noch een grote vreucht en pracht onder de Mahometanen. De Slotvoocht / alle koninklijke amptlieden in de stat / en ook de Moorsche kooplieden rijden / varen en gaan met hopen buiten de stat naar een tempel / die daar toe gebout is / daar in zy hun gebeden doen; en hun Molla, of Priester slacht en offert daar na een schaap.

Vijver, of waterbak.

Grote tuin.

Waarom Moren genoemt.

Vierdagen.

Viering van de doot van Alis zonen, en de plechtelijkheden daar in. Zy vieren noch een andere viertijt in treurkleederen / ter gedachtenis (gelijk men zegt) van Alis twee zonen / Hassan en Hossein, die / terwijl zy ter bedevaart trokken / van de Gentiven en Heidenen omringt wierden / en / schoon zy in een vaste plaats weken / echter door afsnijding van 't water grotelijks van dorst wierden benaaut: in voegen dat zy / met hun blote zwaerden tegen de vijanden uittrekkende / en veel van hen nedervellende / eindelijk overweldigt en verslagen wierden. Zy dragen in deze viertijt deur de stat twee lijkbaren / die met veel bogen / pijlen / sabels / tulbanden en kostelijke klederen behangen zijn. Veel lieden gaan daar neffens / en zingen droevige gezangen. Enigen springen en danssen by deze lijkbaren / en enigen snijden en kerven zich zelven met messen in d'armen / en aan 't voorhooft in

vier

vier voegen / dat het bloet hen over de klederen loopt / 't welk schrikkelijk om aan te zien is. Als zy van de middag tot aan d'avont in dusdanige ordening in de stat omgegaan hebben / vervoegen zy zich op de Meidan, of grote Marktplaats / en zetten daar drie of vier mannen op / die van stro gemaakt / en met kleederen aangedaan zijn / daar mee zy de vyanden / die de beide broeders omgebracht hebben / uitbeelden. Zy betonen aan hen eerst alle smaat en schande / en werpen en schieten met pijlen op hen. Als zy enige hondert pijlen in deze beelden van stro geschoten hebben / zo verbranden zy hen tot asch / en doen de zelfde verstuiven. In deze tijt dart geen Gentif en Benjan, die zy voor Heidenen en medegenoten van hun vyanden houden / op de straat verschijnen / en hun huisdeuren open laten staan / zo zy buiten gevaer van 't leven willen blijven.

ELFDE HOOFTDEEL.

Van zekere aart van menschen omtrent *Suratte*, die zy *Persys* noemen, de welken 't vuur eren en aanbidden.

Men vind niet alleenlijk omtrent Suratte, maar ook in 't geheel Lantschap Guzuratte, zeker aart van volk / die zy Persys noemen / de welken / gelijk men zegt / in de tijt van Alexander de Groot, toen hy Darius, Koning der Persiänen, versloeg en vervolgde / derwaarts vloden. *Persijs vuurheiligen.*

Byvoegsel, uit *Adam Olearius*.

ZEker Schrijver van onze eeuw, het Koninkrijk *Gusuratte* beschrijvende, zegt dat de *Persiänen* eerst in *Mahomets* tijt daar in gekomen zijn. Want toen *Mahomet*, een Arabisch Vorst, door middel van drie rijke huwelijken, en door zijn schijnheiligheit machtig en beroemt wierd, en een nieuwe godsdienst onder de Heidenen invoerde, zond hy *Abubekar*, zijn Veltöverste, en gemalins vader, met een machtig heir naar *Persiën*, om dat lant ook onder zijn gehoorzaamheit, en tot zijn geloof te brengen. De Koning van *Persiën*, zich te zwak bevindende, en zich niet onder *Mahomet*, noch onder zijn geloof begeven willende, begaf zich naar *Ormus*, en te scheep naar *Gusuratte*, daar hy van de Koning van *Kambaje* gewilliglijk aangenomen wierd, die aan hem, en aan de zijnen vryheit gaf om in zijn lant te leven, en hun handel te doen. Namaals hebben ook andere *Persiänen* zich derwaarts begeven; en hoewel het hof, en d'onderdanen van de grote *Mogol* sedert het Mahometaansche geloof hebben aangenomen, zo zijn echter de *Persiänen*, als Vuurheiligen, tot aan deze dag in hun heidensch geloof bestandig gebleven. Dusdanige lieden vind men noch heden op verscheide plaatsen in *Persiën*, die zy *Kebber* noemen, de welken zelfs voor de koninklijke woonstat *Hispahan* een eige voorstat hebben, *Kebberabath* genoemt: zonder dat zy echter daar, gelijk de Persiänen zeggen, 't vuur aanbidden. *Hoe zy in Guzuratte zijn gekomen.*

Deze Persys, die rontom Suratte, op de dorpen wonen / zijn bleek van aangezicht / hebben kromme haviksneuzen / zwart lang hair en baart: in voegen dat men hen onder duizent anderen kan onderkennen / schoon 'er weinig onderscheit in de klederen is. *Hun gestalte.*

Hun naerstigheit. Zy trouwen niet veel wyven / gelijk de Moren: maar yder behelpt zich met een wijf / gelijk ook de Benjanen. Zy zijn naerstige en arbeitsame lieden / en bezonderlijk yverig in d'akkerbou. Zy generen zich met bouwen en planten / en brengen alderhande vruchten / palmwijn en tobak ter markt. Zy hebben ook opentlijk kroezen / daar uit zy de Terri, of palmwijn drinken: ja enigen van hen / zich nederzettende / doen deur een breet palmblad / als een trechter te zamen gedraait / de palmwijn deur de hals lopen / op dat het hen te lieffelijker zou smaken.

Hun Godsdienst. Zy hebben een vreemde en zeldsame godsdienst. Zy geloven wel dat 'er een enige almachtige God is / die alles naar zijn wil bestiert: maar dat hy zijn bestiering door zeven dienaars beschikt / die by hem in de Hemel zijn / en opzicht op al 't geen hebben / dat onder de Hemel is / en daar af zy rekening moeten doen; aan de welken hy ook zeer grote heerlijkheit en macht verleent heeft. Zy zeggen dat d'een over de menschen / d'ander over 't vee / de darde over 't vuur / de vierde over 't water / de vijfde over d'aarde / de zeste over de metalen / gout / zilver / tin / koper en yzer / en de zevende over de boom- en aardvruchten heerschappy heeft. Zy houden het vuur / in zijn natuur en reinigheit / God gelijk; en daaröm eren en bidden zy 't aan. Zy hebben geen tempelen of kerken / maar komen in zekere tijden in een huis of plaats te zamen / ontsteeken een vuur van gezuivert en gereinigt hout / het Vuurheiligen. welk zy in een aarde vat / zo groot als een schepel / leggen; daar zy zich in het ronde omboegen / en bidden. Maar de priester staat by 't vuur / zwetst veel dingen / en werpt somtijts welriekent hout / wierook / Benjoin, en welriekende olie in 't vuur. Hy heeft echter / gelijk ook alle d'omzitters / de mont met een katoene doek behangen / op dat hun adem / die zy onrein achten / in vergelijking van 't heilig en rein vuur / niet te na aan de vlam zou komen. Ik heb diergelijke plechtelijkheden voor d'eerste maal in 't dorp Bati, anderhalf mijl van Suratte, en daar na dikwijls in andere dorpen gezien. Zy lijden niet / als zy 't weren konnen / dat iemant water in 't vuur giet: en indien 'er enige brant ontstaat / zo blusschen zy de zelfde niet met water / schoon het hele dorp verbranden zou: maar zy trekken / zo 't hen mogelijk is / de naaste huizen om en wech / op dat het vuur zich van zelf blusschen zou. Zy varen geweldig uit / als zy zien dat iemant in 't vuur spuwt / en slaan hem daaröm / zo zy hem machtig zijn.

Zeldsame begravingen. De begraving der doden word ook op een vreemde en zeldsame wijze gehouden. Deze begraafplaats is een groot stukweegs achter de voorgedachte Princesse tuin / en geschied op de volgende wijze. Daar zijn drie ronde stene torens / omtrent drie mannen hoog boven d'aarde opgetrokken. Omtrent drie ellen boven de gront is de deur / of ingang / daar deur zy hun doden op de toren trekken / die boven plat / en in dier voegen bequaam gemaakt is / dat de doden daar in kringswijze / als in een kist / konnen leggen / en zulks in een kring / naar de gestalte des torens / drie dik achter malkander. In deze kisten / of troggen / die een half voet hoog met steen opgehaalt zijn / leggen zy de lijken bloot / en laten hen van de vogelen eten / die / uit oorzaak van de grote meenigte / een korte gang daar mee maken. Zy aanmerken welk oog eerst uitgepikt word. Indien 't het rechteoog is / zo achten zy hem gelukzalig in d'andere werrelt. D'afgeknaagde benen worden in een gat geworpen / 't welk midden in de toren is / daar deur zy tot op de gront /

ja

ja noch dieper vallen. Hier staan verscheiden van zodanige begraafplaatsen / ook omtrent een pistoolscheut van malkander. In dit gewest / en op de torens is een grote menigte van arenden / havikken / ravens en andere vogels / die men by honderden ziet te zamen vliegen / vermits zy daar hun aas najagen. Dit veroorzaakt des zomers zulk een yselyke stank by deze torens / dat 'er onder tien naauwelyks een de zelfde verdragen kan. Als 'er somtyts goede vrienden uit Europa quamen / die deze begraffenis gaerne gezien zouden hebben / en ik hen buiten derwaarts bracht / zo moesten wy ons met balsem verzien / op dat de stank met lieffelyke reuk vermengt zou zyn. Ik ging eens met twee Schryvers / nieuwelyks uit Hollant gekomen / naar deze torens; en wy klommen op een daar af / om deze heerlykheit te zien. D'een van deze twee Schryvers nam een uitgedroogt hooft / dat lang hair had / en zette het d'ander op / als of 't een parruik was.

TWAALFDE HOOFTDEEL.

Van de *Benjanen*, *Gentiven*, *Rasbuten* en *Bramannen*.

DE meeste Kooplieden te Suratte, en in geheel Indostan zyn Benjanen, die niets anders / dan koopmanschap doen / daar toe zy hun kinderen ook gewennen. Zy zyn dieshalven in de rekenkunst zeer vaerdig / gelyk ook de kinderen; daar over men zich te verwonderen heeft. Zy zyn gantschelyk niet tot arbeit gewent / maar beschikken zulks door de Gentiven, ook een van hun aanhangen / de welken een getal van tweeënzeventig uitmaken / daar af d'een niet met d'ander eten of drinken wil / veel minder zich aan anderen / die niet van hun aanhang zyn / verhuwelyken. Zy eten niets / dat leven ontfangen heeft / of daar af leven komen kan. Aard- en boomgewas is hun spys / en water en melk hun drank. Zy doden geen dier / of worm / hoe klein het ook is. Zy nemen zich zelven de luizen en vlojen wel af / maar zetten hen echter op d'aarde neder / en laten hen lopen waar zy willen. Als zy ons met vuurroers zagen uitgaan / om te schieten / klopten zy zich zelven op de mont / en riepen: Ram, ram, en baden dikwyls dat men toch geen onschuldig bloet vergieten zou: want zy beelden zich in dat de zielen der menschen in de beesten en wormen varen. Bedrijf des Benjanen. Tweeënzeventig aanhangen. Zy doden niets.

De Gentiven hebben / gelyk men zegt / hun oorsprong uit het Koninkryk Golkonde, en zyn door geheel Indiën uitgebreid. Zy zyn slechte lieden / die geen kennis van d'inhout hunς geloofs hebben / en de Bramannen, hun Priesters / daar voor laten zorgen. Zy leven van hun arbeit / maken weinig onderscheit in de dagen / hebben geen viertyden / dan als het hen somtyts van hun Priesters geboden word. Zy onthouden zich ook van vleesch / gelyk de Benjanen, en zyn gemenelyk hantwerkslieden / die van de Benjanen, tot het maken van hun waren / gebruikt worden / de welken hen echter zo slecht en veracht houden / dat zy met hen noch eten noch drinken willen. Gentiven, en de beschrijving daar af.

De Benjanen wasschen en baden zich dikwyls / om zich van hun zonden en onreinigheit te zuiveren. Men ziet hen buiten Suratte alle uchtenden by grote menigten / somtyts by enige hondert mannen te gelyk naar de vloet gaan. De genen / die daar door d'opgang der zon verschynen / hebben de lust van hun vleesch voldaan: in voegen dat wy / somtyts vroegh naar buiten Wassching der Benjanen.

gaande /

gaande, hen daar aan konden kennen. Maar anderen, die zulks uit aandacht en godvruchtigheit doen, komen met, of na d'opgang der zon. Zy trekken zich alle naakt uit, en behouden slechs een schutsel voor de schamelheit. Zy nemen van hun Priesters, die daar altijt omtrent zijn, drie of vier gezegende strohalmen, gaan daar mee in 't water, bestorten zich enige malen daar mee, en laten hen daar na wechdrijven. Zy wasschen zich over 't geheel lijf, keren daar op het gezicht naar de zon, en bidden. De Priester staat ondertusschen aan strant, spreekt tot hen, leest somtijts ook uit een boek, en werpt enige houtjes in 't water, die wech vlieten. Ik heb niet konnen verneemen wat dit te bedieden heeft; en zy zeggen 't ook niemant, schoon men 't hen vraagt: want zy weten dat men hen daar mee uitlacht. Als zy weer uit het water komen, maakt de Priester hen, met zijn vinger, een gele streep aan 't voorhooft; en zy menen dat zy dan voor de duivel, en voor alle ongeluk bewaart zijn.

Rasbuten, en hun zeden.

De Rasbuten zijn ook een aanhang van de Benjanen. Dezen onthouden zich niet alleenlijk niet van bloetstorting; maar hebben lust en vermaak daar in. Zy zijn dappere krijgslieden, en onvertsaacht in d'oorlog, tot de welk d'andere Benjanen zich niet laten gebruiken. Zy trachten ten hoogsten naar roof, daar zy ten meestendeel af leven. Zy eten het vleesch van schapen, bokken en zwijnen; maar van geen ossen, koejen en gevogelte, daar af zy een afschrik hebben.

Heiligen, die naakt, en met de pispot gaan.

Daar is ook zeker slach, of aanhang van Benjanen, die, gelijk zy menen, veel heilige mannen onder hen hebben, de welken met het bovendeel van 't lijf bloot zijn, en ook bloots hooft, en met afgeschore hair gaan. Zy hebben in d'een hant een witte stok, en in d'andere een houte vat, met lakwerk overtrokken, daar zy hun pis in doen, die zy in 't water dragen, op dat zy, de zelfde op d'aarde werpende, niet enig wormtje daar in zouden verdrinken. Deze Geestelijken, als monikken geächt, hebben geen wijven, en leven alleenlijk van 't geen, dat hen tot een aalmoessen van hun geloofsgenoten, of aanhang toegereikt word. Zy gaan wel niet bedelen, maar treden stoutelijk in 't huis, daar 't hen lust; en men moet hen dan t'eten, en te drinken geven. Als zy in een huis gaan, laten zy hun houte vat met een toutje aan de deur; en de huiswaert, dit ziende, blijft zo lang buiten staan, tot dat de vrou hem gespijst heeft. Zy zijn grove sterke lieden, die zich als zwijnen mesten: en zy hebben aan 't Geval een belofte gedaan dat zy hun leven kuisch en onbevlekt zullen bewaren; daar in zy ook gelooft worden. Wy noemen dusdanige Priesters met geen andere naam, dan Potmannetjes. Zy geloven noch aan God, noch aan duivel, noch hemel, noch hel. Zy menen dat zon, maan, starren, aarde en zee van zich zelven zijn geworden, en achten dat alles door 't goed en quaad Geluk bestiert word.

Bedelmonikken.

Potmannetjes.

Byvoegsel uit *Adam Olearius.*

't Geval Thiel Tenker genoemt.

ZY noemen het geluk, of geval, *Thiel Tenker*, en eren het zelfde in hun *Pagoden*. Tot zulk Priesterdom kan yder, die wil, ja zelfs ook de vrouwen, geraken. Zy bevelen goede werken te doen, 't welk meest in aalmoessen te geven, en goet aan de menschen te bewijzen bestaat. Maar zy verhopen de beloning daar voor van 't goed geluk te bekomen, en dat hun zielen in een goed,

goed, rein en vroom beeft, en na des zelfs affterven weêr in een vroom mensch zullen varen. Zodanige aanhang is onder de *Benjanen* d'alderverächtste.

Men vind daar ook zeker slach van monikken / die zy Fakkyr noemen: en deze Ordening is niet alleenlijk onder de Benjanen, maar ook onder de Moren, of Mahometanen gemeen. De genen / die onder de Benjanen zijn / gaan geheel naakt / zelfs zonder de schamelheit te bedekken. Zy laten hun hair op de rug verwart en slordig hangen / hebben hun lighaam met vet en asch gesmeert / en zijn yselijk om aan te zien. Zy houden de handen en armen gedurigljk om hoog / en hebben hen zodanig gewent / dat zy hen niet wel konnen laten hangen. Men moet hen / als zy komen bedelen / 't eten in de mont steken; 't welk de wijven ook niet schromen te doen; dewijl het zo heilige mannen zijn / en dit hen tot boete opgelegt is. Fakkyr, zeker aart van Monikken.

Ik heb noch een andere slach van Fakkyr gezien / die ook gantsch nakend gaan / zonder hun schaamte te dekken en die zich nergens nederzetten / noch leggen / ook niet des nachts / als zy slapen / gelijk zy zeggen. Maar als zy slapen / of rusten willen / zo hebben zy aan een huis / of boom een strik gebonden / en daar een dwarshout in gedaen; daar op zy met d'armen en het hooft leunen / en dus slapen. Hun benen waren zeer dik gezwollen. Zulke lieden worden ook van hun geloofsgenoten onderhouden; 't welk niet veel kost / om dat zy geen klederen noch bedding behoeven / zo zy slechs matiglijk / en van veel menschen gespijst worden.

De Bramannen zijn ook een aanhang / en de voornaamsten onder allen / in voegen dat somtijts ook Koningen uit hen gesproten zijn. Hun Priesters zijn gaauwe en verstandige vernuften / die in geheel Indiën onder de Benjanen groot gezach voeren / de jeucht onderwijzen / hun wetten uitleggen / en de godsdienst plegen. Zy worden ook in gewichtige zaken ter berading getrokken / en voor heilig gehouden. Aan gene zijde van Suratte is een dorp Katerchan genoemt / daar ik zulk een Priester / of Bràman gezien heb / die niet meer dan zesëndartig vingerbreet groot / en anders van goede en aangename gestalte was / behalven dat hy zeer lange oren had. Hy was over de tachtig jaren out / en wierd voor een zeer heilig mannetje / en als een Profeet gehouden en geëert; vermits hy enige malen iets voorzegt had / dat gevolgt was. Of hy enige kennis van de zwarte kunst had / die by de hunnen niet vreemt is / weet ik niet. Bramannen. Klein mannetje.

De Benjanen en Rasbuten hebben jarelijks een hoge viertijt / die zy Huli viertijt noemen / daar in zy zich vreemt en zeldsaam toestellen. Enigen kleden zich als Vastelävontslieden / enigen als zwangere vrouwen / en anderen hebben klokjes aan de benen. Zy komen met trommels en pijpen te zamen / danssen en springen / en gojen malkander met droge rode verwe / die in 't hair / en aan de klederen blijft hangen; en dit noemen zy Huli Spelen. Huli viertijt.

De munt / die in Guzuratte gang heeft / is ten deel van zilver / en ten deel van koper; ook amandelen / en een bezonder slach van mosselen / of hoornslakken / die men aan strant vind. De zilvere munt is Mamodi, van slecht zilver geslagen / omtrent tien Holsteinsche schellingen / of vijf goede grossen van Meisnische munt waerdig. De Ropiën zijn van goed zilver; en doen zo veel / als een halve rijksdaalder. Peisen zijn kopere munt / gelijk Hollantsche stuivers. Doch wat dikker. Vijfëntwintig van de zelfden maken een Mamodi. Amandelen / die noch in de doppen zijn / worden ook als munt Munt in Guzuratte.

gebruikt/ en zesëndartig hier af maken een Peise uit. Kleine witte en gladde mosselen/ zo groot als een geschilde amandel/ die op de rug een stip hebben/ en welker schelpen als zagen tegen malkander staan/ noemen zy Kauris. Tachtig van de zodanigen gelden zo veel/ als een Peise. Als 'er rijksdaalders/ en ander zilvergelt uit Europa in hun lant koomt/ zo word het gesmolten/ en in hun munt verändert.

Huwelijken der Benjanen.

Wat hun huwelijken aangaan/ yder trout/ gelijk verhaalt is/ met zijn geloofsgenoten/ en in zijn aanhang/ daar zy niet buiten treden. En schoon een arm persoon ook een rijk huwelijk kon doen/ zo zouden 't de vrienden zelfs niet toestaan; zo stijf houd yder aan zijn aanhang en Godsdienst. Ik heb eens te Suratte gezien hoe een paar Benjanen echtelijk te zamen gevoegt wierden. Dit geschiedde met veel plechtelijkheden/ daar af deze volgende een was. Toen zy te zamen quamen/ droeg de Bruidegom/ gelijk ook de Bruit/ yder een kokosneut/ daar noch de ruwe bolster om was/ in de hant/ de welken zy aan malkander schonken; over 't welk de Priester de zegen sprak/ en met enen de hant van de Bruidegom/ en die van de Bruit met een groene bant te zamen bond/ en daar over een reden dee. De kokosneut bediedde/ gelijk men voorwendde/ de voorspoet/ nering en welvaart in hun echte staat: want de palmboom/ onder welk slach van bomen ook de Kokos behoort/ en zijn vruchten worden in Indiën zeer nuttelijk gebruikt. Het hout is dienstig om huizen te bouwen; het sap van de boom geeft de lieffelijke palmwijn/ gelijk ook het zoet water in de neut/ beneffens de varsche kerne/ die als amandelen smaakt. Van de ruige en vezelige bolster konnen zy/ als de zelfde bereid is/ tapijten en kussens maken/ en netten brajen/ met meer andere dingen/ die tot de huishouding nootzakelijk zijn.

Plechtelijkheit daar in.

Nuttigheit van de kokosboom.

DARTIENDE HOOFTDEEL.

Huwelijksviertijt van twee kalven.

Belachelijke gewoonte.

By de Heidenen van dit gewest zijn my veel dingen zeldsamelijk/ belachelijk en ongerijmt voorgekomen; maar echter geen zo zeer/ als dit/ dat zy ossen en koeyen/ ook kalven aan malkander huwen/ en hen met veel opentlijke plechtelijkheden te zamen voegen. D'oorzaak hier af is dat deze arme blinde lieden geloven dat de zielen der verstorve menschen in de beesten varen/ en dat de zielen van hun verstorve vrienden somtijts in hun lighamen wonen/ en dieshalven in de zelfden ook daar in noch goet willen bewijzen/ en eren. Ik heb een huwelijk van twee kalven voor Suratte aan de waterstroom op deze volgende wijze gezien. De kalven waren een jaar out; want zy moeten niet jonger zijn. Zy brachten de zelfden/ met een tou om de hals gebonden/ naar de waterstroom/ en daar in/ en wasschen hen een lange wijl/ terwijl de Priester/ naar de welk de beesten met het hooft gekeert moesten staan/ op 't lant stond/ en hen toeriep/ en zeldsaam gebaar met zijn handen bedreef. De vrienden maakten ondertusschen op het lant een vuur van gedroogde koemest/ en zetten zich daar rontom. De Priester ging in de kring naar 't vuur/ maakte zijn specerijen toe/ wierp sandalhout/ benjoin en aloë in 't vuur/ en/ dit gedaan hebbende/ trad weer naar 't water/ daar zy de kalven voor hem brachten/ doch in vier voegen/ dat zy met de

Huwelijk van twee kalven, en de plechtelijkheden, daar in gebruikt.

voorste

voorste voeten op het droge lant / en met d'achtersten in 't water stonden. De priester bond toen de beide kalven een nieu tou om de hals; en 't oude wierd wechgedaan. De monden der beesten wierden daar na aan malkander gehouden; en de Priester tekende hen met een streek van gele verwe aan het voorhooft. De beesten wierden hier op enige malen rontom het vuur geleid: en de Priester / in de kring zittende / las uit een boek / met zeldsaam gebaar. Daar na stond hy op / nam een koper vuurvat met gloejende asch / wierp welriekende kruiden daar in / en berookte de gehuwde beesten onder 't hooft / onder de buik en staert. Hier op leide hy hen / al prevelende / vijf malen om 't vuur; en toen moesten zy hen staert aan staert houden / die hy ook berookte. Na dat deze koppeling en plechtelijkheden afgedaan waren / wierden zy weer naar huis gebracht / en van veel mannen / wijven en kinderen gevolgt / voor de welken namaals een gasterp toegestelt wierd.

Ik heb deze huwelijking van 't vee niet eens / maar tot verscheide malen in verscheide dorpen / met even de zelfde plechtelijkheden / gezien; en eens aangemerkt dat de wijven / toen dit zamengevoegde vee zijn water liet / naerstiglijk bezich waren met deze pis in een kopje / en sommigen in hun hant te vangen / en te drinken; vermits zy de zelfde zeer heilig / en dienstig tot vruchtbaarheit achten.

Byvoegsel van *Adam Olearius.*

BY deze Bruiloften der kalven en beesten staat het geen aan te merken, 't welk de Fransche *Sanson* in zijn Lantbeschrijving van de grote Mogol schrijft. De koejen bezonderlijk zijn by hen in zo hoge achting, dat zeker Benjaansch koopman, naar 't verhaal van *Texeira*, tien of twaalf duizent dukaten in de bruiloft besteedde, die hy toestelde, met zijn koe aan de stier van een zijner vrienden uit te huwen.

De Benjanen hebben ook tot een gewoonte / dat zy in zekere maant de koejen met rijs / die noch in 't stro is / voeren: en zy vergaderen dan hun mest / die zy daar na in een zeef wasschen; en als de vuiligheit daar uit is / vinden zy noch onverteerde rijskorrelen in de zeef / die zy drogen / en die als de Priester de zegen daar over gesproken heeft / voor een heiligdom gehouden worden: ja zy bakken koeken daar af / en geven hen aan de kranken / tot hulpmiddel voor hun krankheit / t'eten. Vuilheiligdom.

VEERTIENDE HOOFTDEEL.

Van d'uitvaarden der *Bramannen*, *Rasbuten*, *Gentiven* en *Benjanen.*

DEze Heidenen verbranden alle hun doden / en strojen d'asch op 't water / gelijk ik enige malen by het dorp Pulepate, zuidoost van Suratte af / en aan de stroom gelegen / gezien heb. Enige nagelate wijven der verstorvenen verbranden zich ook levendig met de lijken van hun mannen. Voor dezen heeft het een gebruik geweest / dat alle de wijven der Benjanen, die niet voor hoeren gehouden wilden zijn / zich ook moesten verbranden. Maar deze strenge wet is nu afgeschaft. Het word echter noch somtijts gedaan / doch van de genen / die grote rijkdom bezitten / en zulks van de Heer kopen / of Gebruik van dat de weduwen zich met de lijken ver- [illegible]

 [illegible]

verkrijgen/ om daar door te getuigen dat zy hun mannen zeer lief gehad hebben / en om voor zich zelven / en voor hun vrienden grote roem daar door te bekomen: andersins word hen het hair afgesneden/ en zy weinig geächt. Ik heb drie van zodanige uitvaarten gezien / daar in de weduwen zich gewilliglijk met hun dode mannen verbrandden; 't welk in verscheide plaatsen op verscheide wijzen gedaan word. By en om Suratte geschied het op deze volgende wijze.

Lijkpracht, daar in de vrou neffens haar dode gemaal verbrand word.

Als een man gestorven is / staan enige wijven voor de deur op de straat / slaan met beide de handen op de borst / en roepen een lange wijl Os reos, Os reos. Het lijk word dan door de naaste vrienden uitgedragen. Hier op volgt de nagelate weduw/op 't heerlijkst verciert/met haar bloetverwanten. Voor hen heen gaan trommels / pijpen en schalmaijen / beneffens de welken de voorgedachte wijven in de handen kloppen / en met groot geschrei zingen. Zy / ter plaats komende / daar de verbrandinг geschieden zal / vinden daar een kleine hut van vier stijlen opgerecht/ en met groene bladen bedekt en bekleed. Het lijk word eerst naar de stroom gedragen / en wel gewasschen. De vrou en haar speelnoden wasschen zich ook over hun geheel lighaam / en kleden zich weder op het kostelijkste. Ondertusschen staan drie of vier Priesters by hen / spreken blijmoediglijk tot hen / en troosten hen hier mee / dat zy in korte tijt met hun mannen in een grote en heerlijke stat in alle vreucht en blijschap zullen zijn. En zeker / de Heidenen moeten dit vastelijk geloven: andersins zou 't onmogelijk wezen dat zy zich / met een gezont lighaam / dus vrolijk lieten verbranden. De vrou / met haar gezelschap / gaat dan drie malen met vreuchdebedrijf rontom de hut / en voegt zich daar na hier in / zet zich in 't midden op een breet hout neder. Men brengt dan haar dode man by haar / en zijn hooft word in haar schoot gelegt. Een van de Priesters geeft haar hier op een teken aan 't voorhooft met gele verwe / en een brandende kaers in de hant / en gaat van haar wech. Zy zelve steekt dan de hut aan alle vierhoeken aan / die terstont in de lichte vlam vliegt/ dewijl de zelfde met zodanige stoffe / die terstont brant vat / bestreken is. De trommels / en trompetten / en d'omstaanders maken hier op weer zulk een gedruis / dat men zijn eige stem niet kan horen. De vrienden gieten dan enige kroezen met oliën in 't vuur / en werpen veel hout / dat al gereet staat / daar toe: in voegen dat zy eerder met het hout dootgeworpen / dan verbrant word. Als alles tot asch verbrant is / nemen de vrienden deze asch / en strojen hen in de stroom / en gaan daar op met vreucht weer naar huis.

Byvoegsel van *Adam Olearius*.

VYFTIENDE HOOFTDEEL.

Van de tegenwoordige Koning in *Indostan*, of grote *Mogol*, hoe hy tot de heerschappy is gekomen.

ONze Reiziger, *Volkert Evertsz*, heeft een gedenkwaerdig verhaal van de grote brant en roof, die voor weinig jaren in de stat *Suratte* geschied is, beschreven. En om dit te beter te verstaan, acht ik het nootzakelijk iets van de

de gesteltheit des tegenwoordige Konings, de *Mogol*, en hoe hy tot de heerschappy gekomen is, te verhalen: dewijl in deze Historie enige malen aan hem, en aan zijn heerschappy gedacht word. Al 't welk ik zodanig verhaal, gelijk ik 't van een Hollantsch Schrijver, *T. J. Groenevelt*, ontfangen heb, die in het verlede jaar uit *Indiën* weêr gekeert is, na dat hy daar vijf jaren geweest had, en in gewichtige zaken gebruikt was.

De grote Mogol, of Koning in Indostan, Choran Schah genoemt/ van de welk wy in onze Persiäansche Reisbeschrijving/ gelijk ook in die van Mandelslo en Georg Andriesz. dikwijls gesprokken hebben/ had vier zonen. Deze Koning/ als een Heer van over de tachtig jaren/ ziende dat zijn oudste zoon de tijt van des vaders leven te lang viel/ en dat de begeerte om de kroon te bekomen in hem hoe langer hoe groter wierd/ gaf aan hem de heerschappy van 't Rijk over. De darde broeder/ Oranchzef genoemt/ een schrander Vorst/ denkende dat hy zijn broeder in de weeg mogt zijn/ begaf zich daar op in een geestelijke Ordening/ en wierd een Fakkyr, of bedelmonik/ als de geen die alle werreltsche eer verächtte/ trok/ naar d'aart van deze bedelmonikken/ in 't lant om/ maakte zich by de grote Heren begunstigt/ en handelde met hen in alle vertrouwelijkheit. Maar de twee andere broeders/ aan hun oudste broeder alleen de heerschappy niet gunnende/ brachten yder een heir op de been/ en quamen te velt tegen de broeder/ die in de heerschappy zat. Deze Oranchzef reisde naar d'een en d'ander broeder/ sprak met hen/ en poogde hen te bewegen van zulk een bloedige oorlog af te staan/ en broederlijk met malkander te verdragen. Doch toen de jongste broeder hem niet naar zijn zin bejegende/ maar hem enigsins lastig viel/ ging hy in gramschap van hem wech/ en bracht heimelijk in korte tijt een machtig heir te zamen/ daar over yder verwondert was/ te weten van dat hy zo spoedigljk zo veel krijgslieden te zamen had gehaalt: zonder twijffel door behulp der Rassi, of Vorsten des lants/ die hem begunstigden. Hy trok hier mee tegen 't heir van zijn jongste broeder/ Chasausa genoemt/ en dreef hem naar Arakan, daar hy omgebracht wierd. Oranchzef schreef hier op aan zijn oudste broeder/ dat hy hem te geval zijn heir op de been gebracht/ en zijn halstarrige jongste broeder geslagen en verdelgt had/ om dat hy/ schoon vriendelijk aangesprokken/ d'oudste broeder niet ongemoeit en zonder oorlog had willen laten: met aanbieding van dat hy/ zo 't hem mogelijk was/ hem ook van d'andere broeder wilde bevrijden/ op dat d'oudste broeder niet wijders in de heerschappy gemoeit zou worden. Hy/ zich tegen zijn heerschende broeder/ de Mogol, in alle oprechtigheit aanstellende/ nodigde hem in zijn leger te gast. Maar de Kamerling van de Mogol ried hem af in deze gastery te verschijnen/ en wendde voor dat het gevarelijk voor hem was zich op zijn broeder te vertrouwen; en voegde 'r by dat hy vastelijk geloofde/ dat/ zo de Mogol zijn broeder ter maaltijt nodigde/ Oranchzef zich wel wachten zou van daar te verschijnen/ en ried hem een proef daar af te nemen: 't welk ook gedaan wierd. Oranchzef nam deze nodiging aan; doch had het met de dienaars van de Mogol zo gemaakt/ dat zy op hem zouden merken/ op dat hem geen smaat en ongemak van de Mogol aangedaan zou worden; daar voor hy hen wel belonen zou. Hy zeide daar beneffens dat hy zijn broeder een goed/ vroom en oprecht hart toebracht/ en dat dieshalven billijk was dat hy op gelijke wijze bejegent wierd. Deze gastery nam een goed einde/ en de voor-

De grote Mogol geeft zijn Rijk aan zijn oudste zoon over.

Een andere zoon word een bedelmonik.

De twee andere broeders begeven zich in de wapenen.

De bedelmonik brengt een heir by een, en verjaagt zijn jongste broeder.

wending van de Kamerling wierd door valsch en verkeert uitgemaakt. Oranchzef nodigde zijn broeder / de Mogol, voor de tweede maal in zijn hut ter maaltijt: en hoewel de Mogol weer van zijn kamerdienaar vermaant wierd dat hy zich niet op zijn broeder vertrouwen zou / zo ging hy echter / geen ergwaan op hem hebbende / derwaarts / daar hy vriendelijk ontfangen / en wel onthaalt wierd. Maar toen hy zijn afscheit zou nemen / maakten de krijgslieden van Oranchzef een beroerte / en riepen als of hun Heer gewelt aangedaan wierd. De Mogol wierd omringt / en gevangen wechgevoert / en in een vaste burgt ter bewaring geschikt / daar hy ook / tot aan 't einde van zijn leven / gevangen bleef. Het heir van de gevange Mogol, onder 't welk Oranchzef veel gunstelingen had / zich van zijn hooft berooft ziende / gaf zich aan hem over. Oranchzef trok met deze beide heiren tegen zijn andere broeder / sloeg hem uit het velt / en liet hem ombrengen. D'oude vader / Choran Schah, deze tijding verstaande / was bevreest voor zijn zoon / en begaf zich in een zekere plaats. Oranchzef stelde zich als een vos tegen zijn vader / en schreef aan hem dat het hem leet was / dat hy aan zijn broeders had moeten doen: dat dit uit liefde tot zijn vader was geschied / om dat hy / in zo hoge ouderdom / niet beter van zijn kinderen geächt en geëert had geweest: dat d'oudste broeder den vader het Koninkrijk als afgeparst had; en dat d'andere broeders daaröm hadden gestreden: dat het niet behorelijk was dat de kinderen / by de levenstijt van hun vader / die zo wel geheerscht had / tot spot en smaat van hun vader zouden de heerschappy voeren: dat dieshalven zijn mening gantschelijk niet was dat hy de heerschappy aan zich zou trekken; maar alleenlijk dat zijn lust en begeerte was dat hy 't gebied weer aan de vader overleveren zou / dewijl hy voorgenomen had in d'ordening van Fakkyr, daar toe hy zich eenmaal had begeven / te volharden. D'oude man / zich op deze woorden vertrouwende / begaf zich in de handen van zijn zoon / die hem ook op de vesting Gualeen bracht / daar zijn broeder zat / en daar hy ook / in 't zestienhondertvijfenzestigste jaar na Christus geboorte / in de gevangenis gestorven is.

krijgt zijn oudste broeder, de Mogol, door list gevangen,

en krijgt door bedroch ook zijn vader in 't net, die in gevangenis sterft.

Voorts / op dat de gevange broeder / van natuur de rechte Koning / niet door verradery en list weer losgeraken / en hem gevarelijk zijn zou / zo poogde hy / onder schijn van recht / hem door bedroch uit de werrelt te helpen; 't welk hy op deze volgende wijze aanving. Deze broeder had / eer hy de heerschappy aan zich had getrokken / Onderkoning t'Amadabath geweest. In de zelfde tijt was een voornaam Heer in de zelfde stat een Kadi, of Rechter. Deze / by d'Onderkoning aangeklaagt van dat hy in 't heimelijk iets tegen hem had willen aanvangen / wierd onvoordachtelijk op 't Slot ontboden / en daar in gevangenis gezet. De Kadi trachtte d'oorzaak van deze ongenade te weten / en / zo 'er enige valsche aanklachte tegen hem was / zich te verantwoorden. Maar men wilde zijn verantwoording niet toelaten; en dieshalven moest hy lijden dat hem / zonder verhoort te zijn / het hooft afgeslagen wierd. De zonen en vrienden van de geen / die gedoot was / moesten op deze vadermoort stilzwijgen; dewijl 't gevarelijk was zich tegen des Konings zoon / in zo groot gezach zijnde / te stellen. Zy vertrokken dan van daar in een ander Lantschap. Oranchzef vatte / om tot zijn oogwit te geraken / dit werk weer op. Hy dee de beide zonen van de gedode Kadi, of Rechter aanhissen om over de moort van hun onschuldige vader / en over de geen / die

List, tegen zijn leste broeder aangewent,

die hem gedoot had / te klagen; doch op deze wijze / dat zy komen zouden / en vragen wat zulk een Rechter waerdig was / die op blote aanbrenging een voornaam en vroom man / de welk niets quaat gedaan had / onverhoort en zonder zijn verantwoording / had doen doden? Oranchzef gaf tot antwoort / of 't wel mogelijk was dat zulk een ongerechtigheit gepleegt kon worden. D'aanklagers zeiden weer dat het geschied was / en dat zy goede getuigenis daar af konden bybrengen. De Koning / daar op heftiglijk uitvarende / zeide dat / zo zy zulks bewijzen konden / zodanig een mensch / die dit gedaan had / hoe groot hy ook was / zijn hooft verliezen zou; daar hy een hoge eed byvoegde. D'aanklagers zeiden daar op: Grote Mogol, God bevestig uw Koninkrijk: 't is uw eige vleesschelijke broeder geweest, die nu gevangen is. Hy heeft onze vader op blote aanklachte, zonder hem te horen, en hem zijn verantwoording toe te laten, het hooft doen afslaan: hier zijn levendige getuigen van deze zaak. De Koning / hier op zwijgende / veinsde grotelijks daar over verbaast te zijn / zonder voort tot uitvoering en nakoming van zijn eed te komen. Terwijl hy enige dagen hier mee vertoefde / en zich aanstelde als of hy zijn broeder wilde verschonen / drongen d'aanklagers hard aan / en begeerden recht / en beriepen zich op de belofte / en hoge eed / die de Koning gedaan had. Hy gaf hier op zijn broeder / als schuldig zijnde / aan d'aanklagers over / (gelijk de gewoonte in dat lant is /) die voort by hem ter kamer in treden / en hem neder sabelen. die daar door gedoot word.

In dezer voegen is de grote Mogol, die noch heerscht / aan het Koninkrijk geraakt; en met zulke bloedige handen heeft hy hem zelf de kroon opgezet. Hy toont zich heerlijk en geweldig / voert een prachtige staat / en is zeer hoogmoedig / gelijk uit het volgend verhaal van de meergedachte Schrijver Groenevelt blijkt. Deze verhaalt dat de grote Mogol, enige jaren geleden / een gezant aan de Koning van Persiën, Schah Abas genoemt / over een zaak / die den Persiänen niet zeer aangenaam was / zond / en in de geloofsbrief voor zijn gezant zich Koning van de gehele werrelt noemde; welke hoogmoed aan Schah Abas ten hoogsten verdroot. Toen de gezant voor d'eerste maal opentlijk gehoor by de Koning had / en / volgens de gewoonte / by de Persiänen ter maaltijt bleef / vraagde de Koning hem / of hy de beeltenis van zijn Heer / de grote Mogol, in gout of zilver niet by hem had / en of hy de zelfde niet te zien kon komen. De gezant antwoordde ja / en reikte hem de beeltenis van de Mogol toe. De Koning / met een lachende mont de zelfde bezien hebbende / lag haar by hem neer / nodigde de gezant tot drinken / en beval heimelijk dat men hem een sterke roes toedrinken / en hem dronken maken zou. Toen de gezant zo veel / als hy bergen kon / ingenomen had / nam de Koning de beeltenis van de Mogol weer in de hant / en zeide tot de gezant: Is dat uw Heer, die een Koning van de gehele werrelt wil zijn? Ik heb ook noch een klein deel des werrelts, daar over uw Heer geen Koning is. Hy dee daar op den gezant zijn grote baart uitrukken / en de geschenken / die hy van de Mogol meegebracht had / opentlijk verbranden. De gezant wilde zonder afscheit vertrekken. Maar toen de Rijkskancelier van Persiën den Koning voorhield dat dit een gevarelijke zaak was / daar grote zwarigheit in stak / vaerdigde de Koning de gezant weer af met grote geschenken / en daar onder veertig treffelijke Persiäansche paerden / die by d'Indianen in hoge achting zijn / en met veel stukken van zilver en goud laken / Hoogmoed van de Mogol. De gezant van de Mogol word bespot. Geschenken aan de Mogol.

laken / en zond daar beneffens een krijgsbode / om den grote Mogol d'oorlog aan te zeggen.

Toen d'Indiäansche gezant by de Mogol te Dili weergekeert was / en aan hem verhaalt had wat spot hem in zijn gezantschap wedervaren was / wierd de Mogol zo toornig op de gezant / om dat hy zulk een spot en smaat geleden / en niet met gevaar van 't leven daar voor gestreden had / dat hy hem / op de genade van d'Allegoor, (een man / die daar zo veracht is / als by ons de beul) uit de stat in ballingschap dee verdryven / en alle zijne goederen verbeurt maken. Hy had de Persiäansche paerden eerst aan zijn voornaamste Rasch en Heren geschonken / maar dee hen daar na weer te zamen vorderen / en hun de keel afsteeken / en verbranden / gelijk ook de goude en zilvere lakenen / na dat hy hen met koemest had doen besmeren. En tot de krijgsbode / die met de gezant gekomen was / zeide hy: Ga heen, en zeg aan uw Koning dat ik met hem, en met zijn Koninkrijk ook zo leven wil. Hy bracht daar op een heir by malkander / en trok met het zelfde naar de grenzen der Persiänen.

Gramschap van de Mogol.

Oorlog tusschen de Mogol en Persiaan, die door de doot van Schah Abas nedergelegt word.

De Koning van Persiën trok hem tegen met een machtig heir; en toen zy noch twee dagreizen van malkander waren / storf de koning Schach Abas. Zijn zoon / een jong Heer / die mee in 't heir was / wierd voort hier op tot Koning gekroont. Deze jonge Vorst zond terstont aan de Mogol, berichtte hem van zijns vaders onverwachte doot / en dat hem de kroon opgezet was / en verzocht van hem dat hy de smaat / die by zijns vaders tijden den Mogol aangedaan was / hem niet zou toereekenen: dewijl hy daar aan onschuldig was / en niets anders zocht en begeerde / dan dat hy met de Mogol in goede nabuurschap en vrientschap mogt leven; 't welk den Mogol ook wel aanstond. Zy maakten dieshalven vrede met malkander; en yder keerde weer naar zijn koninklijke hooftstat.

ZESTIENDE HOOFTDEEL.

Van de grote brant en plondering der stat *Suratte*, door de grote rover *Siawagi*.

Sawasi, dienaar van de Mogol, word een rover.

AAn 't hof van de grote Mogol was een groot Heer / een Ondermaarschalk / Siawagi, of Sawasi (gelijk men deze naam uitspreekt) genoemt / die met een stok / met zilver beslagen / voor de Mogol reed / en ruimte maakte. Deze misgreep zich eens in dier voegen / dat de Mogol hem van zijn ampt beroofde / en uit het hof verstiet. Hy begaf zich hier op in 't gezelschap van drie of vier lichtvaerdige menschen / en verboegde zich tot roven. Hy kreeg namaals zo grote toeloop van schuim / dat hy daar mee tegen een matig heir kon staan / en wierd eindelijk zo sterk / dat hy tegen de Mogol te velt quam / en veel werks aan hem gaf. Voorts / hoe hy zich tegen de stat Suratte aangestelt heeft / heb ik zelf mee aangezien / en 't geen / dat 'er gebeurt is / uit het dagelijksch verhaal van onze Hollantsche Schrijver uitgetrokken / gelijk volgt:

In 't zestienhondertvierënzestigste jaar na Christus geboorte / de vijftiende van Louwmaant / des voormiddags te negen uren / kreeg Enachat Chan, Statsvoocht van de Mogol te Suratte, bericht van een / die zijn wachtmeester was /

was / en twee mijlen van de stat zijn verblijfplaats had / dat een groot heir in aantocht was / welks Overhooft zich niet anders wilde noemen / dan dat hy een dienaar van de grote Mogol was / en met tien duizent mannen naar de stat Amadabath trok. De wachtmeester berichtte echter dat hy van 't krijgsvolk verstaan had dat hun veltöverste de rover Sawasi was; 't welk veel van hen niet wilden geloven. De Statsvoocht verschrikte grotelijks daar over / en beval dat men de bruggen zou afwerpen / schoon de grachten vervallen / en meest droog waren / en nergens ook een stuk geschuts tot tegenweer geplant stond. Hy zond enigen aan de Hollanders en Engelschen, en verzocht van hen dat zy in dit gevaar hem te hulp zouden komen. Dit quam ons vreemt voor dat een Statsvoocht / die een stat te bewaren had/en de vreemden daar in beschutten zou / zelf van de vreemdelingen hulp verzocht. Maar dewijl yder Loodsie niet over de veertig mannen sterk was / nam yder Loodsie zeventig of tachtig Moren, tot hun bescherming/ in dienst.

Hy trekt tegen Suratte.

Schrik van de Statsvoocht.

Slechte staat in de stat.

Toen in de volgende dag bericht quam dat het heir by 't dorp Utena, anderhalve mijl van Suratte, was / zond de Statsvoocht een van zijn voornaamste dienaars aan Suwasi, om hem te bidden dat hy / dewijl hy eens Konings dienaar was / gelijk hy zeide / en van Amorau, of Hertog Mobet Chan uitgezonden / alleenlijk om de voorgaande beroerte te Patane te stillen; dat hy / zeg ik / deze stat niet naderen zou: dewijl d'inwoonders / quaad vermoeden van hem hebbende / wechvloden; 't welk van de Mogol eubel opgenomen zou worden. Sawasi bekreunde zich hier niet mee / nam de dienaar / die hem onderweeg ontmoette / gevangen / en zond geen antwoort aan de Statsvoocht. De Hollanders zonden ook twee dienaars uit / om te vernemen hoe 't geschapen stond. Dezen wierden ook gevangen/ doch op d'avont weer losgelaten. Zy / zonder geweer weer in de Loodsie komende / brachten tot bericht mee / dat het zekerlijk de rover Suwasi was. Tegen de middag zag men midden in de stat een vuur opgaan/ 't welk zich hoe langer hoe meer verspreidde. Sawasis krijgslieden trokken by benden ter stat in / zonder enige tegenstant te vinden / en begaven zich naar het tolhuis / daar zy d'eerste roof bequamen. Men had hen wel konnen buiten houden.

Bloode Statsvoocht.

Suwasis krijgsvolk trekt ter stat in.

De Statsvoocht / die duizent paerden van de Mogol onderhielt / ylde met alle zijn ruiters naar de burgt / en liet de paerden staan. Hy wierd van alle de genen / die enige ampten van de Mogol bedienden / en daar woonden / gevolgt / de welken in de stat alles ten roof en verwoesting lieten. Toen ging 't op een onbeschroomt roven en plonderen tot in de nacht. De brant nam ook d'overhant; dewijl niemant zich bemoeide met de zelfde te lesschen/noch de roof te weren. De vijant wierd daar benevens zo stout / dat zy zich dicht onder de burgt begaven/ en de paerden / die niet verre van daar stonden / bezichtigden. De genen / die in de burgt waren / wilden ook hun mannelijk gemoed achter de muur tonen / schoten de gehele nacht in de stat / en deden meer schade aan de huizen / dan afbreuk aan de vijanden. 't Was jammerlijk om aan te horen hoe zy deuren / vensters / kisten en kassen open en insloegen; en het geschrei en gejammer der wijven en kinderen klonken schrikkelijk in d'oren. En hoewel in deze nacht de brant een weinig minderde / zo ging hy echter in de volgende dag / te weten de zeventiende / weer aan; en ontstak zich in nieuwe en meerder plaatsen / dan te voren.

Elendige staat binnen Suratte.

Sawasi zond een Grieksche koopman / Nikolaas Kalostra genoemt / een inwoonder

woonder van Suratte, die hy uit zijn huis had doen halen / aan ons / en ook aan d' Engelschen, met bevel van aan ons te boodschappen dat de jongste broeder van de Mogol, Chasausa genoemt / die zich by hem onthield / de stat Suratte aan hem had geschonken / en dat men / dewijl hy gelt behoefde om zijn heir t'onderhouden / een redelijke somme gelts aan hem verstrekken zou: of anders dat hy de gantsche stat in brant zou steken. Men wist wel dat het geen / 't welk de Vorst Chasausa aangaat / een verdicht werk was: want wy wisten al te wel dat de zelfde al over drie jaren in de stat Arakan, daar hy voor zijn vervolgende broeder vlood / omgebracht was. De Hollanders en Engelschen zonden dieshalven aan hem tot antwoort / dat zy kooplieden waren / die 't niet voor een gewoonte hadden het gelt lang in de kas te houden / maar / gelijk de koophandel meebracht / terstont weer aan te leggen / en dat zy om deze oorzaak hem voor deze reis niet konden helpen.

Suwasi eischt gelt van de Hollanders en Engelschen, die 't zelfde aan hem weigeren.

Het roven en branden ging voort tot diep in de nacht / toen men in 't oosten en noorden nieuwe vuren met heldere vlammen zag opgaan: 't welk zo erbarmelijk aan te zien was / als of men Sodoma en Gomorra, of Trojen in brant zag staan / gelijk het van de schilders afgebeeld word.

Gruwelijke brant.

Op d'achtiende zond de Gerichtschrijver van de burgt aan de Hollanders een brief / in de Persiaansche taal geschreven / daar in hy bad / en van hen verzocht dat zy een kist uit zijn huis in hun loodsie zouden bergen. Maar zy antwoordden weder dat hy zelf de zelfde mogt bergen; op dat men / zo 'er schade voorviel / geen eisch tegen hen instellen zou. In de nacht hoorde men dikwijls in de stat getrommel / gepijp / geschiet / branden en schreijen. Des uchtens zag men veel wijven en kinderen / diens huizen afgebrand / en mannen en vaders gedoot waren / met groot gejammer en klachten op de straten zonder troost zwerven.

Gejammer van verlate wijven en kinderen.

De vijanden / alles met vuur en vlam verdelgen willende / liepen in de huizen / daar de gedistilleerde en andere oliën te koop waren / namen de zelfden / begoten deuren / veinsters en wanden / die van hout waren / daar mee / hingen enige flesschen vol aan de zolders / op dat zy t'eerder in brant zouden geraken. Twee rijke kooplieden vloden in de burgt / en gaven huis en goederen ten besten. Het huis van een zeer rijk Benjaansch koopman / Wirgawara genoemt / dat zeer kostelijk gebout was / wierd ook verbrand / en tot asch gemaakt / en met het zelfde de waarde van zes tonnen gouts / aan enkel gelt / gout / parrelen / kostelijke gesteenten / en andere dierbare waren. Suwasi had twee dagen te voren deze koopman / met noch een / van de Statsvoocht geëischt / en gezegt dat hy zich met hen tot rantzoen voor de gehele stat zou laten genoegen.

Groot verlies van een rijk koopman.

Twee andere rijke Benjaansche kooplieden wilden / toen dit geweld / en deze beroerte aanging / zich / met hun schatten en goederen over de vloet doen zetten / om de roof / en de brant t'ontkomen; maar de Statsvoocht wilde het niet toelaten. Dit was oorzaak van dat zy te zamen omtrent dartig tonnen gouts / Hollantsch gelt / verloren; daar af zy de Statsvoocht hadden te danken. Des namiddags / toen de stat half in d'asch lag / trok Suwasi, met zijn heir buiten / en legerde zich een stukweegs van de stat af. Een Pion, 't welk een lakkai is / voegde zich by de Hollanders, met aanbieding dat hy / als een Fakkyr, of bedelmonik gekleed / zich naar 't heir wilde begeven / om te verneemen of Suwasi zich daar vast gelegert had / dan of hy van voorneemen

Twee kooplieden verliezen dartig tonnen gouts.

Een om bericht uitgezonden.

men was veerder te trekken: maar het heir was onverdacht wechgetrokken. Suwasi had geen Rechthut doen opslaan/maar alleenlijk/ tegen de hitte der zon / een kleet aan een boom laten hangen. Zy hadden de roof/ ossen en paerden hem toegevoert/en voor hem gebracht. Hy had het gelt/gout/zilver/ parrelen / en ook de kostelijke stoffen naar zich genomen / en 't overige onder d'arme lieden / die daar rontom stonden / doen uitdeelen. Zijn krijgslieden hadden genoech voor zich zelven geroost.

Uitdeeling van de roof.

Acht dagen te voren was een gezant uit Ethiopiën gekomen / die aan de grote Mogol gezonden was. Hy had zijn verblijf in een oude Serrai te Suratte, en wachtte op bevel om voort aan de Mogol gezonden te worden. Sawasi dee deze gezant tot zich in 't leger halen / en eischte van hem de geschenken / die hy aan de Mogol zou schenken; met dreiging dat hy hem anders gevangen met zich voeren zou. De goede man / dus overpIt / vermits hy geen beschutting had / moest toelaten dat Sawasi dienaars de geschenken wechnamen / hoewel de Statsvoocht hen wel in de burgt had konnen bergen.

Een gezant van zijn geschenken berooft.

Sawasi, zulk een grote roof bekomen hebbende/ vertrok weer van daar/ en zeide dat hy lang gewenscht had dat hy Oranchzef eens by de baart mogt vatten / 't welk/ gelijk hy zeide/ nu uitgevoert was. Want de rijke en schone stat Suratte word / om haar heerlijkheit en verciering / van de Moren de baart van de Koning / of van de Mogol genoemt.

Sawasi bespotting tegen de Mogol.

ZEVENTIENDE HOOFTDEEL.

Hoe *Siawagi* te Hoof tot grote eer word gevordert, en in bewaring genomen; en hoe hy met list weêr wechraakt.

DE grote Mogol, overwegende hoe machtig een vijant / rover en verwoester van zijn lant hy tegen zich had / en die hy niet met gewelt kon verdelgen / schoon hy ook een machtig heir tegen hem te velt bracht / dewijl het volk hem zo machtig toeviel / dat hy een heir van omtrent hondert duizent mannen by malkander had / wendde 't op een andere boeg / en besloot deze grote rover door d'aanbieding van grote eer aan hem te trekken / en te winnen. Hy zond dieshalven aan hem een Amarou, of Vorst / en verzocht van hem dat hy op zijn koninklijk woort en belofte by hem zou komen / met toezegging dat hy hem tot een Vorst van 't Rijk zou maken / en de darde plaats doen bekleden/ en dat hy zijn zoon/ die hy by zich had/ en ook een dapper krijgsman was / tot Veltöverste over tien duizent ruiters zou maken; en dee 'er / om hem te bewegen / bypoegen/ dat het beter was in zulk een hoge staat van eer / en in rust te zijn / dan altijt in onrust op genade van 't wankelbaar geval te zwerven. Siwasi had enigsins behagen in deze aanbieding / trok / met zijn zoon / en met enige duizent mannen / naar de koninklijke woonstat Dili, liet de zoon met het heir buiten/ en begaf zich met weinig dienaars binnen Dili, daar hy van d'Amarouwen heerlijk ontfangen / en met grote pracht en eerbewijs naar een kostelijk en opgepronkt huis gebracht wierd / om daar in / gelijk andere Amarouwen, in de stat te wonen. Toen hy voor de Koning verscheen / en wel ontfangen was/ wilde hy de darde plaats/ die hem toegezegt was / inneemen. Maar de zelfde wierd van een ander bekleed; en Sawasi in de vierde stee gezet. Deze / dien dit verdroot / wilde zich

Grote aanbieding van de Mogol aan Siawagi,

die daar by voor de Mogol verschijnt.

Zijn misnoegen. hier mee niet vernoegen laten. Hoe, zeide hy tot de Koning; wat is dit, dat gy, *Orancbzef*, zulk een groot Oppervorst, uw woort niet houd? Gy weet welk een plaats gy my hebt doen toezeggen. Zou ik nu van minder staat zijn? Ik wil onder zulk een, die zijn Koning niet getrou is, niet staan. Hy wilde daar op in gramschap weer wech gaan: maar hy wierd van enige Amarouwen, of Vorsten opgehouden / en met goede woorden / en toezegging van hoop nedergezet.

De geen / die de darde plaats bekleedde / was een gebore Amarou, en van afkomst een Rasbut, gelijk ook Siawagi. Deze Amarou was door enige jaren met een krijgsmacht door de Mogol uitgezonden / om tegen Sawasi te strijden; daar in hy zich slecht genoech betoont had. Want hy had in een brief / die hy aan Sawasi had gezonden / van hem verzocht dat hy hem niet lastig zou vallen; dewijl hy van zijn zijde hem ook geen grote afbreuk zou doen / om dat zy beide Rasbuten, en van een godsdienst waren. Sawasi had dit ook aangenomen: in voegen dat de beide heiren enige malen tegen malkander hadden gelegen / zonder enige vijantschap te tonen / of een zwaart tegen elkander te trekken: ja zy hadden enige malen malkander vergast / en eens Huli viertijt te zamen gevierd / en / toen zy van malkander scheidden / gezegt / doch alleenlijk op dat hun dienaars het horen zouden: Heden hebben wy *Huli* gespeelt, en malkander met rode verwe geworpen: maar morgen willen wy elkander met bloet overstorten. Doch hun strijt had van weinig belang geweest. Sawasi verhaalde dit aan de Mogol, in tegenwoordigheit van deze Amarou, en leverde de brief / die hy van deze Amarou ontfangen had / aan de Mogol, welks Veltöverste hy toen had geweest. Hy wilde dieshalven beneden deze / die zulk een valsch hart tot de Koning had / niet zitten; 't welk men hem niet euvel afneemen moest. Sawasi wierd echter in het koninklijk Hof gehouden / en met sterke wacht in een kamer wel bewaart. Men gaf aan hem vier van zijn dienaars / en een van de Mogol, om op hem te passen / en liet aan hem toe uit en in te gaan.

Valsheit van een van des Mogols dienaars ontdekt.

Siwasi in bewaring.

Sawasi, wel merkende hoe 't met hem gemeent was / zond terstont iemant aan zijn zoon / dee van hem gelt halen / en aan hem bevelen dat hy slechs spoediglijk opbreeken / en zich weer by 't hooftleeger voegen zou / terwijl hy bezich zou zijn om zich zelf te redden. Hy bejegende de grote Heren van 't Rijk / die hem ook dagelijks quamen bezoeken / zeer vrolijk en vriendelijk / toonde zich zeer gedienstig / en hield zich als of deze vasthouding en verzekering hem niet lastig viel; en zeide dat hy door hen verhoopte des Konings gunst weer te bekomen / en d'eerplaats / die hem toegezegt was / te verkrijgen / om dan zijn heir aan de Koning over te geven. Hy zond zijn dienaars dagelijks op de markt / dee hen de beste boomvruchten / en het schoonste aardgewas inkopen / en het zelfde / volgens de gewoonte van 't lant / in grote lange korven doen / die boven deksels hadden / en zond hen somtijts met / en somtijts zonder deksels tot geschenken aan de grote Heren. Deze korven wierden echter altijt door de wacht / die voor de kamer stond / bezichtigt. Toen hy dit tot in de darde maant gedaan had / zond hy een dienaar aan zijn zoon / om meer gelt te halen / en beval aan hem dat hy in zekere tijt / die hy hem stelde / met enige duizent mannen vijf mijlen van de stat Dili zou komen / daar hy zich by hem verdoegen zou / gelijk ook gebeurde.

Sawasi, oordelende dat het tijt was om zijn voorgenome list aan te vangen / veinsde zich niet wel te pas te zijn / en dat hy van de koorts aangetast wierd.

Hy

Hy vervoegde zich hier op by een van zijn dienaars / die een Moor was / en de welk de Koning by hem gestelt had / en gaf aan hem zo veel Banga, en Schirasser wijn te drinken / dat hy gantschelijk vol en dronken wierd. Banga is een groen kruit / 't welk zy met water koken / en 't sap daar uit drukken / en drinken ; 't welk zeer dronken maakt / ja zo / dat zy in slaap vallen / en van zich zelf niet weten / inzonderheit als 'er Schirasser wijn bykoomt. Siwasi, deze dienaar op deze wijze dronken gemaakt hebbende / dee hem zijn klederen aantrekken / en de tulbant op 't hooft zetten / en hem op dat bed leggen / daar op Sawasi enige dagen te voren gelegen had / en van de wacht gezien was. Hy dee ook te voren de wacht / die buiten de kamer was / aanzeggen dat het heden zijn quade dag was / en dat hy niet gaerne iemant by zich kon lijden. Suwasi zelf begaf zich in een korf / en dee boven op hem vruchten leggen / en zonder deksel door twee van zijn dienaars uitdragen. De krijgslieden / die de wacht hadden / en gewent waren dat 'er dagelijks vruchten uitgedragen wierden / lieten hen enige treden voorbygaan / daar zy nederzetten. Men riep d'Oberste / op dat 'er niets zonder zijn kennis uitgedragen zou worden. Deze / meer gezien hebbende dat 'er zulke vruchten uitgedragen wierden / had geen vermoeden van enig quaat / en liet hen voorby gaan / inzonderheit dewijl hy deur de deur / die een weinig open gelaten wierd / Sawasi, gelijk hy meende / in zijn klederen op zijn bedde zag leggen / en by hem noch drie dienaars / om den slapende de vliegen af te weren.

Listige aanslag van Suawagi.

Banga, zeker kruit.

Sawasi bedektelijk uitgedragen.

Een half uur daar na / toen het avont wierd / quam een Amarou, met een Mahometaansche geneesmeester / om Sawasi te bezoeken / en te zien of hy hem in zijn ziekte helpen kon. Maar d'een dienaar gaf aan hen een wenk dat zy achterblijven zouden / dewijl Sawasi sliep / en zeide dat zy liever over een uur weer zouden komen. De dienaars slopen ondertusschen ook wech / d'een na d'ander / en lieten de dronke Mahometaan in de beslote kamer leggen. Deze / de gehele nacht over geslapen hebbende / en 's uchtens wakker geworden / en ziende dat hy de klederen van zijn meester aan had / vraagde aan de wacht / of zijn Heer by de Koning was ; en meende dat zijn mededienaars / om met hem te gekken / hem in de slaap zijns Heren klederen aangedaan hadden. Maar Sawasi was wech / en deur de naaste poort ter stat uitgedragen / en had zich op twee paerden / die zijn zoon aan zekere plaats bestelt had / naar zijn heir begeven.

Hy geraakt wech.

De Mogol, hier af bericht krijgende / wierd zeer verschrikt / en zond terstont enige duizent mannen achter na / om de wechgevloge vogel weer te vangen : maar vergeefs ; want hy was alree van een grote lijfwacht omringt. De Mogol zond weer een Amarou aan hem / en dee hem aanzeggen dat hy verwondert was waarom hy zich op de vlucht had begeven ; dewijl hy alles goet met hem voor gehad had ; en dat hy / zo hy noch acht dagen was gebleven / hem de darde plaats ingeruimt zou hebben / dewijl d'ander Amarou in een andere plaats tot Lantvoocht gezonden zou worden. En diesshalven verzocht hy aan hem / dat hy weer zou komen / met belofte van dat men hem wel bejegenen zou. Maar de vos was t'out / en te loos / en had al eens in 't net geweest. Sawasi gaf aan hem tot antwoort / dat hy niet wist hoe de Mogol zo onverstandig was / dat hy zodanig een man / als hy nu dee verzoeken / tot Rijksraat / en darde Vorst in 't Rijk wilde maken ; dewijl hy zulks niet verdient / maar in tegendeel het Rijk grote schade aangedaan had ;

Nieuwe aanbieding van de Mogol.

Antwoort van Suawagi.

dat hy hem voor zulke valsche aangebode genade dankte; dat het beter was dat hy zijn eige Heer / dan eens anders dienaar was; en dat hy 't Oranchzef noch wel zou betalen dat hy hem zo wel gehouden en verzorgt had. Hy vertrok hier op weer naar Fingerla, 't welk hy den Mogol afgenomen had / en daar zijn hoofdleeger was / en daar rontom zijn burgten en Sloten bezet hield.

De tijt zal leren of de Mogol hem eindelijk noch machtig worden / en verdelgen zal. Hy was noch in volle macht en heerschappy / toen ik in Bloeimaant / in 't zestienhondertzevenënzestigste jaar / uit Suratte vertrok / om my naar 't Vaderlant te begeven.

ACHTIENDE HOOFTDEEL.

Van onze weerömreis uit *Indiën* naar 't Vaderlant.

TOen ik / gelijk verhaalt is / byna vijf jaren te Suratte in dienst der Hollanders geweest had / heb ik / tot verscheide malen vergeefs om mijn verlossing verzocht hebbende / dewijl ik goede dienst onder d'Indiänen aan hen kon bewijzen / uit oorzaak van mijn kennis in de Malaische taal / eindelijk mijn begeerte door veel bidden verkregen. Ik ging op de vijftiende van Bloeimaant te zeil met het schip / Kattenburg genoemt / 't welk zijn streek op Batavia nam. Wy zeilden onderweeg voorby de steden Dekan, Bambai, Fingerla, Turekrin, (daar een parrelebank is / die een rijke vangst aan de visschers verschaft) Kochin, en 't groot en rijk Eilant Cellon, daar de kaneelbomen zo gemeen zijn / als in Holstein de beukebomen; dewijl men daar gehele bosschen vol van zodanig gewas vind. Wy zeilden de stat Kolumbo voorby / en wierpen 't anker voor de Hollantsche vesting / Punto de Gallo genoemt. Wy gingen echter in de volgende uchtent weer voort / en / de Middellijn deurzeilende / namen onze streek op de westkust van Sumatra, en voeren enige Eilanden voorby. By Sumatra hadden wy alle avonden gruwelijk weer van donder en blixem; en somtijts ontstond 'er zulk een sterke storm / met regen / dat wy alle onze zeilen inneemen moesten: en een uur daar na was het weer zo stil / dat men niet merken kon van waar de wint quam. Wy zwoorven drie weken lang neffens het zelfde lant; en quamen met grote moeite aan 't Princen Eilant / en zeilden daar na deur de Straat Sunda tot aan Batavia: in voegen dat wy van Suratte tot aan Batavia drie maanden en vijf dagen onderweeg waren.

Vertrek van Suratte.

Kaneelbosschen.

Gruwelijk weer.

Koomst te Batavia.

Ik moest te Batavia tot aan Wijnmaant van 't zestienhondertzevenënzestigste jaar blijven; en toen gingen wy met drie schepen te zeil naar 't Vaderlant. De namen der schepen waren / het Wapen van Hoorn, Alfen, en Konstantia. Wy namen onze streek op Kabo de bona Esperance, daar wy quamen / na dat wy veel moeite / arbeit en gevaar uitgestaan hadden. Want wy hadden onderweeg / en bezonderlijk toen wy na aan de Kaap quamen / schrikkelijke stormen / in de welken wy alle onze zeilen verloren; en onze grote rade brak aan stukken. Wy voeren in de Tafelbaai, en bleven daar een gehele maant leggen / om ons schip te vermaken / en weer toe te stellen / en ook om verversching in te nemen.

Vertrek van Batavia.

Koomst aan de Kaap.

Groot onweer.

NEGEN-

NEGENTIENDE HOOFTDEEL.

Van de *Kabo de bona Esperance*; en hoe 't daar gestelt is.

TOen ik hier aan lant quam / was ik verwondert over de grote verandering / die ik daar bemerkte / na dat ik dartien jaren daar te voren geweest had / en daar in de Hollanders deze plaats treffelijk hadden bebout. Want te voren was 'er niets anders / dan een schansje / en een tuin daar by / die nu vijftien margen vergroot is / en daar men een tamelijke stat bygebout heeft. Men heeft hier een treffelijke kerk / en veel stene huizen / op de Hollantsche wijze gebout: want zy branden en bakken daar kalk en steen. In deze stat zijn verscheide waertshuizen en herbergen / daar men zijn gerijf wel kan bekomen; doch het is 'er wat duur. want men betaalt 'er voor een maaltijt vijftien stuivers / ook wel meer / voor een kan brunswijksche mom een rijksdaalder; en zo veel geld ook de Spaansche wijn / en de Fransche wijn twaalf stuivers / en meer. Brandewijn en Arak kan men daar ook bekomen / maar eens zo duur / als in Holstein. Gestelteniss van de Kaap. Dure prijs van spijs en drank.

Hier zijn veel burgers en boeren / die zich uit alderhande volken met de Hollantsche schepen daar ter woon begeven / hun handeling doen / en goede nering hebben. De boeren bouwen 't lant; en 't gaat hen wel in hun staat. Burgers en boeren houden vee / en bezonderlijk schapen / die zy aan de zeevarende lieden verkopen / als zy daar komen om verversching te halen. Zy zijn meest vrije lieden / en geven een matige schatting aan de Hollanders. Zy hebben / behalven de vesting / die met veel stukken geschuts / en met sterke bezetting verzorgt is / een schans / daar in wacht gehouden word / en daar beneffens omtrent vijftig ruiters / die hun legerplaats buiten de vesting hebben / om goede toezicht te houden: en als de Wilden / of Hottentots, met hun vee / in ossen / koejen en schapen bestaande / aankomen / om het zelfde te verkopen / en van verre verschijnen / zo rijden enigen van deze ruiters hen te gemoet / en brengen van hen zo veel / als zy op een tijt toelaten / naar de stat en vesting; daar dan de koop gemaakt word / die alleenlijk in ruilen en mangelen bestaat: in voegen dat de Plaatsvoocht het vee tegen tobak / kopere ringen / koralen van glas / en van andere stoffe / messen / spiegels / en diergelijke andere beuzelingen ruilt. Ik heb eens gezien dat de Plaatsvoocht vijftig ossen / en zestig schapen voor zeer geringe dingen kocht / die hem niet veel boven de tien rijksdaalders quamen te kosten. Hy verkoopt dit vee ten deel aan de burgers en boeren / die 't zelfde houden / en weer aan de schepen / die uit Europa, of Indiën komen / verkopen. Nering der inwoonders. Goed koop vee van de Wilden.

Als andere volken / die geen Hollanders zijn / hier aankomen / zo moeten zy ankergelt betalen / en hun varsch water ook niet om niets scheppen en inneemen. Zy weten hier hun voordeel wel te doen / en zullen allengs wel veerder gaan / en hun winst zoeken / dewijl zy met zo weinig moeite een vaste voet in Afrika hebben gezet. De Wilden, die met geen krijgsgeweer verzien zijn / en voor 't buskruit vrezen / zullen hen weinig tegenstant konnen doen. Tollen aan de Kaap.

D'inwoonders / gelijk gedacht is / zijn wilde beestelijke menschen / doch niet zo zwart / als de Moren uit Ethiopiën. Zy besmeren hun geheel lighaam

met

Toen hy zich t'*Amsterdam*, op het Oostindisch huis, aangaf, wierd aan hem, ten opzicht van zijn ouderdom, (want hy was een man van zevenënzeventig jaren) en om dat hy zelf quam, de dartig guldens, zonder enige korting, 't welk voor de schrijvers is, getelt; en kreeg daar beneffens tot bescheit, dat zijn zoon *Volkert Evertsz.* wel op 't verongelukte schip *Arnhem* had geweest, doch dat hy in een boot gebergt, en op 't Eilant *Mauricius* gekomen was, en van daar met een Engelsch schip weêr naar *Indiën* was vertrokken, zonder dat zy wijder wisten waar hy gebleven was. Maar toen in veel jaren geen brief van de zoon, en geen zeker bescheit van hem aan de vader quam, bleef d'oude man by die mening, die de boekbinder eerst in hem veröorzaakt had, te weten dat zijn zoon doot was, en dat de *Hollanders*, om hem zijn bedroeftheit te benemen, vergeefs deze hoop in hem hadden ontsteeken. Men geloofde te *Husum* ook niets anders, en dieshalven had daar de Pastoor, die hem in zijn jeucht wel gekent had, in d'avontpreke een lijkpredikacie over hem gedaan, en zijn kinderlijke liefde tot zijn behoeftige vader, als een voorbeelt, 't welk zelden gevonden word, geprezen.

Toen men dan *Volkert Evertsz.* lange jaren onder de doden gerekent had, en hy byna vergeten was, quam in 't verlede jaar, namelijk van zestienhondertachtënzestig, een schipper, *Karsten Sek* genoemt, van *Amsterdam* te *Husum*, en bracht tijding dat *Volkert Evertsz.* noch leefde. D'oude man, dit niet geloven konnende, vraagde hoe hy wist dat het zijn zoon was. Daar de Schipper op antwoordde dat hy hem t'*Amsterdam* had gesproken, en dat hy hem naar zijn vader had gevraagt of hy noch leefde. Deze Schipper zeide wijders dat hy met een ander Schipper, *Adolf* genoemt, over acht dagen nakomen, en in een scharlake kleet, gelijk hy hem ook t'*Amsterdam* gezien had, voor hem verschijnen zou.

Toen acht dagen daar na de voorgedachte Schipper *Adolf* voor d'*Awe* aanquam, ging d'oude man aan strant een groot stukweegs uit, om zijn zoon te zien; en toen hy niemant, die rode klederen aan had, op 't schip zag, liet hy zijn hoop weêr vallen, en, menende dat de tijding valsch was, ging weêr bedroeft naar de haven. Toen de menschen ten deel met zwarte, en ten deel met graauwe klederen uit het schip gingen, kende hy zijn zoon niet. Maar de zoon, de vader kennende, liep blijdelijk naar hem toe, en viel hem om de hals, en de vader ook de zoon; en in dezer voegen weenden zy een wijl tijts, zonder een woort te spreken. Veel volk, om hen staande, lieten ook, door dit schouspel bewogen, hun tranen vallen. De vader en zoon vatten malkander by de hant, en gingen dus met vreucht en blijschap naar huis, byna op gelijke wijze, als de Historie van d'Outvader *Jakob*, en *Josef*, zijn zoon, beschreven is.

En dewijl deze *Volkert Evertsz.* in *Indiën* by de verövering van de vesting *Panek* op *Makässer* de duim aan de rechte hant verloren heeft, en dieshalven zijn ambacht van boekbinden niet plegen kan, zo heeft hy zich voor Karstijt van 't verlede jaar, te weten dat van zestienhondertächtënzestig, met een Hollantsch schip, *Kattenburg* genoemt, daar meê hy t'huis gekomen was, weêr naar *Indiën*, in dienst der *Hollanders* voor Korporaal, begeven, met voorneemen van zijn geluk in d'oostersche Lantschappen te verzoeken, daar toe God zijn rijke zegen belief te verlenen: tot het welk vrome harten zeggen. *Amen.*

E I N D E.

De

BESCHRYVING

der

OOSTINDISCHE

REIZEN

van

ALBRECHT HERPORT van BERN.

Sedert zijn uitvaart, in 't jaar 1659. *tot zijn wederkering in dat van* 1668.

Daar in hy, beneffens het geen, dat hem bezonderlijk bejegent is, ook veel voorname zaken, die in *Indiën* gebeurt zijn, verhaalt; en de verövering van verscheide steden in die gewesten voor d'Oostindische Maatschappy, en bezonderlijk de belegering en 't verlies der vestingen op *Formosa* en *Taijowan*, als zelfs by deze voorvallen geweest zijnde, vertoont.

In de Hoogduitsche Taal uitgegeven, en door J. H. GLAZEMAKER *vertaalt.*

Met kopere platen verçiert.

t'AMSTERDAM,

By JAN RIEUWERTSZ. en PIETER ARENTSZ. Boekverkopers, 1670.

De REISBESCHRYVING van ALBRECHT HERPORT, naar OOSTINDIEN.

EERSTE HOOFTDEEL.

Vertrek van onze Reiziger uit *Amsterdam*, en uit het *Vlie*, zware storm. Koomst by de Kanarische Eilanden. Grote elenden en sporeloosheden in 't volk onder de Middellijn. Verscheide slach van visschen. Heftige stormen. Koomst aan *Kabo de bona Esperance*. Elendige staat van 't schip *Erasmus*.

IN 't zestienhondertnegenënvijftigste jaar / op de vijfëntwintigste van Bloeimaant / zijn wy / tot een getal van drie hondert en vijftig / t'Amsterdam, volgens het gewoon gebruik / in 't Oostindisch Huis gemonstert / en met een lichter naar 't Vlie gezonden / en daar op het schip / Malakka genoemt / gebracht / daar op Jan vander Werf Schipper / en M. van Haften Kommandeur over de soldaten was. Toen wy alles / dat tot deze Oostindische reis nodig was / ingenomen hadden / zeilden wy / met Gods hulp / op de negenëntwintigste van de voorgedachte maant uit het Vlie, en op de tweede en darde van Zomermaant tusschen Kalis en Doveren deur het Kanaal / daar wy twee Engelsche Oorlogschepen bejegenden. In de volgende dag ontmoette ons een Turksche rover / met een Fransche vlag / en vraagde ons van waar wy quamen / en waar wy henen wilden. Maar onze Schipper / aan de vleugel op de bezaansmast merkende dat het een Turksch schip was / dee een stuk grof geschuts op hem lossen / en schoot hem door zijn groot zeil. Zy schoten ook tot verschelde reizen naar ons / en begaven zich dus weer van ons af / terwijl wy onze reis vervorderden.

1659. Vertrek van Amsterdam, en uit het Vlie.

Bejegening van een Turksche rover.

Op de tiende van Zomermaant geraakten wy buiten 't Kanaal / en verloren 't lant uit het gezicht. Wy wierden toen op rantsoen gestelt / en men maakte een ordening dat yder des daags een mingelen water / en een half mutsje brandewijn zou hebben; gelijk ook vier ponden beschuit voor yder week / en andere dagelijksche gekookte spijs.

Het volk op rantsoen gestelt.

Op de twaalfde van de zelfde maant quamen wy in de Spaansche zee / daar wy een felle wint kregen / en dieshalven alls tot een storm vaerdig maakten.

Harde wint.

maakten. Tegen de nacht wierd de wint felder / en de zee begon schrikkelijk hol te gaan. Wy hadden weinig ervare volk op ons schip; 't welk te meer schrik in ons veröorzaakte. Op de dartiende nam de wint in dier voegen toe/ dat wy alle zeilen innamen / behalven het schoverzeil / daar wy 't mee lieten dryven. Tegen de middag wilden wy 't schip wenden; en toen het op de wint lag / begon de grote mast te kraken; 't welk grote schrik onder ons veröorzaakte. Wy vonden echter middel om de mast met yzere ketenen te woelen: en wy besloten weeröm te keren / en de naaste haven in te lopen / om een nieuwe mast in te zetten. Op de darde dag van onze weeröm̃kering ging de wint leggen; en de timmerlieden vermaakten de mast in dier voegen / dat wy op de negentiende van de zelfde maant onze reis weer vervorderden / en enige dagen lang goede wint hadden.

Gevaar van de mast.

Bejegening van een Engelsch schip.

Op de dartigste van Zomermaant ontmoetten wy een Engelsch schip / met suiker geladen / dat uit Westïndiën quam / en in de zelfde storm grote noot geleden had. Zy hadden groot gebrek van lyftocht en water; en onze Schipper zond hen / op hun aanhouden / een legger met water / en duizent ponden beschuit.

Koomst by de Kanarische Eilanden.

Op de zeste van Hooimaant zeilden wy tusschen twee Eilanden deur / Porto Santo, en Madera genoemt / niet wyt van de Kanarische Eilanden / daar wy met droefheit het varsch water van de bergen zagen afvlieten / zonder dat wy iets daar af konden bekomen. Wy hadden sedert een lange tyt goede wint / en naderden allengs de Middellyn / daar wy grote hitte uitstonden / de welke grote en zware ziekten onder ons veröorzaakten. Enige lagen aan een hete koorts / en anderen / welker getal groot was / wierden gantschelyk byster van zinnen / daar af ik ook gehele zes weken geplaagt was. Enigen storven elendiglyk in hun zinneloosheit wech; en anderen dronken / uit oorzaak van grote dorst / zout water / 't welk de menschen ook sterven doet.

Elenden onder de Middellijn.

Op de twintigste van Hooimaant zeilden wy deur de Middellyn / met zulk een grote en onverdragelyke hitte / dat meer dan de helft van ons volk ziek lag; van 't welk / enige dagen na malkander / drie of vier storven. Wy kregen daar na / door Gods genade / een goede en aangename wint / door de welk de hitte in dier voegen getempert wierd / dat wy met een gematigde lucht hoe langer hoe meer in de koelte quamen. Ondertusschen gebeurde 't onder de Middellyn / dat een soldaat / Pieter Andriesz. genoemt / zich verzuimt / en by nacht in de maneschyn geslapen had; daar door omtrent een maant lang zyn mont en ogen zich naar d'een zyde / volgens de loop der maan / keerden.

Vreemd voorval.

Op de darde van Oogstmaant / tegen d'avont / toen de brandewyn uitgedeelt wierd / sprong d'onderkok / door zonderlinge naargeestigheit / deur de poort in zee / en begaf zich tot zwemmen. D'onzen / dit ziende / staken by de wint / en zetten de kleine sloep uit / daar mee zy naar hem roeiden. Maar het water ging zo hol / dat wy alle ogenblikken dachten dat de sloep / met al 't volk / ondergaan zou. Zy kregen eindelyk de kok weer / en brachten hem in 't schip. Toen aan hem gevraagt wierd waaröm hy in zee gesprongen was / gaf hy tot antwoort dat zyn vrou hem geroepen had / en dat hy dieshalven naar haar toe had willen zwemmen.

Spôreloosheit van d'onderkok, die in zee springt.

Op de vyfde van de zelfde maant zagen wy veel tonynen / of zeevarkens

kens voor onz schip / van de welken wy ook een met een harpoen (een weerhakige scherpe werpspies / daar een lijn aangebonden is) schoten. Zy zijn omtrent zo dik en groot als een ander varken / en hebben ook spek op de rug. Hun ingewant is even als dat van een gemeen varken / van 't welk echter niets geëten wierd / dan de lever en ribben. Deze visch heeft ook warm bloet in zich. Tonijnen, of Zeevarkens.

Op de zevende van Oogstmaant zagen wy ook veel Hayen / of Zeewolven / van de welken enigen twee / of drie ellen dik / en vier of vijf ellen lang zijn / en den menschen grote vijantschap toedragen. In de zelfde abont wierd uit onz schip een doot man over boort gezet / die / zo haast hy in 't water quam / van een Hay in 't midden deurgebeten wierd. Wy zagen toen ook veel vliegende visschen / die zo groot als een gemene haring zijn / van de welken enigen in onz schip vlogen / om hun leven te bergen. Zy worden van alle andere visschen vervolgt en geëten / als zy in 't water komen: want zy konnen niet langer vliegen / dan als hun vleugels nat zijn. Haijen, of Zeewolven. Vliegende visschen.

Op de twaalfde van Oogstmaant / in de nacht / ter tweede wake / wierd een soldaat / om dat hy op de wacht geslapen had / in 't groot wand gezet / daar hy zich / om niet af te vallen / met de handen vast moest houden. Maar toen hy van de slaap overvallen wierd / liet hy de handen los / en viel daar uit / en op een stuk geschuts / en van daar in 't water / zonder dat wy hem / uit oorzaak van de harde wint / weer zagen. Straf aan een soldaat.

Op de veertiende van de zelfde maant wierden enige visschen gevangen / namelijk een Dolfijn, die niet langer dan een elle is / en buiten 't water zwart / of licht bruin / en in 't water zeer treffelijk van alderhande verwe schijnt; een Albakork, en noch een andere visch / die wel een steenbraassem gelijkt. De Schipper liet deze leste voor zijn tafel koken / en d'andere twee voor de zieken / die daar door grote verquikking bequamen. Maar de genen / die aan des Schippers tafel van zijn visch geëten hadden / wierden alle doot krank; 't welk echter niet langer dan vierëntwintig uren duurde. Enige visschen gevangen.

Op de negentiende van Oogstmaant storf onze zieketrooster / of voorleezer / die in een dootkist / daar veel zwaarte in lag / op dat hy vaerdiglijk zou zinken / over boort gezet wierd. Doot van de zieketrooster.

In de volgende dag / op d'abont / kregen wy zulk een harde storm / dat wy alle onze zeilen moesten inneemen / en gezamentlijk wacht houden; dewijl het schip door zo harde en schichtige Travaden ('t welk schielijke buyen en dwarrelwinden zijn / die ook haast weer verdwijnen) in dier voegen op zijn zijde wierd geworpen / dat wy meenden dat het niet weer rijzen zou: 't welk aan de Schipper en aan ons byna alle de moed dee verliezen. In de dageraad stilde de wint weer een weinig / en wy maakten weer zeil. Doch wy moesten laveren; vermits wy de wint tegen hadden / die ook een lange tijt duurde: in voegen dat wy verre af / en westwaarts buiten onze streek gedreven wierden / en de Schipper voor een lange en moeyelijke reis begon te vrezen. Zware storm.

Op de tweede van Herfstmaant wierd onz rantsoen van spijs en drank verminderd / na dat de Schipper en d'andere Overſten te zamen raat gehouden hadden. In plaats van een mingelen waters kregen wy niet meer dan de helft / en in plaats van vier pont broot ter week niet meer dan darde half pont; en desgelijks aan alle andere spijzen. Vermindering van rantsoen.

De

Nieuwe storm. De zeste van de zelfde maant / voor de middag / kregen wy weer zulk een harde storm / dat wy onze marszeilen moesten inneemen : in voegen dat wy een bylegger van drie dagen hadden. Op de negende / tegen d'avont / wierd het een weinig stilder ; en dieshalven meenden wy de zeilen weer by te zetten. Maar de wint / in 't groot marszeil vattende / scheurde het in twee stukken / en voerde het wech. Wy kregen ook alle nachten een koude regen / de welk weer nieuwe en zware krankheden aan ons veröorzaakte.

Veel zieken. Op de vijftiende van de voorgedachte maant liep de wint om tot onz voordeel ; in voegen dat wy voort geraken konden. Onze Schipper had toen noch twee varkens / die hy uit Hollant meegenomen had / en die hy flachten / en voor de zieken / onder de welken veel waren / die de scheurbuik hadden / en ook andere ziekten / koken dee. Hy dee ook alle weken het schip tot drie malen van binnen spoelen / en daar na met edik besprengen.

Op d'eenentwintigste van Herfstmaant zagen wy een Noortkaper, of kleine walvisch / en ook enige zeehonden ; daar uit de Schipper en stuurlieden gisten dat wy niet verre van de kust van Afrika af waren / gelijk wy ook op de middag / toen wy de hoogte van de zon namen / bevonden. De Schipper beval dieshalven dat men by dag en nacht naerstiglijk naar lant zou uitzien ; en aan de geen / die het zelfde eerst zou zien / wierden zes rijksdaalders / en vier kannen met Spaansche wijn belooft.

Koomst aan de Kaap de bone Esperance. Op de vijfentwintigste / des uchtens vroeg / wierd uit de fokkemars blijdelijk geroepen / lant, lant ; 't welk grote blijschap in ons veroorzaakte. Een uur daar na zagen wy alle het lant / en bevonden dat het de kust van Afrika was. Wy zagen de Kaap de bone Esperance, of het Voorgebergte van goede Hoop / en zetten onze streek derwaarts. Des namiddags / omtrent te drie uren / zeilden wy tusschen enige Eilanden deur / en quamen voorspoediglijk op de ree / om daar t'ankeren. In de volgende nacht moesten wy / uit oorzaak van de harde wint / onze stengen laten schieten. Wy kregen toen weer vry water ; 't welk zulk een grote blijschap onder ons veroorzaakte / dat men de zelfde niet met woorden kan uitspreken / en dat de geen / die geen ondervinding daar af heeft / zulks niet zou konnen geloven. Want daar waren'er veel / die wenschten dat zy voor hun doot noch eens hun zad aan water mogten drinken ; 't welk zy echter niet konden bekomen.

Elendige staat van 't schip Erasmus. In de volgende dag wierd de boot / en de twee sloepen uitgezet / met de welken men naar lant roeide / daar onze Schipper zeer wel van d'Overste in de vesting ontfangen wierd / die ons voort twee koejen / en zes schapen toezond / gelijk ook alderhande groen kruit / en kool / en onder anderen ook radijs / die wy / na de nuttiging van andere varsche spijs / uit grote graagheit met bladen en staerten aten ; daar wy het schoon varsch water / als of het nieuwe goede wijn was / toe dronken. Op deze ree lag een schip aan anker / Erasmus van Rotterdam genoemt / 't welk een jaar te voren met de vloot van Batavia afgegaan / en / door storm daar af geraakt / na verloop van negen maanden daar gekomen was / na dat zy zo groot gebrek van spijs en drank hadden geleden / dat de meeste menschen daar af gestorven waren / en d'overigen het zelfde zwarelijk konden bestieren. Dit schip was zo beschadigt / dat zy het met een yzere keten drie malen hadden omwonden / op dat het niet van malkander zou vallen.

TWEE-

TWEEDE HOOFTDEEL.

Vertrek van *Kabo de bona Esperance*. Zware ſtormen. Groot gevaar van op de wal te zeilen. Bejegening van een Malaiſch vaartuig in ongemak. Tegenſpoet. Vruchten aan hen te koop gebracht. Koomſt voor *Bantam*, en te *Batavia*.

TOen wy negen dagen aan lant hadden geweeſt / wierd aan ons bevolen dat wy ons weer te ſcheep zouden begeven. Wy wonden dan d'ankers weer op / en / de zeilen vallen latende / ſtaken op de darde van Wijnmaant weer in zee / na dat wy drie eerſcheuten tot affcheit hadden gegeven. In de zelfde dag / tegen d'avont / verloren wy 't lant weer uit het gezicht / en zeilden / door Gods genade / enige dagen lang met goede wint voort. Daar na kregen wy een harde noorde wint / die ons zo verre zuidewaarts aan dreef / dat de Schipper en ſtuurlieden giſten / dat wy niet verre van het onbekent Zuidlant waren. Vertrek van de Kaap.

Op de twintigſte van Wijnmaant / kregen wy tegen de nacht quaad weer / met donder en blixem; in voegen dat de gehele nacht een gedurige brant ſcheen. Des uchtens / met het krieken van de dag / wierd een in de fokke mars gezet / om naerſtiglijk naar lant uit te zien. Toen hy daar naauwelijks een half uur geweeſt had / riep hy lant, lant. Onze Schipper verſchrikte hier af / dewijl wy die gehele nacht / in zulk quaad weer / zo na aan lant hadden geweeſt. Hy dee dieshalven het ſchip terſtont wenden: en daar mee geraakten wy weer van de wal. Dit lant word het onbekent Zuidlant genoemt / vermits niemant daar af noch kennis heeft bekomen. 't Is hier omtrent zeer kout / inzonderheit als de zon aan de noortzijde van de Middellijn is. Onweer. Gezicht van 't Zuidlant.

Op de vijfentwintigſte van Wijnmaant ſloegen wy overäl nieuwe zeilen aan / dewijl wy op deze plaats aan d'ouden niet darden vertrouwen een ſtorm uit te ſtaan. Wy kregen in deze nacht zulk een felle ſtorm / dat wy niet tijts genoech hadden om de marszeilen in te nemen. Door deze felle wint brak de ree van 't fokke marszeil / en dieshalven ſneden wy het zeil terſtont daar af / en maakten in de volgende nacht de ree weer klaar / daar wy een nieu zeil aan ſloegen. Tegen de dag verānderde de wint / die wat ſtilder wierd; in voegen dat wy naar onze wenſch voort konden komen. Hard weer.

De vierde van Slachtmaant / op de middag / peilden de ſtuurlieden de hoogte van de zon / en bevonden dat wy alree voorby d'Eilanden van Madagaskar en Mauricius moeſten zijn / ſchoon wy hen niet gezien hadden. Wy hadden toen zo voorſpoedige wint / dat de ſtuurlieden rekenden dat wy enige dagen na malkander achtenveertig mijlen zeilden. Snelle voortgang.

Op de dartiende van Slachtmaant namen de ſtuurlieden de hoogte der zon / en giſten dat wy niet verre van 't Eilant Amſterdam waren. Wy zagen dieshalven by dag en nacht naerſtiglijk naar lant uit.

Op de vijftiende wierd de hemel met wolken overtrokken; daar op tegen d'avont hard weer volgde. Wy zagen in d'eerſte wake / by een heldere weerlichting / het lant voor ons / daar wy niet boven een musketſcheut af waren. Groot gevaar.

De wint/die ons tegen 't lant aandreef/nam hoe langer hoe meer toe: in voegen dat wy in zware noot waren / die grote angst in ons veroorzaakte / inzonderheit in de Schipper / die met zulk een geween zijn bangigheit te kennen gaf / dat dit een grote schrik onder 't gehele volk maakte. Doch wy / door Gods hulp het schip met grote gezwintheit wendende/ geraakten haast weder van de wal af / zonder enige schade te lijden / en zagen in de volgende uchtent geen meer lant. Wy hadden sedert veel onbestandig weer / en konden in enige dagen de hoogte der zon niet peilen. In dit ongestuimig weer kreeg de weduw van onze zieketrooster / of voorleezer/ enige tijt te voren gestorven/ gelijk wy verhaalt hebben / d'arbeit op de hals / en verloste van een jonge zoon.

Op de vierëntwintigste van Slachtmaant zagen wy lant / gantschelijk buiten vermoeden van de stuurlieden/ en zonder dat iemant kennis daar aan had / tot dat wy daar na naby quamen. De stuurlieden bemerkten toen dat het de Kokus Eilanden waren / die omtrent twee hondert en vijftig mijlen van 't Eilant Java af leggen. Wy zagen hier door dat wy verre naar 't westen afgedreven waren / en veranderden dieshalven van streek.

Bejegening van een Malais vaartuig.

Op de negenëntwintigste zagen wy een schip / dat een Malais vaartuig was / met kokusnoten geladen / 't welk van de Kokus Eilanden afquam/ en zijn streek naar Sumatra zette. Zy waren gantschelijk beschadigt / en leden groot gebrek aan hout en water: en dieshalven bewezen wy / volgens hun verzoek / hulp en onderstant aan hen. Zy bleven ook enige dagen op ons schip: maar toen de wint een weinig stilde/ begaven zy zich weer op de reis/ en namen hun afscheit van ons.

Op de negende van Wintermaant zagen wy een boom in zee drijven/ daar uit wy gisten dat wy niet verre van de wal waren. Wy hadden grote stilte / met weinig wint; maar een bange hitte / die weer veel ziek en zwaarmoedig volk onder ons veroorzaakte. De tijt begon ons ook te verdrieten / dewijl wy in lang geen lant hadden betreden / daar yder voor zijn doot noch naar verlangde.

Tegenspoet.

Op de dartiende hadden wy groot onweer/ en daar by zware regen. Yder dee zijn best om water te vangen/ en in zijn vaten te doen. De wint hield een weinig aan / doch niet lang. In de volgende dag wierd de wint weer voorspoedig tot bevordering van onze reis. Daar voor wy alle d'almachtige God dankten.

Op de twintigste van de zelfde maant zagen wy veel hout en vuiligheit by ons drijven / en daar onder ook enige oranje appelen / limoenen / citroenen / die bedorven waren / suikerriet / bambusen / en andere dingen. Wy kregen hier door weer nieuwe moed / en onze harten wierden verquikt / dewijl wy hoopten dat wy niet wijt van lant af waren.

Op de vierëntwintigste zagen wy weer veel ruigte drijven / en daar onder ook bladen van bomen / die ons noch begeriger maakten om het lant te zien: in voegen dat de Schipper aan de geen / die eerst het lant zag / zes stukken van achten / een nieuwe hoet / en een kan Spaansche wijn beloofde.

Ontdekking van lant.

Op de vijfëntwintigste van de voorgedachte maant / des uchtens vroeg/ na dat het gebed gedaan was / zagen wy lant/ zonder te weten welk het was/ tot dat wy 'er nader by quamen. Wy zagen toen dat het gebroke Eilanden waren / en hielden 't voor de Prince Eilanden/ die zuidwaarts van 't Eilant

Java

Java afleggen. Na de middag zagen wy het hoge lant van Sumatra, en een uur daar na de hoge berg van Java, en de Peperberg / die aan onz scheepsvolk wel bekent was. Dewijl wy niet wijt van 't lant af waren / moesten wy in de volgende nacht slechs met halve zeilen voortvaren / tot dat de dag weer aanquam. Des uchtens vroeg zagen wy 't Eilant Krakatau, en ook een Javaansch scheepje / of Tinang, dat naar ons toequam. De Schipper dee vragen wat zy begeerden / en of het vrede tusschen hun Koning / en de Hollanders was. Zy zeiden dat zy hun waren / in verscheide slach van vruchten bestaande / begeerden te verkopen / en dat het vrede tusschen hen was. De Schipper liet hen hier op in 't schip komen / en kocht hen alle hun vruchten af / die hy onder ons uitdeelde. Deze vruchten bestonden in hondert groene kokos- of klapperneuten / zestig bosschen bysang / enige korven vol mangen / en ook enige anassen. Vruchten aan ben te koop gebracht.

Op de zevenëntwintigste van Wintermaant quamen wy in de Straat van Sunda. Des namiddags voeren wy voorby verscheide Eilanden daar omtrent / en quamen tegen d'avont noch voor Bantam, daar wy die nacht voor anker bleven leggen. Hier quam by ons een visscher van Bantam, met een kleine Tinang, die enige treffelijke visschen aan ons verkocht / en van de Schipper een brief aan de Heer Generaal op Batavia verzocht / om aan hem d'eerste tijding te brengen van dat 'er een schip uit Hollant quam. Koomt voor Bantam.

Op d'achtëntwintigste van de zelfde maant / des uchtens vroeg / wonden wy onz anker weer op / en zeilden tot aan de middag voor 't Eilant Onrust, zeker klein Eilant / daar de Hollanders hun schepen weer toerusten. Wy zagen kort daar na de schepen voor Batavia op de ree leggen / daar wy ook / na verloop van twee uren / aanquamen / en onz anker lieten vallen. In dezer voegen volbrachten wy onze reis uit Hollant tot aan 't Eilant Java, en aan de stat Batavia binnen de tijt van zeven maanden; voor al 't welk wy de goede en genadige God hartelijk dankten. Wy verloren in onze reis achtëndertig menschen. en te Batavia. Getal des doden.

Op de negenëntwinstigste / des uchtens vroeg / quamen enige sloepen / die last hadden om ons uit te halen. Wy wierden hier over hartelijk verblijd / en daar op van de Heer Generaal op Batavia vriendelijk ontfangen; en aan yder wierd zijn herberg toegewezen.

DARDE HOOFTDEEL.

Vertrek van *Batavia* met een vloot. Toeleg op *Makao.* Zware stormen, die de vloot verstrooit. Nieuwe storm. Gevaar van schipbreuk. 't Schip *Gorkum* gesneuvelt. Sobere staat van de vloot. Besluit van naar *Taijowan* te trekken. 't Schip *Ter Veer* koomt weêr by de vloot.

TOen wy op Batavia een tijt lang hadden gelegen / wierd in Zomermaant van 't zestienhondertënzestigste jaar een vloot van dartien schepen / met alderhande krijgsrusting / lijftocht / bussekruit / koot / en andere noot wendigheden toegerust / en twaalf hondert soldaten / met hun Oversten / daar op gebracht / Jan van der Laan wierd ons tot onze Admiraal ter zee / en Generaal te lant meegegeven. 1660.

Vertrek van Batavia. Wy begaven ons op d'eenëntwintigste van Zomermaant onder zeil / en quamen op de drieëntwintigste in de Straat Banda. Niemant / dan onze Admiraal / wist waar wy heen zouden. Maar zo haast wy de Straat van Banda deur waren / wierd aan ons het voorneemen geopenbaart / te weten naar d'Eilanden van Makao te zeilen / en de vesting der Portugezen, daar op gelegen / te belegeren. Hier op wierd aan yder bericht hoe hy zich houden zou / inzonderheit dewyl omtrent in deze tyt de vloot der Portugezen gemenelyk van Makao naar Goa vertrekt.

Ontdekking van de toeleg.

Bejegening van een Junk. Op de vyfëntwintigste van de zelfde maant zagen wy een schip voor ons / naar 't welk een van d'onzen gezonden wierd / om te verneemen wat volk daar op was. Men bevond dat het een Sineesche Junk was / die van de kust van Sina quam / en naar Malakka zeilde. Maar dewyl zy geen nieuwe Pas hadden / wierden zy opgehouden / en d'overste van hun Junk op onz Admiraals schip gebracht / en hun schip van enigen van onze soldaten bezet / op dat zy geen bericht van ons zouden geven.

Groot onweer. In 't einde van deze maant hadden wy een harde wint / en tegen de nacht een schrikkelyk weer van donder en blixem: invoegen dat men door de gedurige weerlichtingen de gehele nacht deur kon zien / gelyk op de klare dag. Wy hadden ook zware regen / en schrikkelyke travaadwinden.

In 't begin van Oogstmaant zagen wy 't Eilant Demon, of Pulo Demon, en Pulo Bissang, die wy te rechte hant lieten leggen / en naar 't vaste lant voeren. Enige dagen daar na zagen wy de kust van Koinam, Tunkin en Kambooija. Tegen d'avont wendden wy 't altyt weer van de wal af.

Zware storm. Op de twaalfde van de zelfde maant begon het zo hard te wajen / dat wy de marszeilen moesten inneemen. Ter middernacht liep de wint om / en ons gantschelyk tegen de boeg / en wierd hoe langer hoe felder. D'Admiraal schoot dieshalven een scheut met grof geschut / tot teken dat yder met zyn schip wenden zou. In deze storm quamen twee schepen / welkers vuren en lantaernen uitgegaan waren / zo na aan malkander / vermits zy elkander niet konden zien noch horen / uit oorzaak van 't geruisch des wints en der golven / dat het een schip / Achilles genoemt / het ander / nieu Enkhuizen geheten / ter zyden aan de boeg zo fel trof / dat zyn anker daar in vast geraakte / en de gantsche boeg mee trok / en dat het ander met zyn achtersteven zo fel tegen de zyde van 't eerste aandreef / dat zy beide zwarelyk daar af beschadigt wierden / en dat zy niet anders dachten / dan dat zy zinken zouden. Zy hingen aan hun marssen en reen verscheide lantaernen / en schoten gedurigelyk / tot een teken van dat zy in d'uitterste noot waren. Doch God de Heer hielp hen van malkander / gelyk wy aan de lantaernen / die zy overal gehangen hadden / konden zien. Des uchtens zagen wy van onze gehele vloot / die in dartien schepen bestaan had / niet meer dan vyf; en de wint was ons noch even zeer tegen / met een vliegende storm: invoegen dat wy 't lieten dryven tot aan de vyfde dag / in de welk wy weer een voorspoedige wint kregen. In de volgende dag zagen wy een schip / en voort daar na noch twee anderen. Toen de wint wat bedaart was / dee d'Admiraal een witte vlag wajen / en een stuk geschuts afschieten / tot teken van dat de Schippers en Kapiteins ten raat zouden komen / daar in yder zyn ongeval beklaagde / zonder dat men wist waar d'overige schepen gebleven waren. Onze Admiraal zond aan de twee beschadigde schepen / van de welken wy hier voor gesproken hebben / timmer-

Twee schepen in noot.

De vloot verstrooit.

De beschadigde schepen vermaakt.

timmerlieden / hout / en voorts al het geen / dat 'er nodig was / om by mooi en bestandig weer hun schade te vergoeden / en te verbeteren. Toen dit gedaan was / maakte men weer zeil / om onze reis te vervorderen. Wy kregen weer een styve koelte; en de Schipper giste dat wy niet verre van 't Eilant Makao waren.

Na verloop van enige dagen / namelijk op de negende van Oogstmaant / begon het weer zo schrikkelijk te wajen / dat wy alle zeilen / behalven de bezaan / en 't schoverzeil / moesten inneemen. In de zelfde nacht hadden wy noch een veel harder storm / dan ooit te voren: in voegen dat de Schipper meende dat 'er een Orkaan op volgen zou / dat is als alle de vier winden uit het oosten / westen / zuiden en noorden tegen malkander stoten; 't welk alle jaren gemenelijk omtrent die tijt gebeurt. Deze storm duurde gehele negen dagen: in voegen dat wy / uit oorzaak van de holle zee / stoting der golven / en fel geblaas der winden niets konden koken: ja wy meenden niets anders / dan dat hemel en aarde vergaan zou. In deze storm konden wy niet meer dan vier / en somtijts slechs drie schepen tellen: in voegen dat wy om d'andere schepen / en om 't groot gevaar der gener / die wy zagen / gantsch bedroeft waren. Wy hadden ook een gedurige zware regen / die veel ziek volk in 't schip veroorzaakte. Sommigen lagen aan de Barbieri, 't welk een verlamming der leden is / enigen aan de waterzucht / en anderen aan de rode Loop. — Nieuwe storm.

Na langdurig en kommerlijk weer zagen wy eindelijk lant; en toen de wint een weinig bedaart was / zagen wy dat het d'Eilanden van Makao waren. De Schipper besloot hier op / een haven in deze plaats te zoeken / en daar met het schip t'ankeren / om varsch water te bekomen. Maar dewijl onze Schipper niet wist waar een bequame haven was / gaf hy het beleit hier af aan de Sinesche Schipper over / die wy / gelijk wy hier voor gezegt hebben / van de Junk in ons schip hadden genomen. Deze gaf voor dat hy in deze plaatsen wel bekent was / en verzocht dieshalven dat men 't beleit van 't schip aan hem overgeven zou / gelijk ook gedaan wierd. Hy meende hier op tusschen twee klippen deur te zeilen. Maar toen wy op een pistoolschent daar aan waren / zagen wy noch een andere klip / die onder 't water verborgen was; en de Schipper / dit verstaande / liet het schip voor de wint omlopen / en keerde weer in zee. Wy vonden toen aan d'andere zijde van 't Eilant een haven / daar wy met vier schepen ten anker quamen. — Groot gevaar van schipbreuk.

Op de tiende van Herfstmaant / tegen d'avont / zagen wy / door de glans der zon / die tegen de witte muur aan scheen / de vesting Makao, en ook enige Portugesche schepen / die daar in de haven lagen. Wy zonden een van onze vier schepen uit / om te zien of men geen meer van de vier overige schepen zou vinden. In de zelfde dag quamen twee van onze schepen in de haven by ons / van de welken 't een zijn grote steng verloren / en ook veel zieken op had. Na verloop van drie dagen quamen weer twee by ons / zonder enige schade geleden te hebben / en van de welken 't een / Hektor van Trojen genoemt / sedert d'eerste storm van ons af had geweest. Namaals quamen noch twee anderen / die / met noch een darde / tot onder de kust van Koinam waren gedreven / daar een van hen / Gorkum genoemt / aan de klippen was geworpen / en daar in vier voegen tot splinters gestoten / dat niet alleenlijk de goederen / maar ook alle de menschen / die 'er op waren / te gront gingen. — Schipbreuk van een schip.

Op dit schip waren hondert en vijftig eters / alderhande nootwendige voorraat van wapenen en krijgstuig / en bezonderlijk vijf treffelijke nieuwe mortieren / met de granaten / die 'er by behoorden. Maar men kon niet vernemen waar het ander schip / ter Veer genoemt / gebleven was.

Op de veertiende van de zelfde maant quam weer een schip te voorschijn / dat zijn grote ree gebroken / en zijn kruissteng verloren had. Hy dee in deze dag zijn sloep uitzetten / en voer zelf van schip tot schip / om te bezien hoe het met alle gestelt stond / en bezonderlijk in hoedanige stant het volk was / van 't welk hy meer dan de helft ziek vond. Hy dee dieshalven de gemene krijgsraat te zamen komen / om te beraatslagen of men met zo weinig volk deze vesting Makao, onder de Portugezen staande / aantasten zou. Met gemene stemming wierd besloten dat wy / dewijl het voornaamste schip / daar alle de krijgsvoorraat in was / te gront was gegaan / en ons noch drie schepen ontbraken / ons naar 't Eilant Formosa, of Taijowan zouden begeven / en daar vijf maanden wachten / om ondertusschen het getal der menschen groter te maken / en de zieken te doen genezen / en daar na / te weten in de naastvolgende zomer / onz voorneemen in 't werk te stellen. Wy deden hier op onze best / om de vaten weer met varsch water te vullen.

Sobere staat van de vloot.

Scheepsraat gehouden.

Besluit van naar Taijowan te trekken.

Van dit Eilant vonden wy niets anders / dan veel oesterbanken / die 'er veel rontom dit lant waren: en dewijl onze hoogbootsman hier ongelukkiglijk sneuvelde / zo gaven wy 't de naam van Hoogbootsmans Eilant.

Vertrek.

Toen yder schip zich weer tot vertrek vaerdig gemaakt had / hield d'Admiraal een gastmaal; en daar na beval hy dat men d'ankers opwinden zou. Dus begaven wy ons weer in zee / en namen onze streek naar 't Eilant Formosa.

Bykoomst van een schip.

Op de vijfentwintigste van Herfstmaant zagen wy van verre een schip / 't welk / toen het nader by quam / wy bevonden een van onze afgedwaalde schepen / ter Veer genoemt / te wezen. Dit schip had grote noot uitgestaan / en een nacht op 't zant gezeten. Wy vernamen noch niet van de twee andere schepen. Wy zeilden enige dagen lang met goede wint voort / en gevoelden dagelijks meer en meer koude. Onze stuurlieden gisten dat wy niet verre van 't Eilant Formosa waren; en dieshalven hield men naerstige wacht met uitzien / op hoop van 't lant in 't gezicht te bekomen.

VIERDE HOOFTDEEL.

Koomst aan *Taijowan*. Beschrijving van deze plaats, en van 't Eilant *Formosa*; gelijk ook van een zware aardbeeving. Krachtige winden in dit gewest.

OP de vijfde van Wijnmaant zagen wy 't hoog gebergte van 't Eilant Formosa, daar uit de stuurlieden gisten dat wy noch omtrent vijftig mijlen van Taijowan waren. In de volgende dag zagen wy 't Eilant Langgemoi, dat zich omtrent acht mijlen van Formosa zeewaarts heen strekt. Tegen d'avont zag men de berg Tangoi, en d'Apenberg, daar men / een weinig af / een varsche vloet / Bangsoi genoemt / uit het lant in zee ziet vlieten. Wy lieten hier 't anker vallen / en moesten 'er een dag / en twee nachten blijven / uit oorzaak van de strijdige wint. In de volgende dag / des uchtens vroeg / wonden

wonden wy onze ankers weer op / en zeilden noch in die voormiddag op de zuiderree van Taijowan, daar wy noch een van onze schepen vonden / het welk zich door harde wint derwaarts had moeten begeven. Koomt te Taijowan.

Toen onze Admiraal naar lant gevaren was / dee de Gouverneur / of Plaatsvoocht / Frederijk Kojet genoemt / enige sloepen en schuiten uitbrengen / en ons uit de schepen halen; doch vooreerst de zieken / die omtrent zes hondert / en zo zwak waren / dat niemant een voet kon voortzetten / maar alle naar 't gasthuis gedragen moesten worden. De schepen wierden daar na in de Visschershaven gehaalt / uit oorzaak van 't gevaar dezer plaats / en der schielijke Travaadwinden / die hier ontstaan. Deze Visschersplaats / (dus genoemt om de treffelijke visch / die daar gevangen word) legt twaalf mijlen van Taijowan, daar enige gebroke Eilanden leggen / tusschen de welken de schepen bequamelijk konnen ankeren.

't Eilant Formosa legt op drieëntwintig graden benoorden de Middellijn; gelijk ook Taijowan, dat zo verre / als men met een stuk grof geschuts beschieten kan / van Formosa aflegt; en omtrent twee uren lang / en een vierde deel van een uur breet is. Het strekt zich naar d'oostzijde in de langte uit / van daar men in zekere tijden / als de zee afloopt / te voet op Formosa kan komen. Dit is een dorre en onvruchtbare plaats / daar de hoofdvesting der Hollanders, Zeelandia genoemt / op legt / in de welke de Plaatsvoocht zijn woning heeft. Hier zijn / benevens andere woningen / ook enige pakhuizen / daar in zy alle kostelijke waren / met de welken zy handelen / opsluiten. Omtrent een pistoolscheut van deze vesting is een voorstat / daar in het meeste deel der huizen van de Sinezen worden gebout / daar zy allerhande kostelijke waren uit Sina brengen / en de zelfden met de Hollanders verhandelen. Beschrijving van Taijowan.

Op Formosa zelve zijn veel hoge bergen / ten meestendeel noch onbekent. De vlakke landen / die geheel vruchtbaar zijn / worden / benevens d'inboorlingen zelven / van veel duizent Sinezen bewoont / die zich / uit oorzaak van de gedurige oorlog / de welk zy tegen de Tartar voeren / van de welken zy heftiglijk vervolgt worden / derwaarts begeven / om zeker te zijn: maar echter zware schatting aan d'Oostindische Maatschappy van Hollant moeten betalen. Deze lieden zijn zeer naerstig in het lant te bouwen / en te beplanten. gelijk ook van Formosa.

Men bespeurt hier somtijts en dikwijls zware aardbevingen / van de welken ook een in mijn tijt voorviel. Want in Louwmaant / in 't zestienhondert eenënzestigste jaar / des uchtens vroeg / omtrent zes uren / begon d'aarde / omtrent een half uur lang / in dier voegen te schudden / dat men niets anders dacht / dan dat het aardrijk barsten en splijten zou. Deze schudding dee drieëntwintig huizen in de voorstat omvallen / en de vesting Zeelandia van 't een tot aan 't ander einde barsten. Na deze schudding volgde een langsame beweging / gelijk een schip / dat van de golven heen en weder bewogen word. Dit duurde drie uren lang; in welke tijt niemant op zijn voeten stil kon staan. In de haven lagen toen drie schepen aan anker / die ook / door de beweging van 't water / zo heftiglijk geslingert wierden / dat zy niet anders meenden / dan dat de schepen omvallen / of anders barsten zouden. Wy zagen hier een onuitspreekelijk wonder van God: want het water hief zich / door de beweging / zo hoog op / dat het veel hoger / dan 't lant scheen te zijn. Deze schudding / zo wel op 't water / als op het lant / duurde omtrent zes weken. Men Aardbeeving op Taijowan.

bevond daar na dat d'aarde in veel plaatsen / en inzonderheit in 't gebergte / open geborsten was ; en d'inwoonders zeiden dat zy nooit zulk een schrikkelijke aardbeeving beleeft hadden. De Sinezen, gevraagt zijnde waar uit de zelfde haar oorsprong had / gaven tot antwoort dat 'er krachtige winden in d'aarde verborgen zijn / die geen uitgang konnen bekomen / 't en zy 't aardrijk dus bewogen word.

Gevoelen der Sinezen van d'aardbeeving.

Krachtige winden.

Hier zijn het gehele jaar deur zware dwarrelwinden / de welken veroorzaken dat de schepen / die zich daar ten anker begeven / in groot gevaar zijn. Dieshalven zo haast de Schippers een koele wint bespeuren / kappen zy d'ankers af / vermits zy geen tijt hebben om hen op te winden / en begeven zich in volle zee ; dewijl 'er veel blinde klippen en zantbanken zijn. Wy zagen hier wonderwerken van een krachtige wint. Want een schip / op de noorder ree voor vier ankers leggende / wierd van de wint omgeslagen. Wijders / een galjoot / dat geladen / en voor vier ankers lag / spilde van zijn ankers / en wierd door de wint opgeheven / en uit het water over Baxamboi, een zantplaat / dus genoemt / omtrent een musketscheut van daar gevoert.

VYFDE HOOFTDEEL.

Vertrek van *Taijowan*. Tocht te lant tegen de vijanden. Lijding van grote dorst. De vijanden geslagen. Hun onkunde. Hun spijs en drank. Gevaar van schipbreuk voor *Taijowan*. Vertrek van de vloot naar verscheide plaatsen. Sinesche dieven opgehangen. Voorspook van d'aanstaande belegering op *Taijowan*.

Vertrek van Taijowan.

IN 't zestienhondert éénënzestigste jaar / de veertiende van Sprokkelmaant / gingen wy / twee hondert mannen sterk / te Taijowan te scheep / en / zuidwaarts aan zeilende / quamen binnen vier dagen gelukkiglijk voor Kardanang, daar wy aan lant gezet wierden / en de gehele nacht in 't velt bleven leggen / terwijl wy ons ander volk / inwoonders zijnde / verwachtten / die te lant trokken / en in groot getal in de zelfde nacht aanquamen. Dit lantschap Kardanang word van een vrou bestiert / die ons rijkelijk van spijs en drank verzorgde / en den Hollanders ten hoogsten toegedaan is / de welken haar ook niet anders noemen / als de goede vrou van Kardanang. Zy is daar als Koningin.

Goede vrou van Kardanang.

Gevaarelijke wegen.

In de nacht wierden enige bespieders uitgezonden / om te vernemen of de wegen op 't gebergte open waren / en of men daar ook goede wacht hield. Tegen de dag quamen zy weer tot ons / en brachten tot bescheit / dat de wegen zeer eng / en overal met grote stenen behangen waren / die men met dun taai riet vast gebonden had / 't welk zy / als 'er volk tot hen opkomen wil / afkappen ; en dan rollen deze stenen langs deze enge weg / en vellen alles neder / dat hen voorkoomt. Men stemde dieshalven dat men de berg omtrekken zou / om aan een wildernis / by onze inwoonders wel bekent / gemakkelijk op te komen. Des uchtens begaven wy ons op de weg / en trokken de gehele dag tusschen de bergen deur / tot aan d'avont / en quamen in die tijt aan een lopend water / daar wy ons leger maakten / en in de naaste nacht goede wacht hielden. In de volgende dag begaven wy ons weer op de

reis /

reis/en quamen op d'avont onder die zijde des bergs/daar zy op d'andere zijde hun woning hadden. Wy hielden in die nacht scherpe wacht / en lagen stil zonder enig vuur te maken. Des uchtens vroeg maakten wy ons vaerdig/en na dat yder zich met een bambus vol water verzorgt had / vingen wy aan de berg op te klimmen/'t welk ons/uit oorzaak van de steilte/onmogelijk geweest zou hebben/ zo wy ons niet aan de ruigte/ die daar wies/ hadden konnen vast houden. Wy hadden ook by ons twee veltstukken/die van d'inwoonders naar de hoogte gedragen wierden / 't welk zy met meer gemak deden/ dan wy met ons ledig lijf; vermits zy gewent zijn de bergen op te klimmen. Tegen de middag quamen wy halfweeg op de berg. Maar dewijl/uit oorzaak van de grote hitte der zon / enigen onder ons hun water uitgedronken/ en/door gebrek van 't zelfde half versmacht waren / en niet langer voort konden komen / zo was onze Generaal genootzaakt enigen der inwoonders te rug te zenden / om varsch water te halen. Wy trokken ondertusschen al opwaarts aan / en op d'avont / een uur na d'ondergang der zon / quam het voorste vaandel op het hoogste van de berg: maar het duurde echter wel tot aan middernacht/eer de leste man boven kon komen / dewijl wy slechs d'een na d'ander voort konden raken. Deze opklimming veroorzaakte in ons een onuitspreekelijke dorst / schoon wy geen water vonden / daar mee wy ons konden laven: en in deze nacht hielden wy zo goede wacht/dat niemant zich tot slapen darde begeven. Grote dorst.

Des uchtens vroeg / na dat onze Krijgspredikêr een openbaar gebed met ons gedaan had / begaven wy ons weer op de weg / en trokken noch ruim ander halve uur voort/ eer wy hun woningen konden zien. Wy wierden hier op in vier hopen gedeelt; en men beval aan ons van vier plaatsen aan te vallen. Wy trokken dus de berg af op hen aan / die ons in hun huizen verwachtten / de welken van binnen wonderlijk bemuurt waren; en het dorp zelf had rontöm zich een muur van zwarte Tafelsteen. Toen wy naby hen quamen / begonnen zy heftiglijk met pijlen op ons te schieten. Wy schoten dieshalven ook met vier vaandelen te gelijk op hen / terwijl men op de tromsmel sloeg/ en op de trompet blies. Dit maakte onder hen een grote schrik/en bezonderlijk het geschut; dewijl het meeste deel van hen nooit geschut gehoort of gezien had/en zy enigen van hen daar door zagen nedervallen. Zy begonnen hier op zo ysselijk te schreijen / dat wy hun verleegentheit wel haast merkten. Zy verlieten dieshalven terstont hun woningen/ sprongen over de muren/en liepen de berg af gelijk katten/schoon zy noch enigen van d'onzen in 't voorby lopen quetsten: gelijk onder anderen een bootsgezel / die / uit oorzaak van grote dorst / achter moest blijven / en met lont en enige hondert maten kruit voor de muskettiers geladen was. Zy doodden deze bootsgezel / scheurden hem aan stukken; en yder van hen nam een stuk vleesch/of een been van hem/ dat hy bekomen kon. Zy strooiden daar na het bussekruit op d'aarde / vermits zy meenden dat het wassen zou. Zy quamen ook by de genen / die een veltstuk droegen/ de welken/ gantsch wereloos zijnde / het stuk lieten vallen / en zich van daar maakten. Zy/ by dit stuk geschuts komende/ 't welk in een ropaert lag / en geladen was / wisten niet wat zy daar mee zouden doen / en meenden het te verbranden. Zy staken dieshalven 't ropaert aan / 't welk / geteert zijnde / lichtelijk aanging/ en bleven in groot getal daar rontöm staan. Maar zo haast de vlam aan de pan / of 't laadgat quam / en het stuk afging / vielen zy alle ter aarden / en lieten het zelfde leggen/ zonder het aan te roeren; 't welk wy met een vaandel weder haalden.

Staat des vijanden.

die de vlucht kiezen.

Onkunde der inwoonders.

Spijs en drank dezer lieden.

Wy vonden in hun huizen een drank/ die zy Massikau noemen/ de welk een goede drank is/ die van rijs gemaakt/ en enige jaren lang onder d'aarde begraven word. Wy vonden ook droge Ules, zeker wortel/ die in plaats van broot geëten word; gelijk ook varkensvleesch/ en hertenvleesch/ onder d'aarde bedolven/ en met basten van zekere bomen ingelegt/ met de welken zy het vleesch zo wel weten te bewaren/ dat het naturelijk gezouten schijnt. Wy vonden in hun huizen ook veel doodshoofden/ die zy van hun vijanden over behouden/ om aan de voortreffelijke daden van hen zelven/ of van hun vooronders te gedenken. En die zy/ als zy zich vrolijk willen tonen/ voor drinkvaten gebruiken.

Aftocht.

Wy bleven hier drie dagen/ en staken ondertusschen alles in brant. Daar na trokken wy 's uchtens vroeg weer weeh langs de berg af/ de naaste weg/ die met stenen behangen was. Toen wy deze berg een stukweegs afgetrokken waren/ zagen wy dat zy weer by hun huizen quamen/ daar af zy de brant poogden te blusschen. Tegen d'avont quamen wy weer voor Kardanang; daar onze Overste ons dee nederslaan/ en daar hy/ om dat wy ons wel gequeten hadden/ twintig potten met Massikau, en enige kannen met Arak aan ons dee geven.

In de volgende dag/ de zevenëntwintigste/ wierd alle onz volk weer naar de schepen gebracht. Doch onze Overste/ en noch enige bevelhebbers reden te paert naar Taijowan, daar wy ook/ na dat wy onze ankers opgewonden/ en ons onder zeil begeven hadden/ aan de darde dag op een scheut van een grof geschut/ op de ree quamen. Wy geraakten hier met onz schip/ Maria genoemt/ op een zantplaat/ en stieten daar op drie malen na malkander. Wy schoten dieshalven terstont met onz geschut/ op dat d'andere schepen ons zouden redden/ en van d'ondergang verlossen. Doch het schip wendde zich/ God lof/ en geraakte los. In deze dag quamen wy op de ree/ en wierden met boten en sloepen aan lant gehaalt/ daar wy in 't volle geweer voorby 't huis van de Plaatsvoocht trokken/ voor 't welk wy/ om hem t'eren/ en tot teken van de verwinning/ die wy bekomen hadden/ rontöm eens afschoten.

Gevaar van schipbreuk.

Wederkoomst op Taijowan.

Vertrek der schepen naar verscheide plaatsen.

Op de vierde van Lentemaant wierd van Taijowan een Gezant naar de kust van Sina afgezonden; en hy vertrok met drie schepen uit de Visschershaven. D'overige schepen wierden ook weer met voorraat verzien/ en twee/ met suiker en herte vellen geladen/ naar Japan, en twee/ die te voren met peper geladen waren/ naar Persiën gezonden. D'overige drie trokken/ met de Heer van der Laan, die onze Admiraal geweest/ en ons van Batavia gevoert had/ met noch enige hoge en lage bevelhebbers/ weer derwaarts: dewijl de Plaatsvoocht van Taijowan aan hem niet wilde toelaten dat hy/ gelijk zijn voorneemen was/ weer met zijn vloot en volk/ en met de genen/ die hy van Batavia gebracht had/ naar Makao zou schepen/ om daar de vesting der Portugezen te belegeren. D'oorzaak hier af was/ dat deze Plaatsvoocht zelf de vijant alle dagen te verwachten had.

Verzending der soldaten naar verscheide plaatsen.

Op de negenëntwintigste van de zelfde maant wierden twaalf mannen van Taijowan naar Bimaba, zekere plaats/ oostwaarts aan d'andere zijde van 't Elant Formosa gelegen/ gezonden/ om de bezetting/ die daar was/ te versterken. Enige wierden naar Farbaron en Ilap geschikt/ twee zeer ongezonde plaatsen/ daar niemant negen dagen gezont kan blijven. Men zond

ook

ook enigen naar Tangoy, en naar de varsche Rivier/ twee aankoomsten aan 't lant/ om de zelfden te bezetten. Omtrent vijftig soldaten wierden mede naar Tamschwy en Gilang (welke plaatsen omtrent zestig mijlen van Taijowan, noordewaarts aan leggen) met een schip gezonden/ om daar deze twee vestingen/ neffens andere aankoomsten en zeehavens van dit lant/ te versterken; en bezonderlijk de vesting Sikam, die ook op 't vaste lant van Formosa, tegen over Zeelandia, legt.

Op de zeste van Grasmaant wierden enige Sinesen in 't lant gevangen/ die zich in Hollantsche kleding gekleed/ en by nacht andere Sinezen, die daar op Formosa wonen/ bestolen hadden. Zy wierden gevankelijk naar Taijowan gebracht/ en korts daar na opgehangen. Sinesche dieven opgehangen.

Op de vijftiende van Grasmaant/ in de nacht/ omtrent te twaalf uren/ ontstond 'er een wonderlijk gedruis in de vesting Zeelandia, op het bolwerk/ dat Middelburg genoemt word. In deze tijt/ terwijl alle 't volk in 't wachthuis sliep/ sprongen wy alle gelijkelijk uit de slaap op/ en yder nam zijn geweer. Enigen staken hun lonten aan/ anderen namen hun blote degen in de hant/ anderen deden hun harnas aan/ anderen namen hun spiessen/ en liepen dus onder malkander. Toen d'een aan d'ander vraagde wat 'er te doen was/ vraagde deze weer het zelfde/ zonder dat men bescheit daar af wist; tot dat wy eindelijk/ en met grote moeite weer in stilte geraakten. Dit was een voorspook van de zware belegering/ die daar na volgde/ en van onze grote onrust. Op de ree lagen noch drie van onze schepen/ die wy in de volgende nacht/ een uur voor de koomst van de dag/ als in de lichte vlam zagen/ en met hun geschut schoten/ zonder dat wy slag of gedruis hoorden. In tegendeel/ de genen die op de schepen waren/ zagen de vesting als in vuur en vlam/ en als of men daar ook met de stukken schoot. Maar toen de dag aanbrak/ zagen wy dat het alles niets was. Men zag ook enige nachten na malkander veel gespook/ 't welk voor de vesting op het velt tegen elkander vocht. Ydele schrik en voorspook van d'aanstaande belegering. Wonderlijke vuren.

Op de negenëntwintigste van Grasmaant/ voor de middag/ wierd in 't water voor 't Nieuwerk een man gezien/ die zich drie malen na malkander uit het water ophief en vertoonde/ zonder dat wy iemant konden vinden/ die verdronken was. Na de middag wierd onder het bolwerk/ Hollandia genoemt/ in 't water een Meermin/ met lang geel hair/ gezien/ die zich drie malen na malkander uit het water ophief. Alle deze dingen waren tekenen en voorspoken van onze volgende belegering. Vertoning van een Meerman en Meermin.

ZESTE HOOFTDEEL.

Grote macht der *Sinezen* voor *Formosa*. Zy verdelen hun macht, en belegeren de vesting *Sikam*. Gevaar van onze Reiziger. Uittocht tegen de *Sinezen*. Scheepsgevecht. Een Hollantsch schip verongelukt. Gevecht te lant; en vlucht der *Hollanders*. Beschrijving der *Sinezen*, en hun wapenen.

IN 't zestienhondertëenënzestigste jaar/ op de dartigste van Grasmaant/ des uchtens/ gelijk ook de gehele nacht deur/ was 'er een zo dikke nevel/ dat

Grote macht van vijanden voor Formosa.

dat men niet van zich af kon zien. Maar toen de mist verdwenen was/ zagen wy zulk een vloot van schepen/ namelijk van Sinesche junken/ op de ree voor Boxamboy in zee leggen/ dat wy hen niet overzien/ veel minder tellen konden. Daar waren zo veel masten/ dat zy een dor bosch schenen. Wy aanschouden hen met steurnis en verwondering/ vermits niemant/ ja zelfs niet de Plaatsvoocht/ hen verwachtte; en wy wisten niet of zy vrienden of vyanden waren. Zy verdeelden zich in drie vloten. D'eerste/ zijn ankers opgewonden hebbende/ maakte zeil/ en trok de vesting Zeelandia voorby/ naar de zuidzijde van Formosa, daar zy tusschen Tangoy en de varsche Rivier/ omtrent vier uren van Taijowan gelegen/ 't anker lieten vallen. De tweede vloot begaf zich naar de noordzijde van Formosa, daar zy tusschen 't vaste lant van Formosa, en de zantplaat Baxamboy (daar een opening is/ om in de binne haven/ Laggimoys gat genoemt/ te komen) ankerden/ en het meeste deel van hun volk aan lant zetten. De darde vloot bleef op de plaats voor Baxamboy, ruim zo wijt als men met een zwaar stuk beschieten kan/ van onze drie schepen/ die op de ree waren/ leggen.

Hun verdeeling.

Zy/ hun volk aan lant gezet/ en de wegen bezet hebbende/ tasten d'inwoonders vyandelijk aan/ 't zy zy Sinezen, of Formosanen waren/ en vervolgden alles/ dat zich tegen hen in de weer stelde. Onze Plaatsvoocht/ dit verstaande/ zond terstont vier hondert mannen over naar Sikam, tot onderstant van de zelfde vesting. Dezen/ overgetrokken zijnde/ en aan de wal komende/ vonden de vyanden voor de borst/ daar de genen/ die alree aan lant gezet waren/ noch deursloegen/ met verlies van enigen onder hen/ en naar de vesting weken. Maar d'anderen/ die noch niet aan lant gezet waren/ wierden zo heftiglijk vervolgt/ dat zy eindelijk weer te rug naar Taijowan moesten keren.

De vesting Sikam belegert,

De vyanden legerden zich hier op voor de vesting Sikam, en beroofden de belegerden terstont van 't water. Wy hoorden by dag en nacht zwarelijk van weerzijden schieten. Maar dewijl de belegerden dus onverziens van de vyant overvallen wierden/ en gebrek aan lijftocht/ en inzonderheit aan water hadden/ moesten zy/ na verloop van enige dagen/ de vesting Sikam overgeven.

en gewonnen.

De Sinezen, onder de Hollanders staande, tonen zich ook hun vijanden.

De Sinezen, die op Taijowan en Formosa, onder 't gebied der Hollanders, woonden/ de welken ten meestendeel koopliedeu/ of ambachtslieden waren/ namen alle hun goederen mee/ die zy bekomen konden/ en begaven zich naar andere plaatsen/ daar zy meenden zeker te zijn. De Plaatsvoocht/ bericht hier af hebbende/ dee hen door een Korperaal en twee soldaten/ van de welken ik een was/ aanzeggen dat zy zich ook ter weer zouden stellen/ en ons tegen de vyanden helpen. Wy vonden hier twintig/ die zich ook gereet maakten om te vertrekken: en toen wy hen daar van afmaanden/ stelden zy zich vyandelijk tegen ons/ en sloegen ons met riemen en stokken/ die zy uit de schepen hadden genomen/ en handelden wredelijk met ons. Zy benamen den Korporaal zijn degen/ en hieuwen hem enige wonden in 't hooft. Wy wisten geen andere uitvlucht/ dan dat wy in de zee sprongen/ daar in wy ons omtrent drie uren onthielden/ tot dat de nacht aanquam/ en wy niet meer gezien konden worden; en toen begaven wy ons weer naar de vesting. Wy bevonden hier door dat onze onderdanen en inwoonders zelven zich ook vyanden tegen ons toonden.

Gevaar van onze Reiziger.

In

In deze nacht gaf de Kapitain/ Thomas Petel, bevel van drie beukeryen in de voorstat te maken / die langs het water zouden schieten; en op yder wierden vier stukken geschuts gestelt.

Op d'eerste van Bloeimaant / des uchtens vroeg / quamen enige slaven / die de zoon van de Kapitain Petel meebrachten / de welk van de vyanden zwarelijk was gewond / die zijn leermeester / by hem zijnde / in stukken gekapt hadden. De Kapitain / hier over heftiglijk vertoornt / beval dat men terstont de trommel zou roeren; en hy nam twee Vaandelen van het beste volk / yder van hondert mannen / met krijgsvoorraat / en alle nootwendig geweer wel verzien / en verzocht van de Plaatsvoocht verlof van de vyant tegen te trekken / op hoop van hen uit het velt te slaan; 't welk aan hem toegestaan wierd. Wy begaven ons hier op in Sinesche Champans, of klein vaartuig / met een galjoot / en voeren over naar Baxamboy, daar noch drie schepen op de ree lagen / die ook bevel kregen om de junken der vyanden op de zee aan te tasten / terwijl wy de Sinezen te lant zouden aanvallen. Wy namen hier op met gemak onze weg langs de strant / en zagen van verre onze vyant met grote macht tegen ons aantrekken. In deze plaats staat veel kort gewas van wilde pijnappelbomen / omtrent een halve man hoog / achter de welken enigen der vyanden zich hadden verborgen / die wy onwetende voorby trokken. Uittocht tegen de Sinezen.

Zo haast onze drie schepen onder des vyants junken quamen / schoten zy wakker met hun geschut / en hielden zo goede ordening / dat het een aan het ander onderstant kon doen. De vyanden van hun zijde / welker schepen groot in getal / en van geschut wel verzien waren / schoten ook zeer heftiglijk met hun geschut en vuurpijlen / op hoop van de zeilen onzer schepen in brant te schieten. Toen dit gevecht omtrent een half uur geduurt had / zagen wy een grote vlam opgaan / en hoorden een geweldige slag. Wy meenden dat 'er een van hun junken gesprongen was; maar zo haast de rook was verdwenen / zagen wy dat 'et het grootste van onze drie schepen was / Hektor van Trojen genoemt / daar hondert menschen op waren / die alle met het schip in de lucht sprongen / zonder dat 'er een afquam. De twee andere schepen weken hier op naar de ree. De vyanden / hier door moedig geworden / begaven zich hoe langer hoe nader aan lant / en quamen met volle loop / en wakkere moed op ons aan. Onze Kapitain stelde dieshalven zijn twee Vaandelen wat ruim / op dat onze kleine hoop wat groter zou schijnen. Ondertusschen wierd uit de vesting Zeelandia een schoot met een grof geschut gedaan / en meer andere tekenen gegeven / op dat wy wederkeren zouden. Doch de Kapitain / zijn eer boven zijn leven stellende / kreunde zich niet hier aan / maar trok geduriglijk tegen de vyant voort. Toen wy op een musketscheut aan malkander waren gekomen / stelden de vyanden zich in ordening / om ons daar te verwachten. Scheepsgevecht daar in een Hollantsch Schip verongelukt.

Op onz galjoot en Champans, die altijt neffens onze zijde voeren / waren vier veltstukken / die met schroot en musketkoegels geladen waren / en daar mee zy aanvingen onder de vyanden te schieten / die ook terstont vuur gaven. Wy / een weinig nader tredende / begonnen ook by geleden af te schieten. Doch de vyant / van voren en achteren met groot gedruis op ons aanvallende / en uit hun verborge laag te voorschijn komende / pasten niet op onz geschiet / maar / met hun zijdhouwers tegen ons komende / omringden ons: Gevecht te lant.

in voegen dat wy geen toevlucht hadden / dan in 't water / naar onz vaartuig. D'eersten / die een vaartuig kregen / vielen zo dik daar in / dat het zelfde omsloeg / en zy ten meestendeel verdronken. D'overigen begaven zich tot zwemmen. Enigen van d'onzen vochten lang in 't water / tot dat de Kapitain gesneuvelt was; en toen begaven wy ons in een omgeslage vaartuig / 't welk zy weer omgewentelt hadden / en geraakten dus met groot gevaar uit de handen der vyanden. Van deze twee hondert / die uitgetrokken waren / zijn niet meer dan omtrent tachtig ontkomen / die noch ten meestendeel naar de vesting Zeelandia overzwommen / en van de welken enigen omtrent negen uren lang in 't water hadden geweest.

Vlucht der Hollanders.

Hun doden.

De wapenen / die van de Sinezen gevoert worden / zijn zydmessen / dat zijn grote sabels / die aan schachten vast gemaakt zijn / en de welken zy als helbaarden gebruiken. Zy hebben ook bogen en pylen. De vierde van hen heeft een wit vaantje / met een lange stale spits / die zy in plaats van een spies gebruiken. Enigen van hun vaandels zijn lang en smal / gelijk een wimpel van een schip / die hun zegevaandels zijn: anderen zijn als standertvanen / en anderen van veel stukken en brokken van zyde / met alderhande verwen / te zamen gezet / en met zilver en gout / en veel beelden gestikt / en inzonderheit met die van hun goden / en voornamelyk van hun Joosje, en noch anderen van duivels / draken en slangen.

Geweer der Sinezen.

Hun vaandels.

Deze Sinezen zijn van 't hooft tot aan de kniejen in 't harnas / en dragen op hun hooft een helm / die hen het gehele hooft en de hals bedekt / en niets / behalven d'ogen / ongedekt laat. Boven op de helm staat een scherpe spits / daar mee zy iemant lichtelyk konnen deurstoten. Zy houden ook goede ordening onder hun volk. Hun krijgsoversten ryden ten meestendeel / als de gelegentheit zulks toelaat / te paert / een voor de bende / twee aan de beide zyde / en twee achter / die 'er voort met hun sabels inhouwen / zo haast zy zien dat iemant slechs een voet wykt.

Hun harnas.

Krijgsordening.

ZEVENDE HOOFTDEEL.

Tijding naar *Batavia* gezonden. De vesting *Sikam* aan de *Sinezen* over gegeven. Versterking van volk in de vesting *Zeelandia*. De stat op *Taijowan* aangesteken. Gevecht daar over. *Sinezen* blusschen de brant, en verzekeren de stat. Gevecht der *Sinezen* tegen een Hollantsch schip, dat in brant gesteken word. Twee andere schepen vluchten, en trekken naar *Japan*.

Op de tweede van Bloeimaant wierden onze twee schepen / die noch overig / en op hun gewone ree niet meer zeker waren / wech gezonden / 't een naar Gilang, daar noch twee aan anker lagen / om aan hen / gelijk ook aan de Plaatsvoocht / onze belegering te berichten / op dat hy weten zou waar naar hy zich te richten had. 't Ander schip trok naar Batavia, om aan de Heer Generaal onze gelegentheit te berichten / op dat hy intyts ons met volk en schepen zou konnen helpen.

Tijding naar Batavia gezonden.

Hier op wierden de beukeryen in de voorstat weer geslecht / en het geschut in de vesting gebracht / daar uit men / gelijk men voorgaf / de voorstat genoech met geschut bevryden zou.

De vesting Sikam aan de Sinezen overgegeven.

Op de vierde van Bloeimaant hoorden wy een groot gedruis / en dat 'er heftiglijk geschoten wierd. Zy bliezen op hun hoornen en trompetten / en schenen grote vreucht onder hen te bedrijven / zonder dat wy wisten wat dit bediedde. Op d'avont hoorden wy dat de Plaatsvoocht van Sikam de vesting door gebrek van water en voorraat had moeten overgeven / en dat hy / met zijn gemalin en kinderen / en vier hondert mannen / gevankelijk wechgevoert was.

Versterking van volk in Taijowan.

In 't lant daar rontom waren veel Hollanders hier en daar verstrooit / en voornamelijk op enige wachtplaatsen; gelijk ook veel Wiltschutters / Schoolmeesters en arbeidslieden / die noch niet in des vijants handen waren / en zich te zamen vergaderden. Een deel van hen / omtrent vijftig mannen sterk / alle met geweer wel verzien / hun weg deur de varsche Rivier genomen hebbende / trokken de gehele nacht. Toen zy in de dageraad aan zeker wachthuis / Bokkenstal genoemt / quamen / wierden zy van de vijant aangetast. Zy stelden zich dieshalven ter weer / schoten heftiglijk onder de Sinezen, en velden binnen korte tijt wel twintig van hen neder: in voegen dat zy / dapperlijk deurslaande / tot ons in de vesting Taijowan quamen.

De stat aangestoken.

Op de zeste van Bloeimaant wierd aan alle burgers in de stat bevolen dat zy / met hun wijven en kinderen / hun huizen verlaten / en in de vesting komen zouden. Men vond ook geraden de stat in brant te steken. Op de zevende wierd Kapitain Altorf, met zijn vaandel / uitgezonden / om de huizen / die ten meestendeel van steen gebout waren / aan te steken. Onder de zelfden was ook een pakhuis / in 't welk de Hollanders veel duizent herte vellen hadden / dat ook tot aan de gront verbrandde. De vijanden / die zich in groot getal in die nacht in de stat hadden verborgen / moesten hier op te voorschijn komen / en zich te weer stellen. D'onzen kregen ondertusschen onderstant / en hoopten de vijant weer uit te slaan / die / van zijn zijde ook versterking krijgende / veel bassen en kamerstukken stelde / daar af d'onzen grote schade leden; en dewijl d'avont ons overviel / zo moesten wy aftrekken.

Gevecht.

De stat door de vijanden verzekert.

In de volgende nacht quamen 'er noch meer van hun schepen / en zy brachten noch vijf duizent mannen in de stat. Wy schoten heftiglijk uit de vesting op hen / die zich niet daar aan kreunden; dewijl zy meest op de treffelijke roof zagen. En vermits wy de stat moesten verlaten / zo bleef het meeste deel der huizen staan / inzonderheit die van de Sinezen, die vol kostelijk goet waren / benessens veel gout en zilver / veelderhande zijde waren / en ook veel voorraat van spijs en drank / 't welk den vijanden in handen viel / en wy missen moesten. Zy vonden daar ook twee duizent gemaakte zuikerkisten / daar in de Hollanders gemenelijk hun suiker vervoeren. Zy gebruikten de zelfden tot hun beukerpen / vulden hen met zant en aarde / en bezetten daar mee alle straten; door 't welk zy voor 't geschut bevrijd waren. Zy schoten daar na alle nachten een grote menigte van vuurpijlen in onze vesting / en meenden daar door onze huizen in de brant te helpen: maar zy konden ons geen schade doen.

Gevecht der Sinezen tegen een schip der Hollanders,

Op de twaalfde van Bloeimaant quamen onze schepen van Gilang voor de vesting Taijowan, en verzochten bevel van onze Plaatsvoocht / waar zy heen trekken zouden / om voor de vijant zeker te zijn. Onze Plaatsvoocht beval hier op aan hen / dat zy hun kostelijkste waren / gelijk ook de suiker / die zy in hadden / aan het kleinste van hun drie schepen zouden overgeven; op

dat

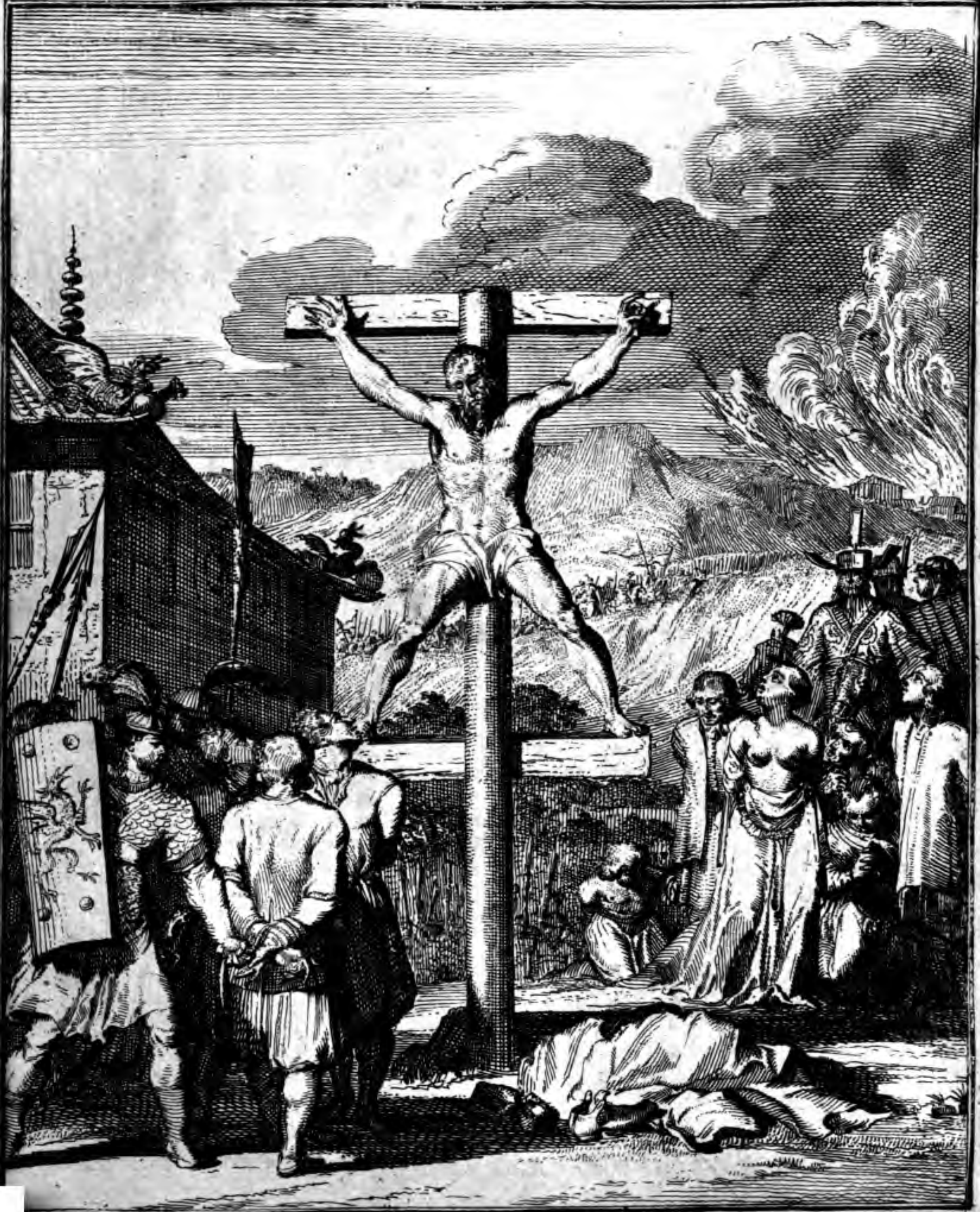
dat het daar mee in de haven zou komen. Dit schip/ dus geladen zijnde/ meende ter haven in te zetten. Maar de Sinezen, onze vyanden/ dit bemerkende/ voeren terstont/ met enigen van hun vaartuigen/ Gojas genoemt/ en met noch twintig andere schuiten/ die zy voort konden roejen/ daar een grote menigte volks in was/ naar dit schip. Maar dewijl wy uit onze vesting hen niet genoech konden toeschieten/ zo maakten wy een kleine beukery op de strant/ en brachten twee stukken geschuts daar op/ met de welken wy den vyant meenden af te houden. Doch wy konden hen weinig schade aandoen. De twee andere schepen schoten ook met hun geschut onder de Sinezen, en deden drie van hun vaartuigen zinken. Zy wilden echter niet afwijken; maar zetten met gewelt aan. De genen/ die op dit een schip waren/ in een getal van achtien menschen bestaande/ kregen last van de Plaatsvoocht om de brant in 't schip te steken/ en zich met hun sloepen en boten wech te maken. Zo haast dezen aan d'een zijde van 't schip afklommen/ klommen de vyanden van d'andere zijde op/ en schepten water/ om de brant te blusschen; in voegen/ dat zy zich tot enige honderden daar in begaven. Maar toen de vlam aan 't busseskruit quam/ sprong het achterdeel van 't schip in de lucht. De genen/ die in 't voorste van 't schip waren/ meenden de goederen/ die noch onbeschadigt waren/ mee te nemen. Maar de vlam/ geduriglijk voortlopende/ quam in de zeilen/ en in de mars/ daar een kist vol hantgranaten/ en andere vuurwerken in stonden/ die in brant geraakten/ en hen om d'oren sprongen; in voegen dat zy eindelijk het schip/ met verlies van veel volks/ moesten verlaten/ 't welk/ d' Eenhoorn genoemt zijnde/ gantschelijk verbrandde. De twee andere schepen/ van de welken 't een Gravelant genoemt was/ wierden daar na van hun gehele vloot/ omtrent in dartig Junken bestaande/ vervolgt. Onze schepen hadden goede wint/ en schoten hevtiglijk onder hen; en 't een stuk volgde op 't ander. Dit duurde gehele twee uren lang: in voegen dat d'onzen/ geen yzere koegels meer hebbende/ sandelhout/ en sampanhout namen/ dat zo hard als yzer is/ en het zelfde in stukken zaagden/ en daar mee schoten. Zy quamen met hun junken rontom zo na aan deze schepen/ dat zy hun geschutpoorten niet meer konden openen/ maar daar deur moesten schieten. Zy moesten toen eindelijk deze twee schepen verlaten/ die hun streek naar Japan namen; dewijl de vyant hen te machtig was. En hoewel wy met geen oorlogschepen/ of die weerbare soldaten op hebben/ in Japan mogen komen/ zo konden wy ons echter verontschuldigen; vermits wy van de ree van Taijowan verdreven/ en van de vyanden/ de Sinezen, vervolgt wierden/ gelijk wy met de pijlen/ die men rontom in 't schip liet steken/ bewijzen konden. Wy waren dieshalven gedwongen een zekere haven te zoeken; en om deze oorzaak wierd ons door de Kaizer van Japan toegelaten daar zo lang te blijven/ als wy begeerden.

dat in brant gesteken word.

Vlucht van twee andere schepen,

die naar Japan wijken.

BIBLIOTHECA·BODLEIANA·
DOMINUS ILLUMINATIO MEA

ACHTSTE HOOFTDEEL.

Koxinia Koning der *Sinezen*; zijn legering. Wreetheit der *Sinezen* aan de gevangenen. De vesting *Zeelandia* opgeëischt. Antwoort van de Plaatsvoocht. De vesting heftiglijk beschoten. Verscheide uitvallen der belegerden. Een *Mandaryn* der *Sinezen* onthooft. Hun onkunde van de granaten.

Op de veertiende van Bloeimaant begaf de Koning Koxinia zich zelf/ met zijn lijfwacht / naar 't wachthuis Bokkenstal, daar in hy zijn legerplaats nam / en daar hy zijn hutten / van rood scharlaken zijnde / dee nederslaan / en enige tijt met zijn drie Mandaryns, of Veltöversten/ bleef. In deze dag quam een Nederlander, die by de Sinezen gevangen/ en met list wechgeraakt was / by ons / en bracht aan ons bericht dat een machtig heir der vijanden zich overäl in 't lant had begeven / met voorneemen van d'inwoonders / en ook de Hollanders, die zy vinden zouden / onder hun gewelt te brengen. De genen / die zich niet gewilliglijk onder hen wilden begeven / wierden met grote smaat en elende daar toe gedwongen. Daar was ook een Leeraar des goddelijke Woorts / die by de Formosanen, van de welken hy veel tot het Christelijk geloof gebracht had / lief en waard was / gelijk ook enige andere Hollanders, die by de Formosanen gebleven waren / vermits de zelfden hen hadden gebeden dat zy by hen zouden blijven / met toezegging dat zy hen niet zouden verlaten. Dezen wierden gruwelijk gemartelt / enigen op een ysselijke wijze om 't leven gebracht/en de voorgedachte Predikant levendig aan 't kruis gehecht / terwijl d'andere Christenen/ die groot in getal waren/ met gebonde handen voor hem moesten staan/ en zijn elende aanzien. Hy bleef niet alleenlijk volstandig in zijn plicht / zelfs in zijn grootste elende / maar sprak ook d'omstanders met troostelijke woorden toe / en vermaande hen getrouwelijk om Gods eer / en hun welstant in d'aangenome Godsdienst volstandig te blijven/ schoon zy/ gelijk hy/ elendiglijk gemartelt zouden worden. Deze Predikant leefde dus aan 't kruis tot aan de vijfde dag/ in de welk hy met grote vreucht storf.

Koxinia Koning der Sinezen.

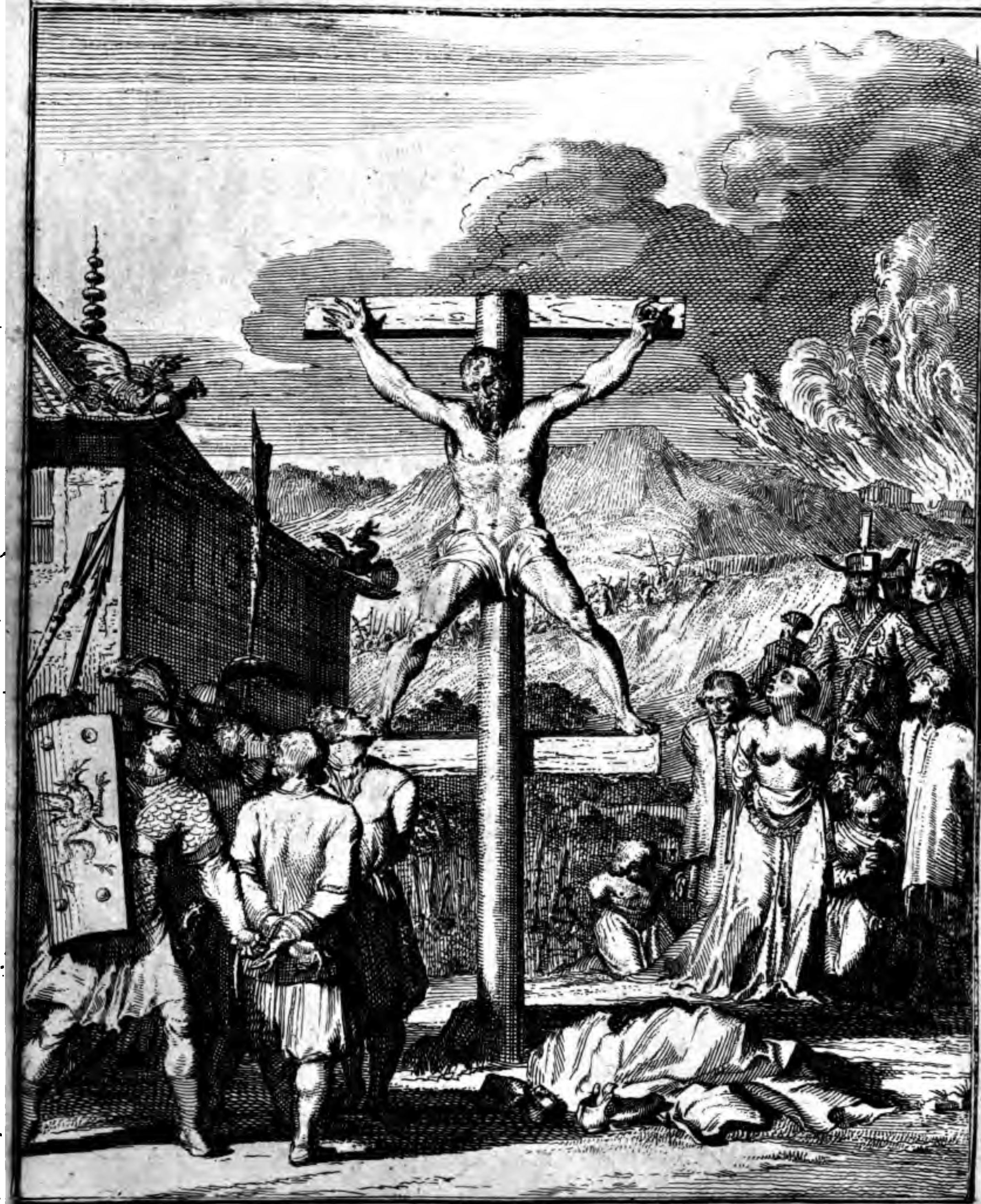
Wreetheit der Sinezen aan de gevangenen.

Korts daar na wierd ook een schoolmeester jammerlijk omgebracht / na dat zy zijn gemalin voor zijn ogen hadden geschonden; gelijk zy aan anderen meer deden/ en bezonderlijk aan d'Oversten/ dien zy de hoofden afsloegen/en op palen staken / om aan anderen tot een voorbeelt te dienen.

Op de drieëntwintigste van Bloeimaant / na de middag / quamen enige lieden uit des vijants leger / met een witte vaan. Onder dezen was ook de Heer Predikant Hambruch, die van 't begin af van de vijanden gevangen was. De Sinezen zonden hem / als Gezant/ met een brief aan onze Plaatsvoocht in de vesting Taijowan. D'inhout van de brief was dat men / zo hy de vesting overgaf/ goet quartier en verdrach aan hem zou geven; en zo niet/ dat hy oorzaak zou zijn van dat men 't jongste kint in de wieg niet zou verschonen. Dit verzoek wierd gantschelijk afgeslagen; en men schreef weer aan hen / dat men niets van kruit en loot voor hen had / en dat men getroost was om de plaats tot de leste druppel bloets toe te verdedigen. De Predikant Hambruch moest dieshalven weer met deze brief vertrekken / dewijl zijn gemalin/

Taijowan opgeëischt.

Antwoort daar op.

ACHTSTE HOOFTDEEL.

Koxinia Koning der *Sinezen*; zijn legering. Wreetheit der *Sinezen* aan de gevangenen. De vesting *Zeelandia* opgeëischt. Antwoort van de Plaatsvoocht. De vesting heftiglijk beschoten. Verscheide uitvallen der belegerden. Een *Mandaryn* der *Sinezen* onthooft. Hun onkunde van de granaten.

Op de veertiende van Bloeimaant begaf de Koning Koxinia zich zelf / met zijn lijfwacht / naar 't wachthuis Bokkenstal, daar in hy zijn legerplaats nam / en daar hy zijn hutten / van rood scharlaken zijnde / dee nederstaan / en enige tijt met zijn drie Mandaryns, of Veltöversten / bleef. In deze dag quam een Nederlander, die by de Sinezen gevangen / en met list wechgeraakt was / by ons / en bracht aan ons bericht dat een machtig heir der vijanden zich overäl in 't lant had begeven / met voorneemen van d'inwoonders / en ook de Hollanders, die zy vinden zouden / onder hun gewelt te brengen. De genen / die zich niet gewilliglijk onder hen wilden begeven / wierden met grote smaat en elende daar toe gedwongen. Daar was ook een Leeraar des goddelijke Woorts / die by de Formosanen, van de welken hy veel tot het Christelijk geloof gebracht had / lief en waard was / gelijk ook enige andere Hollanders, die by de Formosanen gebleven waren / vermits de zelfden hen hadden gebeden dat zy by hen zouden blijven / met toezegging dat zy hen niet zouden verlaten. Dezen wierden gruwelijk gemartelt / enigen op een ysselijke wijze om 't leven gebracht / en de voorgedachte Predikant levendig aan 't kruis gehecht / terwijl d'andere Christenen / die groot in getal waren / met gebonde handen voor hem moesten staan / en zijn elende aanzien. Hy bleef niet alleenlijk volstandig in zijn plicht / zelfs in zijn grootste elende / maar sprak ook d'omstanders met troostelijke woorden toe / en vermaande hen getrouwelijk om Gods eer / en hun welstant in d'aangenome Godsdienst volstandig te blijven / schoon zy / gelijk hy / elendiglijk gemartelt zouden worden. Deze Predikant leefde dus aan 't kruis tot aan de vijfde dag / in de welk hy met grote vreucht storf.

Korts daar na wierd ook een schoolmeester jammerlijk omgebracht / na dat zy zijn gemalin voor zijn ogen hadden geschonden; gelijk zy aan anderen meer deden / en bezonderlijk aan d'Oversten / dien zy de hoofden afsloegen / en op palen staken / om aan anderen tot een voorbeelt te dienen.

Op de drieëntwintigste van Bloeimaant / na de middag / quamen enige lieden uit des vijants leger / met een witte vaan. Onder dezen was ook de Heer Predikant Hambruch, die van 't begin af van de vijanden gevangen was. De Sinezen zonden hem / als Gezant / met een brief aan onze Plaatsvoocht in de vesting Taijowan. D'inhout van de brief was dat men / zo hy de vesting overgaf / goet quartier en verdrach aan hem zou geven; en zo niet / dat hy oorzaak zou zijn van dat men 't jongste kint in de wieg niet zou verschonen. Dit verzoek wierd gantschelijk afgeslagen; en men schreef weer aan hen / dat men niets dan kruit en loot voor hen had / en dat men getroost was om de plaats tot de leste druppel bloets toe te verdedigen. De Predikant Hambruch moest dieshalven weer met deze brief vertrekken / dewijl zijn gemalin /

Koxinia Koning der Sinezen.

Wreetheit der Sinezen aan de gevangenen.

Taijowan opgeëischt.

Antwoort daar op.

malin / en drie van zijn kinderen ook des vijants gevangenen waren / die hy niet wilde verlaten. Hy had mee twee dochters in de vesting / van de welken d'een getrout / en d'ander noch vrijster was ; en zy moesten hun oude vader met droefheit van hen zien gaan.

De vesting heftiglijk beschoten.

Terwijl de brieven aan weerzijden gewisselt wierden / was het stilstant van wapenen. Maar zo haast de Koning de korte antwoort van onze Plaatsvoocht had bekomen / trok hy zijn gantsche macht te zamen / met voorneemen van in die zelfde nacht de vesting te bestormen. Zy voerden dieshalven hun groot krijgsheir in de stat ; gelijk ook geschut / en krijgsvoorraat / met omtrent twintig schanskorven / die zy voor de huizen oprechtten / en met aarde vulden. Zy brachten toen de stukken daar achter / en begonnen drie uren voor de koomst van de dag te schieten ; met voorneemen van een opening te maken eer de dag aanbrak / om met des zelfs koomst de storm aan te vangen. Wy / door de helderheit van de vlam hun werk ziende / en overwegende waar toe hun bestaan strekte / hielden ons ook niet stil / maar schoten met onze stukken / van de welken wy dartig gebruikten / en daar mee op hun werk schieten konden. Dit geschiet duurde gehele vier uren. Zy deden grote schade aan de borstweering / die zeer dun was / en quetsten veel volk door het barsten der stenen. Toen de lichte dag deurbrak / en wy hun werk konden zien / schoten wy zo heftiglijk op hen / dat zy voor een wijl tijts moesten ophouden / en niet by hun stukken konden komen / uit oorzaak van de genen / die daar rontom dootgeschoten lagen ; behalven dat ook enigen van hun schanskorven aan stukken geschoten wierden. Toen d'onzen dit zagen / waren 'er enigen / die aanboden een uitval te doen / om hun stukken te vernagelen ; 't welk van onze Plaatsvoocht toegestaan wierd. Men liet dieshalven zestig mannen buiten de muur afzakken / die terstont zich / achter de schanskorven / by de stukken begaven / en tegen hen schoten / terwijl anderen / met hamers en nagelen verzien / de laadgaten vol sloegen. De vijant schoot ondertusschen heftiglijk met pijlen uit de veinsters ; maar kon ons weinig schade aandoen : dewijl wy ons achter de schanskorven konden beschutten.

De vijanden gedwongen van schieten op te houden.

Hun geschut vernagelt.

Weerkeering der uitvallers.

Toen wy alle ons bussekruit verschoten hadden / en geen onderstant kregen / moesten wy aftrekken. Wy namen alle hun vaantjes mee / die op de schanskorven stonden ; gelijk ook hun ander geweer. Terwijl wy dus te rug keerden / trokken zy ons na met enige bassen / die met schroot geladen waren / en daar mee zy tegen ons schoten / en veel quetsten ; behalven twee / die zy dootschoten. Wy / weer binnen de vesting komende / wierden van de Heer Plaatsvoocht vriendelijk ontfangen / die berou toonde van dat hy geen bystant aan ons gezonden had. Hy dee dieshalven terstont vragen / of 'er enige vrywilligen waren / die noch eens wilden uitvallen / om de stukken om te keren / en de genen / die zy meekrijgen konden / naar de vesting te slepen. Men vond 'er terstont twee hondert / die zich hier toe aanboden / daar men hondert slaven / om de stukken te trekken / byvoegde.

Nieuwe uitval.

De vijanden hadden zich ondertusschen met geschut wel verzien / dat zy in de voorste huizen hadden gebracht / en daar mee zy in onze aanloop heftiglijk op ons schoten / enigen wondden / en ook enigen nedervelden. Zy quamen ons ook met enige benden van spiesdragers / en die zijdmessen voeren /

te ge-

te gemoet. Wy stelden ons van weerzijden dapperlijk ter weer tegen malkander. Zy zouden / uit oorzaak van hun grote macht / tegen onze kleine hoop / ons ook haast geslagen hebben / zo men niet tot verscheide malen uit de vesting met geschut daar onder had geschoten / en zo wel van d'onzen / als van hun volk nedergevelt. Wy konden dieshalven niets doen / zo veel 't geschut aangaat / dewijl wy genoech met de vijant hadden te doen / tegen de welk wy gehele drie uren schermutselden. Heftig gevecht.

Toen wy omtrent twintig mannen hadden verloren / en volgens het bevel van de Plaatsvoocht niet langer dorsten blijven / staken wy alle hun schanskorven in de brant / en trokken een stuk geschuts mee. Enigen van d'onzen namen ook gehele armen vol pijlen; en dus begaven wy ons weder naar de vesting. De pijlen / die wy opgeraapt en meegenomen hadden / dienden aan ons tot branthout / daar aan wy groot gebrek hadden. Tegen d'avont wierden weer hondert van d'onzen uitgezonden / om 't geschut van binnen te vergiftigen / die / na dat zy hun voorneemen verricht hadden / met verlies van enigen onder hen / weerkeerden. Zy meenden in de volgende nacht de stukken weer te gebruiken; maar een daar af borst met d'eerste scheut; en dieshalven brachten zy alle d'anderen wech. Zy maakten in die nacht vier beukeryjen in alle de vier straten / en brachten groter geschut daar op / met het welk zy geduriglijk op de vesting schoten. Weerkeering. Darde uitval. 't Geschut vergiftigt. De vesting beschoten.

De Manderyn, of Overste der Sinezen, dien men bevolen had deze vesting te bestormen / en die tot noch toe niets had konnen uitrichten / wierd op de vijfentwintigste van Bloeimaant / benessens enigen van zijn krijgsoversten / voor zijn gehele Drom van krijgslieden onthooft. Een Mandaryn onthooft.

NEGENDE HOOFTDEEL.

Een gevange Hollander ontloopt, en koomt in de vesting van *Taijowan*. Zijn bericht van de nederlaag der *Sinezen* op *Formosa* door d'inwoonders. Een junk der *Sinezen* gesprongen. De vijanden pogen 't Hollantsch vaartuig in brant te steken. Schade door eige vuur. Dapperheit van enigen onzer ruiters. Schade door eige geschut. Ramp van een junk, van *Batavia* gekomen. Slechte staat op *Taijowan*.

Op de negenëntwintigste van de zelfde maant wierden de vuurmorties ren te voorschijn gebracht / daar mee wy begonnen met granaten en stenen in hun wijken te schieten. D'eerste granaat / die geschoten wierd / viel in de brede straat neer. De vijanden schoten in grote menigte op de zelfde toe / wisten niet wat dit bediedde / en wilden de zelfde met water blusschen. Maar de granaat / barstende / maakte een gruwelijke slag onder hen / daar door enigen gedoot / en enigen gewond wierden. Onkunde der Sinezen van de granaten.

Op de darde van Zomermaant / des uchtens vroeg / quam een Nederlander voor de vesting. Hy had te voren in de vesting Sikam onze trommelslager geweest / en was daar / nessens anderen / gevangen / en op hun junken gezet. Hy had zich in de voorgaande nacht te water begeven / en quam / na dat hy zeven uren in 't water geweest had / tot ons / daar hy in gelaten wierd. Wy kregen veel kundschap van hem / en onder anderen dat de vijanden enige da- Een gevange Hollander koomt in de vesting.

ge dagen te voren met twee duizent mannen / en omtrent dartig gevange Hollanders, naar 't lant van de Kaizer naar 't zuiden / die zeventien dorpen / zo wel naar 't noorden als zuiden / op dit Eilant Formosa onder zijn gebied had / en zich tot aan die tijt een vrient der Hollanders had getoont / waren getrokken / zonder twijffel om te horen of hy onder hun gewelt zou willen buigen / of niet. D'inwoonders / des Kaizers onderdanen / betoonden zich in 't begin gantsch vriendelijk tegen hen / en gaven aan hen alles / dat zy begeerden. De Sinezen namen deze vriendelijkheit voor goet op / en wierden daar door tot zulk een zekerheit gebracht / dat zy hun geweer ter zijden lagen / dewijl zy geen vijant meenden te hebben. De Kaizer maakte hier op een aanslag met de zijnen / om in een nacht de Sinezen onverwacht t'overvallen; 't welk aan de gevange Hollanders bekent wierd gemaakt / op dat zy zich daar naar zouden regelen. Zy stelden in zekere nacht hun raatslag te werk / en doodden meer dan vijftien hondert van de Sinezen. D'anderen / die zich meenden te redden / en wech te raken / begaven zich in de suikervelden / die / toen men zulks bemerkte / door des Kaizers bevel rontöm aangestoken wierden: in voegen dat zy / te voorschijn komen moetende / ten meestendeel gedoot wierden / en dat weinig van hen met de vlucht wechraakten. De Hollanders die by de Sinezen gevangen hadden geweest / trokken na dit gevecht deur des Kaizers lant naar Tamschwy, en / op drie mijlen daar by gekomen / wierden daar van de vijanden heftiglijk vervolgt: in voegen dat / terwijl zy deur een stroom trokken / in 't water aangetast / en acht van hen gedoot / en d'anderen ten meestendeel gewond wierden. De genen / die wech konden komen / quamen noch in de zelfde dag te Tamschwy by d'onzen. Wy verstonden ook uit de trommelslager / dat 'er / uit oorzaak van de lange regen / die zes weken na malkander duurde / veel volks onder de Sinezen was gestorven.

De Sinezen pogen d'inwoonders van Formosa hen onderworpen te maken.

Zy worden uitgestreken.

Gevange Hollanders vervolgt.

Op de vijfde van Zomermaant / by nacht / hoorden wy een grote slag op 't water / naar Sikam. Des uchtens vernamen wy dat een van hun oorlogsjunken / met enige duizent ponden bussekruit / in de brant geraakt / en gesprongen was.

Een junk der vijanden gesprongen.

Op de dartiende van de zelfde maant / in de nacht / maakten zy groot gedruis / met hun hoornen en speeltuig / die zy gebruiken. Wy meenden dieshalven dat zy ten storm zouden komen / te meer dewijl wy in de voorgaande dag veel stormladders hadden gezien. Zy maakten van enigen van hun junken brantschepen / om daar mee onze grote sloepen en vaartuigen / die voor de wallen van de vesting aan anker lagen / in brant te steken. Zy quamen met tien Champans, hun kleine schepen / beneffens enige branders / daar veel volks in was. Zo haast wy hen zagen / schoten wy uit vier bolwerken heftiglijk op hen; in voegen dat 'er enigen van hun Champans zonken. Zy kreunden zich niet hier aan / maar poogden hun brantscheepen wel te besteden / en onze vaartuigen aan te steken; en zy / het zelfde volbracht hebbende / keerden weeröm: maar d'onzen bluschten de brant.

Poging der Sinezen om 't Hollantsch vaartuig in de brant te steken.

Terwijl al 't volk in de vesting in 't geweer was / en wy een storm verwachtten / geraakte iemants bandelier onverziens in de brant. Hy wierp dieshalven de zelfde van zich / en maakte dat daar door noch meer aangesteken wierd: want het geschut raakte los / en de kisten / daar de kardoezen en granaten / tot een getal van vijftig / die met de hant geworpen wierden / in

Schade, door eige vuur veroorzaakt.

in waren / geraakten ook in de brant / die door hun slag grote schade onder ons deden.

Op de zestiende van Zomermaant reden vijf van onze ruiters / volgens de gewoonte / uit / om een schiltwacht levendig te bekomen. Toen zy niet verre van 't leger der vijanden waren / zagen zy zich van dartig Sinesche ruiters / die pijlen en bogen / en ook zijdmessen voeren / vervolgt ; en toen zy meenden weerom te keren / wierd hen de weg afgesneden / te weten van omtrent hondert krijgslieden te voet / die zich te voren in de ruigte hadden verborgen. Deze vijf ruiters / zich van achteren en voren door de vijanden bezet ziende / sloegen 'er met grote dapperheit deur. Maar het paert van d'een struikelde / en wierd van hen omringt. De ruiter weerde echter zich mannelijk / en / zijn karabijn gelost hebbende / sloeg daar mee / tot dat hy / veel wonden ontfangen hebbende / zijn leven eindigde. De Koning Koxinia, bericht hier af hebbende / dee deze verslage man / als een dapper krijgshelt / heerlijk begraven / en deur zijn geheel leger 't geschut afschieten / om hem / schoon hy zijn vijant had geweest / t'eren. Dapperheit van enige ruiters.

Op de vijfentwintigste van de zelfde maant wilde onze konstapel een granaat schieten. Maar dewijl hy de mortier zwarelijk aan kon krijgen / sprong de granaat / toen hy naauwelijks een mans langte hoog was. Een brok hier af / daar noch vuur aan was / viel op een kasematstuk / met musket koegels geladen / 't welk aanging / en veel van d'onzen elendiglijk quetste. De zelfde konstapel wierd door een stuk geschuts / met schroot geladen / wel op dartig plaatsen aan zijn lighaam gewond. Schade door eige geschut.

Op de tiende van Hooimaant zagen wy een junk naar 't zuiden uit de zee komen / die een Hollantsche vlag voerde / en door een harde storm aan de strant van Baxemboy gedreven wierd. De Plaatsvoocht zond terstont een sloep derwaarts / om te zien wat voor lieden dit waren. Men bevond hen Sinesche kooplieden te zijn / die van Batavia quamen / en veel gelts meebrachten. Dewijl hun junk ten hoogsten beschadigt was / begaven zich enigen van hen in onze sloep / met enige kisten met gelt / die zy meekrijgen konden / en daar af zy de helft tot berging aan d'onzen beloofden. Sommigen begaven zich tot zwemmen. Maar d'anderen / om het gelt niet te verlaten / gaven zich aan de vijant over. Deze lieden waren twee maanden van Batavia onderweeg geweest / en zeiden dat 'er een nieuwe Plaatsvoocht over Taijowan verkozen was / die wel haast volgen zou. Ramp aan een junk van Batavia overgekomen.

Op de vijftiende van de zelfde maant wierden wy tien vrywilligen / met een Sarjant / by nacht uitgezonden / om te zien of wy een van hun schiltwachten konden bekomen. Toen wy halfweeg aan hun leger naar de Bokkenstal waren gekomen / troffen wy drie van hun soldaten aan / van de welken wy twee een strik om de hals wierpen / op dat zy niet zouden roepen ; anders hadden wy verraden geweest. De darde ontliep ons. Uit deze twee / die wy meenamen / kregen wy / door veel pijniging / enig bericht / daar op wy niet darden vertrouwen ; vermits zy liever wilden sterven / dan hun eige volk verraden. Twee Sinezen gevangen, om bericht van hen te hebben.

Enige dagen daar na zagen wy een schip uit de zee komen. Men zond dieshalven in de naaste nacht een sloep derwaarts / om te vernemen hoedanig een schip het was / en om / zo 't de nieuwe Plaatsvoocht was / aan hem bekent te maken hoe hy zich houden zou. Men bevond de zaak gelijk men gedacht had / en dat zijn naam Kling was. Deze / onze staat verstaan hebbende / Verschijning van een schip.

bende /

hende / begaf zich naar Japan, dewijl hy weinig weerbaar volk by zich had / en alleen was.

Onze vyant begon aan Baxenboy twee beukerhen te maken / om daar mee recht op de poorten der vesting te schieten / en ons van de plaats te beroven / daar wy onze doden begroeven / gelijk wy alle dagen doen moesten. Want wy hadden veel zieken onder ons / ja tot een getal van omtrent vier hondert / behalven de gequetsten. Hun ziekte was ten deel scheurbuik / en ten deel waterzucht / die hun oorspong hier uit hadden / dat wy een lange tijt zeer slechte spijs en water hadden genuttigt / en geen verversching bekomen: in voegen dat wy weinig moeds hadden / zo wy geen ontzet kregen.

Slechte staat op Tajowan.

TIENDE HOOFTDEEL.

Verschijning van een vloot, die door storm wechgedreven word, en weêr te voorschijn koomt. Poging der *Hollanders* tot ontzet. Twee van hun schepen qualijk gehandelt. Wreetheit der *Sinezen*. Toeleg op *Sikam*, ook mislukt. De *Sinezen* pogen de haven op *Taijowan* te stoppen. Tegenweer daartegen. D'onzen op de visschers Eilanden overvallen. Wreetheit der *Sinezen* aan hen.

Koomst van bystant.

OP de negende van Oogstmaant zagen wy een vloot van twaalf schepen uit het zuiden opkomen / die / gelijk wy verhoopten / onze bystant zou zijn; 't welk ook zo was. Toen zy aan de zuider Ree gekomen waren / en daar het anker hadden laten vallen / zonden zy een sloep aan lant / daar uit wy verstonden dat zy tot onze bystant quamen / en van volk en voorraat wel verzien waren / en dat hun Admiraal N. Gau genoemt was. Een half uur daar na quam zulk een dwarrelwint uit het zuiden / dat zy genootzaakt waren hun ankers af te kappen / en zich zo gezwindelijk / als zy konden / in zee te begeven; daar zy zo verre wech gedreven wierden / dat wy niet een van hun schepen konden zien. Wy wierden hier over hartelijk bedroeft; vermits wy zulk een heerlijke vloot voor ogen zagen / en zo gezwindelijk daar af berooft wierden. Het geen / dat ons noch meer bedroefde / was dat wy in de zelfde dag / tegen d'avont / onze vyanden moesten horen dat zy ons toeriepen dat een van deze schepen gebroken / en aan strant geworpen was / en dat zy enigen van 't scheepsvolk / 't welk zich zocht te bergen / hadden gekregen / en veel kundschap uit hen bekomen.

die door storm weêr wechgedreven word.

Na verloop van elf dagen zagen wy de vloot weer aankomen / die zich ondertusschen onder de Piscadores, of Visschers Eilanden onthouden / en van daer het vee / dat zy daar vonden / tot verquikking van onze zieken / meegebracht hadden. Toen zy aan lant gekomen waren / en hun krijgsvoorraat en lijftocht aan de wal hadden gebracht / wierd alle toerusting gemaakt / om de vyant met gewelt aan te tasten. Men beval dan dat vijf schepen / met alle nootwendigheit verzien / in de haven achter de stat zouden gaan leggen / om met hun geschut langs de straten te schieten: daar by dat enige boten en sloepen / met hantgranaten en vuurballen geladen / de junken zouden aantasten. De schepen begaven zich ter bestemde dag op de plaats / die men besproken had; maar bevonden dat de straten overäl toegeschanst / en met stukken bezet waren / en dat zy dieshalven

De zelfde bystant koomt weêr te voorschijn.

Toestel tot aantasting der vijanden.

halven niet met hun geschut konden uitrichten / maar in tegendeel heftiglijk van hen beschoten wierden; en dieshalven wilden zy weer te rug keren. Doch twee van hen bleven vast zitten / daar af het een Koukerken wierd genoemt / dat recht voor hun beukery vast raakte / en van de vijant zo sterk wierd beschoten / dat het meeste deel van 't volk gewond en beschadigt wierd: in voegen dat zy geen kracht meer hadden om de stukken te handelen / en 't schip te bestieren; en de genen / die noch kracht hadden / sprongen in 't water / en zwommen naar de vesting. Korts daar na sprong het achterdeel van 't schip in de lucht / vermits de brant in 't bussekruit geraakte / en 't voorste deel bleef noch boven water / daar op de genen / die 'er noch waren / zich meenden te bergen. Maar de brant wierd hoe langer hoe groter / tot dat de zelfde ook aan de boegspriet quam / en zy erbarmelijk om hulp riepen. De vijanden voeren dieshalven derwaarts met enigen van hun Champans / namen de genen / die gewond waren / en wierpen hen in 't brandende vuur.

Twee schepen vast geraakt, worden deerlijk gehandelt.

Wreetheit der Sinezen.

't Ander schip / Kortehoef genoemt / bleef wat verder af van hun beukerijen naar Baxenboy zitten. De Schipper van dit schip / en enige bootsgezellen namen de boot / deden een werpanker daar in / en gaven voor dat zy het zelfde zouden uitbrengen / om het schip af te winden: maar zy quamen niet weerom. D'anderen / die zwemmen konden / begaven zich te water / om dus aan de wal te geraken. Daar bleven niet meer dan zes mannen in / en een Luitenant / de welken de gantsche nacht veel aanstoot door de brantscheepen leden / tot dat zy / moede en mat geworden / besloten een van de brantscheepen uit te blusschen / daar in te springen / en dus het schip te verlaten / en zich te bergen.

Wat onze boten en sloepen aangaat / die onder des vijants junken voeren / met voorneemen van hen in de brant te steken. Zy wierden van de vijanden omringt / die ook twee sloepen / en een boot / met al 't volk / wechnamen. D'anderen deden hun best om de vijant met hantgranaten en vuurballen te beschadigen: maar de Sinezen wisten de zelfden / door een bezondere gezwintheit / met hun zeilen te vangen / en weer in onze vaartuigen te werpen; in voegen dat d'onzen eindelijk / met verlies van veel volks / moesten aftrekken. In dit gevecht sneuvelden van onze zijde omtrent drie hondert mannen / behalven de gequetsten. De doden / die in 't water tot de vijant overdreven / wierden schandelijk gehandelt / hun schamelheit afgesneden / en hen de zelfde in de mont gesteken / en dus / de stroom af op 't water drijvende / naar ons gezonden. Aan enigen wierden hun hoofden afgehouwen / en anderen op een andere wijze onmenschelijk gehandelt.

Hun list in de granaten af te keren.

Afwijking der onzen.

Smaat, door de Sinezen de dóden aangedaan.

Voorts / de genen / die te voren van de Sinezen gevangen waren / verstaande dat wy de vijant op Taijowan in de stat / en ook hun schepen te water zouden aantasten / en verhopende dat wy de verwinning zouden bekomen / vergaderden te zamen / (dewijl zy / schoon gevangen / noch vryheit hadden om te gaan daar 't hen beliefde) namen met list en gewelt den Sinezen 't geweer af / en trokken met de wapenen voor Sikam, daar zy gevangen waren geworden / gelijk wy verhaalt hebben; op hoop van dat zy daar / en wy op Taijowan de verwinning zouden bekomen. Maar zy wierden in hun hoop van weerzijden bedrogen; dewijl wy zo wel voor Taijowan, als zy voor Sikam geslagen / en zy alle gevangen / en d'een na d'ander gedoot wierden.

Toeleg op Sikam ook mislukt.

Dewijl wy tot noch toe de vaart naar onze schepen vry hadden gehad / daar

door

De vijanden pogen de haven te stoppen.

door wy alles / dat wy behoefden / konden bekomen / zo poogden de vijanden ons daar af te beroven. Zy begaven zich dieshalven in de mont / of invaart des havens met enigen van hun oorlogsjunken. Wy / in tegendeel / maakten aan d'uiterste hoek van de strant een houte bambas / met twee beukeryen / op de welken wy zwaar geschut brachten / daar mee wy langs 't water konden schieten. Onze lootsboot wierd ondertusschen met wonderlijk vuurwerk en bussekruit toegerust / en daar over een andere overloop gemaakt / op de welk enige bootsgezellen waren / die wel konden zwemmen ; en die zich met deze lootsboot onder zeil begaven / onder schijn als of zy met gewelt deur d'oorlogsjunken der vijanden wilden heen breken. Zy wierden dan van weerzijden aangetast ; en zo veel Sinezen, als 'er by konden komen / sprongen in 't schip. De matrozen / het vuur heimelijk aangesteken hebbende / sprongen buiten boort / en begaven zich tot zwemmen ; en de vijanden / die in groot getal over gesprongen waren / vlogen met het schip in de lucht. Zy wilden echter met hun junken de plaats niet verlaten / tot dat wy eindelijk uit ons nieu werk enigen van hun schepen in de gront schoten / en hen grote schade aandeeden ; daar door zy genootzaakt waren de deurvaart weer voor ons t'openen.

Een brantschip tegen hen toegerust.

De haven weêr geöpent.

Overlopers.

Een sarjant van ons / en drie soldaten liepen in deze tijt tot de vijanden over / en ontdekten aan hen hoe zy de Ronduit zouden beschieten.

D'onzen op de Visschers Eilanden overvallen.

In 't lest van Herfstmaant wierden drie schepen met volk en voorraat toegerust / om naar de Piscadores, of Visschers Eilanden te varen / en van daar meer vee voor de zieken en gewonden te halen. Maar terwijl onze schepen derwaarts zeilden / hadden de vijanden zich op deze Eilanden versterkt / en hielden zich daar verborgen ; daar d'onzen niets af wisten. Zy gingen dieshalven in alle veiligheit uit de schepen aan lant / d'een hier / en d'ander daar / zonder by malkander te blijven. Maar de vijanden / plings met grote benden tegen d'onzen komende / deden aan hen grote schade / sloegen veel van hen doot / en quetsten enigen. Zy vingen ook tien van hen in 't water / die zy gevangen en gebonden aan hun Koning naar Taijowan zonden. Zo haast dezen daar gekomen waren / wierd aan hen / door des Konings bevel / de neuzen en oren afgesneden / en de rechte hant afgehouwen ; en dus wierden zy / met hun afgehouwe hant aan de hals gebonden / d'een na d'ander tot ons in de vesting gezonden. Onder deze tien was een Franschman, die van zijn lantsman / tot de vijant over gelopen / bekent wierd / de welk voor hem bad dat hy zijn hant zou mogen behouden ; 't welk hy verkreeg.

Wreetheit der Sinezen.

ELFDE HOOFTDEEL.

D'inwoonders van *Formosa* betonen zich vijanden van de *Hollanders*. Bericht van de stant der *Hollanders* op *Bimaba*. Gezantschap naar *Sina*, om bystant, door storm mislukt. Twee schepen, om vervarssching uitgezonden, van de *Sinezen* aangetast. Hun weêrkeering op *Taijowan*. De *Hollanders* verlaten een Ronduit, die met veel *Sinezen* opvliegt. *Taijowan* aan de *Sinezen* overgegeven. Vertrek van deze plaats, en koomst te *Batavia*. Straf aan de Plaatsvoocht van de vesting *Zeelandia* op *Taijowan*.

IN deze tijt quam Kapitain Outshoorn, met zijn drie schepen / van 't Eilant Lamey, daar hy voor enige weken heen getrokken was. Hy had ook

voor 't Eilant Formosa, tegen over Lamey gelegen / geweest / om te vernemen of d'inwoonders van dat gewest zich vijanden tegen ons zouden betonen. Hy zond een sloep / met enige soldaten / naar lant / met een brief aan d'inwoonders / die omtrent een scheutweegs van de wal in grote menigte stonden. De geen / die de brief bracht / quam niet weerom; en dieshalven konden zy geen antwoort daar over bekomen. Daar na bood een ander zijn dienst aan / die met d'inwoonders in hun taal kon spreken; vermits hy enige jaren te voren by hen schoolmeester had geweest. Deze meende dat hy van hen wel onthaalt / en als op de handen gedragen zou worden. Toen hy by hen quam / bewezen zy grote eer aan hem / maar na dat zy hem uitgehoort hadden / sloegen zy hem 't hooft af; en yder sneed van hem een stuk vleesch; in voegen dat zy na zijn doot hem volgens deze wijze op hun handen droegen. Bewijs van vijantschap der inwoonders aan de Hollanders.

Hy bemerkte hier uit klarelijk dat d'inwoonders onze vijanden waren / en vertrok dieshalven van daar naar Taijowan door de vesting. Hy ontmoette ondertusschen een vlot met drie Hollanders, die tot de Kapitain Outshoorn zeiden dat zy wel tachtig mannen sterk waren / dat zy van Bimaba quamen / daar zy zich lange tijt hadden onthouden / en dat zy al te voren een vlot met drie mannen naar de schepen hadden gezonden / die niet weerom waren gekeert. Voorts / zy / hun slechte staat vertonende / zeiden dat zy dikwijls van de vijanden vervolgt wierden / en dat zy met gewelt moesten deurslaan; 't welk groot gebrek van busseкruit en loot in hen veroorzaakte. Men verzorgde hen dieshalven enigsins van deze voorraat / en stemde een dag / daar zy / na verloop van enige weken / vergaderen zouden / op dat men hen dan met een schip van daar halen zou. Zy voeren daar op weer voort. Bericht van de staat der Hollanders op Bimaba.

Op d'achtiende van Wijnmaant wierd aan deze Kapitain Outshoorn belast met een galjoot en lootsboot / wel bemant zijnde / naar Baxenboy te varen / en daar de veukerijen te verwoesten. Maar de wijl de vijanden bericht hier af hadden / wierden d'onzen met geschut in dier voegen ontfangen / dat zy met groot verlies moesten aftrekken. Vergeefsche poging van de vijant te verdrijven.

Voorts / vermits wy ons overal te zwak bevonden / om de vijant te verdrijven / zo moesten wy elders hulp zoeken. Men zond dieshalven vijf schepen naar de kust van Sina, om van daar een Gezant aan de Kaizer te Pekin te zenden. D'Admiraal Gou, die van Batavia tot onze bystant gekomen was / voer zelf mee derwaarts. Hy nam met zich een kostelijk geschenk / om het zelfde aan de Kaizer der Tartaren, de grote Cham, te vereeren / op hoop van daar door te beter tot zijn begeerte te komen; 't welk was dat hy / met zijn krijgsmacht / ons tegen de Sinezen, die ook zijn vijanden waren / helpen zou. Maar dit voorneemen wierd door een harde storm / die zy op hun reis derwaarts moesten uitstaan / verhindert. Zy geraakten hier door van malkander; en d'Admiraal / met twee andere schepen / die by hem waren gebleven / en echter verre van hun streek geraakten / begaven zich naar Siam, daar zy zich van nootdruft verzorgden / en voorts naar Batavia zeilden. Gezantschap naar Sina mislukt.

De twee andere schepen quamen lange tijt daar na weer voor Taijowan; vermits zy d'andere drie niet op de kust van Sina, daar zy zich enigen dagen hadden onthouden / hadden gevonden. Wy verloren hier door de moed van de verhoopte bystant; 't welk grote blijschap in de vijanden ontstak / die dit uit de mont der gener / de welken van ons tot hen overliepen / verstonden. Zy betoonden weer grote vlijt met hun werken te vorderen / en te versterken;

ken; daar door zy van de genen / die van ons tot hen overliepen / aangedreven wierden.

Twee schepen tot verversching uitgezonden.

In 't begin van Wintermaant wierd Kapitain Altorf met twee schepen / en vyftig gezonde menschen / en hondert zieken en gequetsten / naar 't Eilant Lamey gezonden / om zich daar met kokosneuten / en andere groene vruchten en kruiden te verfarsschen. Toen wy daar aangekomen waren / begaf zich yder / begerig naar groene kruiden en vruchten / aan de wal / en d'een zich hier / en d'ander daar heen; en dus verstrooiden wy van malkander. Enigen van hen bejegenden onverziens Sinezen, die hen vervolgden.

D'onzen van de Sinezen aangetast.

Zy begaven zich dieshalven weer naar de plaats / daar men aangekomen was / en berichtten dit aan de Kapitain / die terstont een sloep met volk / en een stuurman uitzond / om 't Eilant rontom te varen / en te zien of zy aan strant geen Sinesche junken zouden vinden. Zy / 't Eilant omvarende / bejegenden geen van dusdanige schepen; 't welk zy den Kapitain boodschapten. Zy voeren dieshalven naar een zandige plaats / daar zy konden landen / en die zy te voren ook gemerkt hadden. Hier stonden veel kokosbomen / van de welken zy enigen / om de neuten te bekomen / omhieuwen. Ondertusschen quam een grote menigte van Sinezen, die wel gewapent waren / en zich meester van de sloep maakten / daar zy de brant in staken. Zy sloegen de stuurman / en twee bootsgezellen doot; en d'anderen sprongen in 't water. Enigen begaven zich deur 't bosch naar onze legerplaats. Zo haast wy zulks vernamen / wierd een sarjant met twintig mannen derwaarts gezonden. Wy vonden 'er noch vier van de Sinezen, de welken bezich waren met het yzerwerk van de sloep te breken. Wy schoten twee van hen onder de voet; en d'andere twee / de vlucht kiezende / begaven zich in de klippen / in hun hoken / daar op zy met ladders moesten opklimmen: in voegen dat zy / boven zijnde / de ladder mee ophaalden / en wy dieshalven niet by hen konden komen. Wy moesten dan weer naar onze legerplaats trekken.

Weêrkeering op Taijowan.

Toen wy onze schepen met hout en kokosneuten hadden geladen / trokken wy tegen over Formosa, daar wy de tachtig mannen / van de welken wy hier voor gesproken hebben / wechhaalden. Wy trokken van daar weer naar Taijowan, daar wy in die tijt quamen / toen de vesting aan de Sinezen overgegeven wierd.

Vordering der Sinezen voor Taijowan.

De vyant had / terwijl wy op deze tocht waren / achter de Konduit voor eerst enige veukerijen gemaakt / en door de zelfden in deze Konduit een opening om te stormen geschoten / en by helder dag de stormladders aangebracht / met voorneemen van te stormen. Maar d'onzen / van hantgranaten / vuurballen / en andere vuurwerken wel verzien zijnde / hadden zich zo wel verdedigt / dat zy de vyant / met verlies van veel volks / afgeslagen hadden. Zy vingen dieshalven weer aan met schieten / om d'opening groter te maken: in voegen dat d'onzen / dit gewelt niet langer uitstaan konnende / van de Plaatsvoocht bevel kregen van de Konduit te verlaten / en een brandend lont in de bussekruitkelder te leggen / daar noch enige vaten met bussekruit waren.

D'onzen verlaten zekere Konduit, die met veel Sinezen springt.

Zy begaven zich hier op naar de vesting Zeelandia. De Sinezen, geen tegenstant meer bemerkende / liepen in grote menigte daar binnen / met voorneemen van enige roof te bekomen. Maar toen de kool van 't lont aan 't bussekruit quam / sprong de Konduit / en al 't volk / dat 'er in was / met een harde slag in de lucht. Zy riepen dieshalven d'onzen toe / dat wy niet naar

krijgs

krijgsgebruik / maar als moordenaars met hen gehandelt had den / en dat zy dieshalven besloten hadden met alle hun macht de vesting zelve te bestormen / en zelfs niet het kint in des moeders lighaam te verschonen.

Zy maakten dan ter plaats / daar de Konduit geweest had / noch een beukery / en brachten daar op enige stukken geschuts / die zeventig ponden yzer schoten / met de welken zy tussen 't bolwerk Amsterdam en Gelderlant, daar de wallen op 't zwakste waren / een opening maakten. D'onzen konden hier niets tegen doen / vermits zy geen meer hout / noch enige andere middelen hadden. Zy besloten dan tot de leste man toe te vechten; en de bevelhebbers vonden ook goet / dewijl 'er geen verlossing te verhopen was / een uitval te doen / en liever in de strijt tegen de vijant edelmoediglijk te sterven. Doch onze Plaatsvoocht wilde dit niet toelaten / maar besloot / indien het mogelijk was / met de vijant te verdragen. Hy zond daar op een afgevaardigde uit / die terstont verhoort / en met toezegging van verdrach te maken weerom gezonden wierd. Men zond dan twee van de Raat uit / N. van Yperen, en Harthouwer genoemt; daar tegen zy weer twee van hun Oversten binnen schikten. Hier op wierd de tiende van Sprokkelmaant / in 't zestienhondert twee en zestigste jaar / 't verdrach gesloten / te weten op deze voorwaarden / dat d'onzen / die noch omtrent negen hondert / zo gezonden / als zieken / sterk waren / met volle geweer / en vliegende vaandelen zouden uittrekken; doch dat zy alle goederen in de vesting laten / en de zelfde aan hen overleveren / en daar beneffens al 't geschut afschieten zouden; vermits zy vreesden dat d'onzen het zelfde vergiftigt hadden. Dit verdrach wierd dus gehouden / en d'onzen daar na naar de schepen gevoert / daar wy noch enige dagen bleven / tot dat alles / volgens het verdrach / aan hen overgelevert zou zijn. Hier na wierd een van onze schepen naar de kust van Sina, naar Kantam, gezonden / om de gevange Plaatsvoocht van Sikam van daar te halen. Maar wy / met d'overige schepen / namen onze streek naar Batavia.

Zeelandia heftiglijk beschoten. · *Besluit der belegerden.* · *Voorwending van verdrach.* · 1662. · *Overgeving van de vesting op Taijowan.*

Toen wy de vesting Zeelandia op Taijowan aan de Sinezen overgegeven hadden / zeilden wy van daar / en quamen in de zelfde dag noch voor de stroom Pansoy, daar wy 't anker lieten vallen / met voorneemen van hier onze vaten met water te vullen. Maar toen de boot drie / of vier malen heen en weer gevaren had / overviel ons de nacht / en zulk een harde zuide wint / dat wy alle onze ankers moesten afkappen / om van lant te geraken / dewijl wy naby met onze fluit / Loenen genoemt / gestrand waren: want wy waren alree in de barning / en zo na aan de wal / dat men met een tou daar op kon werpen. Maar God de Heer hielp ons het schip door een zonderlinge gezwintheit wenden; en dus geraakten wy van daar. Wy zworven dus de gantsche nacht deur in een schrikkelijke storm / en zagen in de volgende dag geen andere schepen. Wy geraakten machtig voort met deze storm / die zeer dienstig voor ons was / en gehele zeven dagen duurde / in de welken wy een grote weg zeilden. Wy waren op ons schip twee hondert en vijftig sterk / en niet wel van voorraat verzorgt: in voegen dat de spijs en drank ons dagelijks schaarsselijk toegemeten wierd. Toen wy de kust van Siam naderden / zagen wy een van onze schepen / dat voortaan by ons bleef.

Vertrek van Taijowan. · *Zware storm.*

Op 't einde van Sprokkelmaant quamen wy voor Pulo Demon, daar wy weder 't anker lieten vallen / om ons weer met varsch water te verzien. Wy kochten daar ook van d'inwoonders veelderhande vruchten. Doch zy wilden

Koomst aan Pulo Demon.

den van ons geen ander gelt / dan Spaansche Realen / hebben / daar af wy niet wel verzien waren. Wy ruilden dieshalven tegen lijnwaat. Deze inwoonders zijn Malaijers, die veel van 't Mahometaansch geloof hebben / en snedig vaartuig maken / met het welk zy hun vruchten aan de schepen brengen / die zy / gezamentlijk met het vaartuig / verkopen; en daar na zwemmen zy aan lant.

Inwoonders.

Toen wy hier zes dagen geweest hadden / vertrokken wy van daar / en quamen op d'achtiende van Lentemaant in de Straat Banda, daar wy een van onze schepen vonden / Naerden genoemt / dat op de gront zat / doch zonderling geen noot had / en dat in de zelfde nacht / met het wassende water / weer losraakte. Wy dreven daar na een lange tijt in grote hitte en stilte: en dieshalven wierd ons water / dat wy schaarsselijk hadden / noch meer vermindert; vermits de Schipper door een lange stilte vreesde.

Bejegening van een tweede schip.

Op de drieëntwintigste zagen wy de Duizent Eilanden. Wy kregen een goede wint / en hadden deurgaans tegen de nacht schrikkelijke donder / en harde Travaden / die in deze gewesten het geheel jaar deur bespeurt worden.

Zware stormen.

Op d'achtëntwintigste van de zelfde maant quamen wy gelukkiglijk voor Batavia, daar Frederyk Kojet, die Plaatsvoocht op Taijowan had geweest / drie dagen voor ons met zijn schepen aangekomen was. Hy wierd terstont / met zijn Raden / in hechtenis genomen; en men zond een adviisjacht naar Hollant, om dit aan de Heren van de Maatschappy bekent te maken. Deze Plaatsvoocht / meer dan drie jaren in gevangenis geweest hebbende / wierd ter doot verwezen / schoon hy noch genade bequam. Doch tot bewijs van dat hy de doot verdient had / wierd hem by openbare uitvoering van 't gerecht / door de beul het zwaart over 't hooft heen gezwaait; en men bande hem voor alle zijn leven / als een gevangen / op 't Eilant Rosagin.

Koomst te Batavia.

Straf aan de Plaatsvoocht.

In 't begin van Bloeimaant vertrokken van Batavia zes schepen / daar vijf hondert soldaten in waren / weer naar Taijowan, om daar te kruissen / en te zien of men enige Sinesche junken / die van Taijowan naar Sina, of Japan varen / kon bejegenen. D'Admiraal van deze vloot was N. Bort, bovengewone Raat van Indiën.

Schepen uitgezonden om op de Sinezen te kruissen.

TWAALFDE HOOFTDEEL.

Vertrek van *Batavia* tegen enig vreemt volk op *Java*. Groot ongemak van muggen, en gevaar van wilde beesten. Een man van een Tijger wechgenomen. Grote kommer. Schrikkelijke wildernis. Koomst by dit volk, die d'onzen vriendelijk ontfangen, en zich onderstellen. Weërkeering te *Batavia*.

In deze tijt wierd op Batavia aan de Generaal bekent gemaakt dat op dit Eilant Java, westwaarts aan / onder 't Rijk van Jakatra, zich enige vreemde volken onthielden / en daar het lant bouden. Men zond dieshalven een afgevaerdigde derwaarts / die een vaandrig was / en met hen in hun taal spreken kon. Wy wierden met onze twaalf soldaten / vier matrozen / en vier Javanen in zijn gezelschap gezonden. Wy voeren op de twaalfde van Bloeimaant met twee vaartuigen van Batavia af / en quamen in die zelfde avont

Vertrek van onze Reiziger uit Batavia.

in

in de vloet Magassi, daar wy zeer kommerlijk de stroom moesten op varen / eer wy aan lant konden komen; vermits het daar aan beide de zijden in dier voegen onder water lag / dat wy niets anders / dan de bomen zagen. Zo haast de zon onderging / wierden wy van de Muskiten geplaagt: dit is zeker slach van kleine vliegen / den muggen gelijk. Zy hebben echter lange benen / en zijn van natuur vergiftig: want als zy iemant steken / zwelt en vloet de plaats / daar men gesteken is. Zy waren hier in zo grote menigte / dat wy hen niet konden afweeren. Wy moesten dieshalven een wakkere dronk en roes van Arak / die wy by ons hadden / drinken / op dat wy de smart niet zouden gevoelen. Maar des uchtens waren wy aan ons aangezicht / handen en voeten gantschelijk bloedig en gezwollen. Deze Muskiten konnen niet anders / dan met vuur en rook / verdreven worden. Ongemak van muggen.

Na dat wy twee dagen en een nacht de vloet met grote moeite en kommer opgevaren waren / quamen wy in de volgende nacht aan een plaats in deze vloet / die gelijk een Eilant was / van bomen en andere ruigte te zamen gedreven. Wy meenden hier op onze legerstee te maken / en een weinig te slapen / en dus van de tijgers zeker te zijn. Maar terwijl wy / omtrent de middernacht / alle sliepen / behalven een schiltwacht / deelde het lant / daar wy op waren / zich van stuk tot stuk van malkander. De schiltwacht / dit gewaar wordende / maakte ons wakker; en wy hadden naauwelijks tijt om in onze vaartuigen te komen / en ons naar het naaste lant te begeven; zo wierd die plaats / daar wy op waren gescheurt / en van malkander gereten. Gevaar. Dewijl wy in deze twee dagen en nachten regen hadden / en van de Muskiten gruwelijk geplaagt wierden / en grotelijks voor de tijgers en andere wilde dieren moesten vrezen / deden wy ons uitterste best om vuur te krijgen; 't welk wy eindelijk met grote moeite bequamen / vermits wy geen droog hout konden vinden. Wy zetten ons rontom 't vuur / met het geweer in de hant / en stelden twee schiltwachten uit / d'een een van onze soldaten / en d'ander een Javaan, die van een tijger in de volle sprong gegrepen / en wechgedragen wierd. Doch toen wy enige schoten hadden gedaan / liet de tijger hem weer vallen / maar dodelijk gewond. In de zelfde nacht zagen wy meer tijgers / die wy door ons geschiet van ons afdreeven. Gevaar van tijgers, die een man wechneemen.

Op de darde dag begaven wy ons weer in de vloet / en voeren de zelfde de gehele dag lang op. Wy zagen aan weerzijden van 't lant veel tijgers / en rhynocerots / die daar aan de stroom quamen / om te drinken / of om hun voedsel te vinden. Maar in 't water zagen wy enige krokodillen. Tegen d'avont quamen wy aan een strant / daar wy een bequame plaats vonden / om rontom ons vuur te maken. Wy bleven hier de gehele nacht / in de welk wy grote regen hadden. Des uchtens / toen wy / uit oorzaak van de harde stroom / niet wijder op konden komen / sprongen wy in de vloet / en stonden tot aan de middel in 't water / om dus onze vaartuigen voort te trekken. Doch dewijl dit water / 't welk uit de bergen quam / vol van zwavel en steenzout was / zo beet het ons de huit open. Wy begaven ons dieshalven aan lant / en zonden onze vaartuigen / met een gezont man / en de gequetste Javaan, weer de vloet af. Doch wy keerden ons landewaart in / en namen onze lijftocht / die zeer weinig was / met ons uit de vaartuigen. Ons broot / biskuit zijnde / was door de regen gantsch nat geworden: in voegen dat wy het zelfde niet meer meedragen konden / maar wechwerpen moesten. De vaartuigen weêrom gezonden. Grote kommer.

Wy vonden ondertusschen noch weg / noch voetpad / noch enig teken / daar uit wy bemerken konden dat hier menschen hadden geweest. Wy gingen echter geduriglijk voort / te weten deur een bosch / dat gantsch wilt en woest / en met rottingsriet / dat van doornen als omvlochten is / bewassen was / daar wy / dewijl wy blootsvoet gingen / met grote pijn en ongemak moesten deurboren. Wy gingen dus tot aan d'achtste dag voort / en zagen noch geen uitgang in 't bosch; en onze levensmiddelen waren ook byna opgeëten; 't welk ons gantschelijk ongeduldig maakte. Maar onze vaandrig zeide tot ons dat wy noch die dag zouden voortgaan / en dat wy / zo wy op de middag geen uitkoomst zagen / weerom keren zouden. Hy zond dieshalven een Javaan voor uit / met een snaphaan / en beval aan hem dat hy schieten / of vuur maken zou / zo hy enig merkteeken van menschen bespeurde. Wy volgden hem kort op de hielen / en zagen in dit wilde en woeste bosch malkander bedroeft aan; vermits wy geen meer lijftocht hadden. Tegen de middag zagen wy een rook voor ons opgaan / daar wy met grote vreucht naar toe gingen. Wy vonden kort hier aan ook d'uitgezonde Javaan, die ons een weg aanwees / de welk van de berg naar de vloet strekte / en van menschen betreden was. Wy volgden deze weg / en quamen omtrent een half uur daar na aan de plaats / die wy zochten.

Gruwelijke wildernis.

Ontfanging van onze Reiziger, en van de zijnen.

Toen de lieden van deze plaats ons zagen / en niet wisten waarom wy daar gekomen waren / vraagden zy ons / uit bevel van hun Oversten / van waar wy quamen / en wat onze begeerte was. Onze vaandrig verzocht hier op twee dagen rust / en levensmiddelen; en dan zou hy aan hen zijn begeerte openbaren: 't welk aan hem toegestaan wierd. D'inwoonders van deze plaats voerden ons alle in een groot huis / 't welk door 't bevel van hun Overigheit rontom met weerbaar volk bezet wierd: in voegen dat wy niet wisten of wy in de handen der vyanden / of vrienden waren: doch wy verhoopten het beste; dewijl zy gekookte hoenders en rijs tot ons brachten.

Voorstel van d'overste van het gezantschap.

Antwoort der inwoonders.

Zy beriedеn zich ondertusschen met malkander / riepen onze vaandrig / en vraagden hem wat hy begeerde. Hy antwoordde aan hen dat hy van de Generaal op Batavia uitgezonden was / om te vernemen wat volk zy waren / en of zy / als onderdanen / de Maatschappy wilden erkennen. Zy antwoordden hier op met zeer grote eerbiedigheit / ja / en zeiden daar beneffens dat zy onder de Kaizer van Japara behoorden; doch dat zy / om de voortreffelijkheit van 't lant / 't welk onbewoont was / en nu van hen gebout wierd / derwaarts waren gekomen / om het te bewonen / en te beplanten / en dat zy 'er alree meer dan een jaar hadden geweest. Zy voegden 'er by / dat zy daar alree wel hondert huizen hadden gebout / bomen geplant / en ook rijs / suiker / enz. hadden gezaait; dat 'er wilde schone Surfak, Trium, Manges, Binang, kokosneuten / en Sageweerbomen in grote overvloet waren.

Bewijs van vrientschap der inwoonders.

Deze lieden bewezen grote vrientschap aan ons / en gaven ons een jonge os / die wy slachtten / en daar af wy 't vleesch zoutten en rookten / met voorneemen van het op de reis mee te nemen. Maar dewijl wy 't by nacht bloot onder de hemel lieten / quam omtrent ter middernacht een tyger / die 't meeste deel daar af wech nam: en toen wy dit bemerkten / schoten wy een scheut / op hoop dat hy daar af verschrikken / en 't vleesch laten vallen zou: maar vergeefs. Wy vonden echter noch enige weinige stukken.

Toen wy onze zaken verricht hadden / begaven wy ons weer op de reis

naar

naar Batavia. Zy gaven ons een man mee / die ons de weg zou wijzen. Tegen d'avont quamen wy by een huis / dat aan een beek stond / en daar zeven huisgezinnen in waren. Deze lieden verschrikten van onze koomst / en wilden ons zwarelijk inlaten. Zy gaven aan ons voor onz geit twee hoenderen / en een weinig rijs / en maakten een vuur / daar wy de gehele nacht by zaten / om ons te drogen; vermits het die gantsche dag geregent had. In de volgende uchtent zeer vroeg begaven wy ons weer op de weg / en quamen omtrent op de middag weer te Batavia, na dat wy dartien dagen op de reis hadden geweest. Toen wy weer tot stilte en rust waren gekomen / wierden wy alle / die op de reis geweest hadden / voor krank / uit oorzaak van de gedurige regen / en ongezonde lucht des lants; doch korts daar na wierden wy weer gezont. Weerkeering. Koomst te Batavia.

DARTIENDE HOOFTDEEL.

Koilang en *Kranganor* den *Portugezen* afgewonnen. Schepen uitgezonden om *Kochin* te belegeren. Onze Reiziger met versterking derwaarts gezonden. De stat besloten. Landing der *Hollanders*, en vlucht der *Portugezen*. *Kochin* beschoten. Gevaar van een schip der *Hollanders*. Heftig gevecht om aan de wal te komen. Dubbelde overloper gestraft. Verscheide plaatsen voor *Kochin* ingenomen. De stat geeft zich aan de *Hollanders* over, beschrijving daar af.

TErwijl wy op onze reis waren / quam d'Admiraal Ryklof van Guns aan Batavia met enige schepen / die van de Malabarische kust quamen. Hy had in de verlede zomer daar twee steden den Portugezen afgewonnen / te weten Koilang en Kranganor, en de darde / te weten Kochin, belegert / daar hy echter had moeten afwijken; dewijl 't ongestuimig weer voorhanden was / in welke tijt daar geen schepen konnen duren / uit oorzaak van de winden / en andere ongestuimigheden. Zy hadden veel volks voor de stat verloren / en daar by Pieter Was, hun voorgaande Wachtmeester. Zy bezetten dieshalven de twee veroverde steden met volk / verlieten de belegerde stat / en begaven zich naar Batavia, op hoop van tegen de volgende zomer meer krijgslieden te bekomen. Koilang en Kranganor den Portugezen afgewonnen.

Toen men dit bericht had bekomen / wierden drie hondert mannen / onder 't beleit van N. Goesgen, met drie schepen / naar de stat Kranganor, op de kust van Malabara, afgevaerdigt. Aan deze Goesgen wierd bevolen dat hy / zo haast de gelegentheit het toeliet / met de krijgslieden / die alree te Kranganor in bezetting lagen / weer voor de stat Kochin zou trekken / en zich daar begraven / tot dat hy onderstant zou bekomen. Schepen uitgezonden, om Kochin te belegeren.

Op de twaalfde van Oogstmaant wierd aan twaalf hondert mannen / met hun bevelhebbers / onder 't beleit van Jakob Hutser, eertijts Plaatsvoocht in Amboina, belast zich te scheep te begeven. Op de vijftiende van de zelfde maant vertrokken wy van Batavia, met veertien schepen / en quamen d'achtiende aan 't Eilant Krakatau, 't uitterste aan de Straat Sunda; op dat yder schip zich daar met water en brandhout tot de reis zou verzien. Twee dagen Versterking, en daar onder onze Reiziger.

daar

daar na / te weten de twintigste van de zelfde maant / vertrokken wy van daar / en namen onze streek naar Kochin.

Toen wy buiten de Straat Sunda waren / zetten wy onze streek westzuidwest aan / en zeilden een wijl tijts voorspoediglijk voort / behalven dat wy onder Sumatra veel onweer hadden ; gelijk dat daar zeer gemeen is. Daar na namen wy onze streek byna west / en voeren dus een lange tijt voort / om de Portugezen, die uit Portugal naar Goa komen / t'onderscheppen / en tegen hen te vechten. Wy bejegenden echter geen / en stelden dieshalven onze streek noort aan / en korts daar na oostelijker. Wy zeilden dus voort / en zagen / na verloop van twee maanden / het lant van Malabara, tusschen Goa en Kananor. Wy begaven ons dieshalven naar de wal / en quamen twee dagen daar na voor Kranganor, en van daar by onze andere schepen voor Kochin.

Koomst voor Kochin.

Belegering van deze plaats.

Wy / hier aan lant gekomen / bevonden dat de Kommandeur Goesgen, met zijn volk / zich alree beschanst had. In de nacht wierden enige sloepen en andere vaartuigen / wel gewapent en bemant zijnde / in de mont van de vloet gezonden / om daar door voorëerst den Portugezen hun in- en uitvaart te water te benemen.

Tegenweer der Portugezen.

Op de vijfëntwintigste van Wijnmaant begaven wy ons weer te scheep / met de meeste macht van 't volk / en zeilden tot op een uur na aan d'andere zijde van de stat. De Portugezen, dit ziende / maakten schanssen en loopgraven aan de strant. Zo haast de dag aanquam / begaven wy ons in sloepen en vaartuigen / tot drieëntwintig in 't getal / die yder twee veltstukken voerden; en wy voeren dus op een rijg naar lant. De Portugezen, heftiglijk uit hun beschanssingen schietende / quetsten veel van d'onzen / en dwongen ons met gewelt op 't lant aan te zetten / schoon wy / uit oorzaak van de barning aan de wal / daar zwarelijk konden aankomen. D'eerste / die aan lant sprong / was een Amboinees, met een schilt en zwaert in de hant / die wy terstont volgden.

Landing der Hollanders.

Wy geraakten dus d'een na d'ander aan lant / daar wy een hard gevecht moesten uitstaan ; dewijl wy gantschelijk bloot / en de Portugezen in hun beschanssing beschut stonden. Wy zetten echter toe aan d'een zijde / daar ten meestendeel Neiros of Malabaren waren / en na dat wy enigen der voorsten gedoot hadden / begaven d'anderen zich op de vlucht. De Portugezen, ziende dat de genen / op de welken zy hun grootste vertrouwen stelden / de vlucht namen / begaven zich ook naar de stat. Wy joegen hen uit alle macht na / sloegen verscheiden van hen doot / en vingen enigen.

Vlucht der Portugezen.

Tegen de middag begaven wy ons / uit oorzaak van de grote hitte / onder de kokosbomen / die daar rontöm stonden. Hier stond ook een Portugesche kerk / S. Jago genoemt / daar wy ons met de jonge kokosneuten verversch-ten. Tegen d'avont braken wy op / en trokken tot op de scheut van een grof geschut voor de stat / daar zy ons terstont / tot onze welkoomst / met enige koegels 't van geschut verëerden / doch zonder ons te beschadigen. Hier was een kerk / en daar by een klooster van S. Jan, die zy beide / uit oorzaak van onze koomst / verlieten / en in de vlam staken. Wy leschten echter de brant / en onze Admiraal nam daar sedert zijn verblijf. Wy hielden goede wacht in deze nacht / vermits wy meer voor de vijant van buiten / dan voor de geen / die in de stat was / te vrezen hadden. In deze nacht wierden enige schiltwachten verloren / zonder dat iemant wist waar zy gebleven waren. Maar

Schiltwachten verlogen.

des

des uchtens vonden wy de lighamen zonder hooft in 't bosch leggen. Zedert maakten wy ons rontöm met paalwerk veilig.

In de volgende dag trok onze Wachtmeester / Pieter du Pont genoemt / met drie benden volks naar de Pagode des Konings van Kochin; 't welk een tempel der Malabaren, en daar rontöm een vesting is. Toen zy daar quamen / verlieten de krijgslieden des Konings van Porka de vesting / schoon zy de zelfde zouden bewaren; en dieshalven wierd zy van d'onzen bezet. — Een Wachtmeester naar de Koning van Kochin gezonden.

Rontöm de stat stonden veel schoone woningen / en veelderhande bomen / en voornamelijk kokosbomen / die wy zeer bequamelijk tot paalwerk konden gebruiken.

Op de zestiende van Slachtmaant maakten wy aan de zuidzijde der stat een beukery / die wy met dubbelt paalwerk versterkten / 't welk wy met zant vulden. Terwijl wy in 't overigste van onze arbeit waren / deden de Portugezen onvoorziens een uitval. Onze verlore schiltwachten / hen vernemende / maakten terstont gedruis. Wy grepen dieshalven zo spoedig / als mogelijk was / de wapenen aan. Maar dewijl d'onzen ten meestendeel met de voorgenome arbeit bezich waren / en niet tijts genoech hadden om hun musketten te grijpen / gebruikten zy hun schoppen en spaden / die zy in handen hadden / en weerden zich daar mee / tot dat wy hen weer te rug dreven / zonder dat wy wisten hoe sterk zy waren. In deze nacht maakten wy onze beukery noch vaerdig / en brachten drie halve kartouwen / en drie kleine stukken daar op / en begonnen daar mee in de koomst van de dag tegen de stat te schieten. Deze beukery wierd Papenbril genoemt. — Onverziens uitval der Portugezen. — De stat Kochin beschoten.

Op de darde van Wintermaant quamen de Portugezen by nacht uit de stat / met enige vaandelen volks / naar de kerk S. Thomé, daar onze meeste macht zich vergadert had. Zy quamen wel aan; maar konden niet veel uitrichten / behalven dat zy enigen van onze voorste wachten onder de voet schoten.

Toen wy dag en nacht bezich waren om ons voorgenome werk te vervorderen / en zy echter ons grote schade aandeeden / verzagen wy ons met vuurmortieren / daar uit wy geduriglijk met granaten en stenen schoten. Wy wierden hier door grotelijks bedrijd; vermits zy genoech te doen hadden om te zien waar de stenen en granaten vielen.

Op de vijfde van de zelfde maant quam een Hollander uit de stat tot ons over / die in 't voorgaande jaar in de zelfde belegering had geweest / en tot de stedelingen overgelopen was. Toen hy vergiffenis van de Generaal had bekomen / openbaarde hy veel dingen aan ons / en onder anderen dat zy hun meeste lijftocht van d'andere zijde des strooms / Ansikomale genoemt / kregen / die hen van de Koning Porka, en van de Vorst Kotorm toegezonden wierd. Onze Admiraal beval dieshalven dat enige vaartuigen met volk / en alderhande voorraat verzien / en twee Kalekutische schepen de stroom zouden bezet houden. Deze schepen / zwaar geschut op hebbende / moesten langs de zee naar deze stroom varen / daar de vaartuigen / die alree in de stroom voor de Pagode waren / deze twee schepen verwachtten. Toen dezen voor de stroom quamen / zeilde 't een deur / en 't ander / daar ik in was / bleef op een zantplaat vast zitten / omtrent een musketscheut van de stat af. De Portugezen, dit by heldere maneschijn aanschouwende / schoten heftiglijk op ons met musketten en grof geschut / tot dat wy deur 't wassen van 't water weer — Overkoomst van een Overloper, en zijn bericht. — Gevaar van een schip der Hollanders.

af geraakten / en voortzeilen konden / na dat zy alree tien schoten deur ons schip hadden gedaan / veel gewond / en onze stuurman / de quartiermeester / en korporaal / vier soldaten / en vijf bootsgezellen doot geschoten.

Toen wy voor de Pagode quamen / daar d'andere vaartuigen / die alle vaerdig waren / ons met verlangen verwachtten / zijn wy gezamentlijk / te weten zes vaandelen soldaten / onder 't beleit van Kapitain de Roer, over de vloet gevaren / met voorneemen om de vijant van zijn vaartuigen / die aan 't vaste lant van Ansikomale lagen / en van daar met alderhande voorraat en lijftocht naar de stat voeren / te beroven / en de zelfden te verbranden en vernielen.

Heftig gevecht om aan de wal te komen.

Zo haast de dag aanbrak / en wy byna aan de wal waren / bejegende de vijant ons heftiglijk met schieten uit hun veltstukken en bassen; behalven dat 'er noch een grote menigte van krijgslieden aan strant stond / die met musketten geweldiglijk tegen ons schoot. Onze Kapitain beval dieshalven dat yder vaartuig zijn best zou doen om aan lant te komen / hoewel hy 'er geen last toe had. Maar dewijl hy in de voorgaande dag eerst tot Kapitain over ons gestelt was / meende hy voor d'eerste maal eer en verwinning te bekomen. De twee voorste vaartuigen quamen hier op zo na aan de wal / dat de genen / die 'er in waren / daar op meenden te springen. Maar de vijant overviel hen zo geweldiglijk / dat zy hun geweer niet meer konden gebruiken / en dat zy by 't hair gevat wierden. D'anderen begaven zich rontom in 't water / om ons van lant af te houden. Maar de Kapitain meende met gewelt aan de wal te komen / en deur te breken / beneffens een vaandel van zijn lijfwacht / dat hy by zich had. Hy quam zo na / dat enigen aan lant geraakten. Maar de vijanden / hen overvallende / sloegen omtrent veertig mannen van 't Vaandel doot / en kregen ook het vaandel zelf; behalven dat de Kapitain mee dodelijk gewond wierd. Wy sprongen dieshalven uit onze vaartuigen / en / tot aan de middel deur 't water gaande / meenden aan d'anderen te hulp te komen. Maar de vijanden quamen met hun gehele macht op ons aan; en dus schoten wy / beide in 't water staande / een lange tijt tegen malkander. Doch dewijl onz bussekruit ten meestendeel nat geworden was / en wy dieshalven niet met schieten konden uitrichten / gebruikten wy onze sabels / en keerden onze musketten om / en sloegen dus onderhen / van de welken wy een grote menigte doodden; vermits zy / uit oorzaak van 't opium, dat zy te voren geëten hadden / niet wilden wijken. Wy van onze zijde verloren ook in korte tijt omtrent drie hondert mannen / en hadden dieshalven geen verwinning te verhopen; dewijl hun macht te groot tegen ons was. Wy begaven ons dan weer in onze vaartuigen / en voeren daar mee weer over de stroom.

Vruchteloze afiocht.

Schade door een vuurmortier.

Op de dartiende van Wintermaant wilde onze vuurwerker by nacht aan de strant een granaat schieten. Maar toen hy de granaat aangesteken had / en de mortier niet aan kon krijgen / borst de granaat / en ook de mortier / daar door onder ons grote schade geschiedde / en daar af enigen gedoot wierden.

Een Kapitain door zijn eige bevel gequetst.

In de zelfde nacht / in de welke Kapitain Bolman zelf de verlore schiltwacht had uitgezet / en aan hen belast dat zy / zo iemant van de stat af quam / hem niet zouden toeroepen / maar terstont op hem los schieten / wierd hy zelf / in zijn wederkering een weinig van de weg afgeweken zijnde / en

en hy een schiltwacht komende / van hem in d'arm geschoten / die daar af brak.

Op de vijftiende wierd Kapitain van Ree, met zes Vaandelen volks / naar 't vaste lant van Ansikomale gezonden / om onz voorgaande verlies te vergoeden. Wy geraakten 'er onverziens / en zonder vijandelijke tegenstant aan lant. Maar de Lantvorst Kotorm, dit verstaande / trok met zijn gantsche macht tegen ons. Wy quamen op de middag te zamen. Van weerzijden wierd heftiglijk gevochten; en wy deden met twee veltstukken grote schade onder hen. Toen wy een groot getal van hun volk gedoot hadden / begaven zy zich op de vlucht. Wy vervolgden hen tot aan d'avont / en keerden toen weerom. Hier op begaven wy ons / met onze vaartuigen / te water / en voeren naar het Papeneilant, daar wy geen tegenstant vonden / vermits d'inwoonders / Portugezen zijnde / zich alree in de stat hadden begeven. Landing aan d'overoever. De Vorst van 't lant geslagen.

Hier sprong een van d'onzen in 't water / die in 't voorgaande jaar naar de stat overgelopen / en sedert weer tot ons gekomen was / gelijk hier voor verhaalt is. Hy poogde wech te geraken / maar wierd van de stroom te rug gedreven / en viel dieshalven weer in onze handen. Toen men hem ernstelijk af vraagde / wat zijn voorneemen had geweest / bekende hy dat hy weer naar de stat had willen zwemmen / om onze staat aan de stedelingen bekent te maken; dewijl hy by ons gekomen was / om onz bestaan te vernemen: daar voor een Portugees belooft had zijn dochter aan hem te geven. Hy wierd op deze bekentenis terstont ter doot veroordeelt / en opgehangen. Een dubbelde overloper gestraft.

Op d'achttiende van de zelfde maant storf Kapitain Ferdinando, dien onlangs te voren zijn been boven de knie afgeschoten wierd. Drie soldaten / in een ledere schanskorf zittende / daar zy met de kaart speelden / wierden alle met de koegel van een stuk geschuts elendiglijk gewond.

De begonne schanssen en beukerijen wierden met alle vlijt en naerstigheit gevordert / schoon het in 't begin veel volks kostte. Maar toen de loopgraven vaerdig waren / langs de welken wy van 't een tot aan 't ander einde in zekerheit komen konden / voeren wy te meer voort met onze werken / die wy meenden te nieuwe jaar vaerdig te hebben.

Op de zesentwintigste wierd een aanslag gemaakt / om by nacht het Peperhuis t'overvallen. Dit legt op een klein Eilant / omtrent vijftig voeten van de stat / daar de Portugezen hun Peperpakhuis te voren hadden. Doch zy hebben 't sedert laten verballen / en gebruikten toen d'oude muren tot hun beschutting. Een Schipper / en een Vaandel bootsgezellen wierden uitgezonden om deze aanslag uit te voeren; en zy waren van hantgranaten / vuurballen / en andere vuurwerken wel verzien. Maar de Portugezen, die hen wel haast vernamen / dreven hen te rug / met verlies van veel volk. En dewijl dezen niet hadden konnen uitrichten / zo wierd aan een Luitenant / Jean la Court genoemt / en aan zijn Vaandel volks belast deze plaats in te nemen; en hoewel het in de volgende nacht zeer hard regende / zo begaf hy zich echter derwaarts / en quam aan de wal / vermits de Portugezen hier op niet verdacht waren: in voegen dat d'onzen / eer de vijanden schrap konden komen / en zich ter weer stellen / in de plaats waren. De Portugezen geraakten dieshalven gantschelijk in verwarring / en moesten zich te water / en dus naar de stat begeven. Doch enigen / die kartier begeerden / gelijk hun Kapitain zelf / die tot twee malen deur zijn been Aanslag op 't Peperhuis. D'onzen afgeslagen. Het zelfde overvallen.

geschoten was / en noch vijf anderen wierden gevankelijk in ons leger gebracht.

Daar na besloten d'onzen het water / dat tusschen het bolwerk Kaloveten en onze beukerij / en niet diep was / te dempen. Wy vulden dan enige honderd zakken met zant / en wierpen de zelfden in 't water / en quamen dus zo na aan de stat / dat de Portugezen ons met een spies konden bereiken. Wy moesten echter / uit oorzaak van hun heftig geschiet uit hun bolwerken / dit werk verlaten / en met verlies van veel volks aftrekken.

1663. In 't zestienhonderddrieënzestigste jaar / op nieuwe jaarsdag / schoten wy alle ons geschut los / en zonden twaalf of meer vuurballen tot een nieuwe jaars gift in de stat.

De stat Kochin heftiglijk beschoten. Op de tweede van Lowmaant / toen de beukerijen / en alles vaerdig was / dee d'Admiraal van alle de beukerijen by dag en nacht geduriglijk tegen de stat schieten. Wy moesten alle uren de stukken met water koelen; en na verloop van drie dagen hadden wy enige opening gemaakt.

Enige werken ingenomen. Op de vierde vielen wy by nacht / met onze achtien / in de loopgraven der vijanden / die wy daar uit verdreven. Wy hielden 't daar de zelfde nacht over / doch met groot gevaar / en verlies van enigen; vermits zy uit hun bolwerken ons met stenen konden bereiken. Maar toen ons bystant toegezonden wierd / begroeven wy ons / en kregen dus beschutting.

Toestel tot de storm. Op de zeste van de zelfde maant wierd alle voorbereiding tot een algemene storm gemaakt / en onze gehele macht in drie delen gedeelt / om van drie plaatsen / daar de grootste openingen waren / aan te vallen / te weten aan de bolwerken Gy, Lazarus, en Kaloveten. Wy hielden ons dus vaerdig op 't bevel van de Heer Admiraal / die zelf overäl ging / om te bezien waar de bequaamste plaats was om eerst aan te vallen / daar toe hy het bolwerk Kaloveten, als het uitterste zijnde / verkoos. Toen alles in ordening gebracht / en een algemeen gebed gedaan was / wierd op de middag (dewijl men in deze tijt zich meermaals / dan by nacht / tot slapen begeeft) een aanval gedaan met zes vaandelen volks / onder het beleit van de Heer Wachtmeester Debon, die dit bolwerk Kaloveten, doch met verlies van veel der zijnen / veröverde / en voort van zes varsche vaandelen / daar ik onder was / gevolgt wierd. Wy trokken voort aan op de halve Maan Portogafó, daar wy heftiglijk van andere bolwerken beschoten wierden / gelijk ook uit hun kerken en torens. Wy waren dieshalven genootzaakt met paalwerk daar tegen t'arbeiden / vermits d'avont ons overviel. Wy hielden hier stant de gehele nacht deur / met voorneemen van in de volgende dag wijder voort te varen / en ons meester van de stat te maken.

Een bolwerk ingenomen.

Versoeck van stilstant. In de zelfde avont quamen enige Portugezen met een witte vaan zich vertonen / en begeerden met onze Admiraal te spreken. Zy wierden het gehele leger deurgeleid / en tot hem gebracht. Zy verzochten stilstant van wapenen om hun doden te begraven; 't welk aan hen toegestaan wierd / en wy begroeven ondertusschen ook d'onzen / op dat zy / uit oorzaak van de grote hitte / niet zouden stinken. Eer deze tijt verstreken was / quamen zy weerom / te weten de Wachtmeester der stat / met drie van hun Geestelijken / die met ons verdragen wilden / zo zy een goed verdrach konden bekomen / en met zak en pak / vol geweer / en vliegende vaandel uit mogten trekken. Dit wierd hen kort afgeslagen; vermits wy alree een deel van de

stat

stat in hadden. Zy konden dieshalven niets anders bedingen / dan dat zy hun geweer nederleggen / en dus weerloos uittrekken zouden. Toen zy dit aangenomen hadden/vergaderden wy in de volgende dag in volle toerusting/ op een bequame plaats; en de Portugezen, in tegenwoordigheit onzer bevelhebbers hun geweer nederleggende / trokken by vaandels/ 't een na 't ander/ uit: maar de hooftlieden behielden hun zydgeweer. Zy begaven zich hier op/ volgens 't bevel van onze Admiraal/ met hun kostelykste goet/ wyven en kinderen / en met al 't geen / dat hen aangenaam was / in de kloosters en kerken / die daar toe geschikt waren / en voor de welken wy wacht stelden / op dat zy zeker en veilig zouden zyn: vermits wy zulks aan hen toegezegt hadden; en daar by dat zy namaals hun goederen met gelegentheit zouden wechvoeren. De stat Kochin aan de Hollanders overgegeven.

Op de negende van Louwmaant trokken wy met vierëntwintig vaandels ter stat in; en wy hadden van drie duizent noch achtien hondert mannen overbehouden. Wy bezetten alle bolwerken rontöm de stat. In de zelfde nacht quam een geroep dat de Koning van Porka, met veel volks over de vloet quam / om de Portugezen te helpen. Dieshalven moesten zes vaandelen terstont weer uittrekken / om het geschut / dat noch op de beukeryen stond / te bewaren. Doch toen hy verstond dat wy de stat alree ingenomen hadden / trok hy weeröm. Daar na wierd aan ons toegestaan dat wy drie dagen na malkander aan alle plaatsen / behalven aan de voorgenoemde kloosters en kerken / daar wacht voor stond / de stat zouden plonderen. Onze meeste en beste roof waren de slaven en slavinnen / die wy daar na weer verkochten / en van de welken wy / naar hun gesteltenis / ongelyk gelt kregen. De stat ten roof gegeven.

In deze tyt wierd een Gezant naar Kananor gezonden / om die vesting den Portugezen af te vorderen; en indien zy haar niet gewilliglyk wilden overgeven / zo zou men zulks met gewelt verzoeken. Kananor opgeëischt.

Op de twaalfde van de zelfde maant wierden twee schepen afgevaerdigt / 't een naar Batavia, en 't ander naar Hollant, om onze heerlyke verwinning aan hen bekent te maken.

Deze stat Kochin is over hondert en enige jaren van de Portugezen gebout / en sedert altyt van hen bewoont. Zy is / sedert de verwoesting der stat Kalekuth, de voornaamste koopstat geweest / in de welke veel Moren, Persianen en Engelschen hun koophandel dreven. Zy is een schone en welgeboude stat / daar in drieëntwintig kerken / klein en groot / waren. Zy hadden neffens hun huizen treffelyke tuinen / en vruchtbare bomen / met heerlyke baden / in steen gehouwen / onder d'ope hemel / daar in zy zich gemenelyk voor en na d'opgang der zon baadden / om zich tegen de grote hitte te verkoelen. Aan d'een zyde der stat vliet een stroom / die zich wyt in 't lant verspreid / en in verscheide stromen verdeelt / langs de welken de goederen der koopluiden bequamelyk heen en weer gevoert konnen worden. Men heeft in deze stromen / gelyk ook rontöm de stat in zee / een ryke vangst van visch / die daar in overvloet gevangen en gedroogt / en naar andere plaatsen gevoert word. Beschryving van Kochin.

Op de leste van Louwmaant quam onze voorgedachte Gezant weeröm. Zyn bericht was dat hy den Portugezen de stat Kananor afgevordert had; doch dat zy de zelfde aan hem geweigert / en niets dan kruit en loot aangeboden hadden. Onze kryghslieden / die vaerdig waren / wierden dieshal-

den terstont te scheep gebracht / en vertrokken op de darde van Sprokkelmaant van Kochin met twaalf Vaandelen / in vijf grote schepen / en vier kleine fregatten / onder 't beleit van Jakob Hutser, die tot Admiraal over ons gestelt wierd.

Vertrek van het krijgsvolk.

VEERTIENDE HOOFTDEEL.

Koomst voor *Kananor*. Dreiging der inwoonders. Landing der *Hollanders*. Gevecht buiten last. De voorstat ingenomen. De stat beschoten, en overgegeven, en de Plaatsvoocht te *Goa* onthooft. Beschrijving van *Kananor*. Bewijs van vrientschap van en aan een Plaatsvoocht van de grote *Mogol*. Vertrek naar *Kochin*. Vogelnesten tot spijs gebruikt.

Koomst voor Kananor.

OP de tiende van Sprokkelmaant quamen wy voor Kananor, en lieten onze ankers op ruim een kanonscheut van de stat af vallen. De Portugezen schoten enige malen naar ons. Zo haast de nacht aanquam / wonden wy onze ankers weer op / en zeilden een half uur veerder naar 't noorden / daar onze fregatten na aan lant quamen. Wy begaven ons terstont uit de grote schepen op de fregatten / en bleven daar de zelfde nacht / in de welk wy een grote macht van volk zagen / uit oorzaak van hun fakkelen / en vuur / die zy aan strant aanstaken. Zy maakten ook / volgens hun gewoonte / een groot geroep en gespeel / en dreigden ons met hun zwaerden en sabels. Zy liepen / by gehele benden / met brandende fakkels / en blote zwaarden in het water / naar onze fregatten / en riepen ons toe in hun spraak hoe zy ons zouden handelen / doch wy hielden ons stil.

Dreiging der inwoonders.

Onze Admiraal / de gewoonte van deze volken niet wetende / wierd daar over verschrikt / en nam voor weer af te trekken; vermits het hem onmogelijk scheen met onze kleine hoop iets op deze grote macht te winnen. Maar onze Wachtmeester / hem aanspreekende / zeide tot hem dat hy daar over niet versaacht moest worden; dewijl zy alleenlijk dus riepen en raasden om hun vyanden af te schrikken. Hy voegde'r by dat het voor ons een eeuwige schande zou zijn / zo wy dus aftrokken / zonder 't werk aangevangen te hebben. Men maakte dieshalven alle toestel en voorbereiding / om in de volgende dag / op d'uchtent / aan lant te komen. De Nairos, of inwoonders hadden ondertusschen in de zelfde nacht loopgraven aan de strant opgeworpen / en de zelfden van buiten met voetangels bezet; en de Portugezen hadden de wacht op een hoge heuvel / onder de welken wy landen moesten.

Zo haast de dag aanquam / en de trompetten geblazen wierden / ('t welk het teken was / daar op wy ons gelijkelijk naar lant zouden begeven) voeren wy met twaalf vaartuigen naar de wal. De vyanden schoten ondertusschen heftiglijk tegen ons; d'inwoonders met pijlen / en de Portugezen met musketten. Maar wy drongen met gewelt naar lant / terwijl onze fregatten met hun geschut heftiglijk over ons heen tegen hen schoten / daar door zy enigsins moesten wijken. Wy sprongen dieshalven aan lant / en in hun loopgraven / en dreven hen te rug / na een lang gevecht. Zy begaven zich dan over een vlietende stroom / daar zy zich weer te zamen voegden. Wy stelden ons ook in ordening / en begroeven onze doden / daar ook mijn Luitenant onder was /

Landing der Hollanders.

D'inwoonders wijken.

was / Severyn van Hollant genoemt. De gequetsten wierden weer naar de schepen gezonden. Wy deden daar na een gebed / en kregen / toen het zelfde gedaan was / yder een beker vol Arak, zekere drank / gelijk slechte Brandewijn; 't welk ons weer enigsins verquikte. Wy trokken hier op met een nieuwe moed tegen hen / die uit het bosch / daar in zy verborgen lagen / heftiglijk met pijlen naar ons schoten. Wy trokken echter onverschrikt gedurig naar de vesting voort / en quamen tegen d'avont tot op een musketscheut aan de voorstat / daar veel treffelijke vruchtbare bomen waren. De gronden lagen daar met grachten en droge sloten van malkander gescheiden; 't welk zeer dienstig voor ons was / vermits wy de zelfden voor loopgraven gebruikten / en door deze middel ons van des vijants geschut bevrijden konden. In de zelfde nacht bespeurden wy dat d'inwoonders zich niet verre van ons af gelegert hadden. In de volgende dag wierden de stukken geschuts / de vuurmortieren / de voorraat / en andere behoeftigheden uit de schepen tot ons gebracht; en wy meenden in de volgende nacht beukeryen te maken.

Nadering voor Kananor.

Enigen van onze benden begaven zich ondertusschen heimelijk uit het leger / met voorneemen van enig vee te schieten / gelijk ook gedaan wierd. Maar de Nairos en inwoonders / die hier en daar in de bosschen verborgen lagen / hadden ondertusschen enigen van d'onzen / die geen schietgeweer by hen hadden / betrapt. Wy / gedruis horende / stelden ons ter weer / en schoten op hen. Op dit geschiet / en door dit gedruis der Nairos quamen d'anderen benden / die met ons uitgetrokken waren / ook by ons / en hielpen ons; dewijl wy onz busskruit en loot byna verschoten hadden. Wy waren in alles twee hondert en twintig sterk / en zetten dieshalven met kracht toe / en dreven de vijant op de vlucht / doch met verlies van enigen uit d'onzen / van de welken veel gewond wierden. Dit gevecht wierd in onz leger gehoort; en dewijl zy niet wisten waar uit dit sproot / zo begaven zy zich in 't geweer. Maar toen zy van enige gewonden / die in 't leger quamen / zulks verstonden / wierden de genen / die van hun vaandels af geweest hadden / in hechtenis genomen; en men dreigde ons met de doot te straffen. Maar toen onze Admiraal en bevelhebbers recht uit ons verstaan hadden hoe wy met zulk een kleine hoop volks zulk een heerlijke verwinning hadden verkregen / wierden wy alle weer los gelaten / en op vrije voeten gestelt.

Gevecht buiten ordening tegen de vijant.

Dreiging van straf daar over.

Tegen d'avont wierd een beukery voor de poort der voorstat gemaakt; en men bracht 'er twee stukken op. Wy schoten daar mee op het bolwerk / en bevonden dat het niet gevult / maar hol was. Wy maakten dieshalven terstont een opening daar in. De Portugezen, dit ziende / begaven zich alle uit de voorstat in de stat. Wy liepen dan de poorten open / en quamen dus in de voorstat / en bezetten de grote huizen / die dik van muren waren. Zy schoten hier op dapper uit de stat / en quetsten veel van d'onzen door het springen der stenen in de huizen.

De voorstat ingenomen.

Op de twaalfde van Sprokkelmaant brachten wy enige grove stukken geschuts in de voorstat / die wy in de voorste huizen stelden / en daar mee op de poorten der stat schoten / gelijk ook op de bolwerken tot twintig schoten op malkander. Doch wy konden weinig schade daar aan doen; vermits de zelfden van steen / zo hard als yzer / gebout waren.

De stat beschoten.

Op de dartiende van de zelfde maant wierden ook twee grote vuurmortiers / met de granaten / die daar toe behoorden / in de voorstat gebracht. Wy

schoten

schoten eerst met stenen in de stat / en daar na ook met granaten / die grote schade in de stat deden / gelijk wy uit hun groot geschrei bemerkten. Zy staken dieshalven voort een wit vaandel op / en riepen om quartier. Hier op quamen enigen van hun bevelhebbers tot ons uit / die een verdrach met d'onzen sloten / en terstont hun geweer voor ons moesten nederleggen. Wy / de voorstat bezet hebbende / trokken in de stat zelve / en bezetten daar de bolwerken. De Portugezen, die naar Goa wilden zijn / wierden met onze schepen derwaarts gevoert / daar onder ook hun Plaatsvoocht was / die / zo haast hy 'er quam / onthooft wierd. Wy vonden hier zonderling niets; dewijl zy hun goederen / met hun wijven en kinderen / ten meestendeel naar Goa hadden gezonden. Doch enigen van hen hadden hun wijven en kinderen aan de Nairos en inwoonders ter handen gestelt; en toen zy de zelfden weer eischten / konden zy hen niet weer bekomen / maar kregen tot antwoort / dat zy hun wijven en kinderen ook wel verloren mogten geven / dewijl zy hun vesting en stat verloren hadden.

en overgegeven.

De Plaatsvoocht onthooft.

Beschrijving van Kananor.

Deze vesting is ook van de Portugezen, omtrent dartig jaren voor de stat Kochin, gebout. Zy legt meer dan half in 't water / zonder dat 'er echter vaartuig aankomen kan / uit oorzaak van de klippen / die daar rontom zijn. Maar aan d'andere zijde naar de voorstat is de zelfde van een gracht omringt / die in een steenklip gehouwen / en omtrent hondert voeten diep is. Aan de zuidzijde is een grote haven / die in de ronte byna een uur lang is. Aan d'andere zijde van de haven is noch een vesting / die van de Mogol gebout is / en van de zijnen bewoont word. Buiten deze vesting zijn noch veel andere woningen / daar / met bewilliging van de Koning van Kananor, veel Persiänen en inwoonders van de grote Mogol wonen. Deze lieden hebben grote handeling deur 't gehele lant / van alderhande katoene en zijde klederen / die zy met schepen daar heen brengen; voor de welken zy veel kardamom / peper / ongezuiverde boomwol / kokosneuten / en olie bekomen; al 't welk meest naar Persiën gevoert word.

Koophandel.

Op de zestiende van Sprokkelmaant quam de Plaatsvoocht van deze vesting / die onder de Mogol staat / ter halve weg aan onze ingenome vesting / en zond aan onze Admiraal een afgevaerdigde / met aanzegging dat hy hem begeerde te verwelkomen. Onze Admiraal zond dieshalven terstont een Vaandel volks uit / om hem in te halen. Hy quam dan met grote pracht / en twee hondert soldaten in onze vesting / en wierd van onze Admiraal vriendelijk ontfangen / die aan hem tot een geschenk een stuk geschuts gaf / dat van een man voortgesleept kon worden / en dat van de Portugezen voor de statspoort gestelt / en met schroot geladen was. Hy dee dit stuk door een van zijn Elefanten wechvoeren; en toen hy in alle vrientschap en dankbewijs zijn afscheit had genomen / wierd tot zijn eer alle het geschut tot drie malen afgeschoten.

Vriendelijke ontfanging van de Plaatsvoocht van de Mogol.

De Koning van 't lant Kananor, ziende dat wy meester van de vesting waren geworden / bewees ook / met zijn Vorsten en onderzaten / vrede en gunst aan ons.

Deze veroverde stat wierd met twee hondert en vijftig mannen bezet / en N. van Werden tot Plaatsvoocht daar over gestelt. Doch wy en d'anderen begaven ons weer te scheep / en voeren met vier schepen van daar naar Kochin. Ruim een half uur van lant af legt een klip in zee / daar onze Admi-

Vertrek naar Kochin.

raal

raal een sloep naar toe zond / om vogelnesten te zoeken / van de welken de klip gantsch vol is / die van alderhande wilde vogelen te zamen gebracht worden / zonder dat men weet van wat stoffe zy zijn / vermits deze wilde vogelen nooit van deze klip / die gantschelijk besloten is / aan enig lant komen. Deze nesten zijn echter een lekkere spijs; en zy brachten enige manden vol daar af mee. Vogelnesten voor spijs gebruikt.

In 't begin van Lentemaant quamen wy weer voor Kochin. In de zelfde tijt wierd een Gezant / met enig volk naar Paru gezonden / om met de Koning zelf een gedurige vrede te sluiten.

VYFTIENDE HOOFTDEEL.

Optocht tegen de Koning van *Porka*. Aanzegging der *Hollanders* aan de Koning. Een soldaat om 't schieten van een koe opgehangen. De Koning van *Porka* stelt zich onder de *Hollanders*. Vertrek van *Kochin* naar *Ceilon*. Koomst te *Negumbo* en *Kolumbo*; en te *Punto de Gallo*. Geschenk aan de koning van *Kandi* gezonden. Een kostelijk schip, uit *Persiën* komende, zinkt. Vrede tusschen *Hollant* en *Portugal* op *Ceilon* afgekondigt.

Op de zeste van de zelfde maant wierd een algemene monstering gehouden; en aan twaalf uitgeleze Vaandelen wierd belast zich met voorraat / en bezonderlijk met rijs voor vier dagen te verzien. Men nam hier toe ook vijf Vaandelen van zwarte Portugezen aan. Wy trokken dus in de volgende dag van Kochin; en toen wy twee uren voortgetrokken waren / verwachtten wy onze Generaal. Hy / by ons gekomen / zeide dat hy voorgenomen had in 't lant des Konings van Porka te trekken / dewijl hy zich tot aan deze tijt vijant tegen ons getoont had. Hy beval aan ons dat wy / op verbeurte van 't leven / geen vee / en bezonderlijk geen koejen / zouden schieten / of anders doden / dewijl zy de zelfden voor hun goden houden. Tocht tegen de Koning van Porka.

In de volgende dag / tegen d'avont / quamen wy aan de grenzen van zijn lant / daar wy ons voor die nacht nedersloegen; en enige benden van hun Nairos vernamen. Wy hielden ons echter van wederzijden stil. Onze Generaal zond een Gezant aan de Koning / en dee hem aanzeggen dat men / indien hy voortvoer met zich vijant tegen de Hollanders te tonen / met hem handelen zou gelijk men met d'andere Koningen van dit lant had gedaan / die wy ten deel gewilliglijk / en ten deel door dwang en oorlog tot vrede hadden gebracht. De Koning nam dit in zijn bedenken: maar dewijl 'er / na verloop van enige dagen / geen antwoort quam / braken wy op / en trokken voort landewaarts in naar des Konings Pagode, daar hy ook zijn woning had. Men zond noch tot overvloet een Gezant aan hem / om te vragen wat zijn mening was. Aanzegging der Hollanders aan de Koning.

Dewijl onze lijftocht opgeëten was / en wy ons met kokosneuten moesten behelpen / gingen twee van een Vaandel heimelijk uit / en schoten een koe. Zy begroeven het vleech / en namen iets tot hun behoefte mee. Maar zy wierden verraden / en by de Generaal aangeklaagt / die hen terstont / zonder krijgsraat te houden / ter doot verwees. Doch door ernstig bidden der bevelhebbers wierd noch zo veel te weechgebracht / dat zy te zamen moesten werpen om wie van beide gehangen zou worden. Dit geschiedde: en de geen / Een om 't schieten van een koe gehangen.

die de koe geschoten had / geraakte vry ; maar d'onschuldige wierd aan een boom opgeknoopt.

Des Konings antwoort.

Op de tiende van Lentemaant quam des Konings antwoort in 't leger / daar door hy vertoonde dat hy den Portugezen altijt in alle noden getrouwelijk bygestaan / en dus een vast en bestandig verbont met hen onderhouden had. Maar dewijl wy gehelijk meester van de Portugezen waren geworden / en hen uit hun vestingen en lant gantschelijk hadden verdreven / zo was hy ook gezint een gelijk verbont met de Hollanders te maken / en met hen te handelen / gelijk hy voor dezen met de Portugezen gedaan had / en bezonderlijk met peper / die in grote overvloet in zijn lant wast.

D' Engelschen handelen ook hier met deze Koning / en voeren jarelijks een of twee schepen met peper van daar. Na dat de vrede dus gemaakt was / trokken wy weer naar Kochin.

Op de vijftiende van de zelfde maant wierd weer een monstering gehouden / en daar na de wegen bezet / en twee hondert en vijftig naar Batavia, en twee hondert naar Ceilon gezonden. Voorts / de stat wierd met alderhande behoefte verzien / en N. Pitter daar in tot Plaatsvoocht gestelt. D' Admiraal Riglof van Guns begaf zich hier op te scheep / met zijn lijfvaandel / daar onder ik was ; en wy voeren de twintigste van Lentemaant van Kochin, terwijl / tot zijn eerbewijs / de stukken rontom de stat tot drie malen afgeschoten wierden.

Vertrek van Kochin.

Op de tweeëntwintigste van de zelfde maant quamen wy voor Koilang, daar onze Admiraal aan lant trad / en tegen d'avont weer te scheep quam ; en dus naderden wy de kaap van Komoryn met mooi weer. Op de vijfentwintigste verloren wy 't lant uit het gezicht / en namen onze streek naar Kolumbo, een stat in Ceilon gelegen.

naar Ceilon.

In de volgende dag zagen wy twee hoge bergen van 't Eilant Ceilon, van de welken d'een Piko d'Adam, of Adamsberg, en d'ander Heuberg genoemt word. In de zelfde / en in de volgende dag hadden wy veel Travade winden / harde donder / en sterke dwarrelbuyen. Op de zevenentwintigste zagen wy de vesting Negumbo, daar wy na de middag aan anker geraakten. Onze Admiraal begaf zich hier aan de wal / en reisde over lant naar Kolumbo, daar wy ook in de volgende dag / met schoon weer / ten anker quamen. Wy traden daar frisch en gezont aan lant / om in deze plaats enige tijt te blijven.

Koomst te Negumbo, en Kolumbo.

Op d'achttiende van Grasmaant trok d'Admiraal met zijn lijfvaandel naar Punto de Gallo. Hy wierd van slaven in een Palankyn gedragen. Wy trokken in de zelfde dag voorby de vesting Kalteren, die op een hoge berg legt / acht mijlen van Kolumbo. Toen wy drie mijlen voortgetrokken waren / quamen wy neffens een andere vesting / Barberi genoemt / en in die zelfde avont t' Alagan, daar wy over een vloet gezet moesten worden. Wy bleven de nacht over aan d'andere zijde van de stroom / voor de vesting Pentoten leggen. In de volgende dag / des uchtens vroeg / begaven wy ons weer op de weg / daar in wy enige wilde elefanten bejegenden / die wy door ons geschiet verdreven. In de nacht quamen wy in de stat Punto de Gallo, daar wy de schepen / die voor ons van Kochin naar Batavia vertrokken waren / noch vonden / en die op de vijfentwintigste van Grasmaant hun reis vervorderden.

Trekking deur 't lant van Ceilon.

Koomst te Punto de Gallo.

In 't begin van Bloeimaant wierd een Gezant / Hendrik Trak genoemt / met

met een kostelijk geschenk naar de Koning van Kandi gezonden / om het zelfde / uit de naam van de Hollantsche Maatschappy / aan hem te schenken. Dit geschenk bestond in enige pakken van root scharlaken / en ook in stoffen van zijde en boomwol; gelijk ook in een kas vol fijne Veneciäansche spiegels / een vat vol Spaansche wijn / en alderhande olie van kostelijke specerijen / met drie schone paerden. Geschenk aan de Koning van Kandi gezonden.

Op de twaalfde van de zelfde maant zagen wy een schip uit zee komen / 't welk geduriglijk met alle zijn stukken schoot / tot bewijs van de grote noot / daar 't in was. Toen het niet verre van de haven af quam / zagen wy dat 'et het schip de Dolfijn was / dat uit Persiën quam / en / neffens andere kostelijke balen met zijde / met achtënveertig kisten gemunt zilver / Rubei genoemt / geladen was / van de welken yder stuk een halve daalder in waarde mogt halen. Dit schip was zo beschadigt / dat het door geduriglijk te pompen / en uit te balien niet van 't water ontlast kon worden / en dat zy meenden dat het alle ogenblikken zinken zou. Zy begaven zich dieshalven alle in sloepen en boten / en namen vijf kisten met gelt mee: daar op zy 't schip / met alle zijn kostelijke goederen / voor hun ogen zagen zinken. Een kostelijk schip zinkt.

In 't einde van deze maant begaven wy ons weer op de weg naar Kolumbo, daar onze Admiraal zijn verblijfplaats had. Hy was Lantvoocht over alle de landen in geheel Ceilon, en in 't lant der Malabaren, die aan de Hollanders behoren. In deze tijt quam van Batavia een schip / 't welk tijding bracht dat 'er vrede tusschen Hollant en Portugal gemaakt was; die daar opentlijk afgekondigt wierd. Vrede tusschen Hollant en Portugal op Ceilon afgekondigt.

ZESTIENDE HOOFTDEEL.

Beschrijving van *Ceilon*. Namen der vestingen, die aan de *Hollanders* behoren. Pracht des Konings van *Kandi*. Afgodendienst, kostelijke gesteenten, en overvloet van kaneel. Hoe d'Elefanten gedoot, gevangen, en getemt, en waar toe zy gebruikt, en hoe dezen van anderen ontzien en geëert worden.

MEn schrijft van dit Eilant Ceilon, dat het omtrent vierhondert mijlen in zijn omkring groot heeft geweest / hoewel men nu bevind dat het niet groter dan omtrent drie hondert mijlen is; dewijl noch dagelijks veel lants / door de slach der baren van de zee / wechgesleept word. Men acht ook dat het voor dezen een vast lant heeft geweest; vermits noch heden tusschen dit Eilant / en het vaste lant grote klippen leggen / daar een gemeen schip naauwelijks deurvaren kan. Deze klippen worden Adamsbrug genoemt: want men meent dat Adam daar begraven legt. Men ziet ook nu noch Adams beelt / met aardwerk uitgebeeld / en merkelijk groot zijnde / op de berg Hakman, daar ook een tempel / of Pagode staat / in de welk dag en nacht licht brand. Niet verre van daar vind men zijn voetstappen; en men acht dat de zelfden naar zijn voet gehouwen zijn. Men ziet hier ook een geschrift / in een steen gehouwen / 't welk van niemant gelezen of verstaan kon worden. Men zegt mede dat de Reuzen dit lant bewoont hebben / van 't welk men noch heden in 't lant Wany een zeer groot werk van steen ziet / daar zy Grootte van Ceilon. Oude merktekenen.

de loop van een stroom hebben willen stoppen; 't welk noch heden 't Reuzenwerk genoemt word.

Kolumbo en andere vestingen, den Hollanders toebehorende.

De vestingen en steden / die rontom aan d'oever der zee in dit Eilant leggen / en den Hollanders toebehoren / zijn / voorëerst de stat Kolumbo, die schoon en groot / van de Portugezen gebout / en van de Hollanders, in het zestienhondertzesënvijftigste jaar met gewelt verovert is. In 't zelfde jaar veroverden zy ook Kalderen, Allagan, en Pentoten, welke vestingen aan vloeden leggen / die uit het lant in zee vlieten.

Punto de Gallo.

Wat de stat Punto de Gallo aan gaat / die ook van de Portugezen gebout is / de zelfde wierd in 't zestienhondertënveertigste jaar van de Hollanders ingenomen. Hier is een treffelijke zeehaven / daar in de schepen de gehele Mouson veilig en zeker konnen leggen.

Namen van andere plaatsen. Jefna Pattanan.

Hier zijn noch andere vestingen en woonplaatsen / gelijk Pollikan, Materen, Dontoren, Mattakalo, Trenquenemale, en Punte de Petere, die alle den Portugezen afgewonnen zijn. De vesting Jefna Pattanan, van de welke zy ook in 't zestienhondertächtënvijftigste jaar beroost wierden / is een treffelijke en welgeboude plaats. 't Lantschap / dat daar onder behoort / is zeer vruchtbaar. D'inwoonders zijn daar slaven. Niet verre van daar / aan de zeestrant / legt ook een vesting / Geitzen Manare genoemt / die ook in 't zelfde jaar van de Hollanders ingenomen wierd. Hier na volgt Kalpentyn, aan de mont van een vloet leggende / die wijt landewaart in loopt / daar veel vreemde schepen komen / en daar grote handel met d'inwoonders gedreven word. Voorts / Negumbo was d'eerste vesting / die de Hollanders den Portugezen afwonnen. Alle deze steden en vestingen / die / gelijk verhaalt is / rontom dit Eilant / niet verre van de strant leggen / zijn met sterke bezetting van Hollantsche krijgslieden bezet. Landewaart in heerscht de Koning van Kandi, die eerst de Hollanders in 't lant heeft geholpen / de welken / na dat zy den Portugezen hun vestingen afgenomen hadden / ook tegen deze Koning zelf in oorlog zijn geraakt.

Manare.

Negumbo.

Pracht des Konings van Kandi.

Deze Koning heeft zijn woonplaats in de stat Kandi, daar hy in grote pracht en aanzien heerscht. Hy heeft altijt omtrent hondert elefanten aan zijn hof / die alle / als zy de Koning zien / hun voorste voeten buigen / om hem t'eren.

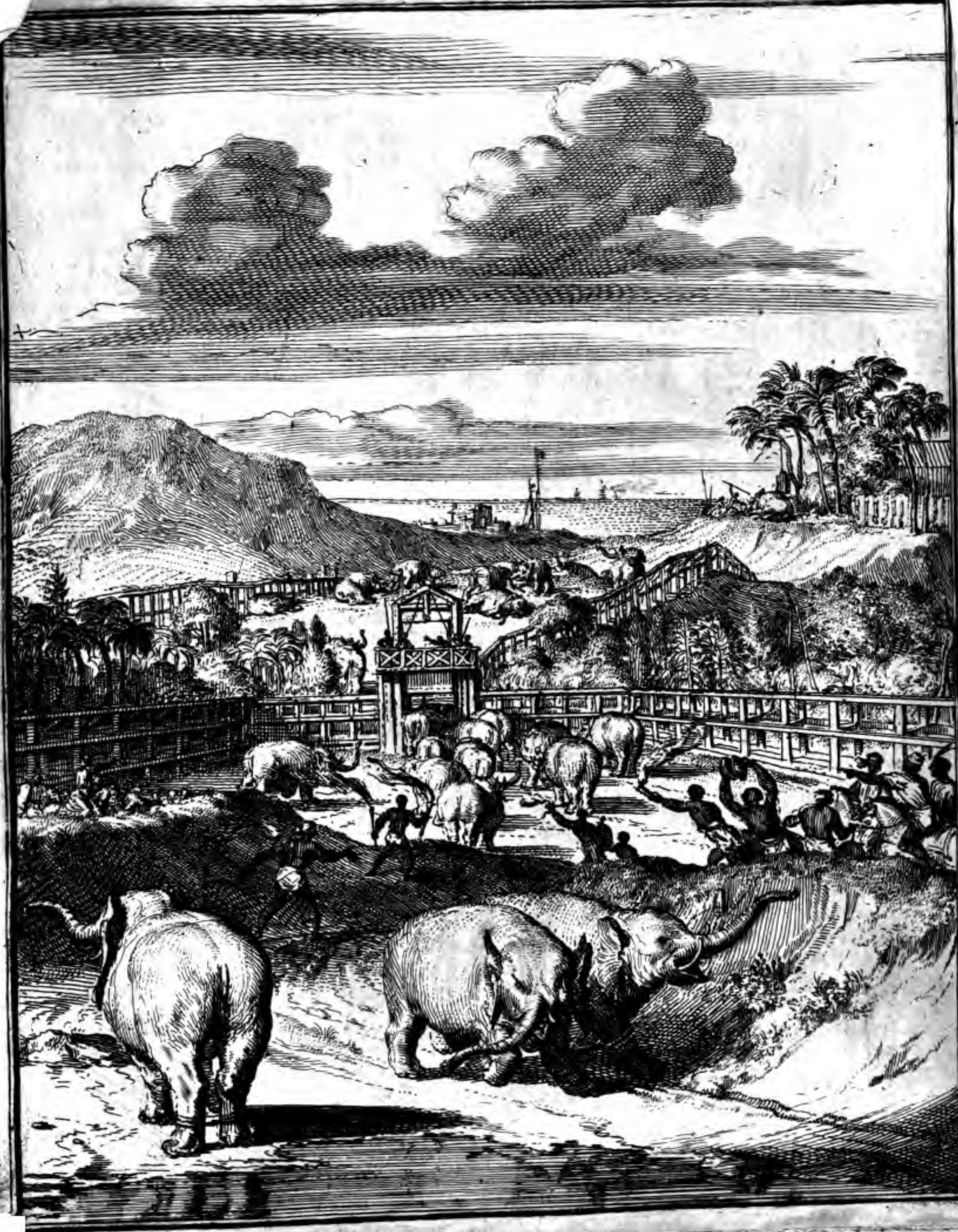
Hun afgodendienst.

Zy hebben in hun Pagoden / of kerken veel wonderlijke beeltenissen / sommigen gelijk die van de Malabaren, en anderen noch ysselijker. Zy hebben zeker slach van duivelen / aan de welken zy dagelijks offeren / en die zy eren. Veel nemen beelden van hun afgoden met hen op de velden / op dat de zelfden te meerder vruchten zouden voortbrengen. Zy schenken ook aan hen de dootshoofden van hun naaste verstorve maagschap; en enigen bidden de hoofden der elefanten aan / op hoop van wijsheit en verstant daar door te bekomen. Zy achten dat zy na hun doot in ossen en koejen veränderen / die zy voor hun voorouders houden; en zy noemen d'ossen Abba, en de koejen Amma.

Kostelijke gesteenten.

In des Konings lant zijn veel kostelijke diamanten / en karbonkels / en in zekere stroom robijnen en saffiren / die men echter niet zonder des Konings verlof zoeken mag. Want de Koning doet de zelfden door misdadigen / die ter doot veroordeelt zijn / en daar na sterven moeten / opzoeken / op dat de schat niet geopenbaart zou worden. Men zegt dat zy diep in d'aarde leggen.

Hier

Hier wast de kaneel in grote overvloet / en zo goed en krachtig / dat hy alle andere kaneel in geheel Indiën overtreft. De bomen / die ook zeer veel in de wilde bosschen wassen / zijn gelijk onze jonge hazeneute bomen / bezonderlijk zo veel de grootheit aangaat. Zy dragen witte blossem / maar geen vruchten. Zy worden in 't begin van de Mouson geschilt. Men snijd de bast rontom af / en daar na in de langte deur ; en dan kan men hem lichtelijk af trekken. Hier na schilt men de buitenste en binnenste schors van malkander / en legt hen dus in de zonneschijn te drogen. De boom moet daar na drie jaren staan / eer de bast daar af weer goet word. Overvloet van Kaneel. Hoe hy gehavent word.

Hier wast ook Arak, of Binang in grote overvloet ; 't welk deur geheel Indiën gebruikt word / en / gekaaut zijnde / een zuivere mont maakt. Men vind 'er ook veel suiker / en alle andere Indiäansche vruchten / van de welken dit lant zeer rijk is. Arak en andere vruchten.

Het gehele lant is vol van wilde elefanten / die grote schade aan de vruchten op het velt / en aan de bomen doen / gelijk ook aan de menschen zelven. Men vangt hier een grote menigte van dusdanige beesten / die naar Persiën, en andere plaatsen gevoert en verhandelt worden. Men vangt hen op deze volgende wijze : Op de wegen / daar men d'elefanten bespeurt / hangt men aan grote bomen / die zich over de weg heen spreiden / grote zware blokken / met een scherpe pen daar aan. Indien dan een elefant daar onder koomt / zo kapt de schiltwacht / die op de boom is / het tou af / en laat dus het blok op hem vallen / daar af hy / als 't hem treft / gedoot word. Dit geschied alleenlijk op dat men te veiligljker zou konnen de wegen gebruiken. Hoe d'elefanten gedoot.

Voorts maken zy in het bosch twee rijgen met palen van dikke bomen / die voor aan d'ingang omtrent een half uur gaans wijt / en achter zeer eng zijn. Aan deze engte graaft men grachten / en maakt men zware schotdeuren / die men kan laten vallen. Na dat dit alles vaerdig gemaakt is / verdeelen de volken zich in drie of vier benden / enige uren van malkander : en ter plaats / daar zy menen elefanten te vinden / slaan zy zich neder / maken grote vuren / slaan op de trommels / blazen op de hoornen / schieten / en maken geduriglijk groot gedruis / daar door d'elefanten zich in gehele hopen by malkander voegen. Men jaagt hen dan na met gedruis van trommels en trompen / en bezonderlijk met vuur / daar af zy een afschrik en afkeer hebben / en dringt hen dus naar d'engte tusschen de twee rijgen van palen / tot dat zy aan de fuik komen. Zy omringen hen dan met vuur / en met gedruis in dier voegen / dat zy geen andere uitvlucht weten / als tot deze fuik in te lopen / daar enige schiltwachten / op dit paalwerk zijnde / de schotdeuren laten vallen / en hen dus d'uitgang toestoppen. Men laat hen dan drie of vier dagen daar in blijven / zonder dat men hen t'eten / of te drinken geeft : in voegen dat zy gruwelijk tieren en woeden / en malkander beschadigen / inzonderheit de genen / die tanden hebben / de welken d'anderen daar mee deur de huit stoten. Den genen dan / die dus beschadigt / of andersins out en onnut zijn / houd men de tromp af / of steekt hen d'ogen uit / en laat hen dus lopen / die daar na gemenelijk sterven. Maar den genen / die men behouden wil / word een dik tou om de hals geworpen / en daar mee aan een tamme elefant / buiten het paalwerk zijnde / gebonden. Als zy dus aan malkander gebonden zijn / worden de palen afgehouwen ; en men laat dan de wilde en tamme met malkander lopen ; en de wilde laat zich in dier voe- en hoe gevangen worden. Hoe zy getemt worden.

gen van de tamme stieren / dat hy in korte tijt ook bedaart en tam word / en dus met de tamme in de stal koomt. Daar na worden hen d'achterste voeten vast gebonden / tot dat zy geheel getemt zijn. Zy worden daar na verkocht / en ten meestendeel naar Persiën gevoert; daar men hen in d'oorlogen gebruikt / en een gebou op de rug zet / in 't welk twee stukken geschuts / en enige soldaten geplaatst worden. Aan anderen word een keten van drie of meer vademen lang vastgemaakt / die zy met de tromp vatten / en daar mee zy rontom hen heen slaan / en / als zy onder de vijanden komen / grote schade doen. Anderen voeren de voorraat / en leefmiddelen / en worden dikwijls / gelijk paerden / om te trekken / gebruikt. Zy laten zich echter in geen wagen spannen / maar hebben alleenlijk een tou om hun hals; in voegen dat zy altijt naar de last / die zy trekken / omzien konnen.

Waar toe gebruikt.

Op deze wijze hebben wy in Hooimaant / in 't zestienhondertzesënzestigste jaar op dit Eilant / uit het bevel van onze Generaal / en met behulp der inwoonders / in een maal zesëntnegentig van dusdanige beesten gevangen. 't Was wonderlijk om aan te zien hoe deze gruwelijke wilde en ongetemde beesten vier of vijf dagen lang met hun trompen en tanden tegen malkander woedden.

Als deze elefanten van Ceilon in andere landen komen / worden zy van alle andere elefanten gevreest / en als geëert / dewijl zy hun voorste benen voor hen buigen. Zy zijn zeer gezwint in 't lopen / en konnen een paert in zijn volle ren achterhalen. Zy springen een mans langte hoog. Zy zijn zeer hatig tegen de paerden / en scheppen groot vermaak als zy zich in een poel / of water konnen baden. Zy konnen lange tijt zwemmen / en houden niets anders / dan de tromp / boven water. Zeker / die Schrijvers dolen grovelijk / de welken voorgeeven dat men de bomen tot over de helft deurzaagt / en dat / als d'elefant daar aan koomt leunen / de boom door de zwaarte / met het beest zelf ombalt. 't Welk / gelijk zy t'onrecht schrijven / nederleggende / niet weer op kan staan.

Gezach van deze Elefanten by anderen.

ZEVENTIENDE HOOFTDEEL.

Gezanten der Malabarische Koningen by de Lantvoocht. Enige vijanden ondergebracht. *Passalor* aan de *Portugezen* overgegeven. Aanbieding van d'Admiraal der *Hollanders* aan de genen van *Mangalor*. Verschijning van een Staertstar.

1664. Vertrek naar Kochin.

TOen wy een wijl tijts te Kolumbo hadden geweest / is de Lantvoocht Hutser, die voor enige tijt in de plaats van d'Admiraal Riglof van Guns aangekomen was / in Louwmaant van 't zestienhondertvierënzestigste jaar / met een Vaandel volks / naar Kochin gezeilt / om daar alle plaatsen te bezichtigen / en de genen / aan de welken iets ontbrak / te verzien. Na verloop van drie dagen quamen wy te Kochin, daar sedert enige gezanten der Malabarische Koningen by ons quamen / om onze nieuwe Lantvoocht te verwelkomen. Onder d'anderen quam 'er ook een van Paru, de welke tijding bracht dat d'inwoonders van Mangatti de jonge Vorst van Paru omgebracht hadden / en zich gantsch weerspaltig tegen de Koning stelden.

Gezanten der Malebarische Koningen.

De

De Koning verzocht dieshalven onderstant van onze Lantvoocht / die terstont aan hem toegestaan wierd: in voegen dat wy / vier hondert sterk / onder 't beleit van de Kapitain Ree, derwaarts gezonden wierden. Wy quamen in de zelfde dag noch tot op een half uur aan Baliberten, daar wy onz geschut en voorraat / 't welk langs de vloet gevoert wierd / verwachtten. Omtrent middernacht braken wy op / en voeren by maneschijn over de vloet; en des uchtens vroeg quamen wy in de stat Paru, met alle onz reistuig. Deze stat word meest van Joden en kooplieden bewoont. Wy bleven hier drie dagen / om rechte kennis van de zaak te bekomen / en kregen ondertusschen noch twee hondert mannen tot onze bystant / die de Koningen van Kochin en Kranganor aan ons zonden. Bystant aan een van hen gedaan. Koomst te Paru. Bystant van enige Koningen.

Toen wy by malkander waren / trokken wy van Paru deur Hinotten, en quamen tegen de middag in des vyants lant / daar wy ons niet verre van hun dorpen / rontöm met doornen en bamboezen bezet / legerden. Zy schoten hier uit hefriglijk tegen ons met pijlen; en wy losten onze musketten ook met grote wakkerheit op hen / tot dat wy 'er deur geraakten / en onz geweer recht gebruiken konden. Zy weken dieshalven te rug. Maar wy verbrandden alle de huizen / die wy voorby trokken; 't welk zulk een grote schrik in de vyant veröorzaakte / dat zy zich over de vloet begaven / daar zy hun meeste macht by de Pagode of Tempel hadden. Wy trokken hen na; en toen wy aan enige huizen quamen / die van steen gemaakt waren / daar zich enigen in verborgen hadden / die heftiglijk met pijlen tegen ons schoten / wierpen wy enige hantgranaten in de vensters / de welken hen deze woningen deden verlaten. Maar dewijl de Pagode / daar zy met grote menigte in waren / met sterke muren was ombangen / en de nacht alree aanquam / zo begaven wy ons op het vlakke velt / en staken alles in brant / dat slechs branden kon. Daar na verdeelden wy ons in vier vleugels / en maakten dus onz nachtleger / met voorneemen van des uchtens vroeg de Pagode te bestormen / en de vyant t'eenemaal t'overvallen. In de zelfde nacht quamen noch hun afgevaerdigden / die vrede verzochten / op dat hun Pagode of Tempel onbeschadigt zou blijven. Hier op wierd de vrede gesloten / op deze voorwaarden; dat zy alle d'onkosten zouden betalen / en daar boven noch veel gelts geven. In de volgende dag namen wy onze weg weer naar de stat Kochin, daar wy gelukkiglijk aanquamen / en om onze verwinning wel ontfangen wierden. De vijanden geslagen. Zy kopen vrede.

Op de twintigste van Lentemaant quam de Koning van Kochin, met grote pracht / en met twee hondert Nairos tot ons / in de stat Kochin, en nam zijn afscheit van onze Lantvoocht / die in deze dag zijn reis weer naar Kolumbo nam. Vertrek van de Lantvoocht naar Kolumbo.

In 't begin van Zomermaant voer onze Overste / Kolster genoemt / de vloet op / met zes vaartuigen / naar Tergeneur, om daar met de Koning een nieuwe handeling aan te vangen. Hy was hier in voorspoedig / en wierd van de Koning vriendelijk ontfangen / en met enige goude armringen beschonken. In deze tijt quamen enige brieven van Batavia over Kolumbo, daar in bevolen wierd dat men de drie Kapitainen / die in de belegering van die stat gesneuvelt waren / te weten Ferdinando, Willo en de Roer, weer opgraven / en naar de gewoonte der Kapitainen in de kerken begraven zou. Eer, gedaan de Kapitaine aangedaan.

In 't begin van Wijnmaant zagen wy vijf schepen op zee komen / daar

onze

onze Admiraal Riglof van Guns, en de Wachtmeester van der Laan in waren / die met drie hondert mannen van Batavia quamen. Deze nieuwe krijgslieden wierden in bezetting gelegt/ en daar tegen drie hondert anderen naar Kananor met drie schepen gezonden / om de Mogols zelven daar tot gehoorzaamheit te dwingen / die zich daar enigsins wederspannig aanstelden / en aan d'inwoonders belast hadden dat zy geen vruchten/ noch vee/ noch andere voorraat naar onze vestingen zouden brengen / om de zelfden aan ons te verkopen. Zy / ons vorneemen merkende / en ziende dat wy vaerdig stonden om hen en hun vesting vijandelijk aan te tasten/ keerden zich tot ootmoedigheit / en maakten vrede.

Andere wederspannigen ondergebracht.

Toen wy enige dagen te Kananor hadden geweest / quam 'er bericht van Passalor dat der zelfder inwoonders hun vesting aan de Portugezen overgeven wilden. Onze Admiraal / dit verstaande/ trok terstont met drie van zijn schepen derwaarts / op hoop van vroeg in de weer te zijn / en te beletten dat deze vesting aan hen overgegeven wierd. Maar de Portugezen waren daar een dag voor ons gekomen / en hadden de vesting alree bezet: en dewijl de vrede tusschen Hollant en Portugal onlangs gemaakt was / dorden wy hen niet vijandelijk aantasten; maar wy begaven ons van daar naar Mangalor, daar wy 't anker lieten vallen.

Passalor aan de Portugezen overgegeven.

Deze vesting en stat is van de krijgslieden des Konings van Kanara bezet/ en had een geheel jaar door de Vorst van Kananor belegert geweest. Deze Vorst verzocht van onze Admiraal hulp/ en krijgsvolk / en 't geen/ dat hy van node had. Dit wierd in bedenken genomen. Onze Admiraal zond ondertusschen een afgevaerdigde aan de vesting / dien hy alle hulp en onderstant aanbood / zo zy iets gebrek hadden. Zy gaven weer tot antwoort / dat zy geen gebrek van krijgsvoorraat / noch van lijftocht hadden; behalven dat zy / buiten weten van hun Koning / geen vreemde hulp dorden aanneemen. Onze Admiraal zeilde hier op met twee schepen weer naar Kochin, en liet noch een schip / Domburg genoemt / met onze hondert soldaten verzien / aan de mont van de vloet leggen / onder schijn als of wy daar tot bystant van de Vorst van Kananor bleven / maar in der daat om dat zy / als zy de vesting moesten overgeven / de zelfde in onze handen zouden stellen. Men hield dieshalven alle nachten sterke wacht / op dat de Portugezen ons niet zouden voorkomen.

Aanbieding van d'Admiraal der Hollanders.

In 't einde van Slachtmaant zagen wy een Staertstar / die daar na zes weken lang gezien wierd. Wy bleven hier met ons schip drie gehele maanden leggen / en leden groot gebrek; dewijl wy niets / als ons klein rantsoen / gezoute vleesch / en rijs hadden / en 't water ook met groot gevaar van 't lant moesten halen / dat noch brak / of half zout / en dieshalven ongezont was: in voegen dat ons volk ten meestendeel waterzuchtig wierd / daar af ook enigen storven.

Verschijning van een Staertstar.

ACHTIENDE HOOFTDEEL.

De *Kanarynen* ontzetten *Mangalor*, doen groot quaat binnen deze stat. Een schip van de *Mogol* prijs gemaakt. Enige Hollantsche soldaten gedoot. Optocht der *Hollanders* tegen de Koning van *Petemin*, die zich ter weer stelt, geslagen word, en de vrede dier moet kopen.

In 't begin van 't zestienhondertvijfenzestigste jaar quam een geruchtin 't leger dat 'er enige duizent Kanarynen onderweeg waren / om de belegerden in de vesting te helpen. Dit heir brak dieshalven aan d'een zijde van de stat op / en begaf zich over de vloet / daar zy stant hielden / en echter de plaats met enige voorwachten bezetten. In de volgende dag zagen wy enige benden te paert aankomen / die deur de wachten van de Vorst heen sloegen / en in de vesting quamen. Op de darde dag quam het geheel heir aan / 't welk in vijf hondert te paert / vijf duizent te voet / en in vijftien elefanten bestond. D'elefanten waren meest met voorraat geladen. Enigen van hen hadden ook yzere ketenen om de hals / die zy met de tromp vatten / als zy ten strijt komen / en daar mee zy grote schade doen. Dit heir was aangenaam om t'aanschouwen / uit oorzaak van de grote menigte der Zwarten / en hun sabels / gelijk ook om de zijde vaandelen / die van veelderhande verwen / en met gout en zijde gestikt waren. Hun paerden waren ten meestendeel van voren aan 't hooft geharnast / 't welk alles / gelijk een spiegel / in de zon blonk. Zy sloegen alle de genen doot / die zy van 't volk des Vorsts vonden / en begaven zich tegen d'avont over de vloet / daar het volk van de Vorst stant hield / met voorneemen van hen te keren. Zy schoten dapperlijk op malkander: maar dewijl de stedelingen ook met hun geschut heftiglijk daar onder speelden / begaven de genen van de Vorst zich op de vlucht. De Kanarynen, hen najagende / versloegen hun meeste macht. De Vorst quam met weinig volk in een van zijn vestingen / die tusschen Mangalor en Kananor legt / om zijn leven te bergen. Deze volken / die nieuwelijks aangekomen waren / bedorven het gehele lant / en verbrandden alle huizen en woningen / niet alleenlijk van de vijanden / maar ook van alle inwoonders / die daar van veelderhande volken waren.

1665.

Een heir van Kanarynen tot ontzet van Mangalor.

De belegeraars geslagen.

De belegerden grotelijks beschadigt van hun eige volk.

Hier woonden ook veel Portugezen, van de welken enigen / om den vijant t'ontvlieden / zich met wijven en kinderen / en met alles / dat zy konden meeneemen / in kleine vaartuigen in zee begaven / van de welken enigen tot ons quamen / en om lijfsbehoudenis baden. Veel mannen en vrouwen zwommen ook van hen naar ons / en wierden daar na alle naar Goa gezonden. Hier waren ook enige Mogolsche kooplieden / welker pakhuizen geplondert / en daar na verbrand wierden.

Na dit gevecht / en deze plondering / die twee dagen duurde / (al 't welk wy bequamelijk konden zien / vermits wy naauwelijks een musketscheut van de wal waren /) begaven zy zich weder tot stilstant / en bezetten hun vesting. Wy hadden dieshalven oorzaak om ook weer naar Kochin te keren; en wy begaven ons op d'elfde van Louwmaant onder zeil.

Op de veertiende van Louwmaant zagen wy vijf schepen / van de welken drie naar Persien, en d'andere naar Goa zeilden. In de lesten was Kapitain Ree, die van Kochin naar Goa gezonden wierd / en last had om ons mede te

 nemen.

Een schip van de Mogol prijs gemaakt.

nemen. In de zelfde dag zagen wy een schip by 't lant voor de stat Kalikuth, 't welk wy terstont najaagden. Wy bevonden dat het een Mogolsch schip was / met de welken wy in vrientschap waren. Maar dewijl zy daar twee hondert en zestig pakken peper gekocht en ingeladen hadden/ zo wierd alles prijs gemaakt.

Afvaerdiging naar Goa.

Op de twintigste quamen wy voor Goa, daar onze afgevaerdigde zijn last afdee; en wy zeilden voort naar Vingerla, daar wy 't anker lieten vallen. Na dat wy antwoort van Goa hadden bekomen / keerden wy weer naar Kochin. D'andere drie schepen vervorderden hun reis naar Persiën.

Weêrkeering te Kochin.

Op de zeste van Sprokkelmaant quamen wy weer te Kochin: het meeste deel van ons kon niet gaan / uit oorzaak van de waterzucht.

Enige soldaten der Hollanders gedoot.

Terwijl wy uit waren / ontstond 'er een nieuwe oorlog tegen de Koning van Petemin, vermits zes van onze soldaten/en een Sarjant/aan zijn grenspalen by een stroom / daar zy de wacht hadden / op dat 'er geen peper langs deze stroom gevoert / en aan andere volken / als aan d'Engelschen en Portugezen, verkocht zou worden/ van des Konings soldaten overvallen / en jammerlijk omgebracht wierden. Toen deze tijding te Kochin quam/ zond men terstont acht hondert Europers, en vier hondert inlantsche Portugezen derwaarts. Wy kregen ook van de Koningen van Kochin, Kranganor en Porka enige duizenden van Nairos tot onze bystant. Onze Admiraal zelf / en de Wachtmeester trokken met ons / om deze moort naar hun wensch en begeerte te wreken.

Hun optocht om dat te wreken.

Op de twaalfde van Sprokkelmaant trokken wy van Kochin, en twee uren van daar / namelijk by de kerk S. Jago, verwachtten wy malkander. Onze krijgsvoorraat en lijftocht wierd langs de vloet gevoert. In de volgende dag trokken wy tot aan de kerk S. Andreas, en op de darde dag quamen wy vroeg in Porka, daar wy acht dagen bleven / om de Nairos te wachten. Ondertusschen wierden enige Vaandelen naar zeker Lantschap / 't welk van de vijant verlaten was / gezonden / om alle vruchtbare bomen te verderven / en alle huizen te verbranden.

Gepoch des Konings van Indiën.

De Koning van dit lant dee hier op aan onze krijgsöversten bekent maken / dat zy zich wel bedenken zouden / eer zy in zijn lant quamen; dewijl de Portugezen nooit / zonder zijn verlof / hadden darren onderstaan zijn lant te betreden / en noch altijt / als hy zulks toestond / enige tol aan hem betaalden. Hy voegde 'r by dat hy een grote macht van volk by malkander had / en dat zijn Nairos alle als tijgers en leeuwen waren / dewijl zy hun schilden met tygersvellen overtrokken hadden.

Op de tweeëntwintigste van de zelfde maant trokken wy op in twee hopen / en vervorderden onze weg tot aan de vloet Kal Koilang, met alle onze Nairos. D'andere volken roeiden met twaalf vaartuigen over de vloet / om te vernemen of de vijant ons verwachtte. Maar toen zy na aan lant quamen / vertoonde de vijant zich met dapper geschiet uit hun vassen. Deze Indiänen hadden zich langs de gehele oever beschanst / en de zelfde overäl met doornen / of voetängels bezet / in voegen dat de genen / die derwaarts gezonden waren / geen gelegentheit vonden om zonder verlies van veel volks aan lant te komen. Zy keerden dieshalven weer te rug; en toen zy by ons gekomen waren / voeren wy gezamentlijk by Kal Koilang over de vloet / daar wy een dag bleven / om ons met alderhande krijgsvoorraat te verzien. Onze

Tegenweêr der Indianen.

volken

volken wierden in slagördening gestelt. Onze Kommandeur Kolster voerde de voortocht / de Wachtmeester van der Laan d'achtertocht / Kapitain van Ree de rechte / en Kapitain Baks de slinke vleugel. Overtocht; en slagördening.

Wy trokken dus in goede ordening in des vyants lant voort tot aan de middag; en toen begaven wy ons / uit oorzaak van de grote hitte / onder de kokosbomen / die aan onze slinke zyde stonden. De vyanden vergaderden aan de rechte zyde / ook onder de bomen in grote menigte / die wy door hun blote zwaerden zagen blinken. Tusschen ons beide was een breet velt. Wy verkoelden ons ondertusschen in de schaduw / en verquikten ons met de kokosneuten. Wy konden in deze grote hitte niets aanvangen / maar moesten zo lang wachten / dat dat de zeewint / of namiddagwint tot onze verkoeling quam. Zo haast de wint begon te blazen / deden wy een gebed / en trokken welgemoed over 't velt / en vingen aan te schieten. De plaats onder de bomen / daar de vyanden zich onthielden / was met heggen van wilde pynappelbomen bewassen / die ons verhinderden om deur te breken; dewyl zy scherpe doornige bladen hadden / en wy alle blootsvoet gingen. Zy schoten hier uit heftiglyk onder ons met musketten en pylen / en deden ons grote schade aan. Wy waren dieshalven gedwongen deur deze scherpte deur te breken / en tot hen in te dringen. Toen wy hen zien konden / schoten wy heftiglyk op hen / en trokken al voort / tot dat deze bende begon te wyken. Ondertusschen vielen andere benden / die noch varsch waren / op onze achterste Vaandelen aan: in voegen dat wy weerom moesten keren / met voorneemen van onze achterbenden te helpen. Maar de genen / die alree geweken waren / dit ziende / stelden zich oock weer schrap; en dus wierden wy van alle zyden omringt. Wy stelden ons toen gezwindelyk met onze bende in 't kruis / en schoten dus rontom van ons af / en deden in korte tyt grote schade onder hen. Zy begonnen dieshalven te wyken / en enigsins te verstrojen. Wy joegen hen na / en doodden een grote menigte van hen met ons zydgeweer. De Wachtmeester van der Laan vervolgde ook de vyant een gehele uur lang / tot dat hy hen / uit oorzaak van 't dichte bosch / niet langer durde najagen. Zy keerden dan te rug / en wierden / in de hertred / ook van de vyanden aangetast / die enigen van hen doodden. Doch zy / hun Vaandelen openende / schoten met twee veltstukken / die zy hadden / en met musketkoegels geladen waren / onder de vyanden / die daar door weer afgedreven wierden. Toen d'avont ons overviel / begaven wy ons weer in 't vlakke velt / en bezorgden ons rontom met een borstwering.

De vyanden aangetast.

Krijgslist der vyanden,

die geslagen worden.

In deze nacht hadden wy een zware regen / en waren dieshalven in grote kommer en zorg voor onz bussekruit en lont / dat het nat zou worden / en wy het / by voorval van noot / niet meer konnen gebruiken: dewyl wy wel wisten dat zy door een gewoonte hadden by nacht / inzonderheit als het regenachtig weer was / aan te vallen. Wy hadden geen andere spiessen by ons / dan op 't meeste deel onzer musketten stale spitsen / die wy uit en in konden schuiven / en in plaats van spiessen gebruiken. Men hoorde hen dikwyls in deze nacht; doch zy quamen niet wyder. Zo haast de dag aanquam / was yder bezich met zyn geweer te verzien / en te drogen. Wy deden ook een dankgebed: en daar na bedankte de Veltheer ons voor de trouwe diensten / en manlelyke dapperheit / die wy in deze stryt hadden bewezen / met ernstig verzoek dat wy daar in zouden volharden / en nu weer met varsche moed en

Een schip van de Mogol prijs gemaakt.

nemen. In de zelfde dag zagen wy een schip by 't lant voor de stat Kalikuth, 't welk wy terstont najaagden. Wy bevonden dat het een Mogolsch schip was / met de welken wy in vrientschap waren. Maar dewijl zy daar twee hondert en zestig pakken peper gekocht en ingeladen hadden / zo wierd alles prijs gemaakt.

Afvaerdiging naar Goa.

Op de twintigste quamen wy voor Goa, daar onze afgevaerdigde zijn last afdee; en wy zeilden voort naar Vingerla, daar wy 't anker lieten vallen. Na dat wy antwoort van Goa hadden bekomen / keerden wy weer naar Kochin. D'andere drie schepen vervorderden hun reis naar Persiën.

Weêrkeering te Kochin.

Op de zeste van Sprokkelmaant quamen wy weer te Kochin: het meeste deel van ons kon niet gaan / uit oorzaak van de waterzucht.

Enige soldaten der Hollanders gedoot.

Terwijl wy uit waren / ontstond 'er een nieuwe oorlog tegen de Koning van Petemin, vermits zes van onze soldaten / en een Sarjant / aan zijn grenspalen by een stroom / daar zy de wacht hadden / op dat 'er geen peper langs deze stroom gevoert / en aan andere volken / als aan d'Engelschen en Portugezen, verkocht zou worden / van des Konings soldaten overvallen / en jammerlijk omgebracht wierden. Toen deze tijding te Kochin quam / zond men terstont acht hondert Europers, en vier hondert inlantsche Portugezen derwaarts. Wy kregen ook van de Koningen van Kochin, Kranganor en Porka enige duizenden van Nairos tot onze bystant. Onze Admiraal zelf / en de Wachtmeester trokken met ons / om deze moort naar hun wensch en begeerte te wreken.

Hun optocht om dat te wreken.

Op de twaalfde van Sprokkelmaant trokken wy van Kochin, en twee uren van daar / namelijk by de kerk S. Jago, verwachtten wy malkander. Onze krijgsvoorraat en lijftocht wierd langs de vloet gevoert. In de volgende dag trokken wy tot aan de kerk S. Andreas, en op de darde dag quamen wy vroeg in Porka, daar wy acht dagen bleven / om de Nairos te wachten. Ondertusschen wierden enige Vaandelen naar zeker Lantschap / 't welk van de vijant verlaten was / gezonden / om alle vruchtbare bomen te verderven / en alle huizen te verbranden.

Gepoch des Konings van Indiën.

De Koning van dit lant dee hier op aan onze krijgsöversten bekent maken / dat zy zich wel bedenken zouden / eer zy in zijn lant quamen; dewijl de Portugezen nooit / zonder zijn verlof / hadden darren onderstaan zijn lant te betreden / en noch altijt / als hy zulks toestond / enige tol aan hem betaalden. Hy voegde 'r by dat hy een grote macht van volk by malkander had / en dat zijn Nairos alle als tijgers en leeuwen waren / dewijl zy hun schilden met tygersvellen overtrokken hadden.

Op de tweeëntwintigste van de zelfde maant trokken wy op in twee hopen / en vervorderden onze weg tot aan de vloet Kal Koilang, met alle onze Nairos. D'andere volken roeiden met twaalf vaartuigen over de vloet / om te vernemen of de vijant ons verwachtte. Maar toen zy na aan lant quamen / vertoonde de vijant zich met dapper geschiet uit hun vassen.

Tegenweêr der Indiänen.

Deze Indiänen hadden zich langs de gehele oever beschanst / en de zelfde overal met doornen / of voetängels bezet / in voegen dat de genen / die derwaarts gezonden waren / geen gelegentheit vonden om zonder verlies van veel volks aan lant te komen. Zy keerden diesshalven weer te rug; en toen zy by ons gekomen waren / voeren wy gezamentlijk by Kal Koilang over de vloet / daar wy een dag bleven / om ons met alderhande krijgsvoorraat te verzien. Onze

volken

volken wierden in slagördening gestelt. Onze Kommandeur Kolster voerde de voortocht / de Wachtmeester van der Laan d'achtertocht / Kapitain van Ree de rechte / en Kapitain Baks de slinke vleugel. Overtöcht en slagördening.

Wy trokken ons in goede ordening in des vijants lant voort tot aan de middag; en toen begaven wy ons / uit oorzaak van de grote hitte / onder de kokosbomen / die aan onze slinke zijde stonden. De vijanden vergaderden aan de rechte zijde / ook onder de bomen in grote menigte / die wy door hun blote zwaerden zagen blinken. Tusschen ons beide was een breet velt. Wy verkoelden ons ondertusschen in de schaduw / en verquikten ons met de kokosneuten. Wy konden in deze grote hitte niets aanvangen / maar moesten zo lang wachten / dat dat de zeewint / of namiddagwint tot onze verkoeling quam. Zo haast de wint begon te blazen / deden wy een gebed / en trokken welgemoed over 't velt / en vingen aan te schieten. De plaats onder de bomen / daar de vijanden zich onthielden / was met heggen van wilde pijnappelbomen bewassen / die ons verhinderden om deur te breken; dewijl zy scherpe doornige bladen hadden / en wy alle bloots voet gingen. Zy schoten hier uit heftiglijk onder ons met musketten en pijlen / en deden ons grote schade aan. Wy waren dieshalven gedwongen deur deze scherpte deur te breken / en tot hen in te dringen. Toen wy hen zien konden / schoten wy heftiglijk op hen / en trokken al voort / tot dat deze bende begon te wijken. Ondertusschen vielen andere benden / die noch varsch waren / op onze achterste Vaandelen aan: in voegen dat wy weeröm moesten keren / met voorneemen van onze achterbenden te helpen. Maar de genen / die alree geweken waren / dit ziende / stelden zich oock weer schrap; en dus wierden wy van alle zijden omringt. Wy stelden ons toen gezwindelijk met onze bende in 't kruis / en schoten dus rontöm van ons af / en deden in korte tijt grote schade onder hen. Zy begonnen dieshalven te wijken / en enigsins te verstrojen. Wy joegen hen na / en doodden een grote menigte van hen met onz zijdgeweer. De Wachtmeester van der Laan vervolgde ook de vijant een gehele uur lang / tot dat hy hen / uit oorzaak van 't dichte bosch / niet langer dorde najagen. Zy keerden van te rug / en wierden / in de hertred / ook van de vijanden aangetast / die enigen van hen doodden. Doch zy / hun Vaandelen openende / schoten met twee veltstukken / die zy hadden / en met musketkoegels geladen waren / onder de vijanden / die daar door weer afgedreven wierden. Toen d'avont ons overviel / begaven wy ons weer in 't vlakke velt / en bezorgden ons rontöm met een borstwering. De vijanden aangetast. Krijgslist der vijanden, die geslagen worden.

In deze nacht hadden wy een zware regen / en waren dieshalven in grote kommer en zorg voor onz bussekruit en lont / dat het nat zou worden / en wy het / by voorval van noot / niet meer konnen gebruiken: dewijl wy wel wisten dat zy voor een gewoonte hadden by nacht / inzonderheit als het regenachtig weer was / aan te vallen. Wy hadden geen andere spiessen by ons / dan op 't meeste deel onzer musketten stale spitsen / die wy uit en in konden schuiven / en in plaats van spiessen gebruiken. Men hoorde hen dikwijls in deze nacht; doch zy quamen niet wijder. Zo haast de dag aanquam / was yder bezich met zijn geweer te verzien / en te drogen. Wy deden ook een dankgebed: en daar na bedankte de Veltheer ons voor de trouwe diensten / en mannelijke dapperheit / die wy in deze strijt hadden bewezen / met ernstig verzoek dat wy daar in zouden volharden / en nu weer met varsche moed en

Aanspraak van de Veltheer der Hollanders aan de zijnen.

dapperheit tegen deze onkundige Heidenen ridderlijk strijden / en het dierbaar Christe bloet / dat zy onschuldig vergoten hadden / ernstiglijk wreken; met toezegging dat aan ons / zo wy de volkome verwinning verkregen / daar hy niet aan twijffelde / geoorloft zou zijn alles te plonderen / en tot roof te maken.

Wy trokken dan met vreucht weer ter plaats / daar wy te voren geweest hadden / zonder dat wy 'er iemant vonden / behalven veel dode lighamen / die overal lagen / en van de welken wy d'onzen / zo wel de Nairos, als de Christenen / die wy wel kenden, begroeven. Het teken ar aan wy wisten dat deze Nairos van d'onzen waren / was dat zy een blad van een kokosboom om hun arm gebonden hadden.

De doden begraven.

Wy trokken daar na een uur lang deur 't lant / en zagen niemant / dan veel bespieders / tot dat eindelijk een met een wit vaantje uit het bosch quam lopen. Onze Wachtmeester / hem ziende / liep hem tegen met een overgetrokke haan; en deze / dit bemerkende / begaf zich weerom. Onlangs daar na quam een ander / met een wit vaandel / die / voor onze Admiraal gekomen / voor een half uur stilstant van wapenen verzocht / om ondertusschen naar de Koning te trekken / en hem tot vrede aan te porren. Toen dit gestelde half uur verlopen was / en noch geen antwoort quam / vielen wy in een dorp / of Negery, daar wy alles / dat wy vonden / verbrandden en verdelgden; 't welk grote schrik in hen veroorzaakte. Zy zochten dieshalven alle middelen om tot vrede te geraken; en de Koning zelf zond enige gemachtigden / die uit zijn bevel met ons vrede zouden maken. Vooreerst boden zy / in plaats der zes mannen / die zy gedood hadden / en daar uit deze oorlog ontstaan was / twaalf anderen van hun volk aan / om de zelfden te doden / of anders een hoop gelts daar voor te betalen. Onze Admiraal wilde dit niet aenneemen / maar gaf aan hen tot antwoort dat het Christe bloet / onschuldiglijk gestort / met geen gelt / veel minder met onschuldig bloet / te betalen was. Hy ontbood aan de Koning dat hy vooreerst de genen / die dit bedreven hadden / opspeuren / en daar beneffens alle onkosten / en aan yder soldaat twee maanden soldy / en daar boven noch dartig duizent Pagodden (yder Pagod is een stuk gouts / zo zwaar als een dukaat) betalen zou: behalven dat de Koning een stuk lants aan de strant gelegen had / tusschen Kalkoilang en Porka, 't welk hy mee zou moeten afstaan / en aan ons overgeven; en eindelijk dat hy geen andere koophandel / als met de genen van de Hollantsche Maatschappy / zou drijven.

Verzoek van vrede.

Een Dorp verwoest.

Voorwaarden van vrede aan d'Indianen voorgestelt.

De Koning moest dit alles aanneemen / gelijk hy ook dee. Hy zond dieshalven de gemachtigden weerom / met bevel van de vrede volkomentlijk te sluiten. Onze Admiraal wilde echter de zelfde niet aanneemen / of de Koning moest 'er zelf by zijn. Hy quam 'er dan in de volgende dag / en wierd in een palankijn gedragen. Hy droeg een purperrode rok / die tot op zijn voeten hing / en een kleine goude kroon op zijn hooft. Zijn hair was opgebonden: doch aan zijn slinke zijde hing een lok. Hy had veel kostelijke ringen aan zijn oren / om zijn middel een goude keten / en in zijn hant een rotting / of riet / met zilver beslagen. Hy was klein van gestalte / en niet zo zwart / als d'andere Malabaren. Toen hy voor onze Admiraal quam / viel hy op zijn kniejen neder: maar onze Admiraal vatte hem by de hant / en dee hem weer opstaan. Hier op wierden hem de voorwaarden der vrede voorgelezen /

Kleding van de Koning der Indianen.

die

die hy gewilliglijk / doch met betraande ogen / aannam. Hy ging daar na met twee van onze Kapitainen in een van zijn Pagoden / daar hy / in tegenwoordigheit van alle zijn goden / zwoer dat hy / zo lang de zon zou schijnen / met de Hollantsche Maatschappy nooit oorlog zou aanvangen / en dat hy alles / dat hy toegestemt had / onderhouden zou. Hy neemt de voorwaarden aan.

Wy trokken toen weerom / en maakte in 't lant / dat wy nieuwelijks bekomen hadden / een vesting van paalwerken / die wy ook bezetten. D'anderen / daar onder ik was / namen hun weg weer naar Kochin.

Deze Koning / en zijn voorouders zijn nooit van d'omleggende Koningen / noch van de Portugezen overwonnen / maar wel van de Portugezen aangetast / die altijt met schade hebben moeten aftrekken.

Dit Koninkrijk Petemin is een zeer vruchtbaar lant / en paalt naar de zuidzijde aan Kalkoilang, en naar 't noorden aan Porka. Deze inwoonders zijn veel arbeidsamer / dan de genen / die aan de zeestrant wonen. Zy planten alderhande vruchten / en hebben daar beneffens veel vruchtbare bomen / inzonderheit kokosbomen / daar mee zy zich voornamelijk onderhouden. Hier wast ook veel peper / gengber / suiker / en andere dingen. Beschrijving van 't Koninkrijk Petening.

Op de tiende van Lentemaant quamen wy weer te Kochin, daar aan yder soldaat een maant soldy geschonken wierd; gelijk ook aan yder vaandel een vaatje Arak, en twintig mingelen Spaansche wijn / daar mee wy ons zouden vrolijk maken. Weêrkeering te Kochin. Geschenken aan de soldaten.

NEGENTIENDE HOOFTDEEL.

Vertrek van *Kochin*. Ongeluk van een stuk geschuts. Weêrkeering te *Kolumbo*. Groot vertrouwen des Konings van *Kandi* op de *Hollanders*. Gebrek van lijftocht. Bloetzuigers, en hun quaal. De *Hollanders* maken verscheide vestingen in 't lant des Konings van *Kandi*. Lantziekte. Tijding van d'oorlog tusschen d'*Engelschen* en *Hollanders*. D'*engelschen* in *Indiën* aangetast.

TOen te Kochin alles in goede ordening gebracht / en behorelijke bezetting daar in gestelt was / vertrok d'Admiraal / met de Wachtmeester / en met ons / die zijn lijfvaandel waren / naar Kolumbo. Wy wierden van de Kommandeur / en van d'andere hoge en laege bevelhebbers van Kochin tot aan Koilang verzelt / daar zy afscheit van ons namen / en wy / om hen t'eren / enigen van onze stukken geschuts afschoten / van de welken een / van yzer zijnde / aan stukken sprong / en de konstapel / en noch drie anderen doodde / twee andere quetste / en aan een zijn rechte been brak / d'overloop / daar 't stuk op stond / insloeg / en enige katoene dekens en kisten in brant bracht: 't welk grote schrik veröorzaakte. Doch dewijl wy veel volks hadden / wierd de brant haast gebluscht. Vertrek van Kochin. Ongeluk door een stuk geschuts veröorzaakt.

Op d'achtentwintigste van Lentemaant begaven wy ons van de Kaap Komorin, daar wy geankert lagen / weer in zee / en quamen / na verloop van enige dagen / voor Kolumbo, daar onze Admiraal / Riglof van Guns, de heerschappy weer aannam. In deze tijt quamen enige gezanten van de Koning van Kandi, die een gevangen by hen hadden / te weten de broeder van de Vorst van Huyen, die zo veel als een geheime Raat des Konings Weêrkeering te Kolumba.

 geweest /

gewéest/ en hem naar 't leven gestaan/ ja hem alree verscheide wonden in 't lighaam gemaakt had. Hy had ook eer men hem vangen kon/ noch vyf menschen gedoot. De Koning zond dieshalven deze gevangen naar Kolumbo, op dat men hem daar een smadige doot zou aandoen. 't Voorneemen van deze gevangen was/ na des Konings doot zijn broeder/ de Vorst van Huven, tot Koning te maken/ op dat hy als een Vorst in 't lant zou mogen heerschen. En vermits dit Koninkrijk van overlange tijt door de Vorsten van Huven bestiert wierd/ die gedurigljk goede vrientschap met de Hollanders onderhouden hadden/ zo hebben de zelfden deze gevange Vorst heimelijk naar Batavia gezonden.

Een gevangen door de Koning van Kandi aan de Hollanders gezonden.

Groot vertrouwen des Konings van Kandi.

En dewijl deze Koning geen groot vertrouwen op zijn eige volk had/ zo verzocht hy ook een Vaandel van Hollanders by der hant te hebben/ om hen/ by voorval van noot/ tot zijn dienst te konnen gebruiken. Hy beloofde dat hy hier toe twee vestingen zou maken. Hier op wierden wy met onze drie honderd mannen derwaarts gezonden/ onder 't beleit van de Wachtmeester du Pont. Wy trokken op de darde van Bloeimaant van Kolumbo naar Horrenwebel, daar een Hollantsche vesting/ met sterke bezetting is. Wy moesten hier twaalf dagen blijven/ dewijl wy/ uit oorzaak van 't water/ niet verder konden komen/ vermits de lange regen alles ondergezet had. In deze tijt moesten wy ons zeer naau met lijftocht behelpen: want wy hadden niets anders/ dan onze blote rijs/ en zout/ en noch niet genoegh hier af. Toen het regenwater een weinig gevallen was/ begaf zich de lijfwacht/ met zijn lijfvaandel en snaphanen deur de vloet/ en trok over 't gebergte/ tot aan Sittovakka, daar wy die nacht bleven. In de volgende dag regende het weer zo geweldiglijk/ dat de vloet zo groot wierd/ dat wy noch voor uit/ noch achter uit konden komen/ en dat wy daar drie dagen moesten blijven. Wy hadden ook geen lijfsvoorraat/ maar vonden noch enige bomen/ daar onrijpe vruchten/ Sursak genoemt/ aan hingen/ die wy aan 't vuur brieden/ en daar mee wy ons onderhielden.

Gebrek van lijftocht.

Dit was echter niet te vergelijken by d'elende/en grote smart/ die wy van de bloetzuigers moesten lijden/ welker plaag niet wel by de genen/ die zulks niet beproeft hebben/ te beschrijven is. Zy zijn het gehele lant deur/ niet alleenlijk in de moerassen en wateren/ maar ook op het velt/ in 't gras/ zant/ stenen/ ja ook op de bomen/ en aan de bladen: in voegen dat men naauwelijks een tree kan voortgaan/ zonder dat men hen treft; bezonderlijk dewijl men/ uit oorzaak van de grote hitte/ half naakt gaat. Zy zuigen zich zo vol van bloet/ dat zy zich van zwaarte niet langer konnen ophouden/ maar moeten laten vallen. Zy overvallen de mensch met zo grote hopen/ dat men ook d'ogen naauwelijks voor hen kan beschutten. Zy maken de menschen door hun afzuigen gantsch mat en krachteloos/ gelijk wy in die tijt flechs te veel bevonden. Zy konnen niet anders/ dan met hete asch/ of bussekruit en zout afgeweert worden/ namelijk met de plaats/ daar zy aankomen/ met het zelfde te besprengen/ en te wrijven. Zy tasten echter geen ziek mensch aan.

Bloetzuigers en hun quaal.

De Koning van dit lant heeft eertijts aan deze plaats zijn woning gehad. Dit was een grote stat/ daar af men noch d'oude muren ziet; gelijk ook een stene brug/ die wonderlijk gebouw is.

Na verloop van drie dagen quam ons ander volk ook hier by ons/ en daar

na

na mee de vaertuigen/ de welken de vloet opgevaren/ en/beneffens alderhande krijgsvoorraat / ook met rijs / zout en gezoute visch geladen waren / daar mee wy ons weer konden behelpen. Hier wierd een vesting met paalwerk gemaakt / en met volk bezet. Wy trokken daar na drie uren deur het lant / in de Setikorle, op een plaats / Roanellen genoemt. Dit gewest strekt zich tot aan 't lant des Konings van Kandi, daar in zekere tijt negen hondert Portugezen door 't volk van deze Koning geslagen wierden. Wy maakten hier ook een vesting / van buiten met palen / en van binnen met een aarde wal. Dit lant is overal vruchtbaar; en wy vonden by d'inwoonders vee / hoenders / en veelderhande vruchten / die wy hen afhandelden. Verscheide vestingen gemaakt.

Toen wy deze vesting ook opgemaakt / en met volk bezet hadden / trokken wy noch twaalf uren landewaart in / onder 't beleit van Kapitain Jan van Amstel, en quamen aan een plaats / Saffragam genoemt / daar de Portugezen eertijts een vesting hebben gehad / en daar noch een kerk / en andere huizen staan / die van de Portugezen gebout zijn. Wy maakten hier rontom de kerk een vesting / met twee zware beukeryen / op yder van de welken wy vier stukken stelden. Onder aan de berg / op de welk deze vesting staat / is een vlietende stroom / die zijn oorsprong uit de kostelijke vloet heeft / uit de welk de Koning zijn robynen / saffieren en andere edele gesteenten heeft. Wy zochten hier ook in 't zant aan de stroom / en vonden enige robijnen.

Wy maakten dus vestingen aan drie plaatsen in dit lant / en bezetten hen met sterke bezetting / onder schijn van de Koning / zo hy ons van node had / te dienen. Deze bezettingen worden alle drie maanden van Kolumbo afgelost; vermits het daar zo ongezont is / dat 'er van tien naauwelijks een afkoomt / die niet de lantziekte onder de leden heeft / de welke een zware plaag is / en dikwijls den mensch drie gehele jaren aanhangt / en noch eindelijk daar af elendiglijk sterven moet. Lantziekte.

Op de twintigste van Oogstmaant begaven wy ons weer naar Kolumbo, en daar wy deur d'Aldea gingen / hadden d'inwoonders / volgens hun gewoonte / langs de wegen / die wy gaan moesten / witte linne doeken gespreid. Zy behangen ook hun huizen van binnen overal met wit lijnwaat / en maken gemenelijk voor hun huizen en woningen enige bogen / gelijk poorten / die zy met Palmloof / of kokosbladen omwinden / en met alderhande schone vruchten en bloemen behangen / daar men onder deur gaan moet / eer men in hun huizen koomt; 't welk gedaan word om de vreemden t'eren. Voorts / het is zeer gevarelijk deur dit lant te trekken / uit oorzaak van de menigte der Elefanten / die zeer veel in deze gewesten zijn. Eerbewijs der inwoonders. Groot gevaar van d'Elefanten.

Toen wy / na verloop van enige dagen / te Kolumbo aangekomen waren / quamen 'er ook twee Hoekers uit Hollant, van de welken acht gelijk uit Tessel waren gelopen / daar af een van d' Engelschen genomen was. Dezen brachten aan ons d'eerste tijding van d'openbare oorlog tusschen Hollant en Engelant, en berichtten aan ons hoe 't van 't begin af gegaan was. Men maakte dieshalven terstont toestel / om d' Engelschen in Indiën te water en te lant vijandelijk aan te tasten. D' Engelsche kooplieden / die in Porka hun woning en handel hadden / wierden daar op in hechtenis genomen / en naar Batavia gezonden. Men verôverde ook korts daar na een Engelsch schip voor Massulipatan, daar in alles gevangen wierd genomen. Tijding van d'oorlog tusschen Engelant en Hollant in Indiën. D'Engelschen aangetast.

Men verzorgde van alle plaatsen in 't Eilant Ceilon, en op de gehele kust der

der Malabaren, en alle vestingen wierden met lijftocht / en andere nootdruftigheden / zo veel als 't mogelijk was / verzien; vermits men vreesde dat d' Engelschen hier een inval zouden doen / zo de Hollanders de nederlaag kregen.

Op de tiende van Herfstmaant quam bericht te Kolumbo dat een Engelsch schip op de ree voor Trinkemale aan anker lag / en een Gezant aan de Koning van Kandi gezonden had. Men zond dieshalven terstont twee schepen derwaarts / met hondert soldaten / onder het beleit van du Pont. Zy vonden 't echter niet / maar maakten daar voor de haven een sterke vesting / die daar na met volk en geschut bezet wierd / om de haven te bevrijden.

Vloot naar Persiën. In Wijnmaant quamen hier vijf schepen van Batavia / met drie hondert soldaten / die hier in bezetting gelegt wierden. De geen / die 't gebied over deze schepen had / was H. Lares, die in 't voorgaande jaar met een vloot uit Hollant was gekomen / met voorneemen van Mosambyk te belegeren; maar hy wierd door strijdige winden daar in verhindert. Hy vervorderde daar na met deze schepen zijn reis naar Persiën, om daar als Direkteur / of Bestierder te blijven.

TWINTIGSTE HOOFTDEEL.

Beschrijving van de visschery der parrelen. Groot ongemak daar in geleden. Op wat wijze de parrelen verkocht worden. Groot ongemak onderweeg. Weêrkeering te *Kolumbo*. Verzoek van ontslaning. Vertrek naar *Batavia*.

1666. Schepen naar Hollant gezonden. IN 't begin van 't zestienhondertzesenzestigste jaar wierden van hier twee schepen / met kaneel / en andere kostelijke goederen geladen / naar Hollant gezonden; daar de hooggeleerde Predikant Baldeus in was.

Parrele-bank. Aan d'oostzijde van dit Eilant Ceilon, vijf uren van Manare, is een treffelijke parrele Bank / die zich drie of vier uren in zee uitstrekt / en daar uit de Portugezen in voortijden een grote schat hebben gehaalt: 't welk echter noch nooit van de Hollanders is verzocht / dan over acht jaren / toen zy den Portugezen de vesting Manare afnamen. Maar dewijl zy deze Banken sedert bezichtigden / en de zelfden zeer schatrijk oordeelden / hebben zy ook een visschery toegestelt / en deur geheel Indiën doen afkondigen dat men 't zelfde in 't einde van Lentemaant aanvangen zou. De Heer van der Laan, als het bewint daar over hebbende / trok dieshalven naar Manare, en nam ons zes soldaten tot zijn lijfwacht mee. Wy voeren op de zevende van Sprokkelmaant met een Hoeker van Kolumbo, en quamen op d'elfde te Manare, daar op zekere bestemde dag omtrent vier hondert vaartuigen aanquamen / aan de welken / yder in zijn spraak / voorgehouden wierd dat zy twintig dagen voor zich zelven / en dan een dag voor de Maatschappy zouden visschen / en tot schatting geven / namelijk d'inwoonders voor yder steen / met de welken zy te water gaan / alle dagen acht fanem, (van de welken de twaalf een rijksdaalder waerdig zijn) en de vreemden zestien. Daar by / dat / als de tijt verlopen was / de parrelen opentlijk verkocht zouden worden. Zy maakten hier op langs de strant hutten / die zich van de kerk / Arripe genoemt / tot drie uren van daar uitstrekten.

(Margin: Visschery van parrelen toegestelt. — Voorwaarden.)

Voorëerst

Vooreerst wierd alle uchtenden uit onze wijk / daar d'Overste was / een stuk geschuts gelost / tot teken van dat zy alle gelijk / en d'een niet voor d'ander aanvangen zouden. Hier op begaf zich de gantsche vloot van vaartuigen in zee. Als zy aan de banken komen / die aan sommige plaatsen zes of zeven vademen diep zijn / maken zy de mant / daar mee zy te gront zullen gaan / vaerdig / hangen een steen van dartig ponden daar aan / en laten zich daar mee naar beneden zinken / daar zy op de gront / met een yzer gereetschap / dat daar toe gemaakt is / d'oesters / die zo hard op malkander leggen / als een muur / afbreeken; en als zy de mant vol hebben / begeven zy zich weer naar boven / en dan word de mant / die aan een tou vast gebonden is / opgetrokken. 't Water is zo klaar / dat men hen kan zien gaan / en hoe zy d'oesters afbreeken. Het gebeurt somtijts dat zy / uit oorzaak van de sterke en ongezonde stank der oesters bevangen worden / en verdrinken. Als zy hun schuiten vol hebben / varen zy aan lant / en leggen hun oesters in 't zant / daar zy door de hitte der zon verbuilen. Hier uit rijst zulk een vergiftige stank / dat de zelfde grote ziekten veroorzaakt / en veel van hete koorts en hoofdpijn sterven. In deze tijt storven binnen zes weken by de vijftienhondert menschen / ten deel van hete koortsen / uit de gruwelijke stank rijzende / en ten deel van 't water / 't welk wy alle moesten drinken / en van slijk en modder zo wit als melk was: want wy hadden toen juist geen ander zoet water / en dit noch naauwelijks genoech / uit oorzaak van de menigte des volks / 't welk toen / met wijven en kinderen / op twee hondert duizent menschen geschat wierd / die alle uit een plaats het water moesten halen. Dit was een vijver / die in de wijtte omtrent een half uur groot / en een spies in 't midden diep was / daar uit in de tijt van zes weken / die wy 'er waren / zo veel genomen en gedronken wierd / dat 'er namaals een man tot aan zijn middel deurgaan kon.

Visching der parrelen, hoe.

Ongezonde stank.

Bedorve water tot drank.

In dit gewest had het byna in de tijt van twee jaren nooit geregent / als nu / en niet meer dan een vlaag; en dieshalven was d'aarde hier zo droog / dat het water daar op / als op een steen / bleef staan; 't welk wy terstont uit de sleuven schepten / en dronken: daar af wy een weinig verquikt wierden.

D'oesters / in dier voegen omtrent tien dagen gelegen hebbende / openen zich van zelf / na dat het inwendige / of de visch verbuilt is. Men vind 'er dan de parrelen bloot in leggen; doch niet in alle: want men leegt dikwijls twintig oesters / zonder dat men een parrel vind. In tegendeel / men vind ook dikwijls twintig parrelen in een oester. Daar na stelt men een plaats / om de parrelen te verkopen / by de welke zich ook vreemde kooplieden en handelaars vervoegen. Yder / die parrelen verkoopt / heeft negen verscheide kopere ziften / van de welken d'een groter van gaten zijn / dan d'anderen. De parrelen dan / die deur de kleinste gaten vallen / worden voor parrele stoffe by 't gewicht verkocht / maar d'anderen op prijs gezet. De jgenen / die zo groot als een hennipkorrel zijn / verkoopt men voor twee fanem, van de welken de twaalf een rijksdaalder uitmaken; d'anderen hoger / en zo voort / tot aan de grootste / die in de grootste zift blijven / de welken voor een grote schat geächt wierden: in voegen dat men de zelfden niet / gelijk d'anderen / op prijs zet / maar aan de meestbiedende verkoopt / inzonderheit als zy root / en zonder vlakken zijn. De grootsten / die men toen kreeg / waren gelijk een hazenoot / de welken in die tijt voor tachtig rijksdaalders in deze plaats verkocht wierden.

Verkoping der parrelen op wat wijze.

De parrelen worden niet t'onrecht daar zo kostelijk / als in de gehele wer-

reis / geächt / dewijl zy aan zo veel menschen 't leven kosten/ die zich daaröm in zo groot gevaar van de doot begeven / en dikwijls elendiglijk sneuvelen.

Na dat de koophandel met de parrelen gedaan was / vertrokken de schepen / van de welken enigen meer met doden en zieken / dan met parrelen belast waren.

Weêrkeering naar Manare, en van daar naar Kolumbo.

Wy hadden ook een Vaandel van onz volk by ons uit de vesting Manare, omtrent hondert en tachtig sterk / van de welken wel niet meer dan zes storven ; maar d'overigen van ons / tot vijftien toe / lagen doot krank / en wierden met een schip weer naar Manare gezonden/ naar 't welk onze Kommandeur / doot krank zijnde / zich ook begaf. Toen wy enige dagen op Manare geweest hadden / en onze Kommandeur weder enigsins gebetert was / dee hy zich in een Palankyn over lant naar Kolumbo dragen. Wy begaven ons in 't begin van Zomermaant op de weg. In d'eerste dag quamen wy tot aan de kerk Arrippe ; in de volgende dag trokken wy voort naar Riglofs vijver / daar wy verhoopten weer goed water te bekomen. Wy gingen dieshalven in deze dag in grote hitte gehele twaalf uren lang. Maar toen wy daar spade op d'avont quamen / vonden wy 'er weer geen water / schoon wy van dorst half versmacht waren ; dewijl wy de gehele dag een gruwelijke en onverdragelijke hitte uitgestaan hadden. In de volgende dag braken wy weer vroeg op / en moesten zes uren lang gaan / eer wy goed water konden bekomen.

Groot ongemak van dorst.

Bedorve water.

Toen wy aan een vijver quamen / vonden wy 'er wel water in ; maar het zelfde was zo dik en drabbig / dat het door geen gemene doek kon lopen. 't Was ook root van 't water der elefanten / die zich daar in gebaad hadden. Het smaakte ons echter als zeer kostelijke wijn / uit oorzaak van de grote dorst / die wy leden.

In de zelfde avont quamen wy noch by Galbentin, daar een kerk en een vesting is / die van de Hollantsche Maatschappy bezet word / en aan een vloet legt / daar ook een weg is / om uit de zee in de vloet te komen. In deze nacht konden wy ons weer met varsche spijs / en zoet water verquikken. In de volgende dag begaven wy ons weer op de weg. Wy gingen twaalf uren voort / en quamen op d'avont aan de zeestrant / daar wy ons nedersloegen. Wy hadden in die gehele nacht een krachtige regen ; en dieshalven begaven wy ons weer vroeg op de weg / en quamen tegen de middag aan de vloet Selou, daar wy een weinig stil waren/ en onze rijs kookten. In de zelfde avont trokken wy voort tot aan Matambe ; en in de volgende dag quamen wy nevens Negumbo, daar men aangevangen had een nieuwe versterking te maken. 's Daags daar na / omtrent op middag / geraakten wy te Kolumbo, doch ten meestendeel ziek / uit oorzaak van de lastige reis / en voornamelijk van het slechte water / dat wy drinken moesten. De weg van Manare tot aan Kolumbo word op zestig uren gerekent.

Koomst te Kolumbo.

In Wijnmaant quamen vijf schepen van Batavia te Kolumbo, die/ met peper geladen zijnde / naar Persiën trokken / van daar ook twee andere schepen hier te Kolumbo quamen. 't Een / Hazenberg genoemt / maakte zich gereet om naar Batavia te vertrekken. De Wachtmeester van der Laan, had toen ook van hier afscheit genomen / om met zijn geheel huisgezin in dit schip naar Batavia te trekken. Toen ik dit vernam / nam ik ook voor om ontslagen te worden / en voort te geraken ; dewijl ik alree meer dan twee jaren over mijn verbonde tijt in dienst had geweest. Ik hield dieshalven aan

om

om ontslaning en afscheit by de Plaatsvoocht / die my tot verscheide malen afsloeg / met toezegging dat ik met d'eerste lading zou vertrekken / zo ik my niet langer wilde verbinden. Ik kreeg eindelijk ontslaning en afscheit door de gedurige voorspraak van mijn Heer Wachtmeester van der Laan, diens lijfwacht ik enige jaren had geweest. Verzoek van ontslaning.

Toen alles vaerdig was / ging ik met mijn Heer van der Laan, en zijn geheel huisgezin / te scheep. Op de twaalfde van Wijnmaant vertrokken wy van Kolumbo. Op de veertiende zagen wy noch de stat Punto de Gallo. Daar na verloren wy 't Eilant Ceilon uit het gezicht. Wy hadden veel strijdige winden / en hard weer. Onze spijs en drank wierd dieshalven verminderd / vermits wy niet langer / dan voor een maant / van lijftocht verzien waren. Wy kochten somtijts van onze bootsgezellen rozijnen en dadels / die zy mee uit Persien hadden gebracht. Vertrek naar Batavia.

Op de darde van Wintermaant ging de harde storm leggen; en wy kregen weer goede wint. Als het regende / waren wy zeer bezich om het water met zeilen / of met ander doek op te vatten; dewijl wy dagelijks niet meer / dan twee glazen vol water te drinken hadden.

Op de drieëntwintigste zagen wy lant / te weten 't Eilant Nassou, dat zich wijt in zee uitstrekt / en tegen over 't Eilant Sumatra legt.

Op d'achtëntwintigste quamen wy voor de Straat Sunda, en trokken die zelfde nacht het Eilant Krakatan, en andere omleggende Eilanden voorby.

EENENTWINTIGSTE HOOFTDEEL.

Koomst te *Batavia*, daar tijding koomt van de verwinning der *Hollanders* tegen d'*Engelschen*, en tegen de *Makassar*. Gezantschap naar *Sina* gezonden. Vertrek van *Batavia* naar *Hollant*. Koomst aan *Kabo de bona Esperance*.

IN 't zestienhondertzevenënzestigste jaar / in 't begin van Louwmaant / zijn wy gelukkiglijk voor Batavia aangekomen / daar wy 't anker lieten vallen / en God de Heer dankten. Toen wy aan lant gekomen waren / wierd ik daar voort weer in bezetting gelegt. Wy hoorden hier veel nieuwe tijdingen / en onder anderen dat onze volken in 't voorgaande jaar op 't Eilant Sumatra van d'inwoonders waren geslagen / en dat 'er omtrent twee hondert gesneuvelt waren / neffens de Heren Kruis, van Yperen, en de Kapitain Bega; en dat men / om dit te wreken / terstont nieu volk derwaarts had gezonden / onder 't beleit van de Kapitain Bolman, die de vijanden geslagen had / en daar na ook weer op Batavia gekomen was. Deze zelfde Kapitain wierd enige tijt daar na / met zes hondert mannen / naar de Makassar gezonden / met de welken zy in oorlog waren. Dit Koninkrijk Makassar legt op 't Eilant Celebes. 1667. Koomst te Batavia.

In 't begin van Sprokkelmaant quam te Batavia een schip uit Hollant, 't welk tijding bracht dat de Hollanders in 't verlede jaar een heerlijke verwinning tegen d'Engelschen hadden verkregen. Men bedreef dieshalven hier de gantsche nacht grote vreucht met branden / en met het afschieten van 't geschut. Na verloop van enige dagen is de vloot van tien schepen / die gereet lagen / naar Hollant vertrokken / onder 't beleit van de Heer van Dam, die Admiraal daar op was. Tijding te Batavia van de verwinning der Hollanders tegen d'Engelschen.

In Lentemaant kregen wy bericht van de Makassar dat d'onzen den Koning

 ning

[..] tegen de Makassar:

ning omtrent twee hondert vaartuigen afgenomen / en het meeste deel daar af verbrand hadden.

gelijk ook van 't Gezantschap naar Sina.

Enige tijt daar na quam ook tijding van de Heer van Hoorn, (die in gezantschap naar de Kaizer van Tartarijen, of de grote Cham was gezonden / met voorneemen om een vaste handeling by hem te verzoeken) dat hy / met vierentwintig van de zijnen / van Oxy over lant naar Pequin, de woonplaats van de grote Cham, was getrokken.

Brant te Batavia.

In deze tijt ontstond 'er een brant te Batavia, daar door in de tijt van een uur twee hondert huizen verbrand / en in d'asch gelegt wierden.

Onze Reiziger bekoomt zijn pasport.

Te Batavia wierden drie schepen vaerdig gemaakt / en met alderhande kostelijke waren geladen / om in Wijnmaant naar Hollant te vertrekken. Ik besloot dieshalven / indien het mogelijk was / my mee daar op naar huis te begeven / dewijl ik omtrent drie jaren langer had gedient / dan ik aangenomen was. Ik hield dan aan om paspoort / en getuigenis van mijn handel / die my niet geweigert / maar naar begeren toegezegt wierd.

Inscheeping.

Op de darde van Wijnmaant wierd my / neffens d'andere soldaten / mijn geweer afgenomen; en daar op ging ik op de vijfde van de zelfde maant te scheep / op de drie schepen / die vaerdig lagen. In yder van deze drie schepen wierden twaalf van onze soldaten gezonden. Jan van der Werve was Kommandeur over deze drie schepen. Zijn schip voerde de naam van het Wapen van Hoorn, 't ander van Konstancia, en het darde Alfen. Deze zelfde Kommandeur had my ook uit Hollant naar Indiën gevoert; en hy was toen Schipper op het schip / dat de naam van Malakka voerde. Hy was over my verwondert van dat ik noch in 't leven / en zo kloek en gezont was / dewijl hy van dat volk weinig meer wist / en bejegent had.

In onz schip hadden drie menschen zich versteken / die wel haast gevonden / en weer naar lant gezonden wierden.

Vertrek van Batavia.

Toen op de zeste van Wijnmaant alles gereet en vaerdig was / wonden wy onze ankers met vreucht op / en zeilden / in de naam des Heeren / van Batavia af. In de zelfde avont quamen wy voor Bantam, van daar wy noch enig vee / hoenders / en alderhande vruchten op onze reis meenamen.

Op d'elfde geraakten wy ten einde van de Straat Sunda, en verloren hoe langer hoe meer d'Eilanden van Java en Sumatra uit het gezicht. Yder zong toen met vreucht / adieu Batavia, wy trekken naar Patria. Wy zetten eerst onze streek zuidwest ten zuiden.

Kokoseilanden.

Op de zeventiende van de zelfde maant zeilden wy met mooi weer voor by de Kokoseilanden / en namen onze streek van daar zuidwest ten westen / na dat wy de passaadwint alree bekomen hadden.

Mauricius.

Op de twaalfde van Slachtmaant waren wy op de hoogte van 't Eilant Mauricius genoemt / met mooi weer / en goede wint; hoewel men hier gemenelijk in die gewest een Orkaan te verwachten heeft.

Op de darde van Wintermaant hadden wy de hoogte van Kabo de bona Esperance, derwaarts wy onze streek namen.

Storm.

Op de dartiende / des uchtens vroeg / zagen wy lant / en bemerkten dat het Kabo Falso was. Na de middag begon het hard te waien. Wy begaven ons dieshalven weer in volle zee / en dewijl wy een bylegger kregen / lieten wy ons dus op Gods genade drijven. Deze storm duurde gehele negen dagen; en een van onze schepen / Konstancia genoemt / geraakte van ons af. Daar na liep de wint om / tot onz groot voordeel; in voegen dat wy weer zeil konden maken.

Op de tweeëntwintigste van de zelfde maant zagen wy weer lant / 't welk Kabo Falso was. Wy wendden 't dieshalven weer een weinig zeewaart in / tot dat wy in de volgende dag Kabo de bona Esperance in 't gezicht kregen / en de Leeuwen- en Tafelberg konden kennen.

Koomst aan Kabo de bona Esperance.

Op de vierëntwintigste / Karsavont zijnde / quamen wy daar gelukkiglijk op de ree / daar wy het anker lieten vallen. Het schip Konstancia quam hier ook weer by ons. Op de zelfde avont hadden wy een harde dwarrelwint / die van de bergen quam; in voegen dat wy onze reen en stengen moesten laten schieten / en 't schip voor twee ankers leggen.

Wy voeren daar na aan lant / en verquikten ons met alderhande varsche spijs / en vulden onze vaten met varsch water. Wy maakten ook alle onz geschut op de schepen vaerdig. In deze tijt wierd een Wiltschut / die by nacht uitging / van een leeu gewond. Wy vingen ook een kleine walvisch / of noordkaper / en wy verlustigden ons daar na met visschen. Hier is zulk een treffelijke visschery / dat wy met een net in vier tochten zo veel visch vingen / dat wy hen naauwelijks in onze sloep konden bergen.

TWEE-

TWEEENTWINTIGSTE HOOFTDEEL.

Vertrek van *Kabo de bona Esperance*. Koomst aan 't Eilant *Ascensio*; beschrijving daar af. Deurtocht deur de Middellijn. Graszee. Vlaamsche Eilanden. Bericht van vrede tusschen *Engelant* en *Hollant*. Storm. Koomst by *Hitlant*, in 't *Vlie*, en t' *Amsterdam*.

OP de vierëntwintigste van Louwmaant / in 't zestienhondertächtënzestigste jaar / na dat wy een 1668.
maant aan deze Kaap hadden geweest / begaven wy ons weer onder zeil / en / enige eerscheuten gegeven hebbende / geraakten van deze ree in zee. In de volgende dag verloren wy d'Afrikaansche kust uit het gezicht; en wy zetten onze streek noortwest aan. In deze dag vingen wy veel visschen / daar onder ook een tonijn / of zeevarken was.

Vertrek van de Kaap.

Op d'elfde van Sprokkelmaant zagen wy / met d'ondergang der zon / het Eilant van S. Helena, 't welk wy aan bakboort / of ter slinke zijde lieten leggen / en in de zelfde nacht noch voorby zeilden.

S. Helena.

Op de veertiende zeilden wy onder de zon deur / en hadden in d'een dag / te weten op de middag / de zon aan de noortzijde / en de schaduw naar 't zuiden / en in d'andere dag op de middag de zon aan de zuidzijde / en de schaduw naar 't noorden.

Op de negentiende van de zelfde maant / na de middag / zagen wy 't Eilant Ascensio, of Hemelvaart, daar wy in de volgende dag 't anker lieten vallen / en met onze sloepen aan lant voeren. Aan d'een zijde alleen is een zantplaats / daar men aankomen kan; maar al 't overige is met klippen en steen omringt. Onze bootsgezellen vonden hier in een aarde vat een brief van een Engelsch schip / Konstantinopolen genoemt / op de drieëntwintigste van Lentemaant / in 't voorgaande jaar gedagtekent / en volgens hun gewoonte daar gelaten. Dit schip was uit Indiën gekomen en naar Engelant getrokken.

't Eilant Ascencio.

Dit Eilant is in zijn omkring negen uren groot / maar zonder water. Het heeft hoge bergen / en overvloet van veelderhande wilde vogelen / en onder de zelfden zeker slach / zo groot en wit / als een zwaan / die zich met de visch voeden / en zo tam zijn / dat zy zich met de hant laten grijpen. Hier zijn ook een grote menigte van zeeschiltpadden / welker wijfjes by nacht aan lant komen / en hun aijeren dikwijls tot drie hondert op een maal / en zo groot als die van hoenders / en geheel ront / aan lant leggen. Deze aijeren hebben geen harde schalen / maar alleenlijk een huit gelijk papier. Wy brachten zes van dusdanige schiltpadden op onz schip / die wy daar na d'een na d'ander slachtten en aten. Dit is een goede spijs / en ook genees middel / inzonderheit het vet daar af. Wy vingen hier ook veel visch / die wy zoutten / en in de zonneschijn droogden; daar mee wy ons voor de gehele reis verzagen. Aan de plaats / daar men aan lant koomt / staat op een hoge berg een houte kruis / 't welk van de Portugezen daar opgerecht is. D'aarde van deze berg / gelijk ook van 't geheel Eilant / is als yzer t'aanschouwen / 't welk / uit oorzaak van de grote droogte en hitte / van malkander schilfert.

Beschrijving daar af.

Schiltpadden.

Visch.

Op d'eenëntwintigste van Sprokkelmaant zeilden wy weer van daar / en hadden geduriglijk een goede passaadwint.

Op d'eerste van Lentemaant zeilden wy deur de Middellijn / daar wy enige dagen na malkander regen en ongestuimig weer hadden.

Deurtocht deur de Middellijn.

Op de vijfde van de zelfde maant / des avonts / toen de zon ondergegaan was / zagen wy weer de Noortstar. In deze zelfde nacht zagen wy ook een teken aan de hemel / gelijk een roede / doch zonder starren / dat zich naar 't westen strekte. Wy zagen dit teken vijftien nachten na malkander.

Verschijning van de Noortstar.

Wy vingen alle dagen veel visch / daar af wy zo veel behielden / als wy dagelijks tot onze spijs van noden hadden. D'overigen wierpen wy weer in zee; vermits wy geen zout hadden / om hen te zouten.

Op d'achtëntwintigste van de zelfde maant quamen wy in de groene / of Graszee / die zich hondert mijlen uitstrekt / en daar in wy acht dagen zeilden. Dit kruit / 't welk in zee legt / is zeker slach van gras / daar aan als peper wast.

Graszee.

Op de zestiende van Grasmaant bevonden onze stuurlieden aan de hoogte der zon / dat wy neffens de Vlaamsche Eilanden waren. Wy besloten aan een van de zelfden te varen / en van de Spanjaarden te vernemen hoe de zaken tusschen Hollant en Engelant stonden / en of zy oorlog of vrede met malkander hadden / op dat wy ons daar na zouden konnen regelen; want wy hadden in de tijt van elf maanden geen bescheit daer af gehoort. Doch dewijl wy goede wint hadden / lieten wy de zelfden leggen / en vervorderden onze reis. Na verloop van enige dagen zagen wy een kleyn scheepje voor ons: maar zo haast het ons vernam / weech het van ons af. Wy konden hier uit bemerken dat het een Engelsch schip was / en dat 'er dieshalven noch geen vrede tusschen hen en Hollant moest zijn.

Vlaamsche Eilanden.

In de volgende dag zagen wy weer een schip; 't welk wy terstont najaagden; en wy schoten een stuk af. Zo haast zy ons zagen / wendden zy 't met de zeilen voor de mast / en wachtten ons in. Toen wy naby hen quamen / lieten zy een Fransche vlag wajen. Wy zetten onze sloep uit / en voeren derwaarts. Zy bleven echter niet lang wech / uit oorzaak van de harde wint / en brachten haast weer tot antwoort dat 'er vrede tusschen Hollant en Engelant gemaakt was. Wy waren hier over alle verblijd. Dit Fransch

schip quam van Rochelle, en had drie weken onderweeg geweest. Zijn oogmerk en reis was op Terre neuve gemunt/ om daar op de banken te visschen. Wy schoten hier op tot drie malen in yder schip/ om onze vreucht over de vrede tusschen Hollant en Engelant te betonen; en daar na vervorderden wy onze reis met blijschap.

Bericht van de vrede tusschen Engelant en Hollant.

Op d'eenëntwintigste van Grasmaant hadden wy een storm; en wy moesten onze Marszeilen innemen: doch na verloop van twee dagen zetten wy hen weer by. Wy hadden hier tegen de wint/ en moesten dieshalven laveeren/ en dewijl de wint hoe langer hoe felder wierd/ kregen wy een bylegger/ en lieten het schip met het schoverzeil drijven. Doch op de darde dag stilde de wint/ en liep wat westelijker; 't welk ons wel te stade quam. Wy namen dan onze streek noordöost ten oosten aan/ en zeilden dus enige dagen met dampig weer; in voegen dat de Stuurlieden geen hoogte konden nemen. Zy meenden echter dat wy op de hoogte van Hitlant waren/ daar op zy/ noordöost aan/ hun loop stelden. Wy zeilden dus enige dagen in grote koude voort: want wy hadden dagelijks hagel en sneeu. Wy waren verwondert van dat wy geen lant zagen; en dieshalven vermoedden onze stuurlieden dat wy westelijk afgedreven moesten zijn; gelijk ook bevonden wierd: want na verloop van enige tijt zagen wy lant/ toen wy 't noch niet verwachtten/ en wisten niet wat lant het was. Onze Stuurlieden vermoedden echter/ uit oorzaak van de grote koude/ en de lange dagen/ (dewijl het niet langer dan twee uren nacht was) dat het Yrlant wezen moest.

Storm.

Op de negenëntwintigste van Grasmaant hadden wy op de middag/ een blik der zon/ van de welke wy toen de hoogte namen; en wy bevonden dat wy op de hoogte van drieënzestig graden en een half waren. Wy veränderden dieshalven van streek/ en zeilden met een noordwesten wint zuidöost aan/ tot dat wy op zestig graden quamen.

Op de tweede van Bloeimaant zetten wy onze streek naar Hitlant, oost ten zuiden aan/ en zeilden dus noch zes gehele dagen voort/ en meenden alle ogenblikken lant te zien/ doch konden 't niet in 't gezicht krijgen.

D'achtste van dezelfde maant kregen wy een strijdige ooste wint/ en moesten in de zelfde nacht laveren. Maar des uchtens liep de wint wat noordelijker; en toen konden wy onze reis weer vorderen.

Op d'elfde zagen wy een Fluitschip voor ons. En toen wy een schoot gedaan hadden/ zette het naar ons toe. Dit was een Koopvaardyschip van Vlissingen, van daar het de zestiende van Lentemaant uitgelopen was/ en toen van Bergen in Noorwegen quam/ en naar Yrlant trok. Wy verstonden toen van hem dat wy/ naar zijn vermoeden/ noch omtrent dartig mijlen van Hitlant af waren.

Op de twaalfde/ des uchtens/ zagen wy met grote vreucht het Eilant Fulo, en kort daar na aan de rechte hant ook 't Eilant Faijerhil, en aan de slinke zijde Hitlant, daar wy tusschen deur zeylden/ en onze streek zuidöost aan namen.

Fulo. Faijerhil. Hitlant.

Op de zeventiende van Bloeimaant quamen wy by een Engelsche Fluit/ die uit Westïndiën quam/ en met suiker geladen was. Dit scheepsvolk had de Staertstar/ die op de vijfde van Lentemaant aan ons was verschenen/ ook gezien/ schoon zy nergens in Europa bemerkt is.

In deze dag zagen wy een Lootsboot/ die met zijn twee lootsmannen terstont by ons quam. Zijn boot wierd met brieven naar Amsterdam gezonden/ om daar tijding van ons te brengen. Uit deze lootslieden verstonden wy dat van de vloot/ die in 't voorgaande jaar uit Oostïndiën getrokken was/ twee schepen/ te weten Amsterdam en Walcheren, voor 't Eilant Fero gesneuvelt waren/ en dat 'er een zonder masten/ ankers en touwen in de haven gekomen was.

Lootsboot aan het schip.

Op d'achtiende quamen wy by de Tonnen. Toen wy de darde Ton byna voorby waren/ stiet ons schip tot drie malen op de gront. Doch wy geraakten/ door Gods hulp/ met goede wint noch onbeschadigt daar over/ en quamen met onze drie schepen binnen/ en lieten 't anker op de ree voor der Schelling vallen: in voegen dat wy de goede God voor zijn vaderlijke hulp/ met een openbaar gebed/ hooglijk dankten.

Koomst in 't Vlie.

Op d'eenëntwintigste van de zelfde maant quamen de Heren Bewinthebbers van d'Oostindische Maatschappy van Amsterdam, met een speeljacht aan ons schip/ verwelkoomden ons vriendelijk/ bedankten ons van onze gedane diensten/ en ontsloegen ons van onze eed. Wy zeilden hier op met een Lichter van ons schip af/ en quamen in de zelfde nacht voor Enkhuizen, en in de volgende dag/ des uchtens vroeg/ voor Amsterdam, daar wy op de drieëntwintigste van Bloeimaant/ in 't zestienhonderdärchtënzestigste jaar/ de Christe bodem weer betraden/ 't welk ik in negen jaren min drie dagen niet had konnen doen.

en t'Amsterdam.

Mijn rijkdommen/ die ik met my uit Indiën gebracht heb/ zijn/ beneffens de vernoeging van mijn begeerte/ eerlijk onderhout/ en goede naam/ ook de volkomenheit mijner leden/ en de gezontheit van mijn geheel lighaam; voor 't welk ik de goede God/ zo lang als ik leef/ niet genoechsaam kan danken: gelijk ook hier voor/ dat hy my zo diktwijls uit doodsgevaar/ zo wel onder de vijanden/ de blinde Heidenen/ als van de gruwelijke en woedende zee/ en wilde beesten/ zo diktwijls heeft gered/ en weer in mijn Vaderlant gebracht.

E I N D E.

